

Viikunakeidas

Tuhat vuotta ekokatastrofista

Heikki Välisuo

Viikunakeidas

Tuhat vuotta ekokatastrofista

Heikki Välisuo

Heikki Välisuo

VIIKUNAKEIDAS

<https://www.heikki-valisuo.fi/Kirjat/Kirjat.html>

This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

— — 03.06.2020 — —

Lukijalle

Ymmärtääkseni antiikin kreikkalainen draama perustui hitaaseen jännityksen, aggression, pelon ja muiden suurten tuntemusten kohottamiseen, jotka laukaistiin mahtipontisessa, tunteita puhdistavassa loppukohtauksessa. Tarkoituksena lienee ollut tarjota viihdyttäviä tunteenpurskahduksia ihmisten tasapaksun arkielämän piristeeksi. Ehkä antiikin ihmiset huomasivat, että arjen tylsyyden keskellä tarvitaan kunnon draamoja pitämään yllä ihmisten kykyä tunne-elämään. Saattoipa kunnon draama antaa jollekulle toivoa siitä, että jonain päivänä itsellekin tapahtuu jotain.

Tämä tarina ei noudata kreikkalaisen draaman kaarta. Olen pyrkinyt välttämään jännitystä kohottavia temppuja, joten älä suotta odota, että tämä tarina hersyttäisi sinusta kummoisiakaan adrenaliinin purskahduksia. Tästä ei pitänyt tulla tarinaa lainkaan vaan kuin vapaasti harhailevaa turinointia nuotiopiirillä, mutta juonenpoikanen pääsi luikahtamaan mukaan.

Koska draama vetoaa luolamiehiltä perimiimme alitajuisiin vaistoihin, draaman keinoin meidät voi helposti rakastuttaa tai vihastuttaa vaikka luonnonlakeihin. Esimerkiksi 'kasvihuoneilmiöstä' on saatu vahvoja tunteita herättävä ideologinen iskusana, vaikka kyse on lämpösäteilyn absorptiosta ja sen seurauksista – arkisen luonnonlain toteutumisesta.

Yritin tehdä yhdestä tarinani henkilöistä harhaanjohtajan, joka draaman keinoin käännättää kuulijansa pitämään luonnonlakeja ja rationaalista ajattelua salajuonena ja eksyttää seuraajansa tosiasioden parista todellisuuspakoiseen toiveajatteluun.

Myöhästyin. Olin jo ehtinyt laittaa tarinani henkilöt harrastamaan retriittejä, joissa he tutustuvat luolamiehen vaistoihinsa ja niiden herättämiin tuntemuksiin – harjoittelevat henkistä puolustautumista sisäistä hölmöläistään vastaan. He olivat tässä niin hyviä, että harhaanjohtajani ei onnistunut manipuloimaan heitä vaan jäi ilman seuraajia, joten jouduin jättämään harhaanjohtajan pois tarinasta. Rajallinen on kirjoittajan mahti roolihenkilöihinsä.

Luolamies ja luolamiehen reaktiot. Klisee. 'Luolamies' on metafora itsekkästä barbaarista, vaikka ihmiset ehkä luolamiesaikoinakin pitivät huolta toisistaan, metsästivät sujuvasti porukalla – tiiminä. Pitivät hauskaa yhdessä.

Saduissa hyvä ja paha taistelevat ja monien jännittävien vaiheiden jälkeen lopuksi nautiskellaan sillä, että paha saa

palkkansa. Tähän suuntaan satujen maailmaan en kyennyt venymään kovinkaan pitkälle: Paha ahdistaa; On vaikea uskoa, että todellisuudessa paha saa palkkansa; Tuntuu, että intoa pahan kostamiseen on hyvä rauhoitella, ei lietsoa.

Yritin saada tarinan henkilöt ratkomaan ristiriitansa rakentavasti ja toisiaan kunnioittaen, mutta aivan niin hyviä tyyppejä en kyennyt luomaan. Henkilöt eivät isommin riitele, mutta eivät liioin osaa toimia ihan lintukodon hengessä. En tarjoile suuria konflikteja vaan arjen pieniä epämääräisiä harmistuksia.

Dystopia toimii varoituksena holtittomuuden seurauksista. Toiveikas utopia kannustaa ryhtymään toimeen. En halunnut kirjoittaa synkän toivotonta dystopiaa, mutta puhdas utopiakin tuntui katteettomalta, joten kirjoitin jutun dystopian jälkeen orastavasta toivosta.

En halunnut kirjoittaa kepeää hupailua. Siinä onnistuin, mutta kun hetkeksi herpaannuin, tekstiin livahti tosikkomaista saarnaa tai kaikkitietävää satiiria nykymaailman hullutuksista – Ehkä oikeaan osuvaa, mutta naiivia ja ärsyttävää.

Minun piti kehittää uudenlainen tyyli kirjoittaa, mikä vaati minua kehittämään uuden tavan ajatella ja uuden asenteen tarkastella maailman menoa. Oman pään säätäminen on mielenkiintoista, mutta hidasta ja rasittavaa. Keskenkin jäi.

Kun tarinaa on hautonut pitkään, se on niin kirkkaana mielessä, ettei enää huomaa tekstistä puuttuvan jotain tarinan ymmärtämisen kannalta olennaista: Ei huomaa, että tarinan ymmärtämiseksi pitäisi tekstin lisäksi lukea ajatukseni. Muun muassa tämän takia oikeiden kirjailijoiden käsikirjoitukset tarkistaa kustannustoimittaja, joka huomauttaa aukoista, epäjohdonmukaisuuksista, takkuisista tekstikohdista ja muista hölmöyksistä.

Onneksi vaimoni jaksoi lukea tämän ja hänen neuvostaan tein monia parannuksia. Ymmärtääkseni tämä juttu ei kuitenkaan kuulu hänen suosikkigenreensä.

Innostuksen ja opin kirjoittamiseen olen saanut Oriveden opiston kesäkursseilla. Paljon jäi vielä oppimatta. Jos olisin tänä kesänä vienyt tämän kirjoitukseni kesäkurssille reposteltavaksi, siitä olisi tullut huomattavasti parempi.

Ilmastokatastrofista tähän päivään

Teollisen Kukoistuksen Kausi päättyi ilmastokatastrofiin, jonka aiheuttamasta Sekasorron Kaudesta selvisivät vain pienet ihmisryhmät, jotka onnistuivat piiloutumaan syrjäisiin vaikeakulkuisiin paikkoihin – vuorille, kaukaisille merien saarille, autiomaiden keskelle säilyneille keitailla, – –. Sekasorron Kautta seuranneella pitkällä Sinnittelyn Kaudella näihin eristyneisiin sanctumeihin paenneista kehittyi omanlaisiaan heimoyhteisöjä.

Barbaarit tuhosivat jotkut sanctumeista, jotkut heimot sortuivat itse barbariaan. Ilmaston jatkuva muutos myllersi elinoloja niin, että monet heimoista joutuivat muuttamaan kerran pari sukupolvessa. Riskialueille asuvien heimojen nuoret palvelivat määrääjän tiedustelijoina, jotka seurasivat luonnonympäristön muutoksia laajalla alueella heimon sanctumin ympärillä. Silti vaellukselle lähtenyt heimo saattoi nääntyä ennen kuin saavutti elinkelvollisen alueen.

Onnekkaimmat heimoista löysivät sanctumilleen niin suotuisan ympäristön, että elossapysyttelyn lisäksi heille jäi aikaa ja voimia kehittää tieteitä, taiteita ja tekniikkaa. Utelias kaiken tutkiminen vei heidät Teollisen Kukoistuksen Kaudelta säilyneiden arkistojen jäljille. Elpymisen Kausi alkoi.

Sanctumien välillä oli laajoja autiomaita, ruohotasankoja, metsiä ja vesistöjä, joiden halki matkustaminen oli hidasta ja vaivalloista. Eksyminen oli vaaroista suurin, mutta pitkillä matkoilla saattoi myös kohdata vaarallisia eläimiä ja barbariaan vajonneita ihmisjoukkoja.

Joskus harvoin eristyneiden heimojen suuri haave toteutui ja tiedustelijat osuivat vieraan heimon sanctumiin. Kohtaamisia juhlittiin ja reiteistä sanctumien välillä piirrettiin karttoja. Yhteyttä ei haluttu hukata. Yleensä. Jotkut heimoista pelkäsivät vieraita ja torjuivat 'tunkeilijat'.

Nelisen sataa vuotta sitten heimoista kehittyneimmillä alkoi olla keinoja, voimia ja rohkeutta rakentaa pysyvämpiä melko turvallisia kulkuyhteyksiä, minkä ansiosta eri heimojen tietoja, taitoja, ideoita ja tekniikoita päästiin yhdistelemään. Elpyminen pääsi kunnolla käyntiin.

Nykynuorten elämä on alkeellisempaa ja karumpaa kuin Teollisen Kukoistuksen Kaudella, mutta kuitenkin ylellisen helppoa ja antoisaa verrattuna Sinnittelyn Kauteen.

Ekosfääri ei kuitenkaan vielä ole turvallisesti tasapainossa eikä ole varmaa, luiskahtaako ilmasto elämän säilymisen kannalta suotuisaan suuntaan.

Viikunakeidas

0. [Kansitekstit](#)

1. Osa 1a

1. [Kealan lähtö](#)

2. Osa 1b

1. [Diomedea](#)

3. Osa 2

1. [Jahir ja Nielek](#)

2. [Viikunakeidas](#)

3. [Looane](#)

4. [My-Linh](#)

5. [Klaani](#)

6. [Kuka halua – kuka kelpaa](#)

1. [Yhteisöllinen valinta](#)

2. [Määräys tehtävään](#)

4. Osa 3

1. [Retki aavikolle](#)

2. [Tarkkailija, arvailija](#)

3. [Palaveri](#)
 4. [Aavikon tähtitaivas](#)
 5. [Kun olin pieni](#)
 1. [Looane](#)
 2. [My-Linh](#)
 3. [Vairea](#)
 4. [Roni ja Thuan](#)
 5. [Sami](#)
 6. [Jahir ja Nielek](#)
 7. [Keala](#)
 8. [Uzome](#)
 6. [Damisi](#)
 7. [Harjoitus](#)
5. Osa 4
1. [Leiriläiset](#)
 2. [Emotirobit](#)
 3. [Toinen leiripäivä](#)
 4. [Videokaverit](#)
 5. [Mytologioita](#)
 1. [Sanctumit](#)
 2. [Piilopirttiläiset](#)
 3. [Luuserit](#)
 4. [Säilyttäjät](#)

5. [Kiertolaiset](#)
6. [Tarinoitsija?](#)
6. [Koppiaiset](#)
7. [Julkisuus](#)
8. [Ihannemaailma](#)
9. [Paljastusten teho](#)
10. [Mitä opimme](#)
11. [Mikä loppuu, mikä jatkuu](#)

6. Tietolaatikat

1. [Ubuntu](#)
2. [Teollisen Kukoistuksen Kausi](#)
3. [Ilmalaivat](#)
4. [Taruista haaveisiin, haaveista totta](#)
5. [Sähvelin edeltäjät](#)
6. [Mielteistö](#)
7. [Sekasorron ja Sinnittelyn ajat](#)
8. [Yhteiskieli](#)
9. [Löydös vuosisatojen takaa](#)

KEALAN LÄHTÖ

Keala, Pikkuveli ja isä vetävät pulkassa Kealan matkatavaroita pihalle tuiskunneessa lumessa. Mummi, Vaari ja äiti tarpovat perässä. Melkein täysi Kuu on niin korkealla, että kotimetsän kuusten varjo ei yllä pihalle. He pysähtyvät pihavajan päätyyn, josta näkee pihapiiriin rajautuvalle peltoaukealle. Keala vilkaisee muita, empii hetken ja kahlaa vajan päätyyn kinostuneen lumen poikki vajan peltoaukean puoleiselle seinustalle. Muiden näkyviin, mutta kuitenkin omaan rauhaan. Keala haluaa antaa tilaa aamuöisen kotimaiseman herättämille muistoille.

Äiti astelee hitaasti Kealan jalanjälkiä ja laskee kätensä tämän olalle. Keala kietoo kätensä äidin vyötärölle. Äiti osaa olla häiritsemättä miettimisrauhaa, osaa vahvistaa oikeaa tunnelmaa.

— Pienenä minulla oli suuri seikkailu, Keala alkaa kertoa. Sinäkin vuonna oli oikea talvi ja paljon lunta. Olin hiihtänyt joka päivä, mutta tuon päivän olin ollut sisällä – olimme siivonneet ja leiponeet talvijuhlaa varten. En malttanut nukkua vaan odotin, että menitte nukkumaan ja lähdin hiihtämään tästä aukean poikki tuolle mäelle, Keala

kertoo ja osoittaa kuusimetsän keskeltä pilkistävää kallionnyppylää. — Vuoreksi sen silloin mielsin. Taivas oli lähes pilvetön ja täysikuu valaisi maiseman niin kuin nyt, mutta aukealla tuuli pöllytti irtolunta hangen pinnassa. Aukea näytti valtavan laajalta ja hurjan myrskyiseltä. Tunsin itseni luonnonvoimia vastaan taistelevaksi sankariksi, kun lähdin ylittämään sitä.

— Kuinka vanha olit? äiti kysyy huolehtivalla äänellä.

— Ehkä kuuden. Pikkuveli osasi jo kävellä, mutta ei hiihtää.

— Hui. Niin pieni!

— Tuiskuisen aukean ylittämisen jälkeen metsässä oli kodikkaan suojaisaa. Tuuli humisi puiden latvoissa, mutta alhaalla metsän sisällä oli tyyntä ja tuntui lämpimältä. Kuun valaisemassa metsässä on ihan eri tunnelma kuin päivänvalossa. Kuusitiheiköt näyttivät pelottavan pimeiltä, mutta harvemman metsän ja pikkuaukeat Kuu valaisi niin, että näki melkein yhtä kauas kuin päivällä. Kummitusmaisen kelmeässä valossa tuntui jännältä.

— Otin sukset jalasta ja kiipesin ylös mäelle. Tuulen kuljettama lumi sai aukean näyttämään maitomaiselta satujoelta, jonka vastarannalla vuoren juurella pilkisteli valo satumökin ikkunasta. Olin jättänyt vinttikamariini valon majakaksi itselleni. Mäen laella tuuli kylmästi, mutta vasta kun nenänpääni lakkasi kipristelemästä, maltoin laskeutua alas metsän suojaan. Lämmitin nenää paljaassa kämmenessäni. Ehdin jo pelästyä, että se oli paleltunut mustaksi kuin takavuorten erakon nenä, mutta sitten tunto palasi.

— Nyt muistan. Nenäsi punoitti vielä seuraavana aamuna. Kerroit sen paleltuneen, kun rakensit lumimajaa Siaslan kanssa, äiti sanoo. — Tunsin itseni huonoksi äidiksi, kun en ollut huomannut paleltumaa jo illalla.

— Ja minä pelkäsin, että kyselet lisää ja seikkailuni paljastuu. Muistan vieläkin jännityksen.

— Minäkin muistan tarkasti monta vaarallista tempausta ja monta töppäystä, joita olen tullut tehneeksi. Tuollaiset muistot ahdistavat, mutta enpä ole tullut tehneeksi samoja virheitä toista kertaa.

— Olen vähän epäillytkin, etteivät äiditkään ole virheettömiä, Keala sanoo ja tönäisee leikkisästi äitiään.

— Mäeltä takaisin tullessani kävin Siaslan ja minun lumimajassa. Minun teki mieli nukkua siellä hetki, mutta pelkäsin, etten herää ennen aamua ja paljastun.

Äiti rutistaa Kealaa: — Olisit voinut paleltua kuoliaaksi. Lumimajanne oli parilla kuusenhavulla peitetty kuoppa lumessa.

— Meidän mielestämme se oli vankka ja suojaisa. Laitoimme monta tuuheaa kuusenoksaa katoksi ja lapioimme lunta oksien päälle lämmöneristeeksi. Vaari oli opettanut, että lumi on hyvä lämmöneriste.

Keala osoittaa ylös kotitalon takana olevalle rinteelle ja kysyy äidiltä: — Tiesitkö, että isompina rakensimme Siaslan kanssa salaisen majan kallion onkaloon tuolle tasanteelle?

— Ette te kovin isoja olleet ettekä kovin hyviä pitämään salaisuuksia. Minua pelotti päästää niin pieniä tyttöjä kiipeämään sinne. Rinne on jyrkkä ja tasanne korkealla,

mutta isä vakuutti, että pärjätte kyllä eikä ollut huomaavinaan, kun raahasitte vuorelle lautoja ja työkaluja.

— Ladoimme onkalon suulle kivistä – niin isoista kuin jaksoimme kantaa – paksun seinän, jonka kolot tilkitsimme sammalella. Laudoista teimme oven ja palan kattoa lipaksi luolan suulle. Kylän kauppiaalta saimme kaksi kaupan takapihalla lojunutta pientä ikkunaa. Hän ei edes kysellyt, mihin tarvitsimme niitä. Varoitteli vain, että jos ne menevät rikki, sirpaleet ovat vaarallisen teräviä.

— Meillä on majasta monta hyvää muistoa. Kevään ensimmäiset pälvet ilmestyivät meidän majamme seinustalle – rinne aukeaa suoraan etelään. Kesällä lojuimme kukkaniityllä majan edustalla ja lueskelimme. Joskus kiikaroimme laakson elämää. Syyssateiden ropinaa kuuntelimme majamme suojissa. Pimeällä poltimme öljylamppua. Vietimme monta talvista pyrypäivää majan kamiinan lämmössä, Keala muistelee. — Kerran hikisen hiihtolenkin jälkeen pesimme itsemme ulkona lumessa ja lämmittelimme alasti kamiinan vieressä.

Äiti silittää Kealaa hartioista: — Hyrr. Peseydyitte lumessa. Olitte alasti kalseassa luolassa.

— Vähän aikaa. Kamiinan lähellä, Keala puolustelee ensin arasti, mutta jatkaa varmemmin:

— Kuivattelu oli ihan järkevää ja kamiina lämmitti tosi hyvin. Lämmittelimme kylki kyljessä peiton alla. Tuli mukava olo.

Äiti puistelee päätään. Ei tuomitsevasti, kevyt hymy huulillaan. — Kamiina pelotti minua ja Vaarin mielestä teidän ei olisi pitänyt antaa polttaa puita ja tuottaa turhaan

kasvihuone- ja hiukkaspäästöjä. Onneksi en tiennyt, että teillä oli öljylamppukin.

— Löysimme lampun ja öljyä tuolta vajan ullakolta, Keala sanoo ja viittaa peukalollaan olkansa yli. — Näytti romulta, mutta saimme toimimaan. Tiesimme, ettei öljyä saa polttaa, mutta ajattelimme, että vanha öljy sopii polttaa loppuun.

— Löysitte Mummin hätätilannevaraston.

Vaari ja Mummi istuvat vajan päädyssä Kealan matkarkukulla. Isä seisoskelee vieressä. Mummi vilkaisee vajan etuseinustalle ja sanoo Vaarille:

— Äidin ja tyttären jäähyväiset. Hellyttävää.

Pikkuveli vilkuilee taivaalle ja kahlaa tämän tästä kinosten halki aukealle nähdäkseen laajemmalle, mutta palaa aina Vaarin ja Mummin luo. Haluaa nähdä liitokopterin ensimmäisenä, mutta ei halua menettää mitään toisten jutuista.

Mummi huokaisee, varmistaa, että Keala on kuulomatkan ulkopuolella ja sanoo:

— En pääse eroon tunteesta, että matkustelu on jotenkin väärin. Haluan, että Keala pääsee näkemään maailmaa, mutta matka toiselle mantereelle tuntuu epäreilulta niitä kohtaan, jotka eivät tuhlaa luonnonvaroja matkusteluun, vaikka mieli tekisi maailmalle.

— Matkustelu ei haaskaa luonnonvaroja eikä saastuta. Ilmalaivat ja liitokopterit liikkuvat aurinkosähkön ja

ilmavirtausten voimalla, Pikkuveli alkaa selittää. — Vain sairaankuljetuksissa käytetään polttoainetta, jos on ihan pakko, mutta niin pienen biopolttoainemäärän tuottaminen ei juurikaan työllistä, saastuta eikä vie paljoakaan tilaa elintarvikkeiden tuotannolta.

— Olet varmaan oikeassa, Mummi huokaa, — mutta silti matkustelu tuntuu väärältä. Tietäminen ja tunteminen ovat kaksi eri asiaa, Mummi sanoo ja lisää hetken mietittyään:

— Entä jos emme tiedä kaikkea matkustelun haitoista?

Vaari potkaisee lumesta pistävää risua ja murahtaa karhealla äänellään:

— Kaikenlaisten kulkurakkineiden rakentaminen kuluttaa luonnonvaroja ja työllistää ihmisiä. Joidenkin on joskus matkustettava, mutta ei se ilmaista ole.

Pikkuveli tuhahtaa: — Teidän ajatuksenne ovat muinaisilta ajoilta ennen GaiaOptia aivan kuin siinä romaanissa, jonka Mummi antoi minulle luettavaksi. Eristäydyttiin sanctumeihin, elettiin köyhästi pienimuotoisissa omavaraistalouksissa, hytistiin kylmissä majoissa eikä uskallettu tehdä mitään. Pelättiin, että loppukin luonto tuhoutuu, jos tekee kunnon nuotion tai syö mitään muuta kuin omin käsin kasvatettuja juureksia ja papuja.

— Tuollaistako kirjassa väitettiin? Mummi ihmettelee. — Muistaakseni siinä kuvattiin, miten sekasorron ajan ihmiset uhrautuivat ja säästivät luonnonvaroja tulevia sukupolvia – siis meitäkin – varten.

— Minun pitää valikoida sinulle luettavaksi tieteellisiä tutkimuksia menneistä ajoista, Vaari sanoo Pikkuveljelle. Romaanit ovat tuntemusten puuroa. Ne eivät perustu tosiasioihin eivätkä järkevään ajatteluun.

— Tunteiden puuro ohjaa ihmisiä, Mummi mutisee. — Sitä jos ymmärtäisimme paremmin, kaikki järjestyisi.

Pikkuveli ryhdistäytyy seisomaan koko mittaansa, katsoo matka-arkulla istuvaa Vaaria silmiin ja julistaa:

— GaiaOptiin on talletettu kaikki oleelliset tiedot luonnonvaroista. Sen avulla voi laskea, mitä ihmiskunnan kannattaa rakentaa. GaiaOpti on osoittanut monet aiemmista peloista turhiksi kehityksen jarruiksi.

— *”Kaikki oleelliset tiedot talletettu”*. Ei ole mahdollista, Vaari tuhahtaa. — Minun mielestäni ei pitäisi luottaa jonkun tietokoneohjelman laskelmiin siitä, paljonko luonnolta uskaltaa ryöstää. On parempi säästää, säästää ja säästää edellisten sukupolvien malliin.

Mummi nyökkäilee: — Niin. Vaikka joudumme säästämään kaikesta, elämme jo paljon mukavammin kuin ihmiset Sekasorron Kaudella. Hyvinvointia on jo riittävästi.

Pikkuveli vilkaisee arasti Mummia, katsoo sitten Vaaria ja sanoo jämäkästi: — Hyvinvointi on lisääntynyt, koska on opittu säästämään järkevästi. Vanhanaikainen säästäminen oli tuhlaavampaa kuin nykyaikainen GaiaOptin tukema luonnonvarojen hoito. GaiaOptin avulla on keksitty keinot elvyttää luonto ja silti elää mukavasti.

— Vanhanaikaista tai ei, mutta minun mielestäni kaikilla ihmisillä pitää olla säästämisen vaisto, Mummi sanoo

pehmeästi. — Pienestä pitäen lapsille pitää näyttää mallia säästämisestä. Voi vaikka selittää ääneen, miten säästää.

— Tiedetään, sanoo Pikkuveli:

“Tätäkään papumuhennosta emme heitä hukkaan, vaikkei se sinulle tänään maistunutkaan.”

“Tuuletetaan nopeasti ristivedolla, niin rakenteet eivät ehdi jäähtyä eikä lämpöä mene niin paljoa hukkaan.”

“Komposti pitää levittää pensaille huolellisesti tasan niin, että ravinteita ei valu hukkaan.”

“Näistä housuista ei ole enää paikattavaksi. Leikkaan vähiten kuluneet kohdat talteen paikkamateriaaliksi.”

Vaari vilkaisee Mummia melkein pä hellästi, ilman tavallista väsymystä ärtymystä: — Joissain asioissa kehityksestä on ollut hyötyä, mutta Mummin asenneta tarvitaan. Tuhlaus karkaa käsistä, jos aletaan uskotella, että GaiaOptin avulla voimme huoletta elää mukavaa elämää. Yleensä optimismi on johtanut suuriin virheisiin.

— GaiaOpti ei ole optimismia vaan tieteellistä optimointia.

Mummi katsahtaa ystävällisesti pikkuveljeä: — Totta varmaan, mutta monta kertaa paljon ihmisiä on kuollut, kun on toimittu tieteen viisauksien mukaan ja sitten on tapahtunut jotain, mitä tiede ei ole osannut ennakoida.

— Epätieteelliset uskomukset ovat aiheuttaneet paljon enemmän vahinkoa, Pikkuveli puuskahtaa.

— No joo, Vaari myöntelee. — Toisin kuin uskomukset tiede sentään korjaa virheitään ja kehittyy, joskin

harmittavan usein vasta, kun jokin onnettomuus osoittaa nykytieteen vajaaksi. Siksi uusia asioita pitää kokeilla pienesti ja hosumatta. Pieni onnettomuus riittää tieteen kehittämiseen eikä tapa kaikkia. Kokeilujen seurauksia pitää jaksaa odotella, koska onnettomuus ei välttämättä ole äkkikuolema vaan esimerkiksi joukko ikäviä mutaatiota perimässä, ei välttämättä valtava räjähdys vaan vuosisatoja vaivihkaa etenevä elinolojen heikkeneminen. Hiipien liikkeelle lähtevä vahinko, jota on mahdoton pysäyttää sitten, kun se viimein huomataan.

— Maailman luonnonvarojen hallintaa ei voi kokeilla pienesti eikä meillä ole aikaa odotella, Pikkuveli sanoo ja vilkaisee vieressä seisoskelevaa isää.

Isä on verkkaisesti tallonut lumeen tasaista aluetta kuin olisi ollut omissa mietteissään, mutta hän on kuitenkin nyökkäillyt tai puistellut päätään keskustelun äänekkäimmissä kohdissa.

Nyt isä vain kohauttaa hartioitaan epämääräisesti ja vilkaisee odottavasti taivaalle.

— Tietääkö GaiaOpti, miten paljon meille tuntemattomat ihmiset joutuvat ahertamaan Kealan matkan hyväksi? Mummi kysyy.

— Niinpä, Vaari sanoo. — Ilmalaivoja pitää jonkun ohjata, niitä pitää rakentaa, huoltaa ja korjata. Ylenmääräinen raataminen tylsien töiden parissa tekee ihmisistä tunteettomia zombeja, jotka eivät osaa kuin puurtaa sokeasti valmiin kaavan mukaan.

— Mutta onhan isäkin töissä ilmalaivatelakalla. Olen luullut, että isän työ on hauskaa ja mielenkiintoista, Pikkuveli

sanoo ja vilkaisee ensin isää ja sitten taivaalle isän katseen suuntaan. — Minä ainakin haluaisin lentää ilmalaivoilla ja rakentaa ja korjailla niitä.

Vaari puistelee päätään ja sanoo verkkaisesti pohdiskellen: — Hauskaa tai ei, liikaa tylsiä töitä tekevät ihmiset zombiutuvat ... Eivät enää keksi mitään uutta mielenkiintoista tai edes hyödyllistä ... Menettävät innostuksensa ja kykynsä luovaan ajatteluun ... Eihän heillä edes ole aikaa inhimilliseen ajatteluun ... Jos ei koskaan ole aikaa antaa ajatustensa vaellella vapaasti, tylsistyy.

Vaari on oikeassa, Mummi sanoo: — Jos puurtaa liikaa toisten ihmisten mukavuuden, matkustelun tai muun turhanaikaisen huvittelun parissa, saattaa tulla tyytymättömäksi ja menettää rakkautensa *Ubuntuun*. Ihmisillä pitää olla aikaa jutella maailman menosta ja juoruilla ihmisten elämästä innostuakseen vaalimaan *Ubuntua*.

Pikkuveli vilkaisee isää, joka yhä vain talloo yksitoikkoisin askelin lunta.

— Isä, onko työsi zombiuttavaa?

Isä kääntyy katsomaan Pikkuveljeä kysyvän näköisenä.

— Onko työsi tehnyt sinusta zombien? Pikkuveli toistaa.

— Zombien? ... Työ? ... Mietiskelin vallan muita juttuja ... Joskus täytyy tehdä kovasti töitä, mutta ei se haittaa, jos työ on tärkeää, isä vastaa ja jatkaa:

— Kun työn tylsyys alkaa harmittaa liikaa, yritämme keksiä jonkin hauskemman tavan suoriutua siitä. Ellemme

keksi, pidämme tauon ja menemme vaikka pelaamaan palloa.

— Toisinaan rakentelemme pienoiskokoisia uudenlaisia lentolaitteita. Niitä on hauska viritellä ja lennätellä. Tavallaan työtä sekin. Joskus rentoudumme haaveilemalla utopistisista tavoista kuljettaa tavaroita ja ihmisiä. Suunnittelu on osa työtämme ja suunnittelua se on haaveilukin.

— Osallistumme säännöllisesti mielteistön keskusteluihin luonnonvaroista ja uusista keksinnöistä. Puolet ajasta puurramme tylsiä hommia, toisen puolen haaveilemme paremmasta tulevaisuudesta ja aina välillä leikimme. Ei meistä zombeja tule.

Vajan aukion puoleisella edustalla Keala ja äiti katselevat maisemaa kädet toistensa ympärillä. — Tulee mieleen monia mukavia muistoja, Keala sanoo. — Tunnelmia, tapahtumia, ...

“On se mahdollista!”

Pikkuveljen huudahdus katkaisee Kealan muisteloinnin. Keala käännähtää katsomaan vajan päädyssä kiivaasti keskustelevia Pikkuveljeä, Vaaria, isää ja Mummia:

— Aina, kun ehdin luulla noiden kahden löytäneen yhteisymmärryksen, inttäminen alkaa uudestaan.

— Ai, Pikkuveljen ja Vaarin kiistely harmittaa sinuakin.

— Pikkuveli on innostunut tarinoista, joissa viisaat tarmokkaat sankarit korjaavat maailman hyväksi, haaveilee kai itsekin sankaruudesta, Keala arvelee. — Vaari taas

tuntuu väittävän, ettei sankareita ole eikä mistään tule mitään. Mitä pahaa Pikkuveljen unelmissa on?

— Ehkä Vaari pelkää, että innostuksensa ja itseluottamuksensa voimin kokemattomat nuoret tekevät samanlaisia ajattelelattomuuksia kuin menneet sukupolvet, äiti sanoo. — Vaari haluaa muistuttaa vaaroista. Hänkin on tehnyt virheitä.

— Vaari sanoo, ettei pidä tyrkyttää omia ajatuksiaan muille. Pitää kuunnella ja kysellä kunnes ymmärtää, mitä ja miten toiset ajattelevat ja miksi.

— Viisas neuvo, äiti nyökkää.

Keala nostaa kättään merkiksi siitä, että pääsi vasta alkuun:

— Mutta noudattaako Vaari viisasta neuvoaan? Kuunteleeko Vaari Pikkuveljeä? Ei hän ainakaan ymmärrä mitään Pikkuveljen ajatuksista eikä tunteista. Ja mitä väliä sillä on, mitä Pikkuveli ajattelee. Eiväthän Pikkuveljen mielipiteet vaikuta mihinkään.

— Ehkä Vaari pelkää, ettei ole enää neuvomassa, kun Pikkuveli on aikuinen, äiti arvelee. Hetken mietittyään hän lisää:

— Kaikesta on hyvä keskustella pientenkin lasten kanssa. Vaikkeivät paljoa ymmärtäisikään, tottuvat ajatukseen, että asioista keskustellaan. Mitä puhumme ja mihin sävyyn, herättää pienessäkin fiiliksiä. Asenteistammekin välittyy jotain. Aikuisten tapa olla ja jutella lasten kanssa vaikuttaa siihen, millaisia aikuisia heistä tulee.

— Voi ei, Keala huudahtaa. — Pikkuveli ei takuulla innostu noudattamaan Vaarin tyylillä esitettyjä elämänohjeita, mutta Pikkuveli saattaa oppia Vaarin kaltaiseksi inttäjäksi.

Äiti naurahtaa ja rutistaa Kealaa. — Ystävällisempi jutustelu ehkä tosiaankin kasvattaisi Pikkuveljeä mukavampaan suuntaan.

Keala katselee mietteliäänä Kuun valaisemaa rinnettä, jolla hänen ja Siaslan maja on. Iso lintu lehahtaa äänettömästi lentoon lähipuusta.

— Oiih, äiti hätkähtää. — Taidamme häiritä pihapöllumme saalistoustouhuja.

— Ei ollut tarkoitus, Keala sanoo omissa mietteissään.

— Toisinaan kun olemme jutelleet majassamme aamuyöhön asti, minusta on tuntunut, kuin Siasla olisi saanut minut jotenkin valaistumaan. Joskus kuin möhkäle sumussa tarkentuisi kotitaloksi, joskus kuin ajatukset tekisivät täyskäännöksen samalla lailla kuin maailma tekee täyskäännöksen, kun eksyksissä näkee tutun maamerkin ja älyää kävelevänsä aivan väärään suuntaan.

— Siasla kuuntelee ja kyselee – välillä aika hankaliakin – mutta Siasla ei intä, Keala jatkaa. — No, ehkä joskus ihan vähän. Siasla on oikeasti kiltti ja kiltille on helppo paljastaa ajatuksensa. Minun tulee ikävä Siaslaa.

Keala rutistaa äitiä ja sanoo arasti:

— Tietysti sinuakin. Ja muita.

Näyttää kuin Kealan ja äidin halaus sisältäisi kaiken sen hyvän, mitä heidän välillään on. Sen keskeyttää vajan päädyistä kuuluva Pikkuveljen huudahdus:

“EcoCityssä rahan annetaan ohjata”.

— Halaus tuntuikin liian hyvältä ollakseen koko totuus perheemme elämästä, äiti huokaa.

Pikkuveli selittää kiivaasti EcoCityn elämää: — Jokainen saa työstään palkkaa, jolla voi ostaa ruokaa, vaatteita ja mitä muuta tarvitsee. Koska raha on puolueeton, sen oikeudenmukaisuuteen voi luottaa. EcoCityläiset voivat huoletta ostaa toistensa palveluksia pelkäämättä, että työllistävät kaverinsa zombeiksi ja he voivat huoletta kuluttaa luonnonvaroja pelkäämättä, että ne loppuvat.

— Entä jos kaikille ei ole tarpeeksi järkevää työtä tehtäväksi? Mummi kysyy. — Entä jos välttämättömiin töihin kuluu pari kolme päivää viikossa. Jos joku tekee ahneuksissaan töitä koko viikon, toinen jää ilman työtä ja ruokarahaa. Pitääkö niiden, joille ei riitä järkevää työtä, keksiä itselleen jotain turhaa tekemistä?

— Kuka sellaisesta maksaisi, Pikkuveli sanoo tarmokkaasti. — Ei tietenkään ..., Pikkuveli aloittaa, mutisee jotain ja vaikenee.

— Niinpä. Vaari tuhahtaa. — Ja kuka pitää huolen luonnon ja nykyisten ja vielä syntymättömien ihmisten hyvinvoinnista ja oikeudenmukaisuudesta yleensä, jos ihmiset kuluttavat seurauksia miettimättä kaikkea, mitä

mieli tekee ja mihin heillä sattuu olemaan rahaa? Joku näkymätön rahakeijuko?

— Kaikelle tulee automaattisesti oikea hinta sen mukaan, mitä on saatavissa, mitä ihmiset haluavat myydä ja ostaa ja mihin heillä on varaa, Pikkuveli selittää virallisella, mutta pikkuisen epävarmalla äänellä.

— *”Jostain tulee kaikille maailman ihmisille automaattisesti juuri sellaiset halut ja juuri sopivasti rahaa ostaa, että kaikki kääntyy hyväksi.”* Kuulostaa kuin tosiaankin uskoisivat rahakeijuun, Vaari puuskahtaa ja alkaa saarnata:

”Miten rahakeiju voisi tietää järkevän hinnan metsiemme puille, tasangon kupariesiintymän malmille, kaivosmiehen työlle ja kaikelle muulle.

Jos hakkaamme liikaa metsää, eroosio vie laaksostamme ruokamullan. Saisimme rahaa, mutta voisiko seuraava sukupolvi ostaa mullan takaisin? Mihin hintaan? Riittävätkö perintörahat?

Jos kuparia tuhlataan joutavaan eikä kierrätetä huolella, se loppuu. Ihmiset ansaitsisivat rahaa säkkikaupalla, mutta sähköjohtoa ei olisi kaupan.

Jos tekee liikaa tylsiä töitä, muuttuu tylsäksi robotiksi. Mitä tylsä robotti tekee repullisella rahaa? Mitä kukaan tekee rahalla, jos kaikki elämälle välttämätön on tuhlattu?”

— Minuakin EcoCityläisten uudet ajatukset huolestuttavat, Mummi huokaa. — Jos kaikella pitää olla hinta, mikä on sopiva hinta puhtaalle ilmalle, jota hengitämme tai sadevedelle, jota juomme ja joka kastelee peltomme? Keille niistä maksettaisiin? Millä perusteella?

Miten varmistettaisiin, että kaikilla on riittävästi rahaa hengittää, juoda ja syödä? Entä tulevien sukupolvien toiveet ja tarpeet? Miten tulevien sukupolvien kanssa käydään kauppaa luonnonvaroista?

— En ymmärrä, mitä vikaa EcoCityn rahassa on? Käytämmehän mekin rahaa, Pikkuveli kyselee.

— Käytämme rahaa maksuvälineenä, mutta emme usko rahakeijuun vaan ajattelemme itse, Vaari sanoo. — Seuraamme luonnonvarojen käyttöä ja kierrätystä niin, että jokainen näkee, keneltä voi oppia lisää säästämisestä. Keskustelemme jatkuvasti siitä, mikä on reilua ja hyväksi paitsi laaksomme asukkaille myös muulle maailmalle ja tuleville sukupolville. Näin meille syntyy yhteinen näkemys siitä, mikä on reilua ja järkevää ja mikä on sopiva hinta mistäkin.

— Perheen sisällä ja kyläläisten kesken voitte keskustella, mutta miten koko maailma voi keskustella ja sopia, mikä on reilua? Pitää antaa rahan ratkaista, Pikkuveli sanoo.

— Maailmanlaajuista *Ubuntu*a vahvistetaan koko ajan kaikin keinoin, Mummi huomauttaa. — Vaikealta se kyllä näyttää.

Ehkä GaiaOpti voisi auttaa! Pikkuveli innostuu. — Kun se tietää kaiken maailman luonnonvaroista ja ihmisten toiveista ja tarpeista, se voisi määrätä kaikelle reilun hinnan ja hoitaa kaupankäynnin puolestamme.

— *”Kun GaiaOpti tietää”*, Vaari tuhahtaa. — Toistaiseksi GaiaOpti ei ole ainakaan minulta kysynyt, mikä on minun mielestäni tärkeää.

— Ei GaiaOpti tivaa väkisin, mutta kuuntelee ja keskustelee – omalla tavallaan. Minä olen äänestänyt monesta asiasta ja kommentoinut montaa juttua, Pikkuveli sanoo. — Harmi kyllä GaiaOpti tietää ikäni, eikä siksi pane paljoa painoa mielipiteilleni. Vielä.

Mummi taputtaa rauhoittavasti Vaaria olalle ja sanoo Pikkuveljelle:

— Käypä vilkaisemassa, joko aukiolta näkee liitokopterin valoja.

Vaarin silmät painuvat kiinni ja hän kallistaa päänsä Mummin olkaa vasten. Nukahti heti tarmokkaan väittelyn jälkeen. Vaarilla ei ole kaikki hyvin, Mummi huolehtii.

Ei resurssien jakamista uskalla yksin GaiaOptille jättää, Pikkuveli mutisee palatessaan aukiolta. — Kauppaa pitää käydä.

Pikkuveli ei huomaa Mummin varovaista hyssyttelyä vaan jatkaa äänekkäämmin:

— Vaari, oletko perehtynyt kunnolla EcoCityn ajatuksiin? Eivät he mihinkään rahakeijuihin usko.

Vaari havahtuu istumaan ja katsoo kysyvästi Mummia.

— Pikkuveli pohdiskelee EcoCityn touhuja.

— Niin. Mikä ero loppujen lopuksi on meidän ja EcoCityn rahalla? Pikkuveli kysyy.

Vaari vilkaisee Mummia. — Ei hätää. Torkahdin. Väsyttää herätys keskellä yötä. Eikö sinuakin?

— Ecocityn raha ...

Vaari vilkaisee väsyneesti Pikkuveljeä: — Ei raha ole ongelma vaan asenne. En nyt jaksa yrittää selittää paremmin. Ymmärrät isompana, varsinkin jos EcoCityn ajatukset pääsevät leviämään. Silloin tosin on jo myöhäistä.

Äiti vilkaisee muuta joukkoa vajan päädyssä ja sanoo Kealalle:

— Kuulostaa kuin kiistelisivät vieläkin. Jekutetaan ne lopettamaan. Katso tuonne kuin näkisit jotain mielenkiintoista, äiti sanoo osoittaen Kuun valaisemia lumisia vuorenhuippuja laakson vastakkaisella rinteellä peltoaukean ja Kealan 'vuoren' takana.

Keala kääntyy tähyilemään äidin osoittamaan suuntaan, osoittaa vuorenhuippuja ja hihkaisee innostuneesti.

Isä lopettaa lumen tamppaamisen, vilkaisee Kealaa ja kääntää katseensa Kealan osoittamaan suuntaan. Kun Mummi alkaa tähyillä taivaalle, Pikkuveli ja Vaarikin huomaavat jotain olevan meneillään.

— Missä? Pikkuveli huudahtaa.

— Minä en näe mitään, isä sanoo.

— Kaunis kuutamo, eikö totta, äiti huutaa Pikkuveljelle.

Isä naurahtaa. Pikkuveli sanoo pöh. Sitten kaikki hiljenevät ihailemaan maisemaa ja odottamaan.

Ubuntu

Ubuntu on yksi Teollisen Kukoistuksen Kaudelta säilyneistä sanoista, jonka nykymerkitys vastannee jossain määrin alkuperäistä. Kaikki eivät tarkoita Ubuntulla samaa, mutta jonkinmoista yhteisöllisyyttä sillä yleensä tarkoitetaan.

“Ubuntu? Olisin jotenkin vähemmän minä ilman kavereita.

Yhdessä on mukavaa. Paijaamme toisiamme.”

“On järkevää ja mukavaa tehdä töitä yhdessä, talkoilla. Yksi osaa yhtä, toinen toista. Opimme toisiltamme.”

“Tunnumme toistemme toiveet. Tulee hyviä yhteisiä päätöksiä. Melkein aina jokainen saa tehdä, mikä tuntuu itsestä hyvältä ja järkevältä.”

“Olemme ystäviä keskenämme, välitämme toisistamme. Kenenkään ei ole hyvä olla, jos jonkun ei ole hyvä olla.”

“Jakaminen. Ubuntu on jakamista.”

“Ubuntun vastakohta? Onko joskus ollut porukoita, joissa jotkut ovat määränneet toisia? On pitänyt uhrautua jonkun systeemin tai sellaisen takia? Tai ettei olla oltu kaikki kavereita, vaan jokaisen on pitänyt yrittää itse kahmia osuutensa maapallon resursseista?”

Nykymaailmassa kaikki uskovat olevansa barbarian vuosisatojen jalostamia *Ubuntu*-ihmisiä.

Tuolta se tulee, Pikkuveli huudahtaa paikallaan hyppelehtien.

Hetken tähyiltyään muutkin erottavat neljää vilkkuvaa valoa ja niiden rajaaman liitokopterin siluetin: Virtaviivaisen litteänoloisen rungon keulassa ja perässä on pitkät siivet.

Liitokopteri lähestyy loivassa laskussa ensin laakson suuntaisesti ja kaartaa sitten sulavasti kohti vajaa. Lumi alkaa pölistä liitokopterin alla ja sen vauhti hidastua. Silti odottajien mielestä kopteri lähestyy melko lujaa.

Viidenkymmenen metrin päässä vajasta liitokopteri nostaa keulaansa ja pöläyttää ilmoille sankan lumipilven. Pikkuveli loikkii kinosten halki vajan taakse suojaan. Vähemmän ketterät odottajat kyyristyvät ja kääntävät selkänsä pyrylle.

Moottorien hurina vaimenee kuulumattomiin ja liitokopteri alkaa erottua ohenevan lumipöllyn seasta.

— Automaattiohjaus teki energiatehokkaan jarrutuksen, Pikkuveli puuskuttaa tietäväisenä rämmittyään takaisin muiden luo.

Keala saattajineen lähtee tarpomaan kohti liitokopteria. Liitokopterin perästä avautuu luukku, joka kääntyy alas portaiksi ja tyttömäinen hahmo kömpii ulos luukusta ja laskeutuu maahan. Hahmo epäröi hetken, heittäytyy lumeen

tekemään lumienkelin, kirkaisee ja kipaisee takaisin portaille.

— Tulkaa äkkiä sisään, hahmo viittilöi.

— Vairea! Keala ilahtuu. — Vairea on yksi meistä leiriohjaajista, Keala sanoo nopeasti äidille ja alkaa juosta rämpiä lumen halki konetta kohti.

Äiti astelee Kealan jäljissä. Isä auttaa Pikkuveljeä juoksuttamaan pulkan koneelle. Mummi ja Vaari lähtevät seuraamaan verkkaisemmin.

— Onko tuo lentäjä niitä Kealan kavereita? Uskaltaako Kealan päästää 14-vuotiaan kyytiin? Vaari mutisee.

— Tulkaa äkkiä lämpimään, Vairea touhuuaa. — Anteeksi, jos jouduitte odottamaan pitkään noin kylmässä.

— Keittiön ikkunastakin olisimme nähneet milloin tulet, mutta Keala ei malttanut pysytellä sisällä.

— En halua, että minua joutuu odottamaan.

Vairean alkaessa sulkea liitokopterin luukkaa, Mummi huudahtaa: — Missä Pikkuveli on?

Pikkuveli seisoo vasemmanpuoleisen takasiiven alla. Siiven takareuna on laskeutumista varten kääntynyt niin, että siiven yläpintaan vierä viereen kiinnitetyt sähkökäyttöiset turbiinit osoittavat suoraan alas. 1, 2, ... 5. Pikkuveli vilkaisee etusiipeä. Yhtä monta turbiinia.

Takasiipi on kiinni rungon alaosassa, mutta kopteri seisoo niin korkeilla jaloilla, että Pikkuveli joutuu kurottamaan yltääkseen koskettamaan turbiinin poistoaukon reunaa. Ei ihan polta. Pikkuveli kurkistaa

turbiinin sisälle. Turbiinien siipien välistä pilkistää tähtitaivas. Pikkuveli laskee turbiinissa olevan kaksitoista siipeä. Siipien muodosta ei näin pimeässä saa selvää, eikä Pikkuveljen käsi ulotu tunnustelemaan niitä.

— Ei kai joku turbiineista ole nielaissut pöllöä? Vairea huikkaa oviaukosta Pikkuveljelle.

— Anteeksi. Tulen heti. Halusin vain nähdä, millaisia nämä turbiinit ovat. Saitko alas tullessa paljon jarrutusenergiaa talteen?

— Kohtalaisesti. Taidat tietää, miten liitokopteri toimii.

— Tiedän. Normaalilennossa siivekkeet ovat vaakatasossa ja turbiinit siiven päällä. Turbiinien imu lisää siiven kantokykyä, varsinkin hitaasti lennettäessä. Laskussa siivekkeet turbiineineen käännetään puhaltamaan alas. Sait lumen pölisemään tosi komeasti. Ylhäältä alas liitäessä jarrutusenergiaa voi kerätä talteen kääntämällä turbiinit siiven alle takaperin.

— Aivan oikein, mutta mitä enemmän jarruttaa, sitä enemmän siiven virtaukset häiriintyvät. Jos haluaa ottaa kunnolla jarrutusenergiaa talteen, kannattaa liukua jyrkästi alas. Matalalla energian talteenotto ei ole turvallista.

Suljettuaan kopterin luukun Vairea kiinnittää isän kanssa Kealan matka-arkun koneen lattiaan. Isä kopsauttaa päänsä kattoon kolmasti. Vairea tarkistaa huolella kaikki kiinnitykset:

— Ei rysähdä niskaan ihan pikku kiepsahduksessa.

Sitten Vairea lähestyy varovasti Kealaa.

— Etäläsnä-tuttujen ensimmäinen oikea tapaaminen, Vairea sanoo. — En malttanut odottaa ilmalaivassa vaan pyysin luvan tulla poimimaan sinut.

Hetken emmittyään Vairea halaa Kealaa ja alkuun päästyään ujuttautuu halaamaan vuorotellen jokaista liitokopteriin ahtautunutta Kealan saattajaa. Varsinkin Vaari ja Pikkuveli hämmentyvät halailusta.

Matka-arkku ensin, sitten ihmiset, Mummi miettii. Onko Vairea asiakeskeinen vai kohteliaan varovainen? Ei ujo ainakaan kun tuolla lailla halailee.

— Koettakaa löytää istumapaikka, Vairea kehoittelee.

Mummi ja Vaari istahtavat Kealan matka-arkulle, äiti ja Keala istahtavat lattialle toisiaan vastapäätä koneen runkoon nojaten ja isä istahtaa äidin viereen. Pikkuveli livahtaa lentäjän paikalle tarkkailemaan tutkan kuvaruutua kuin lentäjä ikään.

— Tuo pitkulainen täplä on ilmalaivamme, Vairea selittää Pikkuveljelle. — Se on tullut tuota vihreää viivaa pitkin ja tämä keltainen viiva on sen lentosuunnitelma. Kun ilmalaiva ehtii tähän punaiseen ympyrään, Kealan ja minun on lähdettävä. Siihen menee puolisen tuntia.

— Lumi näytti pumpulilta. En tiennyt, että se on näin kylmää ja märkää ja tunkeutuu joka paikkaan, Vairea valittelee ja näyttää kuin alkaisi riisua vaatteitaan, mutta tyytyykin vain puistelemaan niitä ja kaivelemaan lunta kauluksen alta, hihoista, vyötäröltä ja kengistään.

— Etkö ole aiemmin nähnyt lunta? Luulin sinun käyneen kaikissa maailman kolkissa, Keala hämmästelee.

— Nykymaailmassa lunta on vain aivan maailman ääriolkissa. Asut oudommassa paikassa kuin tiedätkään.

— Ehkä mekin pääsemme lopullisesti eroon lumesta lähivuosina, Vaari sanoo sarkasmia tavoitellen. — Vielä minun lapsuudessani lunta tuli tasaisesti pitkän talven kuluessa. Nykyään muutaman päivän pyry voi tuoda yhtä paljon lunta kuin aiemmin kertyi koko talven aikana, mutta lämpöaalto ja vesisade saattavat sulattaa paksutkin kinokset viikossa vaikka keskellä talvea. Joinakin talvina pyryjä ja lämpöaaltoja tulee ja menee muutaman viikon välein, toisina talvina lunta ei tule lainkaan.

— Vain muutama sata vuotta sitten laaksomme oli ikijään peitossa, Pikkuveli huikkaa lentäjän istuimelta. — Nyt enää korkeimmilla huipuilla on jäätikön rippeitä. Ehkä muutamassa sadassa vuodessa merivirrat kääntyvät niin, että täällä tulee taas kylmempää.

Kealan saattajat raottelevat haalariensa vetoketjuja, mutta Keala nousee seisomaan ja riisuu kokonaan haalarinsa, saappaansa ja rukkasensa ja ojentaa ne isälleen:

— Viikunakeitaalla on ainainen kesä. Tennareissa ja t-paidassa tarkenee.

— Ajatella, että vuosisatoja sitten aavikoituneeseen sademetsään on saatu perustettua Viikunakeitaan kaltainen paratiisi, isä sanoo.

Vairea vilkaisee Kealaa hämmästyneenä. Keala virnistää:

— Isä ei ole ehtinyt perehtyä kunnolla Viikunakeitaan olosuhteisiin. Isä, ei se ole ihan paratiisi. Kupolien ulkopuolella voi piipahtaa t-paidassa, mutta ei työskennellä ilman auringon säteilyä heijastavaa valkoista suoja-asua ja pölyltä suojaavaa naamaria.

— Hyvänen aika, miksei minulle ole kerrottu, äiti päivittelee.

Äiti on udellut Kealalta, millainen tyttö Vairea on ja millaisia ovat muut tiedeleirin ohjaajiksi lupautuneet nuoret.

— Mukavia, on Keala vastannut ja näyttänyt, millaisia iskulauseita he ovat keksineet leirin ohjelmaa suunnitellessaan:

Visiopaja

Heimoista globaaliin yhteisöön!

Unelmoidaan globaalista Ubuntusta

Hienoa, mutta miten unelmoida, jos eriheimoiset leiriläiset eivät tule toimeen keskenään? on äiti huolehtinut hiljaa mielessään.

Oppiminen

on uteliasta yhdessä hämmästyä:

*Jutustella-rakennellaan
monesta pienestä,
epämääräisestä ja ristiriitaisestakin
arvelusta
hieno yhteinen maailmankuva.*

Noin sen pitäisi mennä, mutta jo erilaisten ajatusten
ääneen lausumisesta voi eriheimoisten kesken tulla iso riita,
pahempi kuin Vaarilla ja Pikkuveljellä.

*Tiede ja kehitys
uusi idea voi näyttää tosi hienolta,
Uusi idea voi näyttää tosi oudolta,
uusi idea voi näyttää tyhjämpäiväiseltä.
Ihan sama!
Tutkikaamme tieteellisen nöyrästi
ja iloisen uteliaasti,
onko idea oikeasti hyvä, huono
vai mitätön.
Se kestää,
mutta se kannattaa – ja on hauskaa.*

Hyvä periaate, mutta osaavatko leiriläiset retostella
toistensa outoja ja tyhjämpäiväisen oloisia ideoita niin, ettei

kellekään tule paha mieli?

Ubuntu

perustuu evoluution luomaan taipumukseen

Tuntemme toistemme tunteet ominamme

Minun ei ole hyvä olla

ellei sinunkin ole.

Kun tartumme työhön,

voimme luottaa jokaisen huolehtivan,

että kaikki voivat nauttia

niin työnteosta kuin sen tuloksistakin.

Näin pyörii hyvän kierre.

Toivottavasti he rohkenevat luottaa toistensa hyvyyteen
leirin koettelemusten keskellä.

Vapaa-aika

on tuottavinta aikaa:

Huippujuttuja,

(ehkä hupijuttujakin)

syntyy,

kun porukka relaa ja

tekee mitä järkevimmiltä ja

hauskimmalta tuntuu.

Oikein hyvä, mutta ei ehkä kannata näyttää Vaarille. Vaari varoittelee zombiutumisen turhan työn ääressä, mutta närkästyä, jos hänen mielestään tärkeät asiat eivät edisty ripeästi.

Keidastiimi Viikunat

*Looane, Keala, Vairea, My-Linh, Sami, Roni, Thuan, Jahir,
Nielek*

— Älä koske mihinkään, Mummi huudahtaa ohjaamoä tutkivalle Pikkuveljelle.

— En tietenkään, Pikkuveli vastaa ja irroittaa otteensa ohjaussauvasta.

Vairea vilauttaa pientä sinistä puikkoa kaulallaan: — Ilman tätä mitään ei tapahdu.

— Keala ei ole ennen ollut yötä poissa kotoa, äiti sanoo.

— Olenpas. Viime kesänä olin Siaslan kanssa yötä markkinakylässä.

— Niinpä olitkin. Vieläpä luvatta, äiti muistuttaa. — Olin huolissani.

Vaireasta näyttää kuin äidin huolenpito hävettäisi Kealaa. Outoa, minuakin nolottaa, kun äiti tai isä hööää.

Miksi? Sivusta seuraten toisista – varsinkin lapsistaan – huolehtiminen näyttää ja tuntuu hyvältä.

— En minäkään ole ollut yötä poissa kotoa pitkiin aikoihin. Kotini vain on ollut missä milloinkin eikä perheen tapainenkaan ole pysynyt ihan samana, Vairea naurahtaa.

Vaireasta näyttää, kuin hänen yrityksensä vitsailla ei olisi sopinut Kealan äidin mielentilaan. Vaikutinko ylenkatsovan eron haikeutta? Kuulostinko kehuskelevan kokemuksillani? Peräti pilkkaavan kotikonnuilleen uskollisia?

— Taisin kuulostaa huolehtivalta kanaemolta, Kealan äiti naurahtaa.

— En minä sitä tarkoittanut, Vairea sanoo katsoen anteeksipyytävästi Kealan äitiä. — En muutakaan. Päähäni vain pälähti tuollainen. Ajattelin sopivan vitsiksi, mutta hauskuus ei tainnut löytää ihan perille asti.

— Viattoman hilpeä ilmeesi sai joka tapauksessa hyvälle tuulelle, Mummi sanoo. — Turha on liikaa varoa sanojaan. Sellainen vaikuttaa teeskentelyltä, sisäisen minän peittelyltä. Äiteilyltäkin se voi kuulijasta tuntua — siltä, että pidetään yliherkkänä, lohduteltavana lapsena. Huomaavaisuus pitää osata erottaa äiteilystä.

— Miksen minä saa tuoda sisäistä minääni vapaasti esille? Vaari mutisee.

Mummi katsoo asiakseen vastata Vaarille: — Minä tarkkailen, tuleeko toisille paha mieli puheistani. Jos tulee, yritän saada selville, miten voi korjata sisäistä minääni.

— Entä, jos vika on pahastujan sisäisessä minässä? Vaari kysäisee.

— En ymmärrä höpinöitänne, Keala naurahtaa. — Miten tämä liittyy lähtööni Keitaalle? Eivätkö sisäiset minänne ajattele lainkaan minua ja lähtööni?

— Vieraissa oloissa outojen ihmisten parissa sisäinen minäsi joutuu koville, äiti sanoo. — Keitaalla sinun on kotioloja vaikeampi olla oma itsesi, koska et tiedä, miten vieraat ihmiset asioista ajattelevat, mistä loukkaantuvat ja mitä arvostavat, äiti yrittää selittää.

Keala katsahtaa Vaireaan ja sanoo: — Neuvoja ja elämänohjeita satanee lähtöhetkeen asti. Pitäisikö kirjoittaa muistiin?

— Luulen, että näin markkinakylänne alas liidellessäni, Vairea sanoo. — Kuun valossa näkyi metsän keskellä luikerteleva valkea luminauha. Kymmenisen kilometriä tästä laakson suulle päin sen keskellä oli metsäinen saari ja sen keskellä valoja.

— Kylän vanha keskusta on saaren keskellä mäen päällä, Vaari kertoo. — Se olikin aikoinaan sellainen linnoitus, etteivät rosvot sinne päässeet.

— Eihän meidän laaksossamme ole käynyt rosvoja sataan vuoteen, Mummi huomauttaa.

— Onpas! Tunkeutuivat lapsuudenkotiini, Vaari täsmentää. — Onneksi me ja naapuriperheet ehdimme paeta.

— En tiennytkään, että täällä on liikkunut rosvoja sinun elinaikanasi, Keala sanoo.

— Mummisi on kieltänyt tarinoimasta rosvoista, Vaari tuhahtaa. — Mutta nyt, kun olet lähdössä maailmalle, sinun pitää saada kuulla maailman pahuudesta.

— Menneen maailman ja poikkeusolojen satunnaisesta pahuudesta, Mummi loiventaa.

Odotahan kun kerron, Vaari alkaa muistella:

Jouduimme kiipeämään keskellä yötä vuorelle todella vaikeaa reittiä ylös kalliojyrkänteitä, koska helpoilla reiteillä oli uutta lunta niin, että jälkemme olisivat paljastaneet piilopirttimme.

Jouduimme piileksimään niin pitkään, että ruokakätkömme tyhjenivät ja elimme viimeiset piileskelypäivät jäkälillä ja muutamalla pikkueläimellä, jotka onnistuimme ansastamaan. Olin silloin ehkä kahdeksan ikäinen.

Mutta laaksomme kesti rosvot aivan kuin laaksomme ikimetsät ovat kestäneet ilmaston mullistukset. Meidän laaksoomme ei tarvitse istuttaa mitään nykyilmastoon sovitettua pöpelikköä niin kuin heikompikasvuisille seuduille. Laaksomme ikimetsät ...

— Nyt ilmalaiva tuli sen punaisen ympyrän sisälle, Pikkuveli huudahtaa.

— Olisi ollut mukava jutella pidempäänkin, äiti sanoo Vaireaa hyvästellessään.

Vairea tuntui mukavalta ja järkevältä tytöltä, mutta ei eri heimolaisesta puolen tunnin jutustelun perusteella varmaa selvyyttä saa, äiti miettii. Harmi, etten keskeyttänyt Vaaria ja

jututtanut Vaireaa enempää. Vaari ei enää jaksaa puhua kuin omista muistoistaan ja päähänpinttymistään. Onneksi Vairea vaikutti kiinnostuneelta niistäkin.

Kavuttuaan alas liitokopterin portaat Mummi pysähtyy miettimään: En muista kieltäneeni Vaaria tarinoimasta rosvoista? Ehkä Vaari ei ole hennonut kertoa rosvoista lapsille ja 'muistaa' syyksi, että minä muka olen kieltänyt. Vai olisinko joskus käskennyt Vaaria muistelemaan vähemmän pelottavasti?

Vairea operoi ohjauspaneelin tietokonetta, varmistaa, että Kealan saattajat ovat ehtineet turvaan vajan taakse ja naksauttaa ison, himmeää sinistä valoa hohtavan kytkimen asentoon lento. Turbiinit alkavat hurista, lumi pöllytä, liitokopteri nousee irti hangesta ja alkaa kiihdyttää vauhtiaan.

Keala kääntelee katsettaan varovasti kuin peläten, että varomaton liikahdus voisi horjauttaa liitokopterin maahan. Ylös taivaalle näkyvyyttä rajoittaa etusiipi, joka ulottuu osin ohjaamon päälle, mutta muuten ohjaamosta on hyvä näkyvyys. Varsinkin eteen alas näkyvyys on Kealan mielestä pelottavan hyvä. Keala tiukentaa otettaan istuimensa käsinojista.

— En ole koskaan ennen ollut liitokopterissa. Enkä ilmassa muutenkaan.

Vairea katsahtaa Kealaa ja sanoo pehmeästi: — Ensimmäinen vartti liitokopterissa jännittää. Sen jälkeen lentämisestä alkaa nauttia.

Vairea antaa liitokopterin kierrellä laaksossa korkeutta keräten. Kuutamo valaisee laakson niin, että vain jyrkimmät etelänpuoleiset rinteet jäävät varjoon. Keala tähyilee maisemia innostuneesti kääntyillen. Kädetkin irtoavat käsinojista osoittelemaan tärkeitä paikkoja:

— Kotipihamme näyttää idylliseltä ... Tuolla rinteellä, tuon ison kielekkeen juurella on minun ja Siaslan salainen luolamaja ... Tuolta luikertelee pihapuromme ... En tiennytkään, että sen yläjuoksulla oleva putous on avoin talvella.

— Olet jättänyt käymättä hienolla nähtävyydellä? Sinnehän ei ole pihaltanne kuin viitisen kilometriä. Kauanko moista matkaa hiihtäisi? Vairea ihmettelee. — Eikö suksilla pääse kätevästi minne vaan?

— Puron varsi ei ole kehuttavaa hiihtomaastoa eikä puron jäähän voi luottaa, Keala huomauttaa. — Mutta ei maasto meitä estänyt vaan se, että putous on naapurin pihapiirissä, eikä laaksossamme ole tapana mennä naapurin maille omin päin kuljeskelemaan, Keala selittää.

— Eikö laaksonne vuorilla ja metsissä saa retkeillä vapaasti?

— Saa, mutta toisten pihapiirissä kuljeskelua ei pidetä sopivana, mikä tarkoittaa vähintäänkin näköetäisyyttä rakennuksista ja viljelyksistä ja koska kasvatamme metsissä ja pienillä metsäaukioilla monen moista syötävää, pihapiirit viljelyksineen ovat laajoja. Laakson asutuilla alueilla melkein

kaikki muut alueet paitsi yhdessä sovitut patikkareitit ja puistikot ovat jonkun 'pihapiiriä' viljelyksineen. Pitääkin ehdottaa, että perustetaan patikkareitti putoukselle.

— Koska minä ja Siasla olemme kavereita, olemme kuljeskelleet vapaasti toistemme pihapiireissä ja viljelyksillä, mutta koska naapurillamme puron yläjuoksulla ei ole lapsia, emme ole rohjenneet seikkailla hänen maillaan. No, kokeilimme kerran ja naapuri yllätti meidät. Oli ystävällinen, mutta jotenkin virallisesti ja meitä nolotti olla hänen reviirillään.

— Mahdat tuntea itsesi kodittomaksi tunkeilijaksi Viikunakeitaalla. Siellähän olemme koko ajan toisten reviirillä, Vairea hymyilee.

Keala naurahtaa: — Olen pärjännyt ahdistumatta markkinakylässämme. Yhteisen tuntuksella reviirillä on mukavaa, mutta ihan oma reviiri on kuin ... En osaa selittää ... Minulla ja Siaslalla on muutama salainen paikka – maja, uimapaikka, kiipeilytammi, – – . Vain me tunnemme läpikotaisin ne ja salaiset polut niihin. Voimme tehdä salaisista paikoista juuri sellaisia kuin haluamme. Ihan oma salainen paikka ja pieni pala omaa maata tuntuu mukavalta. Vain meillä on muistoja niiden paikkojen tunnelmista.

— Entä edelliset sukupolvet? Missä ovat heidän salaiset paikkansa?

— Ai niin ... Samat tietysti. Olemmehan kolunneet koko laakson. Salaiset paikkamme eivät olekaan kovin salaisia ... Aikuisia vaan ei kiinnosta. Salaisista paikoistamme meni nyt vähän hohto.

— Sori, mutta aikuistuminen on tylyä.

Keala pyyhkäisee varovaisesti kädellään kaaren vasemmalta oikealla varoen tarkasti hipaisemasta ohjaimia: — Tästä eteenpäin laakson pohjukka on erakkojen asuinaluetta.

— Näyttää karummalta kuin kotitalonne ympäristö.

— Karua ja kivistä viljellä, karua karjallekin. Siksi erakot saavat olla täällä rauhassa, vaikkeivät virallisesti näitä maita omistakaan.

— Tuossa sivulaaksossa vasemmalla asustaa erakko neljän häntä ihailevan palvelijan kanssa, edessä ylempänä tuolla pienellä tasangon tapaisella asuu kolmihenkinen erakkoperhe ja aivan laakson perukassa elelee todellinen erakko aivan yksinään, Keala viittoilee. — On tietysti sopimatonta tirkistellä, mutta voisimmeko silti ohimennen vilkaista heidän pihapiirejään? Haluaisin nähdä, miten he elelevät.

— Ettekö ole koskaan hiipineet vakoilemaan heitä? Vairea kysyy.

— Sehän olisi ollut vielä pahempaa kuin naapurin metsään meneminen. Ehkä kuitenkin olisimme käyneet vaivihkaa vilkaisemassa, ellemme olisi pelänneet erakkoja. Livahdimme piiloon, jos missä hyvänsä näimme heidän lähestyvän. He käyttäytyivät yrmeästi ja usein jopa äkäisesti lapsia kohtaan. Ehkä heistä on mukava olla pelättyjä – sillä lailla kunnioitettuja, Keala aprikoi.

— Erakolle toisen ihmisen tapaaminen lienee hankala tilanne. Ehkä he tuntevat itsensä syrjityiksi ja pelkäävät tulevansa pilkatuiksi – ovat sen takia varautuneita ja

puolustuskannalla. Ehkä syrjintä on alun perin tehnyt heistä erakoita, Vairea arvelee.

— He sanovat haluavansa määrätä itse elämästään, sanovat etteivät halua aina olla antavana osapuolena kanssakäymisessä muiden kanssa, vaan nauttivat mieluummin itse viisautensa ja ahkeruutensa hedelmistä, Keala vastaa.

Vairea katselee kuutamon kelmeästi valaisemaa maisemaa: — Luminen ja karu, synkän metsän peittämä laakso ei näytä houkuttelevalta. Nauttivatko he elämästään? Miten he edes pärjäävät tuolla omin avuin talven yli?

— Nykytalvet ovat mitä sattuu, kuten Vaari kertoi, mutta kunnon talvisäässä tuolla alhaalla on oikein idyllistä. Metsä – heikkokasvuinenkin – antaa kodikkaan suojan tuulilta ja lunta on mukavasti hiihtämiseen. Metsättömillä ylärinteillä lumeen voi kaivaa lämpimän pesän suojaksi tuulelta, jos haluaa pitää evästauon ja vaikka torkahtaa, Keala kertoilee ja jatkaa:

— Hiihtoretki vuorille on tietysti eri juttu kuin vuorilla eläminen. Kai erakoilla on välillä vaikeaa, mutta he pitävät huolen itsestään eivätkä valittele vaivojaan. Viljelevät maata, kasvattavat karjaa, metsästävät ja kalastavat – myös laakson muiden asukkaiden sopimina rauhoitusaikoina, mutta onneksi vain omiksi tarpeikseen.

— Syötkö sinä lihaa? Vairea kysyy. — Riistaa?

— Laaksossamme kaikki syövät, Keala vastaa. — Ei paljoa, mutta sen verran kun laakso luontevasti tuottaa. Olenkohan leirin ainoa lihansyöjä?

— Ainakin Etelä-Meren Looane lienee kasvis- ja hyönteissyöjä, Vairea arvelee. — Miksi kärsiä tunnonvaivoja tappamisesta ja nähdä liharuoan valmistamisen vaiva, kun paratiisisaareen luonnosta voi poimia suoraan suuhunsa kaiken, mitä elimistö tarvitsee. Tuskinpa Viikunakeitaallakaan syödään lihaa, mutta onnistut varmaan tyydyttämään lihanhimosi hyönteisten toukilla ja heinäsirkoilla.

— Pärjään kasvisravinnollakin, Keala sanoo itseään puistattaen.

— Keitaan hyönteisruuat ovat kuuluisia herkkuja.

— Ihanko totta? No ehkä sitten voin niitäkin maistaa.

— Sanoit, että erakot eivät halua muiden hyötyvän heidän ahkeruutensa hedelmistä. Pärjäävätkö he itse omillaan? Vairea kysyy.

— Muutaman kerran he ovat tulleet pyytämään muilta laakson asukkailta ruokaa, kun tulva on vienyt karjan ja kasvimaat, Keala vastaa. — Jos tulva tai lumivyöry on vienyt myös talon ja tavarat, he ovat pyytäneet lainaksi muutamaa keittoastiaa ja isoa pressua telttakankaaksi: *”Leiriydymme tämän alle rakennustöiden ajaksi.”*

— Eikö tulvilta ja lumivyöryiltä voi suojautua? Vairea kysyy.

— Jossain määrin. Me olemme rakentaneet monenlaisia suojarakennuksia, mutta erakoilla ei ole moisiin varaa eivätkä he halua sitoutua lainan kaltaisiin riippuvuuksiin.

— Eivätkö he osta mitään ulkopuolisilta? Vairea kysyy.

— Silloin tällöin joku heistä tulee alas vuorilta markkinakylään, Keala alkaa kertoa:

— Yksinään asuva käy neljä kertaa vuodessa hoitamassa asioitaan niin huomaamatta kuin mahdollista. Myy ja ostaa jotain pientä. Hän soittaa itse tekemillään soittimilla niin hauskaasti, että ihmiset maksavat sen kuulemisesta.

— Erakkoperheen pää käy kylän markkinoilla joka toinen kuukausi. Kaupanteon lomassa hän kertoo sankaritarinoita huippusuorituksistaan – kala- ja metsästysaaliistaan, huippusadoistaan, valloittamistaan vuorenhuipuista. Joskus hän kehuu poikansa voimia ja nokkeluutta.

— Ihailevien palvelijoidensa ympäröimänä elävä erakko tulee joka kuukauden ensimmäinen lauantai kylän torille tai kylätalolle saarnaamaan viisauksiaan maanviljelyksestä, luonnonlääkkeistä, filosofiasta, valtio-opista – – . Hän väittää kuuluvansa salaiseen tiedeseuraan, joka on oivaltanut perimmäisen totuuden maailmasta. 'Virallinen' tiede ei kuulemma halua antaa heille tunnustusta, vaikka on väärässä. Hänen valtio-oppinsa mukaan kahdentoista viisaimman huippuyksilön pitäisi päästä hallitsemaan maailmaa – kai siis hänen salaisen tiedeseuransa.

— Onko tämä "huippuyksilö" mies vai nainen? Vairea kysyy.

— Mies. Hänen palvelijansa ovat naisia, Keala vastaa.

— Millaisia palvelijat ovat? Pitävätkö hekin häntä huippuyksilönä?

— Niin monet arvelevat, mutta kukaan ei tiedä. Vain markkinakylämme lääkäri on tavannut heitä muutaman kerran. *”He elävät vapaan tahtonsa mukaan”*, on lääkäri vastannut utelijoille.

Keala osoittelee erakkojen asuinsijoja, mutta alkaa epäroidä. — Ei mennä lähemmäksi heidän reviiriään.

— Teillä on erakkoja ja te muutkin laaksolaiset elätte tiukasti omilla reviireillänne, Vairea alkaa pohtia. — Meistä vaeltajistakin on välillä mukava olla pienessä tutussa porukassa kuin ”omalla reviirillä”, mutta sitten alkaa taas tehdä mieli tavata uusia ihmisiä. Minne pysähdymmekin, paikallisten sekaan asettautuminen ja heidän tapoihin sovittautuminen piristää mukavasti. Tosi harvoin on kukaan tullut hätistelemään meitä ’reviiriltään’. Tietysti yritämme käyttäytyä niin, ettemme ole häiriöksi, ettemme herätä turhaa huomiota. Yritämme oppia nopeasti paikallisten tavoille. Kyselemme ja pyytelemme anteeksi.

— Eläintieteessä reviiri tarkoittaa aluetta, jolle toisilla saman lajin edustajilla ei kerta kaikkiaan ole tulemistä.

— Niin no, eläinten reviirit. Joo. Ihmisillä ei ole reviirejä vaan kulttuureita – tapoja, tottumuksia, uskomuksia. Eri kulttuurien ihmisiähän sopii samalle alueelle limittäin ja lomittain, Vairea pohdiskelee.

— Jotkut kulttuuritkin perustuvat ajatukseen tiukasti omasta reviiristä, jolla vieraita – erilaisia – ei kerta kaikkiaan suvaita.

— Joskus olemme tosiaankin saaneet tylynpuoleisen vastaanoton, mutta yleensä kaikista tuntuu olevan hauska tavata uusia ihmisiä, Vairea sanoo.

— Kaikki tietävät teidän taas lähtevän. Ostatte, myytte ja kerrotte tarinoitanne. Tarjoatte hetkeksi piristävää vaihtelua, sitten lähдете ja jätätte heidät rauhaan reviirilleen.

Vairea keskittyy liitokopterin tietokoneen näyttöön. Keala hiljentyy katsomaan laakson maisemia. En kai kuulostanut tylältä? Kyyniseltä?

Vairean ajatukset ovat kulkeutuneet Etelä-Merelle: — Looanen kertoman mukaan Tevaru on monen ison trooppisen saaren laajuinen miljoonan ihmisen yhteinen alue Etelä-Merellä. Jokainen saa kulkea kaikkialla vapaasti, elää tavallaan ja asettua asumaan mihin kulloinkin huvittaa. Ihan erilaista kuin laaksossanne.

— Meidän laaksossamme kullakin perheellä pitää olla riittävän laajalti viljelyksiä hallussaan tullakseen toimeen. Ehkä elämä Tevarulla – Etelä-Meren paratiisisaarilla – on niin helppoa, että reviiriksi riittää makoiluun sopiva kaistale rantahiekkaa palmun varjossa, Keala arvelee. — Puista putoilee käden ulottuville herkullisia hedelmiä ja pähkinöitä syötäväksi. Vaihtelua kaipaavat voivat nousta poimimaan herkkuja lähipensaista tai rantavedestä. Täydellisessä ilmastossa ei tarvita kummoisiakaan asumuksia – käyttävätkö vaatteitakaan kuin etäläsnäkameroiden edessä. Ja rantaa riittää niin, että siltä voi vaikka joka päivä varata uuden 'reviirin'.

— Looane puhui usein yhdessä tekemisestä: *“Aina ollaan yhdessä ja kaikki tehdään yhdessä”*, Vairea muistelee. — Kuulosti kuin paratiisissakin koko ajan puuhailisivat jotain.

— Ehkä Tevarullakaan ei sitten pärjää ihan vaan makoilemalla.

— Tai makoilu käy tylsäksi, ellei välille puuhastele jotain. Joka tapauksessa kaiken tekeminen aina yhdessä sopii mielikuvaani paratiisista.

— Kyllä mekin hätätilassa järjestämme talkoot naapurin auttamiseksi, mutta periaatteessa jokaisella on vapaus ja vastuu hankkia elantonsa omin avuin, omalla tilallaan, omalla tavallaan, Keala selittää.

— Eikö elanto laaksossanne riipu myös riistan rauhoituksesta, yhteisten laitumien hoitamisesta, joen puhtaudesta, rinnemetsien eroosion estämisestä, laakson patoaltaista, – – Yhteisistä asioista.

— Niin no, totta tuokin. Paljosta on sovittava yhdessä ja yhteistä tekemistäkin riittää, Keala myöntää. — Omalla tilalla omien puuhien parissa yhteisten asioiden tärkeys ja riippuvuus muista unohtuu. Emme juttele läheskään joka päivä perheen ulkopuolisten kanssa.

— Looanen kertoman perusteella voisi luulla, että tevarulainen näantyy muutamassa tunnissa yksinäisyyteen, ellei hänen ympärillään ole vähintään kuutta juttukaveria. Kai mielellään eri juttukaverit aamu- ja iltapäivällä, Vairea sanoo.

— Jos Looane tietäisi miten tiiviisti pysyttelemme omilla tiloillamme, hän varmaan pitäisi kaikkia laaksomme

asukkaita outoina erakkoina, Keala naurahtaa.

— Ehkä Tevarulla erakoiksi luokitellaan jo nekin, jotka eivät katsele yhteisiä unia.

Teollisen Kukoistuksen Kausi

Tuhat vuotta sitten maapallon väkiluku oli ainakin satakertainen nykyiseen verrattuna. Silloinen yhteiskunta oli tekniikaltaan ja hallinnoltaan meitä kehittyneempi ja kykeni toteuttamaan meille käytännössä mahdottomia hankkeita, kuten lennättämään ihmisiä Kuuhun ja Marsiin.

Ihmisten materiaallinen elintaso ja ravitsemus- ja terveydentilanne olivat paljon nykyistä parempia, vaikka mekin olemme onnistuneet kohentamaan elinolojamme merkittävästi viimeisen parin sadan vuoden aikana.

Teollisen Kukoistuksen kulttuurista on vieläkin jäänteitä – rakennuksien raunioita, tielinjoja, isojen laitteiden romuja. Maan alla valtavissa pesäkkeissä, maan päällä suurissa keoissa ja merien pohjassa on sekaisin monenlaisia materiaaleja ja esineitä, joiden kaikkien käyttötarkoitusta emme edes tiedä. Yhä vieläkin myrskyt, merenpinnan nousu ja rankat tulvat kaivavat merien ja jokien rannoilta esiin uusia pesäkkeitä teollisen kukoistuksen tuotoksia, joista osa lähtee kellumaan isoina lauttoina pitkin maailman meriä.

Aika ajoin esiin pulpahtaa luonnolle haitallisia kemiallisia yhdisteitä, joita jotkut radikaalit tutkijat väittävät Teollisen Kukoistuksen Kauden tuotoksiksi. Valtavirtaa edustavien tiedemiesten mukaan Teollisen Kukoistuksen Kaudella tuotanto perustui täydelliseen kierrätykseen eikä varsinkaan mitään haitallista kätkeyty luontoon. Ehkä jätepesäkkeet ovat syntyneet paljon myöhemmin, kun teollista tuotantoa yritettiin käynnistää uudelleen.

Teollisen kukoistuksen alkaessa romahtaa tutkijat yliopistoissa arkistoivat ja kätkivät monessa eri muodossa valtavat määrät sen ajan tietoverkoissa ollutta tietoa medioille, jotka oli suunniteltu kestämään vuosisatoja. Teollisen kukoistuksen kauden tietoteknisiä laitteita, niiden käyttämiseen tarvittavia poljettavia generaattoreita, aurinkopaneeleja, tuuligeneraattoreita sekä niiden käyttöohjeita varastoitiin arkistojen yhteyteen, jotta tulevat sukupolvet voisivat tutkia arkistoja. Kaikkein tärkeintä tietoa myös printattiin paperille, joka säilöttiin huolellisesti.

Eri puolilla maailmaa arkistoyhteisöt vartioivat tietokätköjä ja pitivät parhaansa mukaan yllä akateemista osaamista. Sekasorron edetessä he onnistuivat luomaan uskonnon, jonka mukaan kaikki Teollisen Kukoistuksen Kaudelta säilynyt on pyhää. Vanhoja arkistoja alettiinkin pitää niin pyhinä, etteivät edes arkistoista vihiä saaneet rosvojoukot uskaltaneet niihin koskea.

Jotkut luontaistaloudessa eläneet vaeltelevat heimot hukkasivat luku- ja kirjoitustaidon ehkä siksi, että se ei tuntunut välttämättömältä yhä enemmän aikaa vaativan elannon hankkimisen kannalta. Hekin kuitenkin arvostivat ja suojelivat pyhiä tietokätköjä.

Arkistot ovat säilyneet hyvin ja lähes joka kymmenes niiden käsittelyyn varastoiduista laitteista saatiin toimimaan. Käyttämämme teknologia perustuu arkistoista löytyneeseen teknistieteelliseen tietoon.

Aluksi kaikkea arkistojen tietoa pidettiin ehdottomana totuutena, mutta kun arkistojen viisauksia alettiin soveltaa käytäntöön, niistä löydettiin ristiriitaisuuksia ja huomattiin, että kaikki niiden tieto ei pitänyt yhtä omien havaintojen kanssa.

Näyttää siltä, että Teollisen Kukoistuksen Kaudella totuutta on etsitty ja sitä on kuvattu monin erilaisin menetelmin ja siksi arkistojen sisältö on monipuolista, muttei aina erityisen johdonmukaista. On matemaattista todistelua, havaintojen pohjalta rakennettuja teorioita ja malleja, vahvoja tunnepitoisia tarinoita, mystisiä uskomuksia.

Teollisen Kukoistuksen syntyä ei ole arkistojen perusteella kyetty varmuudella selittämään, mutta arvellaan, että jonkinlainen *Ubuntun* ja tieteellisen ajattelun symbioosi olisi saattanut synnyttää Teollisen Kukoistuksen Kauden.

Melkein yhtä huonosti tunnetaan Teollisen Kukoistuksen Kauden romahduksen syyt. Melko varmasti tiedetään, että Teollisen Kukoistuksen Kauden alusta alkaen ilmakehän hiilidioksidipitoisuus alkoi kasvaa ja muuttaa ilmastoa. Toden teolla alkuun päästyään ilmastonmuutos mullisti parissa sadassa vuodessa elinolot kautta maapallon, mikä aiheutti yhteiskunnallista sekasortoa ja sotia. Infrastruktuurin romahtaessa tuhoisa järjestäytynyt sotiminen onneksi muuttui keihäin ja nuijin varustautuneiden joukkojen hulinoinniksi. Sekin aiheutti suurta kärsimystä, muttei uhannut ihmiskunnan olemassaoloa eikä aiheuttanut lisävahinkoa biosfäärille.

Teollisen Kukoistuksen kauden arkistoissa on kirjoituksia myös elinympäristön köyhtymisestä ja lajistokadosta. Ilmeisesti jokin muukin tekijä kuin ilmastonmuutos nakersi biosfäärin hyvinvointia.

Arkistoista ei selviä, miksi ilmaston lämpeneminen ja elinympäristön köyhtyminen seurauksineen pääsivät yllättämään tuon ajan ihmiset. Ehkä joku iso kiireisempi ongelma tai vaikeiden ongelmien ryväs vaati ihmiskunnan huomion, vaikka sellaisesta ei ole arkistoissa merkintöjä.

Yhteenhitsautunut maailma alkoi hajota erillisiksi kinasteleviksi laumoiksi. Joidenkin mielestä arkistojen sekavuus ja ristiriitaisuus viittaa jonkin mystisen voiman tuhonneen kriittiseen ajatteluun ja yhteistyöhön perustuneen kulttuurin, mutta mikä mystinen voima olisi voinut tuhota Teollisen Kukoistuksen kaltaisen ylivoimaisen vahvan kulttuurin? Lääketiedekin oli niin korkealla tasolla, ettei mikään henkisiin kykyihin

vaikuttava epidemia olisi jäänyt huomaamatta. Teollisuus oli päästötöntä niin, ettei mikään myrkkykään voinut vaurioittaa ihmisten aivoja.

Luonnonkatastrofit voivat romahduttaa järjestäytyneen yhteiskunnan barbariaksi, mutta jokin näyttää alkaneen nakertaa yhteiskuntien arvoperustaa jo ennen pahimpia ilmastonmuutoksen aiheuttamia katastrofeja.

Yhteiskunta, jossa pieni ylimielinen vähemmistö hallitsee enemmistöä kuin orjia, on altis tuholle, mutta Teollisen Kukoistuksen Kaudella hallinto perustui kaikkia maailman ihmisiä tasaveroisin kunnioittavaan liberaaliin demokratiaan. Eihän minkäänlainen harvainvalta edes olisi kyennyt luomaan teollisen kukoistuksen kaltaista huippukulttuuria. Huippukulttuuri ei liioin voi kääntyä diktatuuriksi, koska autoritäärinen ajattelu ei vetoa huippukulttuurin kasvatteihin.

Jotkut ovat kuitenkin arvelleet, että uhkaava ilmastonmuutos teki toimivien ratkaisujen järkeilyä maailman ongelmiin niin ahdistavaksi, että ihmiset eivät jaksaneet ajatella vaan vaihtoivat kriittisen ajattelun mukavaan maailmanselitykseen, joka kielsi ja kätki ongelmat. Suljettiin silmät ja toivottiin maailma hyväksi. Se selittäisi tuon ajan arkistojen moninaisuuden: Koska ihmisillä oli monenlaisia toiveita, toiveista temmattuja maailmanselityksiäkin syntyi useita erilaisia.

Yksinään ei jaksakaan pitää totena mukavaakaan todenvastaista haavetta, mutta Teollisen Kukoistuksen Kauden loppuaikojen arkistoista löytyy merkkejä

samanmielisten laumoista, joiden jäsenet ovat toinen toistaan tukien luopuneet rationaalisesta ajattelusta.

Toiset taas eivät usko, että Teollisen Kukoistuksen Kauden ihminen olisi kyennyt sulkemaan silmänsä totuudelta. Teollista Kukoistusta ei olisi syntynyt ilman ihmisiä, jotka suuresti arvostavat tieteellistä ajattelua. Voisivatko tällaisen kulttuurin kasvatit luopua itsekriittisestä ajattelusta ja sortua laumasieluiseen totuuden kieltämiseen vaikean ongelman kohdatessaan? Tuskin. Kysehän oli vain teknisestä – toki vaativasta, mutta ennen kaikkea mielenkiintoisesta haasteesta vaihtaa energialähdettä.

Katastrofin perimmäinen syy saattaa siis jäädä ainaiseksi mysteeriksi. Emme ehkä koskaan opi ymmärtämään tuon ajan ihmisten ajattelua. Tulemmeko siis toistaneeksi heidän virheensä? Tekemään jonkin vastaavan mokaan?

Liitokopteri lentää koko ajan kapenevaa kanjonia pitkin kohti vuorille nousevaa laakson pohjukkaa. Lento käy kuoppaiseksi ja Keala alkaa vilkuilla kummaltakin puolen yhä lähemmäs tulevia kanjonin seinämiä.

— Näin yöllä ei ehkä näe kunnolla, kuinka nopeasti laakso kapenee ja miten jyrkkään nousuun se päättyy, Keala sanoo varovasti.

Vairea osoittaa huolettomasti näyttöä, jolla edessä olevan laakson muodot näkyvät selvästi: — Tässä on hyvä

tutka ja Kuukin valaisee mukavasti. Mitä kääntymiseen tulee, tämä on ketterä kuin kotka.

— Liitokopteri tuntuu enemmän tuulen armoilla lepattavalta perhoselta kuin ilmavirtauksilla ratsastavalta kotkalta. Kuuluuko siipien notkua noin jokaisessa huojahduksessa ja heilahduksessa? Entä jos kone ei jaksa nousta ylös laaksosta? Mahdummeko kääntymään takaisin näin kapeassa kanjonissa? Keala kyselee.

— Mahdumme, mutta meidän ei tarvitse. Laaksossanne on tänään – kuten kaikei usein tähän aikaan vuodesta – hissi kotkille, liitokoptereille ja muille lentäväisille, Vairea vastaa. — Tasangolta puhaltava tuuli ei pääse laaksosta kuin nousemalla laakson perältä vuoren yli. Samalla se puhaltaa meidät ylös taivaalle. Muuten olisin kerännyt vielä enemmän korkeutta jo laakson alkupäässä.

Keala jatkaa vilkuiluaan oikealle ja vasemmalle.

— Etkö luota liitokopteriin? Vairea kysyy. — Hyvä on. Minäpä näytän, miten tämä kääntyy, Vairea sanoo, lisää turbiinien tehoa ja työntää samalla pientä ohjaussauvaa eteenpäin:

— Otetaan ensin vähän lisää vauhtia.

Liitokopterin nokka kääntyy alas ja Keala tarraa istuimensa käsinojiin. Sama tunne vatsanpohjassa kuin köyden varassa lampeen heilahtaessa. Suoraan Kealan edessä näkyy Kuun valaisema laakso ja sen pohjalla tumman metsän halki lumivalkeana luikerteleva joki – oikeastaan vain puro näin lähellä laakson pohjukkaa. Koneen vauhti alkaa kiihtyä, mutta ennen kuin Kealakaan ehtii huolestua maahan törmäämisestä, Vairea vetää

sauvasta, koneen nokka alkaa kääntyä ylös ja Keala painuu istuintaan vasten. Laakso häviää näkyvistä Kealan jalkojen alle ja horisontti vuorenhuippuineen liukuu näkyviin ylhäältä, on hetken siellä, missä sen Kealan mielestä pitääkin olla – suurin piirtein edessä – ja liukuu sitten alas näkymättömiin. Keala näkee edessään vain muutaman kuutamon himmentämän tähden. Vairea heilauttaa ohjaussauvaa vasemmalle ja tähtitaivas kiertyy puoli kierrosta. Vairea työntää sauvaa. Horisontti liukuu näkyviin Kealan jalkojen välistä ja kone lentää suoraan eteenpäin.

— Huh huh, Keala sanoo. — En älynnyt, että ylhäällä ja alhaalla on tilaa kääntyä.

— Tuntuiko pahalta? Vairea kysyy.

— Hurjalta, mutta enää en pelkää, että tuulenpuuska voisi puhaltaa tämän koneen vuorensiinään ... Hei, mehän menemme väärään suuntaan!

— Käännyttään siis takaisin, Vairea naurahtaa ja vetää sauvasta.

Liitokopterin nokka kääntyy yläviistoon ja Keala tarrautuu taas kiinni istuimen käsinojiin, mutta hetkeen ei tapahdukaan mitään jännittävää. Juuri kun Kealan vatsanpohja alkaa ennakoida vauhdin loppumista, siipien lakkaavan kantamasta ja koneen alkavan pudota, Vairea työntää sauvaa eteen, vauhti kiihtyy ja Kealan vatsanpohja alkaa luottaa siipiin. Hetken kuluttua Vairea vääntää sauvaa vasemmalle. Maisema kääntyy ylösalaisin ja pienen hetken Keala tuntee riippuvansa voista, kunnes Vairea vetää sauvasta, horisontti liukuu Kealan jalkojen alle ja liitokopteri

syöksyy kiihtyvällä vauhdilla kohti kuutamon valaisemaa laakson pohjaa jokineen.

— Anteeksi, että roikotin sinua hetken ylösalaisin. Käännös ei onnistunut ihan tyylipuhtaasti.

— On kuin karttaa katselisi, Keala saa sanottua, vaikka kurkkua kuristaakin.

Vairea vetää sauvasta, koneen nokka alkaa nousta, laakson pohja häviää näkyvistä ja horisontti liukuu ylhäältä oikealla paikalleen Kealan eteen, mutta jatkaa liukumistaan alas ja kohta edessä näkyy vain yötaivasta ja kuutamon valaisema pieni pilvi. Kun koneen vauhti tuntuu loppuvan, Vairea työntää sauvasta, horisontti asettuu paikoilleen ja hetken kuluttua kone lentää suoraan eteenpäin entiseen suuntaan kuin äskeisiä kiepauksia ei olisi tehtykään.

— Vaauuh, Keala huudahtaa. — Hassua, miten tuli rento olo. Tunnen itseni kaikkivoivaksi.

— Sitä se adrenaliini teettää, Vairea vastaa. — Joskus kiepsauttelen liitokopteria vain kokeakseni adrenaliinieuforian.

— Kiepsauttelun esiin puristama adrenaliiniko minut sai tyytyväiseksi itseeni? Keala kysyy.

— Mikäpä muukaan? Kaksin verroin paremmalta tietysti tuntuu, jos tekee itse jotain jännittävää. Haluatko kokeilla? Vairea kysyy.

— Kokeilla mitä?

— Kieputella tätä liitokopteria. Meillä on riittävästi energiaa varastossa eikä meillä ole kiire.

— Voinhan minä vähän kokeilla.

Samalla kun Vairea ohjaa liitokopteria ylös laakson perältä, hän pyytää Kealaa kertomaan, mitä tämä tietää lentämisestä ja korjailee ja täydentelee Kealan käsityksiä.

— No niin, Vairea sanoo. — Nyt tiedät riittävästi.

— Olipa tentti, Keala huokaa.

— Anteeksi. Ei ollut tarkoitus ahdistella, mutta jos olisin mitään kyselemättä pitänyt sinulle luennon liitokopterilla lentämisestä, vääriä asioita ja väärällä tavalla olisin sinulle selittänyt. En voi kehittää käsitystäsi lentämisestä, ellen tiedä, mitä kehitettävää käsityksessäsi on ja millaisia selityksiä ymmärrät.

Kun kone on turvallisesti ylhäällä avoimella taivaalla pois laakson ahtaudesta, Vairea kehottaa Kealaa tarttumaan edessään olevaan pieneen ohjaussauvaan.

Keala pitää sauvaa tiukasti perusasennossa.

— Kokeile miten se toimii. Työnnä ... vedä ... käännä oikealle ... sitten vasemmalle ...

— Tuntuu kuin kone rimpuilisi vastaan, Keala sanoo.

— Automatiikka tulkitsee sauvan kääntelyn toiveeksi lentokorkeuden tai -suunnan muutoksesta, mutta se toteuttaa toiveesi parhaaksi katsomallaan tavalla, Vairea selittää. — Automatiikka yrittää lentää mahdollisimman taloudellisesti ja turvallisesti. Se ei anna sinun syöksyä maahan eikä tehdä niin äkkinäistä käännöistä, että siivet katkeaisivat. Automatiikan tapoihin tottuminen kestää aikansa. Ajattele, että se yrittää opettaa sinua lentämään tyylikkäästi.

— Koeta kallistaa konetta. Käännä sauvaa suoraan sivulle.

— Ei tapahdu mitään ... Nyt kun lisäksi vedin sauvasta, se alkoi vähän kaartaa.

— Hyvässä vauhdissa tämä voisi lentää vaikka kyljellään, mutta automatiikka ei sellaiseen suostu, koska moinen temppu tuhlaa energiaa.

— Konetta siis ohjaakin joku algoritmi enkä minä.

— Et kykenisi pitämään tätä ilmassa ilman automatiikkaa. Ei kukaan kykenisi. Siivet edessä ja takana tekevät tästä energian käytön kannalta aerodynaamisesti täydellisen, mutta niin epästabiilin, että ohjaaja tarvitsee avukseen tietokoneen.

— Entä jos ohjaustietokone sekoaa?

— Laukaisen laskuvarjon, jonka varassa leijailemme turvallisesti maahan.

— Heitäpä ympyrä, Vairea ehdottaa. — Kallista sauvaa ja vedä siitä.

— Voit ottaa tiukemmin ... Hyvin meni ... Seuraavaksi silmukka, Vairea ehdottaa. — Lisää tehoja ja työnnä nokkaa alas.

— No niin, nyt meillä on tarpeeksi vauhtia. Anna mennä. Vedä reippaasti ylös.

— Voit vetää reilummin ... Vielä vaan ... Vedä ... vedä ... ympäri asti, enää ei kannata perua. Ylösalaisin kiepsahtaminen tuntuu ihan mukavalta.

— Pakko kai, Keala sanoo ja vetää tiukemmin sauvasta.

— Nyt voit antaa koneen syöksyä hetken suoraan maata kohti, niin saamme kunnolla vauhtia, Vairea opastaa ... Vedä kone vaakalentoon. ... Noin ... Menetimme korkeutta puolisen kilometriä.

— Menetimme puoli kilometriä! Riittääkö meillä energia?

— Sitä riittää.

— Tästä kiepsauksesta ei tullut kepeää kaikkivoipuuden tunnetta, Keala huokaa.

— Sitten ei auta kuin odottaa hetki ja tehdä sama uudestaan. Vai haluatko kokeilla välillä jotain toisenlaista pyörähdystä? Tynnyri on hauska temppu, mutta sen yrittäminen ei tuota aloittelijalle kaikkivoipaisuuden tunnetta.

Keala tekee vielä muutaman helpohkon kiepsahduksen, kunnes lentäminen alkaa tuntua mukavalta ja kysyy: — Olemmeko oikeassa suunnassa?

Vairea vilkaisee tutkakuva. — Ilmalaiva näyttää olevan takaviistossa vasemmalla puolisen kilometriä meitä ylempänä.

— En jaksa lähteä jahtaamaan sitä. Voisitko sinä ...

— En jaksa keskittyä minäkään, Vairea sanoo ja klikkailee hetken ohjaustietokonetta. — Kytkin automaattiohjauksen.

Kone kääntyy yllättäen melko jyrkästi oikealle, ihan väärään suuntaan. Viiden minuutin kuluttua se osuu ilmavirtaukseen, jonka vuorijono on kääntänyt nousemaan

ylös. Kone kerää nosteessa korkeutta muutaman kierroksen ajan.

— Miten se tuon nosteen löysi?

— Minä vihjasin. Automatiikka osaa hyödyntää kohdalle sattuneita nosteita, muttei sentään osaa niitä hakea.

Taivaalla erottuu muutama kuunvalon himmentämä tähti. Liitokopterin ympärillä on harvakseltaan vuoriston ylinousevaan ilmapirtaukseen tiivistyneitä pilviä. Alla vuoristo alkaa laskeutua tasangolle.

Kealan adrenaliini on tasaantunut ja hänellä on miellyttävän raukea olo.

Vairea kysyy Kealalta, oliko jäähyväisten jättäminen kotiväelle vaikeaa.

— Nooh, Keala hymähtää: — Pikkuveljellä ja Vaarilla oli jotenkin vaikeaa, muttei tuntunut siltä, että se olisi mitenkään liittynyt lähtööni. — Vaari on viime aikoina höpöttänyt vanhoja viisauksiaan tavallista enemmän ja Pikkuveli inttänyt vastaan erityisen innokkaasti, Keala lisää.

— Ehkä lähtösi huolestutti Vaariasia ja herätti tarpeen evästä sinua ja Pikkuveljeä "vanhan kansan" viisauksilla, Vairea arvelee.

— Ehkä, mutta "vanhan kansan" tapa saarnata viisauksiaan ei tunnu siltä, että "vanha kansa" aidosti välittäisi meistä, joita evästävät. Pienempänä menin aina tilaisuuden tullen Vaarin syliin kuuntelemaan hänen

juttujaan, mutta nyt olen alkanut vältellä juttutuokioita Vaarin kanssa, Keala sanoo totisena.

— Ehkä et pienenä ymmärtänyt Vaarisi puheita.

Keala naurahtaa. — Enpä kai. Enää en muista, mitä Vaari kertoili. Hukkaan menivät Vaarin saarnat, jos hän sellaisia piti.

— Äiti – ehkä vastapainoksi Vaarin saarnoille – ei ole tyrkyttänyt neuvoja vaan on paaponut ja kysellyt, miltä minusta tuntuu ja onko kaikki hyvin. Äiti ei taida luottaa, että selviydyn vieraiden ihmisten seurassa vieraalla maalla. Hän on ylikiltti, ylihuolehtiva ja yliherkkä toisten ihmisten vaikeuksille – todellisille ja kuvitelluille.

— Mummi on puhunut kuin pitäisi itsestäänselvyytenä, että selviän mistä tahansa. Luulen, että Mummi on iloinen puolestani, kun pääsen tapaamaan ihmisiä muista kulttuureista.

— Entä Pikkuveljesi? Vairea kysyy.

— Pikkuveli harmitteli, ettei pääse näkemään ilmalaivaa, Keala hymähtää.

— Eikö hänestä liitokopteri ollut näkemisen arvoinen? Ainakin hän tutki sitä innolla ja jopa ehdotteli parannuksia.

— Pikkuveljellä on itseluottamusta, Keala naurahtaa. — Kopteri kiinnosti kovasti, mutta ilmalaiva olisi ollut niin paljon isompi kokemus.

— Harmi, etten älynnyt ehdottaa koko porukalla pientä kierrosta laakson yllä, Vairea sanoo. — Ehkä se olisi helpottanut Pikkuveljen oloa.

— Mummi ja Vaari olisivat pitäneet moista hupilentelyä tuhlauksena.

— Entä isäsi? Vairea kysyy.

— Hän saa lennellä tarpeekseen työssään.

— Tarkoitin jäähyväisiä. Oliko vaikeaa?

— En tiedä. Isä on hiljainen, huomaamaton ... itsestäänselvyys. Kai välillämme on jotain tärkeää, Keala aprikoi.

Vairea selailee liitokopterin näyttöjä ja tekee joitain asetuksia. Turbiinien hurina vaimenee aavistuksen. Keala yrittää erottaa maaston yksityiskohtia, mutta keskittyy sitten tarkkailemaan yöpilviä ja linnunrataa.

— Teillä vaeltajilla ei liene jäähyväisongelmia, Keala sanoo Vairean lopetettua tietokoneen näpelöinnin. — Tehän olette niin tottuneet siihen, että kukin tulee ja menee omia aikojaan.

— Pidämme tiiviisti yhteyttä kavereihin vaikka olisimme kaukana toisistamme, mutta silti fyysinen ero on iso juttu ja käsittelemme erotunteet aina perusteellisesti. Kokataan päivällinen yhdessä, muistellaan menneitä, yritetään sovitella ristiriitoja – kuviteltuja ja todellisia; menneitä, nykyisiä ja tulevan eron mahdollisesti aiheuttamia – annetaan ohjeita, neuvoja ja lupauksia, halaillaan, Vairea selittää ja kysyy:

— Hämmensikö halaukseni teikäläisiä pahastikin? Tuntui, kuin halailu ei olisi teillä tapana.

— Se oli heille uusi kokemus. Ihan hyvä. Ja minulle, Keala sanoo ja silittää Vairean käsivartta. — Etäodottelun

päätteeksi.

— Etäodottelu. Kuvaava ilmaus, Vairea sanoo ja taputtaa Kealan reittä.

— Kotipihalla tuntui, että olen lähtemässä turvallisesta satamasta myrskyävälle merelle, Keala alkaa kertoa. — Kun olin tointunut liitokopterin kiepsauttelusta, minusta tuntui, ettei maailmassa kummoisia myrskyjä taida ollakaan, ei ainakaan minulle ylivoimaisia. Nyt, kun adrenaliini on tasaantunut, tuntuu rauhallisen hyvältä. Koko maailma tuntuu mukavan turvalliselta tällä lailla hyvän ystävän seurassa.

Kun Vairea ei vastaa, Keala lisää hetken mietittyään:

— Lipsahti pikkuisen äiteläksi.

— Tuntui silti hyvältä kuulla, Vairea sanoo. — Aidolta.

He katselevat hiljaa Kuun valaisemia pilviä. Kopteri lentää säästöteholla. Lentoviiman suhina erottuu turbiinien vaimean hurinan seasta.

Keala kääntyy katsomaan Vaireaa ja sanoo:

— Aitous on tärkeää. Tulee lämpimän luottavainen olo, kun ystävä ilmaisee avoimesti, mitä sisimmässään tuntee ja ajattelee.

— Totta, Vairea nyökkää. — Kun joku kätkee todelliset tunteensa ja ajatuksensa, tuntuu kuin outo tyyppi tulisi kasvot peitettynä – huppu silmillä – vastaan: Et näe ilmeitä, et saa mitään vihjettä siitä, millä tuulella hän on ja mitä tavoittelee. Onko hän ystävä vai vihollinen?

— Muistatko, kun My-Linh kertoi, että Yalawalla arvostetaan 'katu-uskottavuutta'? Keala kysyy. — Olin kuvitellut, että Yalawa on entisten orjien monien vaikeuksien kautta rakentama ihanneyhteisö ja että he siksi ymmärtävät yhteishengen vaalimisen tärkeyden paremmin kuin esimerkiksi paratiisisaariensa helppoon elämään tottuneet Tevarulaiset.

— Mutta My-Linh kertoikin, että Yalawalla pitää vaikuttaa kovalta ja vahvalta, Keala jatkaa. — Pitää näyttää, kuin uskoisi itseensä, uskoisi olevansa muita parempi ja vahvempi – valmis ajamaan tahtonsa läpi. Ei saa paljastaa epäröintiään eikä tietämättömyyttään.

— Muistan. Kuulosti sammakkojen pullistelukilpailulta. My-Linh antoi ymmärtää, että Yalawalla avun pyytämistä pidetään heikkoutena, mutta sitä arvostetaan, joka kykenee manipuloimaan toiset palvelemaan itseään.

— *”Sammakkojen pullistelukilpailu”*. Sinäkin katsot luonto-ohjelmia vanhoista arkistoista, Keala ilahtuu.

— Pidän eniten Serengetistä kertovista ohjelmista. Tosi mukava, että sellaisia on säilynyt. — En ikinä halua nähdä Serengetiä nykyisellään.

— Tiedetäänkö, missä se on ollut?

— Arkistojen karttoihin se on merkitty.

— Niinpä tietysti, Keala hymähtää.

Hetken hiljaisuuden jälkeen Keala sanoo vakavana: — Vaikea uskoa, että jossain on sellaista kuin My-Linh kertoi.

— Niinpä, mutta My-Linh vaikutti niin aidosti katkeralta, että ainakin hän on kokenut jotain ikävää, Vairea vastaa. —

Oli miten oli, äitelä hempeily ystävien kesken ei ole ollenkaan huono vaihtoehto.

Keala nyökkää, katselee maastoa, nostaa katseensa Kuuhun, vilkaisee Vaireaa, vilkaisee alas ...

— Kerro, Vairea sanoo pehmeästi.

— Ystävälle sopii sanoa, jos on eri mieltä jostain, Keala sanoo arasti. Tai ... oikeastaan, vaikka haluaa jotain sellaista, jonka pelkää olevan toisen mielestä ihan tyhmää.

— Juuri tuollaisesta tuntee ystävän, Vairea vastaa.

— Ja voi puhua nolottavista asioista. Ja voidaan jatkaa ystävinä, vaikka kävisi ilmi, että halutaan ihan eri asioita.

— Onko sinulla jotain mielessäsi? Vairea kysyy.

— Eeiii oikeastaan ... Tai, nooo ... Kanssasi on mukavaa, Keala sanoo pehmeästi ja koskettaa varovasti Vairean käsivartta.

Hauska kuulla, Vairea sanoo ja suutelee kuin ohimennen Kealaa poskelle.

Vairea pyytää anteeksi, koska hänestä näyttää kuin Keala olisi hämmentynyt pahasti.

— Mukavalta se tuntui, Keala sanoo Vairean mielestä yllättävän rennosti. — Halusin oikeastaan. En vain ole tottunut. Meillä ei ole tapana. Tai on tapana, mutta vain ... Emme yleensä edes kättele niin kuin monilla muilla heimoilla on tapana.

— Liittykö teillä toisen koskeminen vain seksiin? Vairea kysyy.

— En tiedä, koska siitä varsinkaan ei puhuta, Keala virnistää. — No puhutaan, mutta viralliseen tyyliin seksivalistuksen yhteydessä.

— Etkö ole koskaan ... tai ... siis, etkö ole koskaan nähnyt esimerkiksi Mummisi ja Vaarin koskevan toisiaan?

— Ai niin, sinähän et tiedäkään: Mummi on isän äiti ja Vaari äidin isä, Keala sanoo. — Olen silti nähnyt heidän pussailevan, mutta vain, kun ovat luulleet ettei kukaan näe. Vanhoilla taitaa olla eri säännöt julkiselle ja yksityiselle.

Ilmalaivat

Ilmalaiva on ellipsoidin muotoinen täyteen puhallettu kaasutiivis säkki, jonka suurin leveys on kaksi kertaa sen suurin paksuus ja pituus on kaksi kertaa sen suurin leveys. Ilmalaivat näyttävät kömpelön pulleilta, mutta ovat tarkkaan aerodynaamisesti muotoiltuja.

Ison ilmasäkin – ilmalaivan ulkokuoren – sisällä on pienempiä vedyllä täytettyjä säkkejä, jotka vaikuttavat kuin kalan uimarakot. Niiden kokoa säädetään lastin painon mukaan lisäämällä tai vähentämällä ison ilmasäkin painetta, mikä puristaa 'liitorakkoja' enemmän tai vähemmän kasaan.

Ilmalaivoilla purjehditaan tuulten mukana ja sen yläpintaan asennettujen aurinkopaneelien tuottaman

sähkön pyörittämien potkurien voimin. Energiaa varastoidaan sekä akkuihin että vetynä 'liitorakkoihin'.

Lähes kaikki maailman matkustaja- ja tavaraliikenne hoidetaan ilmalaivoilla. Vain raskaat kuljetukset merien yli hoidetaan isoilla katamaraanintapaisilla lautoilla, joita vetävät isot leijat. Mantereelle jaeltavat tavarakontit poimitaan katamaraaneilta ilmalaivoihin.

Teollisen Kukoistuksen Kaudella ihmisiä ja tavaroita kuljetettiin autoilla, junilla ja laivoilla. Koska Teollisen Kukoistuksen Kaudella kaikki oli kiireistä, lentokoneitakin käytettiin paljon niiden surkeasta hyötysuhteesta huolimatta. Maanteistä ja rautateistä näkee vieläkin paikka paikoin jäänteitä. Voimistuneet myrskyt runtelivat pahoin satamia kunnes nouseva merenpinta upotti ne, joten satamien jäänteitä pitää etsiä pinnan alta.

Uusia satamia ei kannata rakentaa, koska merenpinta ei ole vakiintunut ja hirmumyrskyjen takia pitäisi rakentaa valtavia aallonmurtajia. Kiinteitä teitä ja rautateitä ei kannata rakentaa, koska maapallon pieni väestö asuu hajallaan ja joutuu muuttamaan usein ekosysteemien jatkuvan muutoksen takia.

Monia erilaisia kulkuvälineitä ei nykyään ole käytössä senkään takia, että suunnittelu- ja tuotantokapasiteettimme ei riitä monien erilaisten kuljetusjärjestelmien rakentamiseen.

Päästötön ilmalaivaliikenne on esimerkki tekniikan saavutuksesta, jonka ansiosta heimojen ei tarvitse kyhjöttää sanctumeissaan vaan ne voivat tehdä yhteistyötä.

DIOMEDEA

Vajaan kahden tunnin lennon jälkeen Kuun valaisemien pilvien lomasta pilkistää pitkulainen, litteänsoikea, pyöreämpullea ilmalaiva.

— Huh, Keala sanoo. — Perspektiivi heittää kummasti. Onko tuo lähellä vai hirmu iso?

— Se on vielä kaukana, Vairea vastaa. — Yötaivaalla sitä ei voi verrata kuin pilviin, joiden kokoa ei voi mistään päätellä, joten sen näkeminen hämää aistit. Se on Diomedea, minun tämän hetkinen kotini.

— Diomedea. Kaunis nimi.

— Ehkä turhankin kaunis ihmistekoiselle lentolaitteelle. Aivan Teollisen Kukoistuksen Kauden loppuun asti maailmassa eli Diomedea-heimoon kuuluvia isoja ulappalintuja, jotka viettivät enimmän osan elämästään liitelemällä valtamerien yllä. Ilmalaivat on suunniteltu matkaamaan vähällä energialla ilmavirtojen mukana, mutta entisajan ulappalinnut olivat sellaisessa vielä taitavampia ja liikkuivat vielä paljon sulavammin.

Ilmalaivan alla riippuu kolmessa jonossa pieniä litteänsoikeita kapseleita.

— Söpöä. Kuin ilmalaivan pentuja tarrautuneena emon mahan alle maitoa imemään, Keala sanoo.

— Keskimmäisen jonon etummainen 'pentu' on yhdistetty ohjaamo ja kanttiini. Loput ovat yhdistettyjä työtiloja ja asuinkapseleita, Vairea selittää. — Ohjaamo ja asuinkapselit on ripustettu ilmalaivan alle niin, että vetyräjähdysten sattuessa ne on helppo pudottaa turvaan liitovarjojen varassa. Vairea vilkaisee Kealaa ja lisää:

— Viimeisestä ilmalaivan tuhosta on jo kymmenen vuotta. Kaikki pelastuivat.

Kun liitokopteri on ehtinyt ilmalaivan alle, Keala sanoo:

— Sehän on valtavan kokoinen. Olemme kuin kärpäsiä lihavan lehmän mahan alla.

— Ilmalaiva on vielä laiskempi käännteissään kuin lehmä, eikä se muutenkaan voi liiskata meitä, koska allamme on tyhjää yli kaksi kilometriä. Eikä ilmalaivalla ole edes häntää millä huiskaista meitä, Vairea sanoo.

— Silti tuntuu hurjalta olla näin ison möhkäleen alla. Eikö tuulenpyörre voi iskeä meidät ilmalaivan pohjaan? Keala kysyy.

— Tuonne edemmäs on meitä varten laskettu ritilä, joka synnyttää tasaisen pehmeää pyörteilyä.

Kun liitokopteri on enää viitisen metriä ilmalaivan alapuolella lähellä taaimmaisista asuinkapseleista, ilmalaivasta laskeutuu kehikko, joka tarttuu liitokopterin etu- ja

takasiipien tyvessä oleviin kahvoihin ja nostaa liitokopterin kiinni ilmalaivan pohjaan.

— Hups. Sepä kävi hätäisesti, Keala sanoo.

— Ripeästi ja täsmällisen pehmeästi, eikö totta. Automatiikkaa on turha ohjelmoida jahkailemaan – odottelemaan puuskia saati jättää liitokopteria niihin kieppumaan. Lupakirjakokeessa jouduin kiinnittymään ilmalaivaan käsiohjauksella. Korjailin tuulenpyörteiden vaikutusta liian hätäisesti: Säikähdin, että pamautan telakointitelineen rikki ja päästin hätäisesti alas. Jouduin yrittämään monta kertaa. Ravistelusta tuli paha olo.

— Miten kellään on tullut mieleen, että tällainen on mahdollista? Telakoitua liitokopterilla ilmalaivaan!

— Teollisen Kukoistuksen alkuaikoina – isojen sotien väliajalla – rakennettiin pienille lentokoneille tukialukseksi ilmalaiva. Sotimistarkoituksiin. Koneet saattoivat pyrähtää ilmalaivan suojista lentoon ja palata sinne. Se sujui hyvin, mutta muuten hanke oli hyödytön. Ei tätä sen mallin mukaan ole kehitetty, mutta emme ole ensimmäisiä.

— Olen luullut, että Teollisen Kukoistuksen Kaudella onnistuttiin kaikessa.

— Onnistuivat kokeilemaan ihan uskomattomia juttuja.

Vaiera ja Keala nousevat asuinkapseleihin vievään käytävään. Keala vie kasvonsa kiinni käytävän ikkunaan niin, että käytävän valaistus ei häiritse ulos hämärään katselua. Etuviistossa näkyy lähimpien asuinkapseleiden valaistuja

ikkunoita ja taustalla jo tutuksi tullutta kuutamon valaisemaa vuoristomaisemaa.

Käytävän laidasta alas vievien kapeiden portaiden kohdalla Vairea sanoo: — Tästä pääsemme keskirivin takimmaiseen asuinkapseliin.

— Ja tällä saamme matka-arkkusi kätevästi alas, Vairea lisää ja nostaa seinätelineestä kevyen vaunun, asettaa sen portaiden laidoille asennetuille kiskoille ja kiinnittää vaunun portaiden yläpään alle kätketyn vintturin köyteen. — Haluatko veivata?

Portaat vievät pitkulaiseen ja litteänsoikeaan hämärästi valaistuun halliin. Hallin keskiviivalla on katkonainen rivistö kaappeja. Hallissa on matalia kevyen oloisia kenttävuoteita, joista useimpien vieressä nököttää pieni lipasto. Keala ei kykene hahmottamaan, minkä mahdollisen säännön mukaan makuusijat on halliin aseteltu.

Joillain vuoteista istuu joku selailemassa sähveliään. Yksi lipastoista on avattu pöydäksi, jonka äärellä viiden hengen seurue istuu huteron näköisillä kookontaitettavilla tuoleilla. Pöydällä on kaksi isoa näyttöä. Useimmilla vuoteista nukutaan. Vanha rouva näyttää torkahtaneen mukavaan takakenoon yhdelle harvoista nojatuoleista.

Keala katselee nukkujia ja melkoisen hiljaisuuden jälkeen toteaa: — Olen aina luullut, ettei ihminen osaa nukkua kuin pienessä suojaisassa kolossa. Tämähän on kuin torilla nukkuisi.

— Kun viettää vaikka kuukauden ilmalaivaan suljettuna, ei halua nukkua missään pikku lokerossa.

Keala katselee ylös hallin katon keskilinjaa seuraavaa pullistumaa, jota reunustaa luhtikäytävän tapainen.

— Parvella on muutama hytti siltä varalta, että joku pariskunta tai pikku ryhmä haluaa viettää yönsä rauhassa tai päinvastoin palaveerata muita häiritsemättä. Sinäkin voit sinne asettua, ellet halua majoittua viereeni tälle ‘torille’, Vairea selittää.

Oma nukkumasoppi houkuttaa. Voisi rentoutua omassa rauhassa. Olisiko noloa olla erilainen, eristäytyjä? Eiköhän nämä ole tottuneet kaikenlaisiin tyyppeihin ja tapoihin ... Mutta omassa kopissa ei saisi olla Vairean lähellä. Jutella sängyssä ennen nukahtamista.

— Leirisi ikkunan ääressä näyttää viihtyisältä, Keala sanoo.

— No hyvä. Ota tuosta seinätelineestä itsellesi sänky. Ylhäällä parvella on liinavaatevarasto. Siellä on myös tyynyjä.

Keala istuu vuoteellaan ja katselee ikkunasta alas maahan.

— Kun olin pieni, isä luki minulle iltaisin satua, jossa tyttö lenteli öisin sängyllään kaukomaiden yllä, Keala kuiskaa Vairealle.

— Ei kuulosta kovin jännittävältä. Entä jos tyttö olisi kesyttänyt itselleen ratsuksi nuoren virkeän lohikäärmeen ja lähtenyt sen selässä jahtaamaan nopeilla ja ketterillä luudilla ratsastavia pahoja noitia?

— Lapsi nukkuu huonosti, jos nukahtaa lohikäärmeen selkään kesken noitajahdin. Isän satu oli lämpöisen turvallinen. Pääsin kaukomaille omassa sängyssäni.

— Minusta on mukava nukahtaa ja herätä maisemia katsellen, Vairea jatkaa hetken hiljaisuuden jälkeen. — No, teillä täällä pohjoisessa on pimeää paitsi näin kuutamolla.

— Mutta kesällä täällä on valoisaa läpi yön.

Unenpöpperöistä väkeä alkaa nousta vuoteilta.

— Kanttiinissa alkaa aamiaistarjoilu. Jaksatko lähteä? Vairea kysyy. — Aamiaisen jälkeen voimme tulla aamunokosille.

Ohjaamo-kanttiinin keskellä on iso lattiaikkuna ja salia kiertävät seinän korkuiset maisemaikkunat. Alhaalla näkyy hämärästi Kuun valaiseman vuoriston ympäröimää tasankoa, mutta ylös katsoessa ei näy avointa tähtitaivasta vaan enemmän aistii kuin näkee valtavan tumman varjon – kaistaleen ilmalaivan mahaa. Ilmalaivan kaasusäkit ovat niin kevyitä, etteivät ne vedystä tyhjinäkään litistäisi asuinkapseleita, mutta sitä ei ihmisen intuitio käsitä. Mikä hyvänsä valtavan iso ihmisen yläpuolella pelottaa. Onneksi katonrajaan ikkunoiden eteen on asennettu isoja näyttöjä, jotka rikkovat vaikutelmaa yläpuolella olevasta rusementan valtavasta massasta.

Vairean ja Kealan saapuessa aamiaiselle näytöillä on sääkartta ja ilmalaivan reittisuunnitelma.

Vairea ohjaa Kealan aamiaisbuffetin äärelle:

— Meillä ei ole tarjolla mitään eksoottisia ruokia. Käytämme helposti varastoitavia raaka-aineita ja yksinkertaisia vähätöisiä reseptejä.

Moni raaka-aine ja vielä useampi ruokalaji on kuitenkin Kealalle vieras ja tuoksuista päätellen tutun näköisiäkin ruokia ei ole maustettu niin kuin kotilaaksossa.

Kaikki ovat selvästi osanneet odottaa Vairean vierasta. Moni aamiaisvieras poikkeaa tervehtimään Vaireaa ja Kealaa ja suosittelee samalla Kealalle omia mieliruokiaan. Kealalla on niin nälkä, että hän noudattaa jokaista suositusta. Kotona ennen lähtöä ei maistunut iltapala eikä aamiainen.

Salissa on täyttä, kaikki ikkunapöydät ovat varattuja. Vairea nyökkää salin keskelle kohti pyöreää seitsemän hengen pöytää, jossa istuu vanhahko rouva, vanha herra, nuorehko mies ja kaksi nuorta naista, toinen pieni ja tumma, toinen pitkä ja vaalea. Tummalla on lyhyt sinimusta siilitukka, pitkällä on pitkät vaaleat hiukset. Keala vilkaisee blondia. Erityisesti tuollaisia naisia isä vilkuilee markkinakylämme torilla. Vairea asettuu vapaalle tuolille miesten väliin ja Keala istahtaa Vaireaa vastapäätä blondin ja siilitukan väliin. Kun huomaamaton keskiarvo, Kealan mielessä välähtää.

Pöytäseurue on kiertäviä luonnonelvyttäjä-sadonkorjaajia. Esittäytymisten jälkeen Vairea tuntuu haluavan antaa Kealalle tilaa jutella. Keala on pikkuisen vaivautunut. Tutuista tietää, mitä heillä on meneillään ja mikä heitä kiinnostaa, mutta täysin vieraiden kanssa jutellessa on tyhjän päällä. Keala ei ole tottunut jutustelemaan tyhjänpäiväisiä, itsestään kertominen ei ole

oikein kohteliasta, mutta luonnonelvyttäjien touhuistakaan ei oikein osaa jutella, kun ei niistä mitään tiedä. Tyhjästä on vaikea aloittaa. Esittäytyessä ei jäänyt edes kenenkään nimi mieleen.

— Kuinkahan pitkään matkaamme yhdessä? Keala kysyy katsomatta erityisesti kehenkään.

— Pudottaudumme muutaman tunnin matkan päässä olevaan laaksoon, vanha rouva sanoo. — Käymme tekemässä eräänlaisen vuosihuollon ja korjaamme sadon. Laakson ekosysteemiä on elvytetty reilut sata vuotta. Nyt se vihertää mukavasti ja tuottaa papuja, pähkinöitä ja hedelmiä.

— Pudottaudutte?

— Pudottaudumme. Ei meidän takia kannata koko ilmalaivaa laskea maahan. Sitten näet.

Kealan miettiessä, miten tuosta jatkaisi keskustelua, ilmalaivan keula alkaa hitaasti kääntyä alas. Keala tarttuu kaksin käsin aamiaistarjottimeensa, mutta pöytäryhmä ei kallistukaan ilmalaivan mukana, vaan pysyy vaakasuorassa vain pikkuisen huojahtaen. Vanha herra Kealaa viistosti vastapäätä kääntyy selittämään Kealalle:

— Ilmalaivalla kannattaa joskus lentää jojottamalla. Tehdään ilmalaivasta pikkuisen ilmaa raskaampi ja lasketellaan loivaa liukua alas. Ennen kuin maa tulee liian lähelle, tehdään aluksesta ilmaa kevyempi päästämällä kellukesäkit pullistumaan ja aletaan 'liukua' ylös. Hyvissä nosteissa hidastetaan vauhtia ja otetaan korkeutta. Laskevista virtauksista pujahdetaan läpi niin nopeasti kuin mahdollista. Jojottaminen on energiatehokas tapa edetä,

ellei millään korkeudella ole hyvää myötätuulta tai pahaa vastatuulta.

Noin vanha ja vielä innostunut ilmalaivoista kuin Pikkuveli, Keala tuumaa. Ehkä isä ja äitikin jaksavat vielä vuosia olla innostuneita puuhistaan. Ilman aitoa innostusta itse asiaan mistään ei tule mitään, vaikka kuinka puskisi. Kun alkaa puurtaa hommia velvollisuudentunnosta, todistaakseen olevansa tarpeellinen tai vain siksi, että on pakko saada valmista, joutaa jo kuolemaan. Ei tietenkään äiti eikä isä, mutta noin periaatteessa. Eikä Vaarikaan, vaikka tuntuukin väsähtäneeltä. Ehkä Vaarikin vielä innostuisi, jos pääsisi ilmalaivaan – matkalle uusiin maisemiin.

Jojotus. Ilmaa raskaampina laskettelemme alamäkeä. Sitten annamme 'liitorakkojen' paisua ja laskettelemme ylös korkeuksiin, koska ilmaa kevyemmälle ylämäki on alamäkeä. Ylös noustessa mahdollinen nouseva ilmavirtaus antaa meille potentiaalienergiaa. Vai antaako, jos olemme ilmaa kevyempiä?

Keala huomaa tuijottavansa lautastaan: — Anteeksi, ajatuksillani on tapana karkailla. Mietin juuri, miksei koulun fysiikan tunneilla tutkittu ilmalaivojen jojotusta.

Juuri, kun vanha herra on sanomaisillaan jotain, isoille näytöille salongin katonrajaan ilmestyy graafisia esityksiä ja salin täyttää pehmeä ääni: *"Aloitamme viikkokatsauksen."*

Jotkut lopettavat keskustelun, loputkin madaltavat ääntään. Useimmat ainakin vilkaisevat näytöille.

”Maapallon lämpötila nousee yhä, samoin merien pinnat. Ilmakehän hiilidioksidipitoisuus laskee loivasti ja merien pintavedet ovat happamoituneet lisää vain hitusen. Se saattaa merkitä sitä, että maan ja merien kasvusto on alkanut sitoa hiilidioksidia entistä enemmän.

Teollisen kukoistuksen kauden loppuun verrattuna ...”

Vanha herra Kealaa vastapäätä ei malta olla kommentoimatta esitystä:

— Emme tiedä tarkkaan, millainen oli ekokehän tila Teollisen Kukoistuksen Kaudella. Tuolta ajalta säilyneet tilasto- ja muut tiedot ovat paljolti hölynpölyä.

— Teollisen Kukoistuksen Kaudelta on säilynyt sekä tarkkoja oikeita tilastoja että hölynpölyä. Olemme seuloneet oikean tiedon hölynpölystä tarkalla salapoliisityöllä, blondi sanoo. — On arvioitu sen ajan voimalaitosten kapasiteettia, tuotettuja polttoainemääriä, eri seutujen väestöä, liikkumistarpeita ja tyypillistä polttoaineen ja muun energian kulutusta, – – .

— Hirveästi ylimääräistä selvitystyötä – ja arvailua – vain siksi, etteivät silloin huolehtineet luonnontalouden kirjanpidosta, vanha herra tuhahtaa. — Heidän arkistonsa ja tilastonsa ovat kuin jonkun populistisen kaikkien lukijoiden kaikkia toiveita epätoivoisesti miellyttämään pyrkineen kirjailijan roskakori.

— Onko mahdollista, että eri ihmisryhmät olisivat satuilleet omien haaveidensa mukaisen ”tieteellisen totuuden” ja siihen sopivat tilastot voidakseen katsoa

luottavaisesti tulevaisuuteen? vanha rouva pohdiskelee. — Ei tietenkään ihan oikeasti, mutta leikitelleet tällaisilla kuvitelmille, ehkä kuin rentouttavana seuraleikkinä rakennelleet pilvilinnoja.

— On tosiaankin outoa, miten Teollisen Kukoistuksen Kaudella on päästetty fiktio ja tieteen tuottama tieto sekoittumaan, blondi sanoo. — Ehkä kaikilla oli niin vahva tieteellinen sivistys, että he kykenivät erottamaan faktat fiktiosta. Ehkä se, mitä kutsumme hömpäksi oli sen ajan huvitaidetta.

— Kannattaako meidän tuhлата aikaamme arvuutteluun tuhoutuneen kulttuurin ajattelusta ja uskomuksista? Tulevaisuutemme turvaamisessa on kylliksi pohdittavaa, nuori mies toteaa.

— Historiasta voi oppia. *”Uusi sukupolvi tekee tuoreella tavalla vanhojen sukupolvien virheet.”* varoittaa vuosisatojen takainen viisaus, blondi sanoo ja kurkottaa katsomaan siilitukkaa Kealan toisella puolella: — Sinähän olet perehtynyt Teollisen Kukoistuksen Kauden kulttuuriin.

— Tuskin koskaan tulemme ymmärtämään Teollisen Kukoistuksen Kauden ajattelua ja tapoja, siilitukka vastaa. — Ehkä silloin jotkut heittäytyivät narreiksi ja syöttivät ihmisille sellaista populistista hölynpölyä, johon ihmisten teki mieli uskoa. Se, joka sortui uskomaan narrien hömppään, joutui naurunalaiseksi. Ehkä narrit näin ilkeästi opettivat kriittistä ajattelua ja nöyrän tieteellistä totuuden etsimistä.

— Ei kai Teollisen Kukoistuksen Kaudella oltu ilkeitä? Keala huudahtaa.

— Ei todellakaan ja monet noiden 'narrien' väitteistä olivat niin naiiveja, ettei kukaan Teollisen Kukoistuksen Kaudella ole voinut sellaisia uskoa. Sehän oli tieteen ja sivistyksen kulta-aikaa, nuori mies Vairean vieressä arvelee.

— Ehkä pienet lapset, siilitukka ehdottaa. — Ehkä narrien väitteet oli tarkoitettu pienten lasten arvioitavaksi: *"Mitä arvelet, onko tuo tyypin puheissa järkeä?"* Ehkä se on ollut leikkimielistä visailua.

Siilitukka kääntyy katsomaan Kealaa:

— Mitä teillä ajatellaan Teollisen Kukoistuksen Kauden arkistojen ristiriidoista?

Keala yllättyy. Noloa, en ole niistä paljoa lukenut, en keskustellut. Mieli tuntuu tyhjältä. Näin minulle on käynyt ennenkin vieraiden ihmisten seurassa. Kysymys – mitätönkin – vääntyy hahmottomaksi mustaksi pilveksi – möhkäleeksi, josta ei saa otetta.

Keala on painanut mieleensä kaksi niksiä tällaisia 'hätilanteita' varten:

"Rauhoitu. Rentoudu. Laske mielteliään näköisenä kolmeen ja kerro sitten rehellisesti, ihan mitä ensimmäiseksi päähäsi pälkähtää. Älä päästä itseäsi hyytymään."

— Lasten narraaminen ei tunnu sopivalta.

"Jatka, jos muilla ei näytä olevan sanottavaa ja mieleesi pälkähtää jotain lisättävää. Höpistessäsi saatat osua johonkin mielenkiintoiseen. Päähäsi saattaa vaikka pälkähtää joku järkevä kysymys."

— Nolo myöntää, mutta meillä ei vanhoja internet-arkistoja tutkiskella tuolla tarkkuudella, Keala sanoo,

arkailee hetken ja jatkaa:

— Paha pelkään, että vaarini on yhdenlainen narri. Hän kirjoittaa todentuntuisia juttuja, joissa irvailee tietynlaisten ihmisten tekemille typerille päätöksille. Kun mummini huomauttaa, että vaarin jutut ovat harhaanjohtavia, ettei kukaan ole oikeasti tehnyt niin typeriä päätöksiä, eikä tuollaisia tyyppejä edes ole kuin vaarin harhakuvitelmissa vaari vastaa: *“Voi sellaisia olla, vaikkei meidän kylässä ja ne tekisivät moisia päätöksiä, jos saisivat vallan päättää”*. Vaari selittää juttujensa olevan opettavaista satiiria. Ajatella, jos joku historioitsija saa vaarini juttuja tutkittavakseen parin sadan vuoden kuluttua ja luulee niiden olevan totta.

— Narrinpeliä, satiiria tai mitä hyvänsä, Teollisen Kukoistuksen Kauden sotkuisista arkistoista on meille hirveästi vaivaa, pöytäseurueen vanha herra sanoo. — Koulun täytyy varmistaa, ettei nykylapsista tule hömppäuskoisia.

Vairea vilkaisee Kealan tyhjää lautasta ja kysyy: — Mitä pidit? Haluatko jotain lisää?

Keala vilkaisee vaivihkaa ympärilleen. Vanha herra Vairean vieressä vielä syö, mutta muut seuraavat viikkokatsausta tyhjä lautanen edessään.

— Kiitos, hyvää oli. Juuri nyt vatsakin tuntuu täydeltä enkä halua häiritä viikkokatsausta. Ehkä sen jälkeen.

“... Näistä kuvaajista voimme päätellä, että kasveihin sitoutuu vuosi vuodelta lisää hiilidioksidia, vaikka vieläkin maan ja merien biomassassa on ehkä vain puolet Teollisen Kukoistuksen

Kautta edeltäneistä ajoista eikä aavikoituminen ole täysin pysähtynyt. Joillain merialueilla on aiempaa enemmän hiilidioksidia sitovaa leväkasvustoa, mutta harmi kyllä merien happamoituminen ja merivesien lämpeneminen hidastaa hiilidioksidin liukenemista ja levien kasvua.

Tilanne on siis yhä kriittinen varsinkin, koska ekosysteemeillä on vaikeuksia sopeutua lajistokatoon. Eliölajeja on ehkä puolet entisestä ja niistäkin monella on vaikeuksia sopeutua jatkuvaan ympäristön muutokseen. Usein ympäristö muuttuu aiempaa vaikeammaksi kasveille ja eläimille. Joillain seuduilla olot ovat muuttuneet helpommiksi tulla toimeen, mutta ei sekään välttämättä pysyvää ole. Kaikki muuttuu liian nopeasti evoluution seurata ...”

Nuori mies Vairean oikealla puolella nostaa kättään, vilkaisee pyötäseuruetta ja alkaa puhua: — Tiivistäen voimme todeta, että keskimäärin ekosysteemien tila on ollut viime vuosisadat vakaa, mutta kriittinen. Joillain alueilla luonto pärjää hyvin, mutta emme tiedä, onko maapallon ekosysteemien verkostosta joku välttämätön lenkki pettämässä.

— Harmi, ettemme tiedä, paljonko biomassaa ja eri lajeja oli Teollisen Kukoistuksen Kaudella, vanha rouva huomauttaa. — Tuolloin ei piitattu lajistokadosta eikä siksi pidetty kirjaa lajien määrästä eikä biomassakaan arvioitu kunnolla. Vain silloisten metsien pinta-alasta ja kasvusta ovat tehneet arvioita. Niitäkin monenlaisia.

Vaireaa hämmentävät vihjaukset Teollisen Kukoistuksen Kauden epätäydellisyyteen. Mielestään riittävän hyväksi kysymykseksi hän ei kuitenkaan ehdi hämmennystään muotoilla.

— Mummoni on kertonut, että hänen isovanhempansa noudattivat muinaisuskontoa, jossa kaikki kasvit olivat pyhiä ja tärkein uskonnon harjoittamisen muoto oli varjella kasvustoja ja laajentaa niitä: *“Auttakaa kasveja lisääntymään ja täyttämään maat ja meret.”* Kasvit kiittivät antamalla ihmisille papuja, pähkinöitä, hedelmiä, – –

— Ei olisi ihme, vaikka Sinnittelyn Kaudella luonnon ja ravintolähteiden kuihtuessa olisi syntynyt uskonto, joka olisi pelastanut maailman.

— Olisivatko Sinnittelyn Kauden alkeelliset yhteisöt vaatimattomine tietoineen ja työkaluineen kyenneet vaikuttamaan ilmastoon? Maailman väestökin oli vielä nykyistäkin pienempi.

— Sinnittelyn Kautta kesti monta sataa vuotta. Ehtiihän siinä pikkuhiljaa. Eivätkö jo tuhansien vuosien takaiset alkeelliset kulttuurit muuttaneet ympäristöä? Tosin huonompaan suuntaan.

— Pienetkin oikean suuntaiset teot ovat saattaneet pelastaa maapallon – tähän asti. Maapallon luonto näyttää olleen veitsenterällä – lähellä isoa katastrofia. Saattaa vieläkin keikahtaa nurin.

— Nurin keikahtamisen vaara vähenee koko ajan, nuori mies Vairean vieressä sanoo. — Osa vanhoista lajeista ei ole pysynyt muutoksen vauhdissa, mutta uudet geenimanipulaatiolla jalostamamme lajit ovat toistaiseksi

pärjänneet hyvin ja alkaneet viime vuosikymmeninä levitä omin avuin niin maalla kuin merissä. Alamme olla aika hyviä kasvinjalostuksessa. Vaikka muutama epäonnistunut kokeilu on ollut karata käsistä, hitusella hyvää tuuria saamme ekosfäärin jatkamaan elpymistään. Biomassa kasvaa ja biodiversiteettikin paranee vähitellen.

— Eihän tämä mikään varma tieteellinen totuus ole, hän jatkaa hetken mietittyään. — Ehkä luomamme biodiversiteetti ei olekaan riittävää ja kaikki mielestämme erilaiset lajit tappaa yksi ja sama pöpö tai yksittäinen olosuhteiden muutos.

— Uudet lajit ovat vieraslajeja sekä vanhoille lajeille että toisilleen. Tiedämme paljon ekosysteemeistä, mutta on mahdotonta ennakoida, miten sadat toisilleen vieraat lajit tulevat pidemmän päälle toimeen keskenään ja mitä ne aiheuttavat ihmisille. Joku uusi uljas lajimme saattaa syrjäyttää jonkin nykylajin, josta uusi lajimme on jonkun mutkan kautta riippuvainen. Joku laji, josta ylpeilemme, saattaa tulla tuhonneeksi edellytyksensä elää.

— Ruuassamme on ainesosia, joita ihmisruuassa ei ole aiemmin ollut, mutta ne näyttävät olevan terveydellä vaarattomia.

— Juuri niin, näyttävät vaarattomilta. On helppo testata, aiheuttavatko uudet ruokakasvit allergioita, mutta hitaasti kehittyviä terveyshaittoja ei ole aikaa testata laboratoriossa. Täytyy vain toivoa, ettemme ole tehneet virheitä. Epätodennäköisiähän sellaiset ovat.

Mielenkiintoista, mutta silti Keala pidättelee haukotusta. Huonosti nukuttu yö, aikainen herätys, täysi vatsa ja hämärä

kanttiin ikkunoiden takana väsyttävät. Aamuhämärää vai kaamoshämärää? Ehdimmekö jo tänään niin eteläksi, että näemme päivänvaloa?

Seuraavaksi 'viikkohartaudessa' näytetään uusiutuvien ja uusiutumattomien raaka-aineiden taseet ja huomautetaan poikkeamista:

"... Harvinaisten maametallien globaali kierrätysaste on vasta 90%. Nykyisellä kulutuksella tunnetut nykYTEKNIKALLA hyödynnettävissä olevat varannot riittävät noin kahdeksi sadaksi vuodeksi.

Tevarulla raaka-aineiden nettokulutus on aina vain noin neljäsosa keskimääräisestä.

EcoCityn territorion tiedot ovat jatkuvasti jonkin verran ristiriitaisia ja puutteellisia, mutta kulutus näyttää kasvavan ..."

— Vietin EcoCityssä kolme kuukautta vuosi sitten, siilitukka alkaa kertoa. — Se on kehittynyt omaan suuntaansa niin pitkälle, että ulkopuolisen ei ole helppo ymmärtää heidän ajatusmallejaan. Ehkä heillä on resurssien arviointiinkin omat tapansa. He vaikuttivat uudistavan innokkaasti toimintatapojaan ja kehittävän uutta tekniikkaa. Kyselin, mikä on uudistusten perimmäinen tarkoitus ja mistä ideat uudistuksiin tulevat. He kertoivat, että heidän osaamishistorian ministeriönsä asiantuntijat opiskelevat Teollisen Kukoistuksen Kauden tietotaitoa ja toimintatapoja ja antavat sen perusteella määräykset uudistuksista. *"EcoCity on maailman dynaamisin yhteiskunta, koska paras arkistoista löytynyt tieto otetaan käyttöön hidastelematta."*

Seuraavaksi viikkohartaudessa esitellään tavara- ja matkustajakuljetusten tilannetta ja lopuksi kaikki Diomedean salongissa keskustelevat, miten ottaa kantaa etäläsnä-foorumien keskusteluihin. Enimmäkseen keskustellaan siitä, miten parhaiten edistää luonnonvarojen hallintaa. Tulevaisuuden visiostakin puhuvat hetken.

Kealaa alkaa tosissaan väsyttää, eikä hän edes tiedä tarpeeksi ymmärtääkseen yksityiskohtia. Kotilaaksossa kaikki uskovat seuraavansa huolella maailman tapahtumia, vaikeivät vaeltajiin verrattuna perehdy kuin pinnallisesti isoimpiin mullistuksiin.

Vairea vilkaisee Kealaa: — Haen meille jälkiruokaa ja sitten menemme aamunokosille.

Taruista haaveisiin, haaveista totta

Ainakin jo kolme sataa vuotta sitten jotkut historioitsijat tiesivät, että Teollisen Kukoistuksen Kaudella kaikki matkustivat lentokoneilla. Moni tavallinenkin ihminen oli kuullut lentokoneista, mutta arveli niitä muinaisten tarujen rekvisiitaksi. Kukaan ei uskonut, että ihmisillä vielä joskus olisi liitokopterin kaltaisia lentolaitteita.

Ihme nykyinen hyvinvointimme onkin, seurausta sarjasta onnenpotkuja. Ihme, että jotkut vastuulliset tahot ennakoivat Sekasorron Kauden ja onnistuivat arkistoimaan Teollisen Kukoistuksen Kauden viisaudet

niin hyvin, että ne säilyivät meidän päiviimme. Ihme, että he onnistuivat varastoimaan teollisen kukoistuksen kauden tietoteknisiä laitteita niin hyvin, että niillä saattoi aloittaa arkistoihin perehtymisen. Ihme, että saivat tilaisuuden suunnitella ja valmistaa sellaisia laitteita, että niitä voi alkaa käyttää vaikka infrastruktuuriltaan 'kivikautinen' sivilisaatio. Ihme, että arkistoja ja varastoja pidettiin pyhinä – koskemattomina – kaikki nämä vuosisadat.

Tulevaisuutta ei tietenkään voi perustaa tuhat vuotta vanhoihin teknisiin laitteisiin. Tarvitaan tehtaita tuottamaan nykyaikaista tekniikkaa, tehtaiden rakentamiseen tarvitaan laitteita ja työkoneita, joiden tuottamiseen tarvitaan toisia tehtaita – . Alkuun auttoi, että Sekasorron aikana ei romahdettu kivikaudelle vaan monissa sanctumeista onnistuttiin harrastamaan pajamuotoista tuotantoa. Kun sanctumien välinen säännöllinen tiedonvaihto tuli mahdolliseksi, alkoi vakaa teollinen kehitys.

Elektronisten laitteiden suunnittelun aloittamisesta sarjatuotannon käynnistymiseen kului sata vuotta, mikä yllätti iloisesti hanketta kannattaneet. Kaikesta arkistojen tiedosta huolimatta ihmisten enemmistö piti mahdottomana, että tyhjästä aloittamalla onnistutaan lainkaan. Teollisen Kukoistuksen Kauden tekniikka näytti niin käsittämättömän kehittyneeltä, ettei sellaista uskottu kyettävän valmistamaan enää koskaan.

Ohjelmistojen kehittäminen oli helpompaa kuin tietokoneiden, koska arkistoissa oli paljon ohjelmien lähdekoodia. Ohjelmistojen kehitystä saattoi jatkaa

melkeinpä siitä, mihin Teollisen Kukoistuksen Kaudella oli jääty, kunhan riittävän laaja joukko koodaajia oli perehtynyt ohjelmointiin.

Ilman teollisen kukoistuksen kauden arkistoja eläisimme hyvin alkeellista elämään. Emme olisi edes osanneet saati rohjenneet haaveilla kaikesta siitä, mitä meillä nyt on. Arkistoista löytyneen tiedon omaksumiseen meiltä kului sata vuotta, mutta sen luominen omin avuin olisi vienyt meiltä ainakin tuhat vuotta.

Silti on suuri ihme, että meillä nyt on liitokoptereita, ilmalaivoja ja monia muita teknisiä apuvälineitä. Ihmeen tekemiseen ei riittänyt tieto teollisen kukoistuksen kauden tekniikoista, vaan perehdyimme myös Teollisen Kukoistuksen Kauden tapoihin organisoida teollinen toiminta ja miten sen ajan yhteiskunta yleensä toimi. Tämä tuotti mielenkiintoisia yllätyksiä.

Eri puolilta maailmaa löytyneistä arkistoista löytyi ristiriitaisia toimintaohjeita siitä, miten yhteiskunnan toiminnot kannattaa organisoida. Arkistojen hajauttamisella on tietysti maksimoitu niiden säilymisen todennäköisyys, mutta miksi eri puolille maailmaa arkistoitu tieto on erilaista?

Mielteistön avulla nykytutkijat ovat luokitelleet toimintaohjeet viiteen klusteriin. Kukin klusteri näyttää selkeältä kokonaisuudelta, jolla on jämäkät perustelut. Hassua vaan, että kussakin klusterissa on käytetty eri

tosiasioita perusteluina: A on totta, koska a, b, c, f. B on totta, koska c, f, g, h, i – –

Mielteistö tuotti opettavaisen yllätyksen:

Mielteistön avulla sosiaalipsykologian tutkijamme yrittivät luokitella Teollisen Kukoistuksen Kauden ihmisten personaallisuuden piirteet klustereihin.

Mielteistö löysi tilastollisesti merkittävän korrelaation toimintaohjeiden ja eri persoonallisuustyyppien välillä. Ikäänkuin näkemykset oikeasta tavasta organisoida yhteiskunnan toiminnot ja näkemysten perusteluun käytetyt tosiasiat määräytyisivät sen mukaan, millainen ihmiskuva – käsitys ihmisluonnosta – toimintaohjeet ja niiden perustelut kirjanneella porukalla on ollut.

Kun mielteistö saa riittävästi monipuolista informaatiota selkeästä ilmiöstä, se kykenee selittämään johtopäätöksiään. Tässä tapauksessa mielteistö ei keksinyt tutkijoiden mielestä järkevää selitystä. Siksi tutkijat päättelivät, että ihmistyyppit ja niiden korrelaatio toimintaohjeisiin oli tekoälyn luoma harha – esimerkki siitä, miten koneäly ylitulkitsee satunnaisia korrelaatioita.

Suuri enemmistö historioitsijoista pitää toteen näytettynä, että Teollinen Kukoistus perustui tiukkaan tieteelliseen ajatteluun ja maailmanlaajuisen harmoniseen yhteisymmärrykseen – siihen että kaikki rakastivat elää *Ubuntun* mukaan. Kaikilla oli samanlainen käsitys ihmisluonnosta. Sivilisaatio, jossa päätöksiin vaikuttavat eri tyyppisten ihmisten erilaiset ihmiskuvat, uskomukset ja mieltymykset, ei nouse kukoistukseen. Eripurainen sivilisaatio jää kiistelevien heimojen asteelle.

Eräs suosittu science-fiction tarina kuitenkin perustuu oletukseen, että mielteistön löydös eri ihmistyypeistä on totta. Tarinassa pieni eliitti suunnittelee, miten varmistaa, että juuri heidän arvomaailmansa uudestisyntyisi, vaikka he tuhoutuisivat. He keksivät arkistoida kaiken mahdollisen, minkä avulla sivilisaatio voisi syntyä uudelleen. Kaiken yleishyödyllisen perustiedon sekaan he ujuttavat oman arvomaailmansa mukaisia viisauksia.

Arkistointihankkeeseen tulee mukaan nuoripari, joka alkaa epäillä ideologian salakuljettamista tulevaisuuteen. He alkavat salaa keskustella verkossa hankkeesta. Tieto leviää ja sen seurauksena syntyy kilpailevia arkistointihankkeita. Useimmat syöttävät omaa ideologiaansa, mutta sankarillisen nuoren parin ympärille syntyy ryhmä, joka pyrkii tallentamaan tulevaisuuden sivilisaatiolle koko ristiriitaisen totuuden omasta ajastaan.

Koska ristiriitaisen totuuden kuvaaminen kattavasti vaatii paljon monimutkaisia selityksiä, heidän arkistostaan tulee niin paljon muita arkistoja vaativampi ymmärtää, että barbariasta nousevat tulevaisuuden ihmiset eivät ota sitä vakavasti. *“Ken ei osaa selittää asiaansa yksinkertaisen selkeästi, ei ole ihan viisas.”*

Arkistoissa on paljon viisautta elämän tarkoituksen ja yhteisten tavoitteiden löytämisestä. Nykyihmisen on vaikea ymmärtää moista ongelmaa. Vuosisatoja ilmiselvä

yhteinen tavoite on ollut pitää ekosysteemi toiminnassa ja elinolot maapallolla siedettävänä ihmisille.

Arkistoista löytyneistä kirjoituksista ja videoista käy ilmi, että Teollisen Kukoistuksen Kaudella on kilvoiteltu säästämisessä. Hetken herpaantumista itsensä hemmotteluun on pidetty tuhlauksena. Jostain syystä kulutus henkeä kohti näyttää silti olleen monisatakertaista nykyiseen verrattuna.

Sanctumeissa säästäminen ja Ubuntu-askeesi olivat välttämättömiä, mutta perimätiedon mukaan 'hyödytön' huvittelu havaittiin jo satoja vuosia sitten sen verran hyödylliseksi, että siihen sopi kohtuudella tuhlata aikaa, luonnonvaroja ja energiaa. Ihmiset tylsistyivät, elleivät saaneet aika ajoin laulaa, soittaa, tarinoida ja unohtaa uhat ja tavoitteet. Taiteitakin voi harrastaa *Ubuntu*-askeesin hengessä.

Kun Keala ja Vairea palaavat aamiaiselta majoitustilaan, Keala pysähtyy heti portaiden alapäässä:

— Tulimmeko väärään asuinkapseliin?

— Miten niin?

— Ihan eri järjestys. Tämä näyttää avokonttorilta eikä makuusalilta. Tai kuntosalilta, Keala lisää vilkaistuaan hallin etuosaan. — Makuusalissa, josta lähdimme aamiaiselle,

vuoteemme olivat tuossa, Keala sanoo ja osoittaa kohti jonkinlaista aamuvoimistelua suorittavaa ryhmää.

— Meidän vuoteemme on nostettu pois jumpaajien tieltä tuonne sivummalla. Vuoteissa ja lipastoissa on käyttäjän nimikyltti, etteivät ne mene sekaisin siirrellessä. Nosta vuoteesi pöytälipastosi päälle ja työnnä kamasi salin perälle. Sen on varattu niille, jotka haluavat nukkua päiväsaikaan.

— Kotona sänkyni ja pöytäni ovat olleet paikoillaan monta vuotta, Keala valittelee reviirinsä loukkausta.

— Tässä voimme nukkua rauhassa, jos haluamme, mutta kukaan ei ole niin lähelle, että häiriintyisi, jos juttelemme, Vairea kuiskaa, kun he ovat asettuneet salin perälle melkein lattiaan saakka ulottuvan ikkunan äärelle.

Keala heittäytyy vuoteelleen ja nukahtaa heti, mutta Vairea sinnittelee hereillä maisemia katsellen. Kun näkyviin ilmestyy kuolleen metsän peittämä laakso, Vairea silittää Kealan poskea. Kealan kasvoilla häivähtää hymy. Vairea katselee hetken Kealaa ja ravistelee hänet hellästi hereille.

Keala nousee hitaasti istumaan ja vilkaisee alas laaksoon: — Huh. Täystuho näin lähellä meidän laaksoamme. Yhdessä painajaisistani meidän laaksomme muuttuu tuollaiseksi puiden hautausmaaksi. Joskus painajainen herättää minut, enkä saa enää unta. Ahdistus helpottaa vasta aamiaispöydässä.

— Emme sentään ole enää ihan lähellä laaksoanne. Nukkuessasi ylitimme vuorijonon ja olemme nyt ihan eri

ilmastossa, Vairea sanoo ja lisää:

— Paikka paikoin tuolla laaksossa jo vihertää luonnonelvyttäjien levittämiä varpuja, pensaita ja pieniä puitakin. Papuja, pähkinöitä ja muuta ruokaakin ovat kuulemma kasvattaneet puiden ja pensaiden suojissa.

— Luonnonelvyttäjien toimenpiteet ja niiden vaikutukset dokumentoidaan mielteistään niin, että opitaan nopeasti parhaat käytännöt, Vairea selittää, näppäilee sähveliään ja alkaa kertoa, mitä tutkijat arvelevat laaksossa tapahtuneen.

— Laaksossa on harjoitettu maataloutta vielä Sekasorron Kaudella. Teollisen Kukoistuksen Kauden jälkeenkin vuoristojäätikön sulamisvedet kastelivat laakson kasvustoa, mutta lopulta jäätiköt sulivat. Talven lumet eivät enää varastoituneet jääksi kesää varten vaan hulahtivat kevättulvina läpi laaksoon. Satunnaiset kesäsateet eivät riittäneet tasaisesti virtaaviin jäätikön sulamisvesiin tottuneille kasveille. Liian lämminkin laakso alkoi niille olla. Kasvien kuihtuessa kevättulvat huuhtoivat entistä enemmän ruokamultaa mukaansa.

— Meidän laaksomme pelastus lienee se, että ilmastonmuutos on meillä lisännyt sateita, Keala toteaa. — Talvisin huipuille jopa kertyy lunta ja jäätä. Ehkä se on kuitenkin vain tilapäinen pelastus. Sadan vuoden päästä talvisinkaan ei ehkä ole pakkasta sateita jäädyttämään tai ei sada lainkaan.

— Tai sataa jatkuvasti ja on niin lämmintä, että saatte elää vehreässä sademetsässä.

— Tai koko laakso kuivuu.

Vairea lukee sähveliltään lisää mielteistöstä löytämänsä laakson historiaa:

— Tätä laaksoa alettiin elvyttää sata vuotta sitten. Purojen ja jokien virtausta hidastettiin kivistä ja sorasta kasatuilla padoilla, jotta vesi ei hulahtaisi läpi laakson ja veisi mennessään vähäistä hedelmällistä multaa, vaan tihkuisi hitaasti lammista ja kosteikoista kostuttamaan laakson kasveja. Purot on laitettu kasvamaan veden virtausta hidastavaa kasvustoa ja lammikoihin ja kaikkiin vähänkin kosteisiin painanteisiin on juurrutettu vettä pidättävää kasvustoa. Kuivalle maaperälle on juurrutettu puita, pensaita, varpuja ja sammalta sitomaan maaperää ja kosteutta. Karuimmille rinteille on levitetty jäkälää sitomaan sadevettä.

— Tuollaista kuullessaan alkaa uskoa, että luonnonelvyttäjät onnistuvat ... Ehkä, Keala huoahtaa.

Hetken hiljaisuuden jälkeen Vairea sanoo:

— Niin kauan kuin ahertaa yhdessä muiden kanssa, kaikki tuntuu mahdolliselta, mutta öisin yksin valvoessa alkaa ahdistaa: Pieniä ovat edistysaskelemme.

— Sinuakin ahdistaa öisin? Keala kysyy.

— Kaikkia ahdistaa, luulisin. Ehkä siksikin nukumme mielellämme kaikki yhdessä.

— Miltä mahtoi tuntua elää silloin, kun tiesi varmaksi, että maapallo on turvallinen elinympäristö kasveille ja eläimille vielä kun itse on vanha, Keala aprikoi. — Silloin, kun kellään ei tullut edes mieleen, että jokin uhkaisi omaa tai tulevien sukupolvien hyvinvointia.

Keala ja Vairea tuijottavat alla lipuvaa laaksoa. Väsyttää, muttei nukuta.

Kaukaa ilmalaivan takaosasta pudotetaan tavarakontti, jonka ylle aukeaa liitovarjo.

— Siinä menee koneita ja tarvikkeita kiertäville sadonkorjaajille ja metsänelvyttäjille, Vairea sanoo.

Ensimmäistä seuraa vielä toinen ja kolmas tavarakontti, jotka kaikki kääntyvät liitämään loivasti vasemmalle ja alkavat jäädä taakse.

— Aina kun lapsena ollessani asuimme ilmalaivassa, isä toi minut katsomaan tavarakonttien pudotuksia, Vairea muistelee.

Vasemmanpuoleisen rivin loppupäästä pieni asuinkapseli levittää kahdeksan pitkää jalkaa kuin hämähäkki, pudottautuu irti ilmalaivasta ja avaa liitovarjonsa.

Pian se häviää alla olevaan poutapilveen.

— Siinä menee metsänelvyttäjien asuinkapseli. Toivottavasti pilven pyörteet eivät kieputtele heidän keittiötarvikkeitaan sekaisin, Vairea sanoo.

— Ovatko aamiaisseuralaisemme tuon kyydissä?

— Tuonnehan he sanoivat olevansa menossa.

— Huh. Eikö ilmalaiva voisi käydä laskemassa kontteja maahan? Keala kysyy.

— Niin tehdäänkin jos maasta pitää samalla kertaa ottaa mukaan jotain raskasta tai paljon matkustajia. Muussa tapauksessa kontit – myös asuinkontit asukkaineen –

pudotetaan alas liitovarjoilla ja pikkupaketit ja pienet matkustajaryhmät haetaan alhaalta liitokopterilla. Joko insinöörit ovat laskeneet, että näin on edullisinta tai sitten insinööreistä on hauska leikkiä liitokoptereilla ja liitovarjoilla.

Sähvelin edeltäjät

Jokaisella oppilaalla oli helposti mukana kannettava rihvelitaulu, johon kirjoitettiin kivikynällä tai liidulla (Koulu ennen Teollisen Kukoistuksen Kautta).

Ehkä Teollisen Kukoistuksen Kautta ei olisi tullut ilman rihvelitaulua.

Teollisen Kukoistuksen Kaudella kaikki kantoivat mukanaan rihvelitaulun seuraajaa e-tablettia, johon saattoi tallettaa kirjoituksensa ja jakaa ne tietoverkon kautta kavereille. E-tabletin avulla saattoi missä hyvänsä milloin hyvänsä hakea tietoa maailmanlaajuisesta tietoverkosta. Puhelinkin laitteessa oli ja kamera ja kartta.

Elämäämme viimeiset viisikymmentä vuotta helpottanut sähveli toimii vähän kuin e-tablet, mutta e-tablet oli tietysti paljon kätevämpi. E-tabletin akku kesti, vaikka sitä olisi käyttänyt koko päivän sähköverkon ulottumattomissa. Ei tarvinnut polkea generaattoria, levitellä aurinkopaneelia tai pystyttää tuuliroottoria. Sähveli lisävarusteineen kulkee kevyesti ja kätevästi

selkärepossa, kunhan säätää hinnat oikein, mutta e-tabletti kulki huomaamatta vaikka taskussa.

E-tabletin tietoverkon tarvitsemia tukiasemia oli kaikkialla, joten e-tabletilla sai yhteyden milloin hyvänsä, kehen hyvänsä kaikkialla maailmassa ja vieläpä tuhatkertaisella nopeudella sähveliin verrattuna. Sähveliverkon tukiasemia on maahan ankkuroiduissa vetypalloissa ja tarkoitukseen rakennetuissa pienissä ilmalaivoissa. Lisäksi kaikissa rahtia ja matkustajia kuljettavissa isoissa ilmalaivoissa on tukiasema. Tukiasemien verkko on kuitenkin toistaiseksi niin harva, että yhteys katkeilee ja tukiasemien täytyy puskuroida isojaikin tietomääriä odottamaan yhteyden saamista. Teollisen kukoistuksen kaudella tieto kulki merien ali valokaapeleissa, mutta sellaisten valmistamiseen ja asentamiseen meillä ei ole resursseja.

Onneksi sopivalla aallonpituudella radioaallot heijastuvat korkealla ilmakehässä olevasta ionosfääristä ja voivat hyvällä tuurilla edetä vaikka maapallon toiselle puolelle. Tätäkin käytetään hyväksi, vaikka näillä aallonpituuksilla tiedonsiirto on hidasta ja epävarmaa.

Tiedämme melko tarkkaan, miten e-tabletteja valmistettiin, muttemme ole keksineet, miten valmistaa yhtä hyviä ja pieniä laitteita ekologisesti. Muutamaa e-tablettien huippupienissä komponenteissa käytettyä raaka-ainettakaan ei ole enää kuin syvällä maan uumenissa ja Teollisen Kukoistuksen Kauden jäljiltä hajalleen hylätyissä laitteissa. Tekniikkaa pitää kehittää vielä pitkään ennen kuin huippupieniä komponentteja

voidaan valmistaa nykyisten ympäristövaatimusten mukaisesti.

Sähvelien ja sähvelitehtaiden kehitystyö kesti melkein sata vuotta, vaikka niiden valmistuksessa tarvittava tekniikka oli keksitty jo Teollisen Kukoistuksen Kaudella lukuun ottamatta tuotannon ympäristöystävällisyyden vaatimia uusia ratkaisuja. Sähvelien tuotannon aloittamiseksi piti käynnistää tarvittavien komponenttien tuotanto, komponenttien raaka-aineiden valmistamiseksi piti – – .

Kahdenkymmenen vuoden ajan sähveleitä valmistettiin neljässä tehtaassa eri puolilla maailmaa. Kun sähveleitä ja varasosia oli riittävästi, tehtaot pysäytettiin muutostöitä varten. Kahdessakymmenessä vuodessa on keksitty monia parannuksia ja uutta tekniikkaa on kehitetty. Uusia sähveleitä ei voitu alkaa tuottaa ennen kuin oli rakennettu laitokset vanhojen sähvelien kierrätykseen.

Ensi kesänä – kymmenen vuoden suunnittelu- ja muutostöiden jälkeen – ensimmäinen tehtaista koekäynnistetään tuottamaan uudenlaisia sähveleitä, joilla ihmiskunnan pitäisi pärjätä ainakin viisikymmentä vuotta. Kun koekäytössä havaitut viat on korjattu, laitetaan kolme muutakin tehdasta kuntoon.

Liitovarjojen kadottua näkyvistä Keala asettuu makuulle ja torkahtelun lomassa nostaa aika ajoin päätään ja vilkaisee

ikkunasta. Väsyttää hirveästi, mutta syvä uni ei tule. Parin kolmen tunnin torkahtelun jälkeen Keala havahtuu.

— Laakso avautuu pölyävälle tasangolle. Hurja näky. Olen tiennyt, että maapallolla on paljon aavikkoa, mutta omin silmin näkeminen tuntuu silti yllättävän pahalta, Keala sanoo.

— Tilastotiedot herättävät toisella tapaa pahan tunteen kuin omin silmin näkeminen. Tilastot herättävät rationaalisen tunteen, joka ei taida edes olla ihan oikea tunne, Vairea aprikoi.

— Montakohan tuhatta vuotta tuo on ollut aavikkoa?

— Odotahan, sanoo Vairea samalla kun näppäilee sähveliään. — Eiköhän tätä ole tutkittu. Oho, löytyipä nopeasti. Suoraan Diomedean mielteistö-puskurista. Joku muu täällä on ehtinyt kysellä samaa.

— Mielteistön mukaan tuo on Teollisen Kukoistuksen Kauden aikaista peltoa, Vairea sanoo. — Silloin melkein kaikki maa oli peltoa. Viljelystä vailla puita ja pensaita, väittää mielteistö. Allaolevilla pelloilla viljely on loppunut Sekasorron kaudella.

— Katso. Tässä on muutama valokuva noista pelloista muutama vuosi viljelyn loppumisen jälkeen. Maa on autiota ja tyhjää horisontista horisonttiin. Mikään ei viherrä. Aurinko paahtaa ja harmaa pöly nousee ylös taivaalle. Tässä lyhyellä videolla taas sataa rankasti ja paksu harmaa velli kaivertaa syviä uomia peltotasangolle.

— Onko se ollut oikeaa Sekasortoa, jos kuviakin on onnistuttu ottamaan ja tallentamaan?

— Maailman mullistukset iskevät harvoin kaikkiin yhtä aikaa tasapuolisesti, Vairea sanoo. — Sekasorron Kaudella tuuri ja itsekkyyys auttoivat pitkälle. Joillakin elämä oli vielä ennallaan, vaikka nälkä ja luonnonmullistukset olivat jo tappaneet kymmeniä miljoonia.

— Väitätkö, että ihmiset olivat silloin erilaisia kuin me? Ahneita ja itsekkäitä, Keala kysyy tiukasti.

— Arkistoissa on Sekasorron alkuajoilta videoita, joissa hyvinvoivista oloista poiketaan auttamaan hädänalaisia tai vain dokumentoimaan hätää ja hävitystä, Vairea toteaa.

— Mutta miten me toimisimme vastaavissa oloissa?

— Voikohan siitä päätellä mitään, että olemme Sekasorron Kaudesta selvinneiden jälkeläisiä?

— Tosi monen sukupolven takaa, Keala huomauttaa. — Meillä on nyt ihan eri arvot ja tavat. Eri kulttuuri.

— Teollisen Kukoistuksen Kaudellakin kaikki edistivät yhteistä hyvää minkä taisivat, mutta silti barbarisoituivat Sekasorron alettua. Arvot, tavat, kulttuuri ja muu pintakiilto karisi muutamassa vuosikymmenessä.

Keala ähkäisee ja alkaa katsella ilmalaivan ikkunasta alla näkyvää autiomaata.

— Kunhan kyynistelin, Vairea hymähtää. — Meiltä jäi kesken juttu peltujen autioitumisesta.

— Odotahan ... Niin, on outoa, että hylätyt pellot aavikoituivat, Keala sanoo. — Niille luulisi levinneen vaikka mitä kasveja. Onko parempaa kasvualustaa kuin metrin kerros juurakkoa ja muhevaa multaa täynnä ravinteita ja seassa pientä ja isoa ötökkää bakteereista lieroihin? Eihän

sellaiseen pysty sade, tuuli eikä kuivuus. Niiden luulisi rehevöityneen, kun sadonkorjuu lakkasi niitä kuormittamasta.

— Katsotaanpas, Vairea sanoo sähveliään näppäillen. — Mielteistössä on kuvia silloisista viljelykasveista ja viljelyssä käytetyistä koneista. Näyttävät kasvattaneen yksivuotisia kasveja, maata on yritetty muokata kuohkeaksi isoilla koneilla, ravinteet on lisätty koneellisesti, typpibakteerien puutteessa typpikin.

— Kuulostaa, kuin pelto olisi ollut vain kuollut kasvualusta. Voiko mitään viljellä niin? Keala epäilee.

— En tiedä, mutta ei se ainakaan kestävältä kuulosta.

— Olikohan entisajan ihmisten vaikea ymmärtää aavikoitumisen vaaraa. Kun ilmasto lämpeni, meristä alkoi haihtua enemmän vettä, joten oli kai luontevampaa varautua rankkasateisiin ja tulviin, Keala aprikoi.

— Olisi pitänyt varautua kaikkeen: kuivuuteen, tulviin, myrskyihin, merien happikatoon, tuhohyönteisiin, lajien ja biotooppien häviämiseen, – –. Arkistoista on löytynyt juttuja varautumisesta ilmaston muutoksiin, mutta epäselväksi on jäänyt, mitä loppujen lopuksi tulivat tehneeksi, Vairea huomauttaa. — Joka tapauksessa näyttää siltä, että iso osa entisaikojen pelloista aavikoitui. Mahdollisesti osasta peltoja tuli ruohotasankoa elleivät peräti metsittyneet. Ehkä jotkut nykyajan aukean maan bioviljelyksistä ovat olleet peltoa Teollisen Kukoistuksen Kaudella.

— Mitä meren alle jääneille alavan maan pelloille mahtoi tapahtua? Huhutoivatko aallot irtomaan vai syntyikö pelloista meriruohoa kasvavia matalikkoja? Keala miettii.

— On tosi jännä miettiä, mitä menneisyydessä on tapahtunut. Miksiköhän? Muistatko, miten aamiaisella yksi vaeltajista piti menneiden tapahtumien pähkäilyä turhana? Tulipa vaan mieleeni. Pohdimme menneitä niin paljon, että tuntuu kuin eläisimme selkä menosuuntaan.

— Menneestä on helpompi puhua kuin tulevaisuudesta, koska siitä meillä on sentään jotain tietoa arkistoissa, Keala naurahtaa. — Ja olihan Teollisen Kukoistuksen romahtaminen valtava mullistus. Olisi outoa, ellei moinen kiinnostaisi.

— Onhan sitä tärkeäkin miettiä. Luonnonlait pysyvät samana, joten niistä voi oppia perehtymällä menneisiin tapahtumiin. Ehkei ihminenkään ole perusluonteeltaan muuttunut, Vairea pohdiskelee. — Kun sovittaa luonnosta ja ihmisistä opitun nykyisiin olosuhteisiin, näkee tulevaisuuden.

— Aika vähän silti mietimme tulevaisuutta, tavoitteita. Meillä ei ole mitään vetävää visiota tulevaisuudesta. Mennään tuuliajolla.

— Kunhan selvittäisiin. Tavoitteena ekosfääri tasapainoon. Harvalla on rohkeutta haaveilla enemmästä.

Keala ja Vairea hiljentyvät mietteisiinsä. Miksi tulevaisuus on niin hankala aihe pohdittavaksi? Vairea kohauttaa hartioitaan, karistaa mietteet tulevaisuudesta ja ilmoittaa: — Tänään meidän pitäisi ehtiä tasangolle, jonka myrskytulvat pitävät vehreänä. En tiedä, onko se entistä peltoa vai mitä

lie. Tosin, jos siellä on myrsky, joudumme kiertämään koko tasangon. Ilmalaivat eivät kestä kummoisiakaan puhureita.

He vuoroin torkkuvat, vuoroin tähyilevät alas aavikolle. Matkan edetessä aavikko alkaa vihertyä. Aluksi näkyy paikka paikoin hennon vihreitä, sitten vahvemman vihreitä laikkuja ja lopulta maa on kauttaaltaan ruohikkoisen pensaston peitossa.

Keala vilkaisee ikkunasta alas ja havahtuu luettelemaan unenpöpperöisellä äänellä: — Suota, rämettä, umpeen kasvaneita patoaltaita.

— Olemme ehtineet tulvatasangon ylle.

Vairea ynähtää, mutta jää lojumaan vuoteelleen. Keala ottaa esiin sähvelinsä: — Minäpä katson vuorostani, mitä mielteistö tuosta kertoo.

— Nuo eivät oikeastaan ole patoaltaita vaan pengerviljelystä. Pengerryksillä estetään tulvavesiä viemästä hedelmällistä maata mereen ja estetään pyörremyrskyjen nostattaman suolaisen meriveden nousua sisämaahan. Tästä yli pyyhkäisee usein pyörremyrskyjä, mutta välillä on pitkään kuivaa. Patoaltaisiin kerääntyvän lietteen lannoittama kasvusto varastoi vettä sienen lailla. Padot ovat isoista kallionlohkareista kasattuja röykkiöitä, joiden raoista lietteinen vesi tihkuu kostuttamaan ja lannoittamaan padon alapuolisia alueita.

Vairea avaa silmänsä ja sanoo unenpöpperöisellä äänellä: — Pienenä haaveilin, että minusta tulee isona maansiirtokoneen kuljettaja.

— Mitä sanoit?

Vairea vääntäytyy ylös ja vilkaisee ikkunasta alas tulvatasangolle: — Nuo padot tuovat mieleeni lapsuuden haaveeni. Halusin pienenä maansiirtokoneen kuljettajaksi. Kun minulle selvisi, että isoilla työmailla koneet toimivat automaattisesti ja niitä valvotaan keskitetysti, intoni laimeni. Olisi tietysti suurta hallita montaa isoa konetta, mutta haaveeni hienous oli juuri saada hallita isoa konetta sen hytissä istuen ja keikkua sen liikkeiden mukana. Olen päässyt sellaistaakin kokeilemaan. Se oli hauskaa, vaikka vaikea oppia.

— Maansiirto haaveena. Aha. Okei.

Vairea naurahtaa: — Kuulosti, kuin et olisi onnistunut eläytymään minun haaveeseeni. Sinulla on tainnut olla ihan muunlaisia haaveita.

— Joo. Ihan päinvastaisia. Availin lumisohjon kevät puroille muodostamia patoja.

Keala asettaa päänsä tyynylle, mutta nousee hetken kuluttua istumaan, kurottaa käsillään jalkateriään ja venyttää pohkeitaan. Asettuu kesken venytyksen takaisin makuulle, ensin vasemmalle, sitten oikealle kyljelle ja lopuksi selälleen.

— Tuntuu, kuin pääni pursuaisi tärkeitä ajatuksia, jotka pitäisi heti kirjoittaa muistiin, mutta en jaksa pitää vikkeliä ajatuksiani kasassa niin kauaa, että saisin niistä selkoa.

— Mutta kun juuri se ei onnistu, Keala harmittelee. —
Hartioita kiristää ja jalat ovat ihan levottomat.

— Sulje silmäsi. Keskity kuuntelemaan musiikkia.
Hengitä rauhallisesti. Keskity kehoosi. Jännitä ja rentouta
lihas kerrallaan. Vasemman jalan varpaat: Koukista ...
suorista ... koukista ... suorista ... koukista ... suorista ...
koukista ... suorista ...

— Hartioita kiristää.

— Teenkö tämän jotenkin väärin?

110

— Minä puolestani taisin unohtua ajatuksiini, mietiskelin – siis tavallaan rentouduin. Mitä kohtaa minussa tuijotit? Keala kysyy huolestuneen kuuloisesti ja vilkaisee ympärilleen. Vain pari nukkujaa lähistöllä. Kukaan muu ei tuijota.

— En minä mitään erityisesti. Mukavalta näytit.

Hetken hiljaisuuden jälkeen Vairea jatkaa:

— Poissaoleva ilmeesi toi mieleeni videopalaverimme. Olit omissa mietteissäsi, eikä sinusta saanut selvää, mitä ajattelit tai miltä sinusta tuntui. Et paljoa puhunut, mutta kirjoitit koko ajan jotain.

— Eikö meidän pitäisi tyhjentää päämme ajatuksista ja tuntemuksista ja keskittyä vasempaan pakaraan? Keala huomauttaa.

— En ole kovin hyvä rentoutumaan jos minulla on juttukaveri, Vairea myöntää. — Ajatukseni alkavat karkailla ja haluan heti jutella kaikesta, mitä päähäni pälkähtää.

— Toisin kuin minä, Keala huokaa. — Haluan sanoa ääneen vain valmiiksi miettimiäni ajatuksia.

— Kauanko ajatustesi valmiiksi miettiminen kestää? Vairea kysyy.

Keala miettii hetken, naurahtaa, huokaisee syvään ja alkaa selittää:

— Palavereissamme kirjoitin muistiin juttuja, joita halusin sulatella kaikessa rauhassa. En osaa reagoida uusiin tilanteisiin varsinkaan vieraiden ihmisten seurassa. Päähäni pälkähtää monenlaisia ajatuksia, mutta muiden ihmisten aiheuttamat tunneimpulssit sotkevat ne. Kun pohdiskelen

asioita omassa kammiossani, tuntemukseni rauhoittuvat ja ajatukseni selkiintyvät. Siksi en halua puhua keskeneräisistä ajatuksistani, vaan esittelen ne vasta mietittyäni ne kaikessa rauhassa 'valmiiksi'.

— Joko ajatuksesi palaveriastamme alkavat olla valmiita? Vairea kysyy ja toivoo, että se tuntuu ystävälliseltä pukkaukselta.

Keala naurahtaa vienosti hymyillen: — Yritän saada valmista ennen leirin loppumista. Tiedän, että on höpsöä kuvitella, että yksinään ajattelemalla saisi jotain valmiiksi, mutta tietäminen ei auta.

— Niinpä. Sitä luulee kehittyneensä, kun oivaltaa höpsön tavan itsessään, vaan ei. Höpsöstä tavasta pääsee eroon vain harjoittelemalla ja se on tylsempää ja työläämpää kuin oivaltaminen ... Haluaisitko kokeilla? Vairea kysyy ja hiljentää musiikkia.

— Kokeilla mitä? Harjoitella jotain vaikeaa näin väsyneenä?

— Niin. Voisit kertoa minulle muistiinpanoistasi. Kylmiltään. Valmistautumatta.

Keala nousee istumaan patjallaan ja kysyy: — Haittaako, jos oikea pakara jää rentouttamatta?

Vairea taputtaa Kealan reittä. — Tuskin meistä tulee pahasti toispuoleisia, vaikka pidämme pienen tauon.

— Emme taida enää nukahtaa. Pitäisikö meidän hipsiä pois täältä nukkujien puolelta?

— Porukka on tottunut nukkumaan pikku hälinässä, mutta on kohteliasta siirtyä, Vairea myöntää. — Otetaan

kuitenkin vuoteemme mukaan.

Keala kaivaa sähvelinsä esiin ja alkaa selailla sitä. — No niin.

— Harrastan kirjoittamista. Aloin kirjoittaa kokouksistamme juttuja, joilla kerron mielipiteistäni ja tuntemuksistani. Tosipohjaisia fiktiivisiä novelleja.

— Hieno idea.

— Idea oli hyvä, mutta jutut kuitenkin vääntyivät enemmän pöytäkirjoiksi kuin novelleiksi. Minusta tuntui, että minun pitää kirjata kaikki kokouksen tapahtumat totuudenmukaisesti ja kertoa kaikki, mitä henkilöt sanoivat, etten vaan anna väärä todistusta kenestäkään. Kirjasin myös omia tuntemuksiani. Jos ei muista omaa mielentilaansa, tulkitsee muistiinpanonsa muiden sanomisista väärin.

— Luepa, niin kuulen, millaisen todistuksen olet minusta antanut.

— No huh. Minäpä luen.

Tuntuu tosi hyvältä päästä tiedeleirille. Ajatus yhdessäolosta yli viidenkymmenen uuden tuttavuuden kanssa kutkuttaa hauskesti mahanpohjasta.

Leirillä on oma keskustelufoorumi. Hienoa päästä kertomaan muille, mitä ajattelee.

Haluaisin kommentoida muiden kirjoituksia, mutta minusta tuntuu etten oikein ymmärrä heidän ajatuksiaan.

Looane on esittänyt foorumillamme tosi hienon idean:

Leiritarina

Looane + kaverit

Mitä jos alkaisimme porukalla kirjoittaa tarinaa huippuhienon leirin tapahtumista? Millaisia jänniä tyyppejä leirille tulee? Miten kaikenlaiset tyypit saadaan nauttimaan leiristä? Mitä kaikkea yllättävää hauskaa leirillä tapahtuu? Kirjoittaessa ehkä oppisimme jotain toistemme ajatuksista, toiveista ja kuvitelmista.

Animaatioita

Looane + kaverit

Porukka täällä keksi, että tarinoista voisi tehdä animaatioita.

— Se oli hieno idea, Vairea sanoo Kealan silmäillessä juttuaan eteenpäin.

Innostuin kirjoittamaan tarinanpätkiä siitä, mitä kaikkea hienoa leiriläisille voisi järjestää, mutta en ole rohjennut julkaista sitä foorumillamme. Muiden tarinoissa tapahtuu

asioita, joihin en haluaisi joutua mukaan. Entä jos muut pitävät minun ideoitani yhtä epämukavina?

Uskalsin. Julkaisin keskustelufoorumillamme leiritarinaa kohtauksen, jossa ohjaamme koti-ikävän väsyttämän leiriläisen pois leirin hälystä lepäämään rauhalliseen majaan puussa.

Looane kommentoi eilistä jutun pätkääni: *”Hyvä huomio, että joku saattaa kärsiä koti-ikävästä, mutta täytyy huolella tutkailla, mikä kenenkin oloa helpottaa. Minut yksinäisyys tekee levottomaksi, se ahdistaa. Jos minulle tulee ikävä olo, haluan lojua läjässä kaverien kanssa, en tulla eristetyksi puun latvaan.”*

Yllättävän suorasukainen tyrmäys Looanelta. Onneksi Damisi on toistellut: *”Jos jonkun mielestä ideasi on huono, älä ota sitä henkilökohtaisesti.”*

Juuri nyt Damisin neuvo ei kyllä paljoa lohduta.

Nolottaa. En onnistunut välittämään ajatustani. Minustakin on mukava saada lohtua kavereilta, mutta silti joskus tuntuu turvallisemmalta vetäytyä omaan rauhaan vaikka lukemaan ja kuuntelemaan musiikkia. Esimerkiksi juuri nyt tuntuu hyvältä, etten ole porukan keskellä.

Toisaalta voisi olla terapeutista nukkua ensi yö muiden kanssa siskonpedissä – rankkaa, nolottavaa, mutta terapeutista.

Aluksi ajattelin, että saamme aikaiseksi huippuleirin, kun pääsemme yhdessä toteuttamaan hienot ajatuksemme. Vaan mitäs nyt tehdään, kun kaikilla on ihan erilaisia käsityksiä hienoista ajatuksista?

On rankkaa huomata, että omat hienot ajatukset eivät olekaan kovin hienoja, vaan jonkun muun ihan muunlainen ajatus voi olla hienompi – hienompi ainakin joidenkin muiden mielestä, mutta joskus omastakin mielestä.

Vairea heilauttaa kättään : — Anteeksi keskeytys. Minäkin olin innoissani kun aloitimme leirivalmistelun. Olen vieläkin innostunut, mutta rauhallisemmin.

— Olen osallistunut parin vuoden ajan dialogipajaan, jossa opettelemme ymmärtämään toinen toistemme ajattelua, Vairea alkaa kertoa. — Harjoittelemme pienissä ryhmissä, miten sekalainen joukko monella eri tavalla ajattelevia ihmisiä voi oppia ymmärtämään toistensa ajattelua. Olemme jopa onnistuneet kirjaamaan yhteisen näkemyksen parista asiasta.

— Odota. Minulla on on tallessa sähköposti, jossa annoit vinkkejä rakentavaan vuoropuheluun.

Vuoropuhelusta

Vairea:

- Vaali turvallista ilmapiiriä. Jokaisen pitää voida uskaltaa olla oma itsensä ja ilmaista, mitä sisimmässään ajattelee ja tuntee;
- Dialogi ei ole pätemiskilpailu;
- Kuuntele muita ja yritä oppia ymmärtämään heidän ajatteluaan;
- Älä kritisoi muiden ehdotuksia ennen kuin kaikki ymmärrämme toistemme ajattelua;
- Ota tavoitteeksesi oppia ja viisastua, ei neuvoa, opettaa eikä viisastaa muita;
- Ellet ymmärrä muiden ajattelua, et osaa selittää heille ideoitasi niin, että he ymmärtäisivät;
- Olemme onnistuneet, jos saamme yhdessä aikaiseksi jotain hienompaa kuin kukaan meistä yksinään;
- Yhteisymmärrys syntyy helpoiten, kun kaikilla on sama tuttu, turvallinen ja kapea näkökulma maailman menoon, mutta sellainen yhteisymmärrys on hyödytön eikä kiinnostusta ketään.

Vairea puistelee päätään: — Huh, kuivakkaan opettavaista. Oivalluksen hetkellä, kun tuntee synnyttäneensä jotain maailmoja mullistavaa, tuollainen näyttää hienolta. Ja onhan se. Itselle. Sillä hetkellä.

— Vetämäsi harjoitukset olivat hyödyllisiä.

— Muistaakseni ne saivat porukan hämmennyksiin.

— Videopalaverit tyyppien kanssa, joita ei ole koskaan tavannut, ovat joka tapauksessa hämmentäviä. Parempi, että porukka hämmentyy hassussa harjoituksessa kuin itse asiasta – leirin suunnittelusta – vängätessä.

— Mitä olet kirjoittanut niistä?

— Ööööh, tuota. No joo.

Vairean harjoituksista osa oli mukavia ja meillä oli hauskaa, mutta useimmat olivat outoja, hämmentäviä ja vaivaannuttaviakin. Siitä huolimatta niidenkin jälkeen minun oli helpompi olla oma itseni porukassa. Leikillisessä harjoituksessa mokaaminen ei tunnu kovin nololta ja jotenkin kummasti yhdessä vaivaantuminen karisti porukasta turhan aristelun ja tosikkouden.

Kun Nielek valitti, että alkaa kohta epäillä tervettä järkeään, Vairea naurahti, että kunhan muutkin alkavat epäillä ennakkoluulojaan, alamme ehkä ymmärtää toisiamme.

Harjoitukset eivät aina edenneet Vairean toivomien dialogin sääntöjen hengessä. Erään kerran Looane keskeytti lähes puoli tuntia jatkuneen kiistelyn sanomalla, että hänestä ilmapiiri tuntuu vihamieliseltä – hän haistaa adrenaliinia. Looane ei kuulostanut syyttävältä. Ehkä avuttomalta.

Yritin lohduttaa Looanea, Thuan näytti kokevan myötähäpeää moisesta heikkouden näyttämisestä, My-Linh näytti lähinnä hämmästyneeltä, Ronin kasvoilla vilahti pilkallinen ilme. Muut katsoivat ohi neuvottelukameroidensa.

Aikansa muiden reaktioita seurattuaan Looane naurahti: *“Ei minulla ole mitään hätää. Halusin vain kertoa, että mielestäni kiistelymme vie filiksen koko hommasta niin, että kohta ketään ei kiinnosta yhteinen tahtotila.”*

Tuohon asti olin keskittynyt vain omiin tuntemuksiini, mutta Looane sai minut tarkkailemaan muidenkin tuntemuksia. Olo keveni, kun siirsi katseensa omasta navasta itse homman etenemiseen.

Keala lopettaa yhtäkkiä lukemisen:

— Dialogipaja tekisi hyvää Vaarille ja Pikkuveljelle. Pahimmillaan he eivät saa jänkkäämiseltään selvää, ajattelevatko samalla vai eri tavalla.

Edellispäivänä Vaari uhosi, että *“lopulta terve järki voittaa”*, kun ei enää keksinyt muita perusteluja väitteilleen.

“Mutta kenen ‘terve järki’ mahtaa voittaa ja millä perusteilla?”, Mummi letkautti. *“Jokaisella näyttää olevan omanlaistaan ‘tervettä järkeä’ sen mukaan, millaisia kuvitelmia on itselleen sepittänyt maailman tapahtumista ja millaisia uskomuksia haluaa elätellä.”*

“Minulla on elämäkokemusta kymmenen kertaa enemmän kuin Pikkuveljellä.” Vaari vastasi Mummille.

”Sinuun eniten vaikuttaneet elämäkokemuksesi ovat menneestä maailmasta.” Mummi huomautti.

— Jännä ajatus, että joskus viidenkymmenen vuoden päästä minun pitäisi ruveta miettimään, onko käsitykseni maailmanmenosta vanhanaikainen, Vairea toteaa. — Anteeksi keskeytys. Jatka vaan.

— No, sitten Vaari sanoi: *”Pikkuveli voisi silti kuunnella loppuun, mitä minä sanon.”*

”Vaari keskeyttää, jos hetkeksi pysähdyn miettimään.” Pikkuveli huomautti.

— Mummi nauroi ja kysyi: *”Yritättekö oikeasti ymmärtää toisianne vai kuunteletteko vain tilaisuutta napata puheenvuoro? Menkää metsään – toinen etelään, toinen pohjoiseen – niin saatte saarnata viisauksianne kenenkään keskeyttämättä.”*

— Yllättävää. En osaa kuvitella perhettäsi tuollaisena, Vairea toteaa.

— No, ehkä sanailussa oli mukana ripaus Mummin ja Vaarin välistä huumoria. Ehkä tulin kertoneeksi niin, että harmistuksen aiheeni varmasti tulivat selväksi.

— Ehkä ihmisiä pitäisi totuttaa rakentavaan vuoropuheluun pienestä pitäen. Ei siitä mitään tule, jos osa porukasta on tottunut väittelemään, tottunut arvostamaan väittelyn voittamista enemmän kuin totuutta.

— Dialogipajassa tutkimme omaa ja toistemme ”tervettä järkeä”, Vairea kertoo. — Innostumme aina, kun löydämme erimielisyyksiä: *”Taas mainio tutkimustilanne!”*. “Terveen järjen” tutkiminen on kuin arkeologiaa,

juttukaverin elämänkokemuksen kerrostumien tutkimista. Kaivamme esiin, mistä ja miten mikin vakaumus, ennakkoluulo, stereotypia ja tulkinta on hänen uskomusmaailmaansa iskostunut.

Vairea asettuu mukavammin risti-istuntaan, hiljentyy hetkeksi pohtimaan ja jatkaa: — ”Terve järki” on kuin intuitiomme tuottama hypoteesi maailman menosta. Teoriaksi sitä ei voi kutsua, koska emme kykene systemaattisesti tarkistamaan sen perusteluita: Oman intuition tuotokset tuntuvat niin itsestäänselviltä, että niitä on mahdoton arvioida kriittisesti. Aina ei haluakaan: Vaikeilta moraalipohdinnoilta säästyy, kun elää ”terveen järkensä” määräämän vakaumuksen ja omantunnon mukaan sen kummempia miettimättä.

— Vain muutaman kerran olen onnistunut selittämään ajatteluni perusteita kavereille, jotka eivät ole olleet valmiiksi samaa mieltä kanssani, Keala sanoo. — Yleensä, kun selitän jotain itsestäänselvää, kaverit puistelevat päätään ja pyörittelevät silmiään. Kun ilmiselvä totuuteni ei mene perille, hermostun tai ahdistun ja luovutan: Turha on tuputtaa helmiä sioille.

Keala miettii hetken ja lisää: — Sama juttu toisinpäin. Logiikka ja ’faktat’, joilla oudosti ajattelevat kaverini perustelevat mielipiteitään, ovat usein vielä oudompia kuin itse mielipiteet. Lisätodisteeksi saattavat kertoa jonkun ihan uskomattoman ’tositarinan’. Joskus olen loukkaantunut: *”Pitävätkö ne minua ihan tyhmänä, kun tuollaisilla höpinöillä uskovat vakuuttavansa minut.”*

Ilmalaiva alkaa kääntyä loivasta laskusta loivaan nousuun.

— Tämän takia osa laittaa patjansa Diomedean pituussuuntaan, osa leveyssuuntaan. Toisia häiritsee enemmän se, että veri menee päähän, toisia se, että vierähtää pediltään. Jotkut nukkuvat tällaisen alla, Vairea sanoo ja ottaa lipastonsa alalaatikosta mytyn verkkoa ja loksauttaa sen reunoissa olevat koukut kiinni lattiaan. — Myös tavarat, joita ei saa mahtumaan kaappiin, on hyvä verkottaa lattiaan. Välttelemme myrskyjä, mutta hyvien nosteiden ja myötätuulen houkutusta on vaikea vastustaa.

Vairea jatkaa keskeytynyttä selitystään: — Kuvittelin, että dialogipajassa oppimani ansiosta olisin suureksi hyödyksi leirin valmistelussa. Kuvittelin itseni leirille jonkinlaiseksi dialogin profeetaksi, mutta videopalavereissamme minulle valkeni, että dialogipajassa vuoropuhelumme sujui vain, koska olimme kaikki niin innostuneita sitä harjoittelemaan. Näyttämään toisillemme, kuinka hyviä olimme.

— Oletko sinä koskaan itseltäsi puolisalaa haaveillut olevasi ihmeitä tekevä ylivertainen sankari? Vairea kysyy Kealalta.

— Enpä taida kehdata myöntää edes itselleni, että kuvittelisin olevani jotenkin merkittävä, Keala aprikoi. — Ehkä kuitenkin juuri tuolla lailla, *”itseltäni puolisalaa”* ... Eivätkö ihmiset yleensä usko olevansa jonkinmoisia guruja? Jos kysyt joukolta ihmisiä, *”Kuinka hyvä asteikolla 1..5 arvioit olevasi lajissa X”*, saat keskiarvoksi vähintään nelosen ... Mikä muu saisi ihmiset tuomaan ajatuksiaan ja ideoitaan esille

kuin usko niiden ainutkertaiseen ja ratkaisevaan merkitykseen. Into parantaa maailmaa lässähtää, jos alkaa ajatella, että niin vaativa homma on paras jättää itseään viisaammille.

— Kiva, kun et keskeytä, vaikka pysähtelen miettimään, Keala kiittelee Vaireaa.

— Sitä jouduin harjoittelemaan dialogipajassamme tosi paljon, Vairea sanoo. — Ajatuksesi oli jännä. Mieleepi ei ole tullut, että ihmiset pitäisi käynnissä usko omaan yliveraisuuteen. Olen ajatellut, että itseluottamus johtaa ylimielisyyteen: *“Ei tietämättömyys johda vaikeuksiin vaan se, että ‘tietää’ varmaksi totuudeksi jotain, mikä onkin oikeasti ihan hömppää.”* Oli miten oli, nipistä minua, jos alkaa näyttää siltä, että uskon olevani jonkinmoinen profeetta.

— Miltä sinusta oikeasti tuntuu, jos joku näkee asiat ihan eri tavalla kuin sinä? Keala kysyy. — Miltä sinusta tuntuu sen hetken ennen kuin ehdit järkeillä, että tässäpä mielenkiintoinen tutkimustilanne.

— Riippuu siitä, ollaanko turvallisesti kaverien kesken vain vieraiden keskellä oudossa tilanteessa. Ehkä varon sanomasta mitään. En halua loukata ... En halua kiistellä mukavan tyylin kanssa ... vielä vähemmän haluan kiistellä hankalan tyylin kanssa ... Osaisinko alkaa epäillä omaa ajatteluaani? ... Ärtäisinkö inttamään? ... Nousisinko ‘tyhmästi’ ajattelevan yläpuolelle ... No enhän **minä** sentään ylimielisyyteen sortuisi, mutta joku muu saattaisi vetäytyä norsunluutorniinsa, Vairea naurahtaa pätkäilynsä päätteeksi.

— Pääsee helpolla, kun ei ala väitellä, vaan nyökkää kohteliaasti ja on hiljaa mielessään oikeassa, Keala toteaa.

— Juu, ihan turha on kaikesta ruveta vääntämään, mutta harmi sekin jos erimielisyys jää kytemään ja minua kaivamaan uteliaisuus: Millä perusteella tuo on löytänyt niin oudon näkökulman asiaan? Entä jos kaikki muutkin ajattelevat samalla lailla oudosti? Entä jos minä olenkin se oudosti ajatteleva?

— Entä jos käy ilmi, että minä ajattelen sinun mielestäsi ihan oudosti? Keala kysyy arasti. — Etten ole väärässä jossain pikkuasiassa vaan pohjimmiltani ihan outo.

— Se olisi mielenkiintoista. Toivottavasti novellikokoelmasi paljastaa ajatuksistasi jotain minun mielestäni ihan kummallista, Vairea sanoo. — Jännittävän tutkimuskohteen.

— Eihän tästä novellikokoelmaa tullut, eikä ehkä sellaista päiväkirjaakaan, mistä paljastuisi outoja ajatuksia, Keala virnistää. Katsotaan:

Olemme saaneet ylelliset kaksi tuntia videopalaveriaikaa.

Damisi – toinen meidän leiriohjaajien valmentajista – ehdotti etukäteen, että näyttäisimme, millaisesta paikasta kukin meistä osallistuu kokoukseen. *”Voitte myös kertoa jotain päivänne kuulumisia. Se auttaa pääsemään paremmin samalle aaltopituudelle.”*

Damisi vakuutteli, että ellei yhteyksissä ole pahoja häiriöitä, videopalaveri on melkein yhtä tehokas kuin

keskustelu kasvotusten. Kuva on heikkolaatuinen ja siitä jää yleensä pätkiä pois, mutta puhe tulee perille kokonaisuudessaan, vaikka saattaakin viivytellä matkalla jossain puskurissa.

Olen kantanut sähvelini ylös vuorelle minun ja Siaslan majalle. Se on mielipaikkani ja sieltä saan näytettyä laaksomme maisemia. Ovatkohan kaverit nähneet lunta edes videoilla?

— En muista sinun esitelleen laaksoasi, Vairea keskeyttää Kealan.

— Kaikki meni pieleen ennen minun vuoroani:

Sovimme, että Looane saa aloittaa, koska yhteys Tevarulle oli alttein katkeamaan.

Looane istui katoksessa, jota kutsui kylätaloksi. Etelä-Meren saarilla kaikki talot lienevät katoksia, joita ympäröi vyötärön korkuinen bambuaita. Tevarulla oli ilta ja kylätalo oli täynnä päivällistään sulattelevia kyläläisiä, joista lähimmät kokoontuivat Looanen sähvelin äärelle seuraamaan kokoustamme. Taustalta kuului huutoja ja Looane käänsi kameran kohti katoksen perällä olevaa näyttämöä. Meneillään oli jokin teatteriesityksen tapainen, johon yleisö osallistui innokkaasti.

Kun Looane alkoi puhua, näytölleni – varmaan muidenkin näytöille – pulpahti teksti: ”*Leiriprojektin tavoite: Emotirobien opettaminen*” ja taustalta kuului

Thuanin ääni: *”Eikö jo voitaisi siirtyä asiaan. Käynnistäkö?”*

Videoneuvottelu voi mennä sekaisin, elleivät kaikki malta odottaa vuoroaan tai ovat varomattomia ohjauskomentojen kanssa.

Seuraavaksi Ronin ääni sanoi: *”Odota. Joku taitaa puhua. Tai no, anna mennä kun aloitit.”* Roni ja Thuan olivat ilmeisesti samassa huoneessa sähveleineen.

”Sopiiko kaikille, että katsotaan Thuanin esitys, kun se jo lipsahti liikkeelle ja yhteys tänne toimii hyvin juuri nyt.” Roni sentään kysyi.

Taustalta kuului Looanen äänellä *”hetkinen”*, mutta Thuan ei siitä piitannut.

EcoCitystä tulevat Roni ja Thuan ovat alusta saakka tuntuneet enemmän vierailta kuin muut. Muutkin ajattelevat ja käyttäytyvät välillä oudosti, mutta varovaisen kunnioittavasti, kuin tutkaillen muiden tuntemuksia. Ronia ja Thuania sen sijaan eivät muiden ajatukset ja tuntemukset tunnu edes kiinnostavan. Tuntuu kuin heidän *Ubuntu*-vaistonsa torkahtelisi.

Pikkulapsetkin noloistuvat, jos huomaavat saaneensa jotain muita enemmän tai aiheuttaneensa muille ylimääräistä työtä. Vielä nolompaa, jos huomaavat ahnehtineensa itselleen jotain ylimääräistä. Sellaistahan lapsille sattuu. Mutta Roni ja Thuan ottivat usein muilta puheenvuoron mitenkään noloistumatta. Melkein kuin olisivat edellyttäneet muiden pitävän puoliaan – kuin

olisivat suhtautuneet vuorovaikutukseen ihan takaperoisesti.

Thuan vaati meitä sopimaan leirin oppimistavoitteet, jotta varsinainen leirin suunnittelu voisi alkaa. Hän ehdotti leirin oppimistavoitteeksi emotirobien oppimistyyliin perehtymistä.

Oppimistavoitteet? Emotirobit? Miten tämä on mennyt minulta tyystin ohi?

Thuan jakoi nähtäväksi dokumentin, jota kutsui projektisuunnitelmaksi (???) ja alkoi lukea sitä ääneen.

Siitäkään ei minulle selvinnyt, mitä ovat emotirobit, mikä on projekti.

Thuan jatkoi lukemista ja välillä Roni tarkensi kai mielestään tärkeimpiä kohtia, mutten silti ymmärtänyt, miten heidän juttunsa liittyi leiriimme.

En jaksa seurata. Tunnen olevani ulkopuolinen. Kuin katsoisin ulkoa ikkunan takaa yön pimeydestä toisten jutustelua sisällä valaistussa mökissä. Näen heidän puhuvan, mutten saa selvää sanoista. Ymmärtävätkö muut jotain? Tietävätkö, mitä ovat emotirobit, mikä on projektisuunnitelma? Miksen ole päässyt mukaan?

Mielestäni todella pitkän ajan kuluttua Damisin ääni häivytti alleen Thuanin puheen: *”Pahaa pelkään, ettei kukaan ymmärrä, mitä puhut. Tuskin edes kuuntelee.”*

Roni ja Thuan eivät lopettaneet, mutta heidän esityksensä muuttui epävarmemmaksi ja muut

rohkaistuivat kommenttiruutuun kirjoittamalla torjumaan Ronin ja Thuanin ehdotuksia. Minäkin yritin, mutta Ronin ja Thuanin ‘yllätyshyökkäys’ oli sekoittanut ajatukseni. Hätäisen sekavia olivat muidenkin kommentit.

Illalla: En saa unta. Harmittaa. Damisi oli melkoinen nössö, kun ei heti pysäyttänyt Thuania ja Ronia, ottanut selkeämmin johtajuutta palaverissamme. Damisi on sentään kouluttajamme.

— Voidaanko pysähtyä tähän hetkeksi? Vairea pyytää ja kallistaa päätään, muikistelee suutaan, vilkaisee ilmalaivan ikkunasta alas laaksoon ja sanoo varovasti:

— Ehkä Damisi teki sen tahallaan – antoi meille tilaisuuden harjoitella hankalasta tilanteesta selviämistä. Ehkä valmentajat annostelevat meille oppimisen kannalta sopivan määrän oikeanlaisia hankaluuksia.

— Siis mitä. ... Niin, mutta ... no joo ... totta kyllä ... meidän kokoushan se oli ... kuten kokoukset leirilläkin tulevat olemaan ... meidän vastuulla ... Keala pohdiskelee harvakseltaan ja tuijottaa Vairean katseen suuntaan alas tasangolle. Yhtäkkiä hän kääntää katseensa Vaireaan:

— Tarkoitatko, että Damisi olisi sopinut Ronin ja Thuanin kanssa tuosta välikohtauksesta? Projektisuunnitelman esittelystä?

— En usko ... En tiedä ... Tuo ei tullut mieleeni ... Pitänee kysyä, Vairea sanoo ja jatkaa:

— Minua harmitti, että Thuanin ja Ronin tapaiset ulkopuoliset olivat änkeytyneet mukaan valmistelemaan leiriämme. Eiväthän he osallistuneet valmistelevaan kurssiin, eivätkä siksi tienneet mitään meidän ajatuksistamme eivätkä tiedeleirin periaatteista ... Tai no, saahan sitä olla ulkopuolinen ja tietämätön, mutta minua ärsytti, etteivät he tuntuneet välittävän meidän näkemyksistämme. Ei tuntunut, että tehdään yhteistä juttua.

— Minä syytän aina ensimmäiseksi itseäni, jos jokin menee vikaan, Keala huokaa. — Jospa olisin osannut paremmin, ollut paremmin kuulolla, tiennyt enemmän. Miksen tiennyt, mitä emotirobit ovat? Miksen ollut perehtynyt projektisuunnitteluun? Miksen avannut rohkeasti suutani?

— No, etpä tule harkitsemattomasti haukkuneeksi syyttömiä, Vairea sanoo. — Paitsi itseäsi.

— Pettyikö Damisi meihin, kun joutui puuttumaan palaverimme kulkuun? Pelastamaan meidät? Keala pohtii.

— Ei kai valmentajilla sovi olla ennakko-odotuksia, jotka voisimme pettää, Vairea arvelee. — Ei heitä pitäisi kiinnostaa arvioida, olemmeko hyviä vai huonoja vaan ainoastaan, miten parhaiten auttaa meitä oppimaan niin paljon kuin mahdollista.

— Toivottavasti eivät pettyneet itseensä, kun emme olleet vielä oppineet selviytymään hankalasta tilanteesta, Keala aprikoi.

— Ei kai sentään. Ei siltä vaikuttanut. Joku tyhmempi valmentaja tosin saattaisi projisoida epäonnistumisensa valmennettaviinsa.

— Mitä? Projisioida?

— Joku, joka ei osaa opettaa, saattaa syyttää oppilaitaan tyhmiksi.

— Ai jaa, Keala toteaa hajamielisesti ja alkaa katsella alla avautuvaa tulvatasankoa.

Vaireakin pysähtyy katselemaan maisemia, mutta pyytää hetken kuluttua:

— Jaksaisitko lukea lisää kirjoitelmiasi?

— Ai, oikeastiko sinua kiinnostaa? Mielelläni. Alan jo tottua ajatusteni avaamiseen.

Lopulta Damisi ehdotti, että Looane jatkaisi juttuaan Tevarulta. Toivoin Looanen näyttävän huoletonta paratiisisaarten elämää, mutta Looane kavereineen alkoikin kysellä, mitä Roni ja Thuan tarkoittavat oppimistavoitteilla:

”Miten voi etukäteen määrätä, mitä leirillä opitaan? Eihän löytöretkellekään kannata lähteä, jos jo tietää, mitä tulee löytämään.”

”Mitä opitaan, riippuu siitä, mitä innostutaan tekemään. Eikö leiriohjaajien homma ole ennen kaikkea kysellä, tekevätkö leiriläiset mielestään jotain järkevää ja opettavaista ja miten he mielestään pärjäävät? Neuvoa, jos ei saa järkeviä vastauksia tai jos leiriläiset pyytävät apua.”

”Porukka oppii, kun se hämmästelee itselleen outoja ilmiöitä ja ratkoo jotain mielestään tärkeitä kinkkisiä juttuja. Pääasia, että innostuvat tekemään jotain uutta ja

jännää, jossa riittää hämmästeltyä. Jos ketä kiinnostaa, voi leirin lopuksi yrittää miettiä, mitä tuli opittua.”

”Porukka oppii, jos tekee jotain sellaista, mikä kiinnostaa ja mitä jo pikkuisen melkein osaa. Porukkaa pitää auttaa löytämään mielenkiintoiselle lähioppimisen alueelleen. Pois kotipihalta, muttei suoraan ulkoavaruuteen.”

— Paljon muutakin he sanoivat oppimisesta, mutten ehtinyt kirjoittaa muistiin, Keala sanoo.

Vairea virnistää ja nyökkää kevyesti: — Innostuessaan Tevarulaiset alkavat puhua toistensa päälle. Looane sanoikin, että puhua ja kuunnella voi yhtä aikaa ja pienellä harjoittelulla oppii kuuntelemaan vasemmalla korvalla yhtä juttua ja oikealla toista. Hihitti puhuessaan ja venytteli korvalehtiään, Vairea sanoo hilpeästi ja Looanen eleitä matkien venyttää vuoroon vasenta vuoroin oikeaa korvalehteään.

— Kesti aikansa ennen kuin opin saamaan selvää siitä pulinasta. He esittivät hirveää vauhtia ajatuksiaan – Yleensä hyvin mietittyjä ajatuksia. Tai eiväthän he voineet ehtiä mitään miettiä, Keala tuumii.

— Ehkä he pulisevat jatkuvasti keskenään niin paljon, että heillä on kaikesta yhdessä mietitty ajatus valmiina.

— Pulinansa lomassa tevarulaiset kyselivät ihan yllättäviä, Keala sanoo päätään puistellen. Kyselivät enemmän kuin esittivät omia ajatuksiaan. — Menin usein ihan sanattomaksi. Kysymykset olivat niin outoja.

— Jo yhdenkin tevarulaisen ajatus hyppelee minulle liian vikkellästi, Vairea myöntää — ja porukassa he hypyttävät

yhtä aikaa montaa ajatusta toinen toisilleen. Aina kun he kysyivät minulta jotain, sanoin, etten ymmärrä kysymyksestä mitään. He selittivät ja minä kysyin lisää.

Keala nyrpistää nenäänsä ja sanoo pikkuisen harmistuneen kuuloisesti: — Koska en ole tottunut sanomaan mitään ilman harkintaa, en kyennyt tuollaiseen kyselemiseen. Jos kysyin, en ainakaan kehdannut sanoa, etten ymmärtänyt heidän vastaustaan. Onneksi he ovat hauskoja. Muuten olisin hermostunut.

— Totta. Tevarulaiset ovat sympaattisia ja puhuvat iloisen innostavasti, Vairea myöntelee.

Niin, mutta ottavatko he mitään riittävän vakavasti, Keala aprikoi. — Järkeni sanoo, että heidän ajatuksensa ovat usein viisaita, mutta silti tuntuu, että ne ovat kuitenkin vain huolettomien luonnonlasten kevyitä heittoja. Mitä paratiisisaarten rannoilla lekottelevat kukkaislapset ymmärtävät elävän elämän realiteeteista?

— Puhutaanko teillä tärkeistä asioista aina vakavalla naamalla? Vairea kysyy.

— Joo. Hilpeä ei saa olla kuin erityisen kauniina kesäpäivänä uimalammella telmiessä, Keala naurahtaa. — Ei sentään, mutta tuntuu kummalta, kun tärkeästä asiasta puhutaan hilpeän huolettomasti.

— Roni ja Thuan eivät puhuneet hilpeän huolettomasti, Vairea hymähtää.

— He puhuivat vakavasti, tuntuivat ajoittain jopa ylimielisiltä tosikoilta, mutta silti heidän ehdotuksensa oudosti houkutti minua, Keala sanoo epäröiden. — Thuanin

esitys oli tylsä enkä siitä paljoa ymmärtänyt, mutta silti projektisuunnitelma tuntui vakuuttavalta. Itselle ei tuntunut jäävän mitään mielenkiintoista tehtävää, mutta tarkan suunnitelman ansiosta ei liioin tuntunut olevan pelkoa "mitäs nyt tehdään?"-tilanteista – tyhjäkäynnistä. Jokaiselle tuntui suunnitellun joku tehtävä. Tuli turvallinen olo, että Ronin ja Thuanin suunnitelmaa seuraamalla leirin lopuksi olisi saavutettu jotain konkreettista.

— Hiekan lapiointi paikasta toiseen olisi selkeää konkreettista tekemistä sekin ja tulos olisi helppo mitata: Kerrotaan hiekan määrä siirretyllä matkalla. Lisäpisteitä voisi antaa kasan korkeudesta, Vairea heittää.

Keala kurtistaa kulmiaan.

— Anteeksi, tavoittelin kevyttä sarkasmia, Vairea sanoo.

— Tuntui, kuin olisit oikeasti närkästynyt puheistani ja pilkannut minua, Keala sanoo vakavana. — Olen tosiaankin tottunut ajattelemaan, että pääasia on saavuttaa jotain konkreettista ja että ihmisten tekemisiä on arvioitava selkeästi mitattavien konkreettisten tuotosten perusteella.

— Se on helppoa, selkeää ja siksi turvallisen tuntuista, Vairea nyökkää. — Jos A:n tuotosten arvoksi on mitattu 2.7 ja B:n 3.5, voittaja on helppo valita, vaikkei itse asiaan ehtisikään perehtyä eikä edes tietäisi, mitä on mitattu, miten ja miksi.

— Okei. Ei riitä, että saavutetaan jotain konkreettista, Keala sanoo kuuliaista oppilasta imitoiden. — Eikö silti ole noloa, ettemme osaa kertoa, mitä oppimisleirillämme opitaan? Tai edes, mitä teemme?

— Entä jos leirillä aluksi opeteltaisiin ajattelemaan?
"Mietitäänpä yhdessä, mitä meidän kannattaisi opetella tekemään."

— Osaisivatko leiriläiset itse keksiä järkeviä tavoitteita?
Keala kysyy.

— Opettelisivat. Me tietysti auttaisimme.

— Voisi kestää monta päivää.

— Tai viikkoa. Eikä tulosta lopultakaan voisi mitata numerolla, Vairea virnistää.

— Entä jos he innostuvat yrittämään jotain, missä eivät onnistukaan?

— Hiekan lapiointi tietysti onnistuisi varmemmin, Vairea sanoo. — Anteeksi, taas lipsahti.

— Kun tosissaan yrittää, oppii takuulla paljon hyödyllistä, vaikka lopputulos jäisi vajaaksi, Vairea jatkaa. — Meidän tehtävämme on rohkaista kokeilemaan uutta, auttaa ohi jumeista ja vihjata, jos ovat lähteneet yrittämään mahdottomia.

— Kuten rakentaa ikiliikkujaa, Keala sanoo.

— Ikiliikkujaa?

— Eikö joskus ole yritetty keksiä koneita, jotka pyörivät ilman käyttövoimaa. Parhaimmillaan tuottavat energiaa tyhjästä?

— Tuollaisista en ole kuullut, Vairea sanoo, — mutta esimerkiksi hiilidioksidin imurointiin ilmakehästä on ehdoteltu ratkaisuja, jotka muistuttavat tuollaista ikiliikkujaa. Jos joku moista alkaisi rakentaa, voisi pyytää

tarkistamaan, noudattaako se nykyfysiikan lakeja. Toki fysiikan laitkin voivat olla pielessä, mutta mistä sitten selitys sille, että nykyfysiikan lakien varaan rakentuva tekniikka toimii. Ikiliikkujan keksijöiden aika tulee, jos nykytekniikka lakkaa toimimasta.

— Sori syrjähyppy ikiliikkujiin, Keala sanoo. — Et siis pidä Ronin ja Thuanin ehdottamasta emotirob-projektista, vaan haluat antaa leiriläisten päättää, mitä yrittävät saada aikaiseksi?

— Roni ja Thuan puhuivat vakuuttavan itsevarmasti, mihin on yleensä syynä suuren innostuksen tai jonkin muun seikan aiheuttama sokeus omien ajatusten heikkouksille, Vairea sanoo. — Sellaiselta pohjalta ei kannata mitään hommaa käynnistää.

— Minulle ei edes tullut mieleen, että heidän ehdotuksessaan voisi olla heikkouksia. Luotin heidän miettineen ehdotuksen valmiiksi, Keala sanoo, sulkee silmänsä ja on hetken hiljaa. — Outoa. Miten saatoin luottaa tyyppeihin, joiden puheita en edes ymmärtänyt? Taasko tunneimpulssini tekivät minulle tepposet?

— Ehkä nekin, mutta ennen kaikkea huonot puhujat, Vairea sanoo. — Hyvä puhuja esittää ehdotuksensa niin, että kuulijat inspiroituvat puntaroimaan sen riskejä ja heikkouksia ja parantelemaan sitä. Hyvä puhuja saa käyttöönsä yleisön viisauden. Huono puhuja harhaanjohtaa yleisön uskomaan johonkin hömppään eikä itsekään opi mitään.

— En jaksa ajatella. Voisimmeko ottaa nokoset? Keala ehdottaa. — Vaikka tuskinpa saan unta.

— Laitan tulemaan valaiden laulua. Se rauhoittaa.

— Ellei ala harmitella, ettei niistäkään ole enää jäljellä kuin laulua mielteistön muistissa.

Vairean herätessä Keala istuu ikkunan ääressä sähveli sylissään.

— Lähdetäänkö tutustumaan muuhun porukkaan?
Vairea kysyy.

— Väsyttää vielä, Keala huokaa. — Olin juuri tulossa viereesi lojumaan, mutta kun kerran heräsit, voisit kuunnella, mitä vielä löysin muistiinpanoistani:

Thuan ehdotti, että äänestettäisiin, mitä leirillä tehdään. Looane pyysi Thuania selittämään, mitä tämä tarkoittaa äänestämisellä: *”Varmuuden vuoksi, että kaikki ymmärrämme samalla tavalla, mitä olemme tekemässä. Tevarulla ei ole tapana äänestää.”*

Looane oli ilmeisesti jakanut videopalaverimme koko kylätalon nähtäväksi ja kuultavaksi, koska Looanen ympäriltä kuului kova pulina Thuanin selittäessä, miten äänestetään. Tevarulla kaikki lienee yhteistä eikä mikään luottamuksellista.

Thuanin lopetettua esityksensä Tevarulta ryöpsähti kysymyksiä: *”Mistä tulevat vaihtoehdot, joista äänestetään?”* *”Entä jos kaikki vaihtoehdot ovat tyhmiä?”*

”Meidän ehdotuksemme ... ”, Thuan aloitti vastaamisen, mutta Roni keskeytti hänet ja sanoi, että kuka hyvänsä, joka luulee tietävänsä muita paremman ratkaisun, voi tuoda ehdotuksensa mukaan äänestyskseen.

My-Linh sanoi tähän, että ainakin Yalawalla kaikki luulevat tietävänsä muita paremmin oikean ratkaisun ongelmaan kuin ongelmaan, joten sekavasti perusteltuja huonoja äänestysvaihtoehtoja tulisi yhtä monta kuin äänestäjiäkin.

Looane sanoi, että äänestäminen kuulostaa mielenkiintoiselta, mutta hän tuskin ymmärtää sitä kokeilematta.

”Siis kokeillaan ja äänestetään emotirob-projektista”, Thuan ehdotti käskevästi.

Minä sanoin, etten ymmärtänyt siitä mitään, joten en voi äänestää. Roni sanoi, että äänestää saa, vaikkei asiasta mitään ymmärtäisikään ja lupasi neuvoa minua äänestämään oikein.

My-Linh virnisti ja sanoi, että useimmat ihmiset kykenevät muodostamaan vahvan mielipiteen sellaisestakin asiasta, josta eivät mitään ymmärrä. Yleensä tieto vain rajoittaa mielipiteen vapaata muodostamista.

Ja sitten Thuan käski meidän äänestää:

”No niin. Ne, jotka kannattavat emotirobeihin keskittymistä, painakoon kyllä nappia. ... Minä ja Roni. Sami varmaan myös, vaikkei onnistunutkaan painamaan nappia. Kuka vastustaa? Ei kukaan. Me siis keskitymme emotirobeihin.”

”No hyvä. Keskittykää te niihin”, Looane sanoi ja jatkoi: ”Me muut ilmeisesti mietimme vielä. Emmehän vielä edes tiedä mitään leiriläisten toiveista. Jää nähtäväksi, mikä heitä kiinnostaa.”

Roni nousi seisomaan. Se näytti hassulta, koska Ronin pää hävisi kuvasta. Roni kumartui kameraansa kohti, mutta se näytti hankalalta. Lopulta Roni istahti takaisin: *”Thuan vähän hätiköi äänestämisen kanssa, mutta eikö silti olisi järkevintä noudattaa demokraattisen äänestyksen tulosta? Päästäisiin eteenpäin.”*

Looane sanoi, ettei sittenkään taida ymmärtää äänestämisestä yhtään mitään. *”Tuntuu oudolta tehdä päätös, joka ei miellytä kaikkia. Tuntuu kummalta jättää vatvomatta, miksi Roni ja Thuan tykkäävät emotirobeista, mutta muut eivät.”*

Roni huomautti, että aina ei voi ajaa vain itseään miellyttäviä asioita.

”Meitä miellyttää mukava yhdessäolo ja kaikkien mielestä järkevä yhdessäpuuhailu. Mitä väärää siinä on?” kuului Tevarulta. *”Kaikkien pitää saada tehdä mielestään järkevän tuntuisia asioita.”*

”En tiedä, mitä Looane tarkoittaa vatvomisella, mutta kuulostaa neuvottelemiselta”, My-Linh sanoi. ”Yalawalla neuvotellaan usein pitkäänkin ennen äänestystä, mutta neuvotteleminen muistuttaa yalawalaista köydenvetoa:”

”Joukko vahvoja miehiä vetää kevyttä tyhjää köyttä, mutta eivät aluksi saa sitä liikahtamaan, koska vetävät eri suuntiin. Joskus köydenveto päättyy tasapeliin, mutta yleensä toinen joukkue on vahvempi ja kykenee lopulta

vetämään heikompiensa joukkueiden väliseen mutalammikkoon. Ottelun jälkeen voittajat juhlivat ja hävinneet menevät suihkun kautta kotiin eikä kukaan tee mitään hyödyllistä.”

Tämän jälkeen Tevarulta ryöpsähti selityksiä tevarulaisesta “vatvomisesta”, Keala muistelee. — Sitä kuunnellessa tunsin oivaltavani jotain olennaista tevarulaisten ajattelusta, mutta muistiin en ehtinyt kirjata mitään.

— Sinä tykkäät pohtia ajatuksesi valmiiksi, ennen kuin avaat suusi. Tevarulaiset taas pohtivat pulisemalla ääneen. Kuin heillä olisi yhteinen hajautettu mieli, jonka osat kommunikoivat pulisemalla. Heidän pulinansa ei ole valmista viisautta, mutta jotenkin se tuottaa viisautta heidän yhteiseen mieleensä.

— Poimin kokouksemme nauhoituksesta tevarulaisten repliikeistä mielestäni olennaisimmat, mutta kirjoitukseni jäi vaisuksi. Tärkein – asenne, fiilis, mikä liekään – jäi puuttumaan.

— Ehkä Tevarulaisen pulinan tunnelma ei välity kuin näyttelemällä. Kokeillaan.

— Kokeillaan mitä?

— Improvisoidaan jotain vastaavaa kuin se vatvomiskeskustelu etäläsnäpalaverissamme. Lukaistaan muistiinpanosi, aletaan pulista ja nauhoitetaan koko juttu. Keiden rooleja pitää esittää?

— Tevarulta osallistui aika moni. Lisäksi olen kirjannut Ronin ja Thuanin kommentteja. Muut eivät ehkä saaneet suunvuoroa tai ehkä kirjasin vain näiden ääripäiden ajatuksia.

— Tarvitsemme näyttelijöitä ja yleisöä, Vairea sanoo.

Kierros oleskelutilassa tuottaa toistakymmentä kiinnostunutta.

Keala jakaa kirjoitelmansa mukaan lupautuneiden sähveleihin ja lukee sen ääneen pätkä kerrallaan. Puolen tunnin keskustelun jälkeen he tuntevat olevansa valmiina improvisoimaan kirjoitelman henkeä noudattavan palaverin.

— Olisiko hyvä, jos minä ja te kolme olisimme Tevaru – heittelisimme Tevaru-tyyppisiä kommentteja? Vairea ehdottaa.

— Minä voisin olla teidän kanssanne Roni ja Thuan, Keala sanoo kolmelle EcoCitystä eniten kiinnostuneen oloiselle. — Kummallakin varahenkilö, niin juttu ei hyydy.

Yleisö asettuu istuskelemaan lattialle näyttelijöiden eteen lukuunottamatta vanhempaa rouvaa, joka asettaa tuolinsa muiden taakse.

— Alkuperäinen tapahtuma oli videopalaveri. Tuntuu alastomalta seisoa näin teidän kaikkien näkyvillä ja jutella kasvotusten, Keala sanoo.

EcoCity:

— Äänestys siis tuottaa kaksi numeroa, toinen puolesta ja toinen vastaan. Isompi numero voittaa.

Tevaru:

— Eihän hommasta tule valmista, jos osa porukasta on puolesta, osa vastaan.

— Varsinkaan, elleivät ymmärrä minkä puolesta, mitä vastaan.

— Idea on huono, ellei se kelpaa kaikille.

— Siis keskeneräinen. Miksi kilpailuttaa keskeneräisiä ideoita?

EcoCity:

— Miten te saatte aikaiseksi kaikkia sitovia päätöksiä?

— Homma ei etene – ei lähde edes käyntiin – ilman jämäkkää päätöstä, jota kaikki noudattavat.

Tevaru:

— Emme edes halua sitoa ketään mihinkään.

— Emme tee päätöksiä, vaan haeskelemme, muovailemme ja kirkastamme yhteistä tahtotilaa. Jos porukalla ei ole yhteistä tahtotilaa, yhteistyöstä tulee hajanaista ja poukkoilevaa touhuilua.

— Jämäkkäkään päätös ei auta, ellei porukassa jokainen ole sisäistänyt, mitä ollaan tekemässä ja miksi. Ymmärtänyt, hyväksynyt ja innostunut.

— Yhteisellä päätöksellä ei ole merkitystä, jos joku jälkikäteen huomaa erehtyneensä. Silloin tahtotila ei enää ole yhteinen. Pitää varmistaa, että kaikki huomaavat epäilyksensä ja negatiiviset tunteensa ja ne vatvotaan yhdessä, osaksi yhteistä tahtotilaa.

— Ideoita kannattaa jalostaa yhdessä: Täydentää, yhdistellä, arvioida, karsia, – –. Ideat paranevat, ajatusvirheet karsiutuvat ja yhteinen ymmärrys lisääntyy.

— Myös homman edetessä. Koko ajan opitaan.

EcoCity:

— Tuohan johtaa loputtomaan jaaritteluun.

— Ja loputtomaan sinne tänne haahuiluun.

— Me pyrimme tehokkuuteen vastuuttamalla kunkin alan asiantuntijat suunnittelemaan ja päättämään, miten kehittää yhteiskuntaa omalla sektorillaan. Tietysti ylimmän johdon linjausten mukaisesti.

Tevaru:

— Kutsumme jaaritteluamme vatvomiseksi. Se on mielenkiintoista ja opettavaista.

— Vatvomisen ansiosta kaikki tiedämme mistä hommassa on kyse. Kaikki tiedämme missä mennään ja

mitä tehdä uusissa ja oudoissa tilanteissa. Ripeä täyskäännös oikeaan suuntaan onnistuu tarvittaessa.

— Tosin vain harvoin tarvitse tehdä isoja käännöksiä, koska olemme homman perin pohjin vatvoneet.

— Tiedämme toistemme toiveet ja näkemykset niin hyvin, että osaamme toimia yhteisen haaveen hyväksi yllättävässäkin tilanteissa, vaikka erossa muista.

— Vatvoessa jokaisen ymmärrys, vähäinenkin, laitetaan yhteiseen kasaan.

— Annamme mielikuvituksen lentää. Ihan oudotkin ajatukset saattavat liittyä aiheeseen. Ehkä jonkun intuitio on löytänyt mielle yhtymän, jota kenenkään järki ei vielä ole havainnut.

— Mutu-pohjalta emme tyrmää 'järjettömän' tuntuisiakaan ideoita, koska oma intuitio ei riitä todistamaan toisen intuition liikkeitä harharetkeksi.

— Minun mielestäni jännintä onkin vatvoa sitä, kun jonkun ajatus harhailee muiden mielestä ihan hullusti.

— Pitää malttaa odottaa. Yhdessä vatvoen yksittäisistä intuition pilkahduksista saattaa syntyä viisautta.

— Usein ei tietenkään synny. Iso osa kasaan kokoamastamme 'viisaudesta' on höttöistä hömppää, joka perustuu ajattelun harhoihin, ennakkoluuloihin, väärinkäsityksiin, – –. On ideoita, visioita, suunnitelmia, tavoitteita, hypoteeseja, filosofioita, – –.

— Mitään emme kuitenkaan tapa idullaan. Hoivaamme, kunnes rikkaideat erottuvat hyötyideoista.

— Kerran kunnolla vatvottuun asiaan ei tarvitse palata, joten vatvottavat asiat ovat aina uusia ja siksi mielenkiintoisia.

— Usein iltaisin kylätaloissa juttelemme siitä, mikä kenenkin mielestä on oikeasti tärkeää elämässä. Kun tietää toisten haaveet, halut ja toiveet, on helppo toimia yhteiseksi hyväksi. Kun vaeltelee kylästä toiseen, pääsee kuulemaan aina uusien ihmisten haaveita.

EcoCity:

— No huh. Siinä sitä oli vatvomisen vatvomista. Tuolla menolla kestää päästä töihin käsiksi.

— Suu ajatusta nopeampi, ajatus korvia nopeampi.

— EcoCityssä ei haaveilla eikä haahuilla kylästä toiseen. Äänestyspäätöksen jälkeen asiantuntijat laativat kirjallisen kehityssuunnitelman, jota lähdetään rivakasti toteuttamaan ja jonka toteutumista valvomme viikoittain. Sillä lailla varmistetaan, että jokainen etenee suunnitelman mukaan. Tekee oman osuutensa.

Tevaru:

— Yhteistyömme sujuu ilman byrokraattisia suunnitelmia ja valvontaa, kun kaikki tietävät, mitä muut ajattelevat, mistä innostuvat, millaista maailmaa haluavat ja mitä sen hyväksi haluavat ja osaavat tehdä.

— Kellään ei ole varsinaista omaa osuutta hommasta. Kukin tekee mitä osaa ja ehtii sen mukaan, kuin tarvetta on. Mitä innovatiivisempaan hommaan ryhdymme, sitä vaikeampi on jakaa tehtäviä etukäteen järkevästi.

— Vatvoessamme hitsaudumme tiimiksi. Olemme nopeita ja tehokkaita toimimaan yhdessä, koska opimme ymmärtämään – melkeinpä lukemaan – toistemme ajatuksia. Touhuillemme löytyy kaikkia miellyttävä suunta kuin itsestään.

— Eikä aina tarvitse löytää yhtä kapeaa yhteistä suuntaa. Kun porukalla on ymmärrys kaikkien toiveista ja osaamisesta, porukka venyy täyttämään monensuuntaisia toiveita ja tavoitteita.

— Emme aina ole samaa mieltä kaikesta, mutta kun tunnemme toistemme ajatukset, yhteistyö on helppoa.

— Kaverille, jonka tuntee läpikotaisin, haluaa hyvää.

EcoCity:

— Vatvominen kuulostaa tuottavan sekavia, höttöisiä haaveita. EcoCityssä homma on jo hoidettu ennen kuin te edes saatte selville, mistä konkreettisesta – jos mistään – olette haaveilleet.

— Haaveilijat uskovat toteuttamiskelpoisiksi ihan epärealistisetkin ideat.

Tevaru:

— Totta. Mielikuvitus ja toivejattelu vie meidät usein harhaan.

— Mutta kun mielikuvituksemme on ammennettu kuiviin, höttöinen sekasorto alkaa häiritä. Silloin nukumme yön yli ja alamme systemaattisesti hakea virheitä ja ristiriitoja kokoon kasaamastamme 'viisaudesta'.

— Nöyrä totuuden etsiminen on tylsempi osa vatvomista. Pitää hyväksyä, että kaikki kiva ei ole totta eikä kaikki vastenmielinen valhetta. Pitää nöyrästi ja herkeämättä epäillä tervettä järkeään ja jaksaa systemaattisesti tarkistaa, voiko edes joku osa luovuutemme tuotoksista olla totta – edes teoriassa. Mitä vahvemmin joku tuntuu oikealta, sitä suurempi syy epäillä.

— Ihan helppoa ei ole päästä yhteisymmärrykseen siitä, mikä on tärkeää. Ekosysteemin pitäminen hengissä on yhteinen tavoite, mutta sitä voi yrittää eri tavoin, mistä seuraa eri asioita.

— Siitä, mitä jää jäljelle, kun höttö ja hömppä on heitetty sivuun, onnistumme kuitenkin yleensä sommittelemaan yhteisen näkemyksen, joka usein neroudessaan ylittää kaikkien alkuperäiset odotukset. Vatvominen on tehokas tapa oppia ja viisastua yhdessä.

— Tiedämme, mikä on yhteinen haaveemme.

— Opimme sekä itse asiasta että toistemme näkemyksistä, tavasta ajatella, toiveista, peloista, epäilyksistä, osaamisista, inspiraation lähteistä, – –.

— Tiedämme, mitä kukin osaa ja haluaa tehdä haaveemme toteuttamiseksi.

EcoCity:

— Tavoitteet, työvaiheet, aikataulu ja kunkin henkilön työtehtävät pitää kirjata ja homman etenemistä pitää seurata systemaattisesti. Muuten jokainen tekee omassa kammiossaan mitä sattuu.

— Teidän tapanne ei vastaa käsitystämme kunnollisesta projektisuunnitelmasta.

Tevaru:

— Tuskinpa mitkään tavoistamme ovat EcoCityn mielestä järkeviä ja kunnollisia.

— Emme sulkeudu kammioihin omien tehtäviemme pariin.

— Vatvomiseen kuuluu yhteisten tarinoiden luominen. Improvisoimme tarinan siitä, miten hanke tulee etenemään, kuka mitäkin tulee tekemään ja millä mielellä. Haaveilemme siitä, miltä tuntuu, kun kaikki on valmista. Keksimme tarinaan ikäviä ja mukavia yllätyksiä.

— Yleensä syntyy muutama vaihtoehtoinen tarina.

— Tarinoimme piirissä jutustellen, mutta yleensä myös näyttellemme joitakin kohtauksia. Roolihenkilönä on kiva tuoda esiin omia fiiliksiään.

— Kun tarina on kerrottu, hanke on toteutusta vaille valmis.

EcoCity:

— Töiden valmistumisesta haaveileminen on tietysti mukavampaa kuin töiden tekeminen.

— Entä, **jos** ryhdytte työhön, eikä homma sujukaan niin kuin tarinassanne? Thuan kysyy.

Tevaru:

— Harvoin sujuu. Korjailemme tarinaamme, ehkä haavettakin. Luomme uuden tarinan, Looane selittää.

EcoCity:

— Meillä on projektisuunnitelmissa tarkistuspisteitä, joissa varmistetaan, että projekti etenee aikataulun ja suunnitelman mukaan ja seuraa johdon määräyksiä.

— Miten voitte seurata, eteneekö projektinne nuotiopiirillä improvisoidun tarinan mukaan?

Tevaru:

— Töitä tehdessä pulisemme kaiken aikaa keskenämme. Lintuparvikin pysyy koossa sirkuttamalla. Ajattelemme ääneen, koska on mukava tietää, mitä kenenkin mielessä liikkuu.

— Työn kuluessa vatvomme tekemisiämme ja haaveitamme. Pitäisikö tarinaamme tai peräti haavettamme hienosäätää vai olisiko hyödyllisempää,

mielenkiintoisempaa tai hauskeempaa tavoitella jotain vallan muuta?

EcoCity:

— Emme jaksaisi, emme sallisi moista jahkailua ja haaveiden perässä poukkoilua.

— Tuloksellisen toiminnan resepti on: Nopea äänestyspäättös + konkreettinen suunnitelma + jämäkkä suoraviivainen toteutus.

Tevaru:

— Noin varmasti syntyy valmista, vaan kuinka hyödyllistä.

— Nopeita päätöksiä syntyy helposti, koska ihmiset innostuvat helposti kaikesta uudesta.

— Näette vasta lopuksi, tuliko innostuttua jostain järkevästä.

— Työtä hidastaa, jos osa porukasta epäilee touhun mielekkyyttä tai alkaa kesken kaiken epäillä innostuneensa hyödyttämästä hankkeesta.

— Jos tahtotila ei ole yhteinen, motivaatio on heikko.

— Ja jos kaikki eivät ole ymmärtäneet tavoitetta tai suunnitelmaa samalla lailla, jokainen saattaa vetää eri suuntaan.

— Ellei joku ole tehnyt täydellisen yksityiskohtaista suunnitelmaa. Ohjelmaa kuin roboteille.

— Sellaisen tekeminen saattaa kestää.

— Ja sitten pitää löytää robotit, jotka tyytyväisinä suorittavat suunnitelman määräämät tehtävät.

Kun näyttelijöiden inspiraatio näyttää hiipuvan, yleisö alkaa kommentoida esitystä:

— Jännästi tuli esille kaksi eri ajatusmaailmaa.

— Ja eri asennetta. ‘Tevarun’ ilmeet ja eleet herättivät minussa erilaisia tunteita kuin ‘EcoCityn’ olemus, kuuluu yleisöstä.

— ‘EcoCity’:n esiintyminen melko virallisesti, tuntui hakevan asiallista tyyliä. Sellaista, kuin jämäkkään, systemaattiseen ylhäältä ohjattuun toimintaan sopii.

— ‘Tevaru’ taas oli hilpeän hyppелеhtivä, leikkisä, lämminhenkinen. Jos pieni liioittelu sallitaan.

— Oletteko oikeasti noin erilaisia?

— Taisi mennä vähän överiksi, mutta tietoisesti en väännellyt naamaani, elehtinyt erityisesti, enkä yrittänyt luoda mitään erityistä vaikutelmaa, Keala sanoo. — Tässä tuntui turvalliselta tuoda esiin sellaisiakin ajatuksia ja tunteita, jotka palaverissamme kätken muilta. Osa fiiliksistä

ja ajatuksista pulpahti nyt ensimmäistä kertaa esiin mieleni syövereistä.

— Turvalliselta, vaikka etukäteen arvelit pelottavaksi seistä yleisön edessä ja puhua toisten kanssa kasvotusten, kuuluu yleisöstä.

— Juu, koska teistä välittyi tunne, että suhtauduttu ystävällisesti sanomisiini, Keala selittää.

— Etäläsnäyhteydessä tunteista iso osa jää matkalle.

— Minäkin koin nyt kirkkaaksi pelkistettynä tuntemuksia, joista minulle oli vain hämärä aavistus videopalavereissamme, Vaireakin innostuu pohtimaan. — Ei tarvinnut näytellä. Riitti, kuin antoi jutun, ilmeiden ja liikeiden tulla.

— Tunnutte pitävän enemmän Tevarulaisten tyylistä.

— Niinpä kai, vaikka oikeasti sekin on minusta vähän outoa, Keala sanoo.

— Tässä oli helppo tuoda esiin sellaista, mikä jäi harmittamaan Ronista ja Thuanista.

— Me 'tevarulaiset' puhuimme pikkuisen ristiin ja sekavasti. Näytelmämme antoi huonon kuvan vatvomisesta.

— Noooh, ei tuo paljoa totuudesta poikennut, Keala hymähtää.

— Vielä meiltä on näkemättä, saako Tevarun tyyllillä mitään valmista aikaiseksi.

Keala silmäilee sähvelinsä ruutua: — Tuo palaveri inspiroi meitä kirjoittamaan Tevarulaisesta päätöksenteosta keskustelufoorumillemme. Ja näköjään paljosta muustakin.

— Ovatko postaukset salaisia? Olisi mielenkiintoista tietää, miten tuosta etenitte, yleisö kyselee.

— Emme ole sopineet, että niitä jaettaisiin eteenpäin, Vairea epäröi. — Toisaalta totesimme, että meidän on tärkeää imuroida ideoita ja kommentteja mistä vaan mahdollista. Ei niitä saa, ellei paljasta omia ajatuksiaan ja ideoitaan.

— Sovimme avoimuuden yleisperiaatteeksi, Keala vahvistaa. — Ei näissä postauksissa taida olla mitään senkään vertaa henkilökohtaista kuin äskeisessä improvisaatiossamme.

— Voimme näyttää teille, jos teitä kiinnostaa, Vairea päättää.

Vatvokaamme leirillä

Keala:

Vatvominen voisi olla mukavaa, mielenkiintoista ja opettavaista leiripuhua.

Luotatte toisiinne

My-Linh:

Tevarulla tunnutte luottavan kaikkien pyrkivän yhteiseen hyvään. Onhan se hienoa. Jos on oikeasti aihetta luottaa kavereihin.

Kenestä tuomari?

Thuan

Kiistely kestää helposti loputtomiin. Kuka päättää ja käskee, mitä tehdään sitten, kun on aika ryhtyä toimeen?

Miksi kiistellä?

Looane:

Vatvominen on kiistelyn vastakohta. Sovitellaan erimielisyydet, haetaan yhteinen tahtotila, kaikille sopiva ratkaisu. Kun kaikki tietävät, mitä muut ajattelevat ja kaikki haluavat yhteistä hyvää, jokainen tietysti joustaa ja muut arvostavat sitä. Meistä ei ole käskijöiksi eikä käskettäviksi, mutta onneksi aina ei ole pakko tehdä yhteistä päätöstä, jos porukalla on monenlaisia näkemyksiä ja toiveita.

Esimerkiksi, kun kauan sitten 'vatvominen' tuotti kolme erilaista ideaa, miten hoitaa viljelyksiä vuorten rinteiden metsissä, kunkin vaihtoehdon kannattajat päättivät kokeilla omaa suosikkiaan.

Kilpailu kannustaa

Roni:

Meillä johtajat olisivat saman tien valinneet ehdotetuista viljelymenetelmistä parhaan ja antaneet määräyksen sen noudattamisesta, mutta noinhan siitä tuli kannustava kilpailu. Miten kilpailu eteni? Voittiko ennakkosuosikki?

Kilpailu = tiedon pimittäminen

Looane:

Kaikki kertoivat aina toisilleen, mitä oppivat omista kokeiluistaan. Eivät lopultakaan päätyneet yhteen menetelmään, mutta kaikki vuosien kuluessa tietoa jakamalla kehitetyt viljelymenetelmät olivat alkuperäisiä ehdotuksia parempia.

Kelle kunnia?

My-Linh:

Entisajan Yalawalla kaikki opittu olisi pidetty toisilta salassa ja kilpailtu siitä, kuka saa kunnian parhaan viljelymenetelmän keksimisestä.

Kukoksi tunkiolle

Looane:

Kuin kaksi muurahaista kiistelemässä siitä, kumpi saa suuremman kunnian aluillaan olevan keon joskus ehkä valmistuessa: *”Minä raahasin tänne tämän neulasen. Tämä on isompi kuin sinun tuomasi.”*

Onko tämä vatvomista?

Jahir + Nielek:

Kilpaillaanko täällä siitä, kuka keksii älyttömimmän vertauksen?

Itsenäinen työskentely

Keala:

Meillä on paljon perheviljelmiä ja pienyrityksiä. Jokaisen pitää pärjätä omillaan. Pitäisikö leiriläisille antaa tilaisuus harjoitella itsenäistä työskentelyä? Antaa kullekin tehtävä itsenäisesti hoidettavaksi.

Extreme-kokemukset opettavaisia

Looane:

Itsenäinen työskentely saattaisi olla mielenkiintoinen kokemus. Oikeassa elämässä yksinään ei saa mitään aikaiseksi, mutta yksinään puurtaminen kuulostaa sellaiselta extreme-kokemukselta, joka varmasti opettaisi jotain itsestä.

Sokeat viisaat

Damisi:

Vanha satu kertoo sokeista viisaista miehistä, jotka yrittivät käsikopelolla selvittää, mikä on elefantti:

Häntäpäähän eksynyt vakuuttui siitä, ettei elefantti ole köydenpätkää kummempi.

Jalan juureen osunut piti elefanttia tukevan puun kaltaisena.

"Elefantti on oivasti vilvoittava viuhka" ilmoitti korvan juureen joutunut.

Kärsäpäästä elefantti tuntui aluksi letkulta, mutta hetkeä myöhemmin kuulosti trumpetilta.

En muista, mitä syöksyhampaisiin tutustunut sanoi tai jäikö edes henkiin kertomaan arveluistaan.

Ei satu muutenkaan tainnut ihan noin mennä, mutta ehkä sadun 'opetus' kävi tästäkin selväksi.

Yhteistyö on voimaa

Looane:

Sokeus on hirveää. Onneksi heitä oli monta ja yhteistyöllä saivat selville elefantin muodon. Jännittävästi auki jäi, ehtivätkö kaikki saada varoituksen syöksyhampaista.

Täsmennys

Thuan:

Elefantit olivat vaarallisia, vaikkei niillä olisi ollut syöksyhampaita.

Sori, pieleen meni

Damisi:

Unohdin mainita, että sokeat viisaat alkoivat kiistellä siitä, millainen elefanti todellisuudessa oli. Se oli jutun juju.

Ihmettelinkin sopua

My-Linh:

Ei tuntunut juttu todelta.

Mikä ongelma?

Looane:

Siis mistä he alkoivat kiistellä? Elefantin ruoansulatuksesta?
Eikö sitä voinut selvittää samalla lailla yhteisvoimin kuin
selvittivät elefantin ulkonäön?

Unohtakaa koko juttu

Damisi:

Jokainen uskoi olevansa ainoa, joka oli saanut selville, minkä
muotoinen elefantti oikeasti on. Mutta unohtakaa koko juttu.
Kerroin huonosti. Osaan jutun niin hyvin ulkoa, etten huomannut,
että pääasia jäi kertomatta.

Koetetaanpa, miten onnistun kuvailemaan käsitystäni
oppimisesta.

Vastasyntyneen mieli on tyhjä, mutta meidän "terve järkemme"
kertoo suurella varmuudella, mitä on oppiminen, mitä pitää
oppia ja miten leiriläiset parhaiten oppivat. Vaan mistä olemme
viisautenne ammentaneet, kuinka luotettavasta lähteestä?
Olemmeko itse päättelleet näkemämme ja kokemanne
perusteella? Jos, niin mitä olemme nähneet ja kokeneet? Entä
niiden "terve järki", jotka ovat elämänsä varrella nähneet ja
kokeneet aivan muuta kuin me?

Ruusunpunaiset lasit päässä maailma näyttää
ruusunpunaiselta: Koska näen maailman ruusunpunaisena,
maailma on ruusunpunainen. Kaveri, joka näkee kaiken sinisenä

sinisten lasiensa läpi on ihan tyhmä – liian tyhmä juttukaveriksi. Toivoton tapaus.

Jos ”terve järkemme” sanoo ihmisten olevan pohjimmiltaan laiskoja tai ahkeria, näemme vain laiskuutta tai ahkeruutta ja selitämme sujuvasti kaiken ihmisten laiskuudella tai ahkeruudella.

Sekasorron Kaudella ihmisten – joidenkin ihmisten – ”terve järki” pelkäsi vierasheimoisia ja piti heidän outoja tapojaan omiaan primitiivisempinä. Toki silloin kannattikin olla varovainen, mutta pelko johti turhiin tappeluihin. Hyviä ihmisiä tapettiin.

Saatamme oppia, jos rohkeasti yhdessä kaverien kanssa tongimme terveen järkemme perusteita, mutta rehelliseen oman ajattelun tutkiskeluun ei tule ryhdyttyä kuin pakon edessä – vasta kun kaikki menee pieleen, saatamme nöyrtyä arvioimaan tervettä järkeämme, mikäli meissä silloin vielä henkeä on.

Leirillä voisimme opetella tonkimaan mieltämme ihan hivin vuoksi. Kun oppii katsomaan ennakkoluulojaan ulkopuolelta, saa monet naurut.

Nyyttikestit

Keala:

– Voiko ajatella, että vuoropuhelu on kuin ruuanlaittoa nyyttikesteillä uusien kaverien kanssa? Jokainen laittaa keittiön – ruokailukatoksen – pöydälle eksoottiset tuomisensa ja sitten yhteisvoimin sommitellaan niistä jännittävä ateria. Jos kaikki menee hyvin, jokainen saa syödäkseen tuttuja mieliruokiaan ja

uusia herkkuja, oppii valmistamaan jotain uutta mieleistään ja oppii tuntemaan toisten makutottumuksia.

Mitä tutkisimme?

Jahir ♥ Nielek:

Eikö tiedeleirillä ole tarkoitus tutkia jotain? Eikö meidän pitäisi määrätä leiriläisille 'tutkimusaihe' etukäteen? Olisi hyvä luetella mahdollisia aiheita ja arvioida niiden hyödyllisyys maailman tulevaisuuden kannalta. Työohjeitakin voisi antaa alkuun pääsyn vauhdittamiseksi.

Antaa leiriläisten miettiä

Vairea:

Valmiita ohjeita ja määräyksiä seuraamalla oppii seuraamaan valmiita ohjeita ja määräyksiä. OK jos haluaa työmuurahaiseksi tai orjaksi.

Tulevaisuuden maailmassa tarvitaan tiimejä, jotka osaavat ajatella ja toimia itsenäisesti. Leiriläisiä pitää ohjata ja valmentaa luomaan omat ajatusmallinsa. Heidän pitää oppia päähkäilemään, mitä tehdä uusissa ja oudoissa tosielämän tilanteissa.

Autetaan leiriläisiä selvittämään itselleen, mitä he leiriltä haluavat ja sen jälkeen tarpeen mukaan autetaan heitä valitsemaan sopiva tutkimusaihe.

Leiriläisiä ei voi auttaa kehittämään ajatteluaan, ellei ensin tutustu heidän tapaansa ajatella. Siksi etukäteen kirjoitetut

ohjeet ovat huteja eikä niiden seuraaminen kehitä ajattelun taitoja.

Selkeä määräys välttämätön

Roni:

Ei leiriläisten voi antaa päättää, mitä tutkia. Eiväthän he tiedä mitään tällaisista leireistä. Ei heille kannata lähettää rasti-ruutuun toivomuslistaa leirin ohjelmasta. Ohjaajien velvollisuus on johtaa, päättää ja määrätä.

Emme tunne leiriläisiä, emme siis voi päättää

Vairea:

Totta. Alkuosa. Vaikea on leiriläisille edes selittää, millainen kokemus leiri voi olla, mitä se voi tarjota. Siksi meidän pitää tutustua leiriläisiin ja heidän toiveisiinsa niin, että ymmärrämme edes vähän, millaisesta leiristä he saattaisivat hyötyä ja että osaisimme auttaa heitä löytämään itselleen järkevää tekemistä. Oli meistä apua tai ei, on tärkeää, että leiriläiset saavat harjoitella mielekkään tekemisen keksimistä, harjoitella ajatteleamista.

Tekemällä oppii, jos tekee opettavaisia asioita.

Damisi:

(Sekalaisia ajatuksiani oppimisesta. Olen jo kaksi vuotta yrittänyt koota näistä julkaisukelpoista juttua. Kertokaa, saako näistä selvää.)

Leiriläiset tulevat elämään aikuisuutensa maailmassa, josta emme tiedä juuri mitään. Vanhojen viisauksien tuputtaminen heille saattaa olla karhunpalvelus, vaikka kaiken vanhan viisauden hylkääminen ei liene viisasta sekään.

Uutta harjoitellessa tärkeintä ei ole näyttävä lopputuotos vaan se, mitä tapahtuu oppijan päässä. Mestari voi tuottaa tehokkaasti sitä, minkä jo osaa, oppimatta mitään. Jos taas mestari yrittää jotain aivan uutta, hän saattaa oppia paljon, vaikka lopputuotos joutaisi roskiin.

Ohjeita seuraamalla oppii seuraamaan ohjeita, mutta leiriläisten on opittava selviytymään meille vieraassa tulevaisuudessa. Miten ennakoida tekojensa seurauksia maailmassa, joka ei toimi nykyisillä säännöillä? Minkä verran tämän ajan viisauksista on heille hyötyä elämässään – minkä verran haittaa?

Miten auttaa leiriläisiä löytämään sellaista tekemistä, mikä valmentaa heitä tulevaisuuteen?

Leiriläisten elämä tulee olemaan löytöretki tuntemattomaan:

- Löytöretkeilijä tarvitsee rohkeutta ja itseluottamusta jaksakseen edetä epävarmuuden keskellä.
- Löytöretkeilijä tarvitsee nöyrää joustavuutta korjata käsityksiään, viisauksiaan ja suunnitelmiaan sen mukaan, mitä näkee ja kokee.
- Entä arvot ja periaatteet? Ovatko ne kiinteitä johtotähtiä maailman muuttuessa vai juuri niitäkö pitäisi oppia arvioimaan erityisen perusteellisesti?

Haluaisin innostaa leiriläiset tarkkailemaan, mitä kaikkea mieleemme tekee meiltä salaa, ellemme pidä varaamme. Yleisen teorian tasolla kaikki tietävät ihmismielen harhat, mutta miten havahduttaa itsemme tarkkailemaan, ettei "terve maalaisjärkemme" tuuppaa meitä luottamaan itsestäänselvyyksiin vailla perusteita.

Entä yhteinen hauskuus?

Looane:

Eikö kaikkien ajatuksena ole, että leirillä tehdään hauskoja ja jänniä asioita?

Entä konkreettiset taidot?

Roni:

Eikö tiedeleirillä olekaan tarkoitus oppia elämässä hyödyllisiä konkreettisia taitoja?

Ken tietää tulevaisuuden

Vairea:

Olisi hienoa opetella tulevaisuudessa tarvittavia käytännön taitoja. Harmi, ettemme vielä tiedä, millaisia ne ovat. Paras mihin pystymme, on opetella kuvittelemaan, millainen tulevaisuus voi olla. Lisäksi on hyvä opetella oppimaan uusia, mielikuvituksellisiakin taitoja.

Tämän päivän konkreettisille nippelitaidoille ei liene käyttöä montaakaan vuotta. Tulevaisuudessa tarpeelliset nippelitaidot oppii – on pakko opetella – sitä mukaa, kun niitä tarvitaan.

Ennustajiksi!

Looane:

Tosiaankin, olisi hienoa osata kuvitella, millainen tulevaisuus meitä saattaa odottaa. Ennustajiksi meistä ei ole, mutta voimme ohjata leiriläisiä kuvittelemaan, mitä tulevaisuudessa voi tapahtua ja miten tulevaisuuteen voi vaikuttaa. Leiriläiset voisivat kehittää vaihtoehtoisia skenaarioita tulevaisuudesta. Ehkä se auttaisi huomaamaan, mitä tulevaisuuden varalle kannattaa opetella ja ennenkaikkea **miten ohjata tulevaisuutta** haluaamansa suuntaan.

Teoriat ovat kaiken perusta

Jahir & Nielek:

Entä teorioiden opiskelu? Teollinen kukoistus perustui luonnontieteellisiin teorioihin. Mihinkään ei kannata ryhtyä perehtymättä teorioihin.

Tekemällä oppii

Looane:

Totta. Mitään oikeasti hyödyllistä ja järkevää ei saa aikaiseksi ilman kunnollista teoriaa – muiden kehittämää tai itse kehitettyä.

Harmi vaan, että teorioita on valtavasti ja niihin perehtyminen on tylsää. Eihän niistä tahdo saada sen vertaa selvää, että ymmärtäisi, mihin käyttöön ne sopivat. Ei kukaan jaksaa odotella hommiin ryhtymistä niin pitkään, että ehtii ensin opetella kaikki maailman teorat.

Esimerkiksi sosiaalipsykologia tutkii ihmisten välistä kuplintaa, mutta yhteistoimintaa ei opi teorioista vaan toimimalla yhdessä. Sitten, kun yhteistoimintaan tule kupruja, sosiaalipsykologian teorat voivat auttaa oivaltamaan, miten löytää mukava yhdessä tekemisen fiilis.

Hommiin voi ihan hyvin ryhtyä porukan oman intuition – uskomusten ja kuvitelmien – varassa. Ongelmien kanssa tuskaillessa ja virheitä tehdessä tieteellisten teorioiden tarkoitus ja hyödyt alkavat valjeta. Siinä samassa porukan uskomukset korjautuvat lähemmäs todellisuutta. Vatvomista se kyllä vaatii.

Tavallaan teorioiden oppiminen on teorioiden rakentelua omaan mieleen. Parhaiten se sujuu, kun yrittää kavereiden kanssa tehdä jotain vaikeaa ja siinä samalla perehtyy kirjaviisauteen ja pyytää mielteistön kautta apua asiantuntijoilta.

Ei ihan mun juttu

My-Linh

Minä en näe teorioilla ja käytännön elämällä mitään yhteyttä ellei elämä ole liitokopterin suunnittelua tai jotain muuta sellaista. Silloin pitää osata laskea, miten ilma virtailee kopterien siipien ympäri ja turbiinin läpi. Suunnittelijan täytyy tietää, mitä kaavaa käyttää. Muuten teorat ovat teoriaa, käytäntö käytäntöä ja elämä elämää.

Terve järki tärkeintä

Roni:

EcoCityssä emme sitoudu sellaisiin teorioihin tai matemaattisiin malleihin, jotka ennustavat jotain terveen järkemme vastaista. Leirillä on syytä korostaa terveen maalaisjärjen ensiarvoisuutta tieteen tuloksia arvioitaessa. On ajan hukkaa ruveta todistelemaan päätöksiä kuin matematiikan teoreemia, jos Klaanin asiantuntijakomitealla jo on oikea vastaus valmiina.

Luuleminen/toiveajattelu vie harhaan

Nielek & Jahir:

Terve 'maalaisjärki' on kokoelma vanhentunutta perimätietoa, harhaluuloja ja väärinkäsityksiä. 'Maalaisjärkeilyn' ainoa tarkoitus on saada meidät tuntemaan, että mielipiteemme ja päätöksemme perustuvat johonkin luulemista vahvempaan.

Monimutkaisten järjestelmien kuten ilmaston toiminnan hahmottaminen 'terveellä järjellä' – päässälaskuna luulemalla – johtaa taatusti harhaan. Monimutkaisten ilmiöiden ymmärtämiseen tarvitaan matemaattisia malleja. Mallintamisen tarkoitus on osoittaa, missä terve järkemme on viemässä meitä harhaan.

Ihmismieli kykenee tarkistamaan ilmastomalleja yhtälö kerrallaan ja ihmismieli on hyvä keksimään testejä ilmastomalleille, mutta ihmismieli ei kykene hahmottamaan monimutkaisen järjestelmän kaikkien keskinäisriippuvuuksien yhteisvaikutusta, ei varsinkaan vaikutusten suuruuksia.

Usein luonnon ilmiöt yllättävät 'terveen järjen'. Siinä on tieteen tekemisen vaikeus. Pitää hyväksyä, että omat kuvitelmat eivät aina ole totta, eivät noudata luonnonlakeja.

Käyttöteoriat

Vairea:

Mikään ei toimi käytännössä niin hyvin kuin teoria, vaikka hyvällä tuurilla intuitiomme tuottamat arvauksetkaan eivät mene aivan pieleen. Intuitiomme perustuu kokemaamme ja lukemaamme, joten ei se kaikessa voi ihan pielessä olla. Riippuu tietysti siitä, mitä on kokenut ja lukenut ja paljonko jää luulemisen varaan.

Intuitiomme – uskomuksemme – tuntuvat niin tosilta, ettemme edes osaa epäillä niitä, vaikka olisivat millaista höttöä. Oman intuition epäileminen ja tarkistaminen oman intuition varassa lienee jo periaatteessa mahdotonta: Ihmisen pää kestää huonosti omien uskomusten epäilyä. Ei sellaiseen tule ryhtyttyä kuin äärimmäisessä hädässä. Ehkä ihmismieli selittää tieteelliset teoriatkin epäkäytännöllisiksi, koska tiede tylysti pakottaa meidät epäilemään omia uskomuksiamme – korjaamaan intuitiotamme. Mukavampi on kaivaa jostain esiin vahvistusta omille uskomuksillemme.

Faktat eivät intuitiotamme heilauta, mutta porukkaolioina saatamme korjailla uskomuksiamme niin, että arvelumme maailman menosta sopivat yhteen kaverien arvailujen kanssa, koska toisinarvailijoita pidetään outoina ja oudoksi leimautuminen kuluttaa itseluottamusta vielä pahemmin kuin omista uskomuksista luopuminen.

Leirillä voisimme nimetä uskomuksemme käyttöteorioiksi ja harjoitella niiden arviointia ja kehittämistä tieteen keinoin.

Terve järki, intuitio ja ajatusmallit

Damisi:

Tämä on kopio muutaman vuoden takaisesta kirjoitelmastani. Tulee vähän toistoa, sori.

Kutsumme usein intuitiotamme terveeksi järjeksi. Se on sekoitus tieteellistä tietoa, stereotyyppisiä ennakkoluuloja, osin vanhentunutta perimätietoa ja muita sekalaisia uskomuksia, joihin turvaudumme, kun meillä ei ole kunnollista tietoa maailman menosta tai tietoa on liikaa ja se on rasittavan monimutkaista. Varmaan jo kivikaudella ne, joiden itseluottamus = luottamus oman ajattelun harhoihin, ei venynyt suojaamaan tietämättömyyden aiheuttamalta ahdistukselta, kuolivat stressiin ennen lisääntymisikää.

Terve järkemme yksinkertaistaa ja yleistää, kunnes kykenee toimimaan. Jos yrittäisimme todistaa jokaisen päätöksemme tieteellisen täydellisesti oikeaksi, maailma pysähtyisi ja kuolisimme nälkään. Olisiko ihminen edes rohjennut laskeutua puusta, jos olisi ymmärtänyt, kuinka vähän tietää ympäröivästä maailmasta?

Toisaalta, vaikka todellistakin tietoa olisi helposti saatavilla, turvaudumme mieluummin omaan "terveeseen järkeemme", jos se tuottaa miellyttävämmän tuntuksia johtopäätöksiä kuin tosiasioiden tunnustaminen. *"Ihmisellä on luja luottamus siihen, mitä toivoo."*

Kun intuitiomme tuottaa moraalisen tuomion tai muun johtopäätöksen, "terve järkemme" rakentaa sille jälkikäteen rationaalisen perustelun sopivasti valikoitujen uskomustemme ja ajattelun vinoutumiemme varaan. Rationaalinen ajattelumme on paljon intuitiotamme hitaampaa, joten se ei ehdi mukaan johtopäätösten tekemiseen. Koska on raskasta ja ahdistavaa myöntää erehtyneensä, käytämme rationaalista ajattelua ahdistuksen torjuntaan – johtopäätöstemme selittelyyn, emme johtopäätöstemme järkevyyden varmistamiseen.

Väittelyn tiimellyksessä manaamme, että tyhmemmät eivät ymmärrä järkipuhettamme, siis johtopäätöstemme selittelyjä. Koska emme osaa ajatella porukalla, päädymme äänestykseen ja ihmisiä jostain toisarvoisista syistä eniten miellyttävä vaihtoehto voittaa.

Systeemiteorian harrastajana ajattelen, että mielemme on ajatusmalli maailmasta sellaisena kuin sen uskomme toimivan. Ajatusmallimme perusteella tulkitsemme havaintojamme ja teemme toimintasuunnitelmia. Ajatusmallimme kuvaa käsityksemme niin fyysisen maailman kuin ihmismielen ja ihmisyhteisöjen toiminnan lainalaisuuksista. Sen perusteella tulkitsemme ihmisten ilmeitä, eleitä ja puheita ja päätelemme, miten milloinkin kannattaa reagoida, jotta saavutamme tavoitteemme. Tietysti ajatusmallimme sisältää myös käsityksemme luonnonilmiöiden syistä ja seurauksista.

Koska aistehimme tulee informaatiota paljon enemmän kuin kykenemme tietoisesti käsittelemään, evoluutio on kehittänyt suodattimen, joka päästä tietoisuutemme vain eloonjäämisen kannalta hyödyllisen informaation. Hyödylliseksi

suodatin arvio informaation, minkä ajatusmallimme voi käyttää hyödyksi maailman menoa tulkitessaan, eli informaation, mikä sopii uskomuksiimme. Muu informaatio on hyödytöntä hölynpölyä. Suodatin nostaa punaisen aggressiolipun, kun se kohtaa informaatiota, joka uhkaa paljastaa ajatusmallimme rajoitukset. Sellainen informaatio nakertaa itseluottamustamme, ahdistaa ja saattaa lamauttaa, ellei elimistö eritä tarpeeksi adrenaliinia.

Havainnot vahvistavat tätä: Elon taistossa näyttävät selvinneen ne, joilla on taipumus kiinnittää huomiota uskomuksiaan ja toiveitaan vahvistaviin ilmiöihin ja tapahtumiin ja hylätä muu havaitsemansa hölynpölynä.

Evoluutio ei tuota höhliä

Roni:

Damisi, kirjoitit, että *“... jo kivikaudella sukupuuttoon kuolivat ...”* Väitätkö, että evoluutio on jalostanut mielemme vahvistamaan ennakkoluulojamme – vääriä tai oikeita kunhan ovat kivoja? Miten evoluutio olisi voinut eksyä moiselle harharetkellä? Eihän tuollainen auta darwinistisessa selviytymiskilpailussa.

Kerran luolamies aina luolamies

Damisi:

Evoluutiolla ei ole järkeä eikä tavoitteita. Evoluutio ei näe sekuntiakaan tulevaisuuteen. Evoluutio tuottaa mitä sattuu. Kivikaudella ennen kaikkea sattuma määräsi, kuka selvisi

hengissä. Sopivan lainen terve järki tietysti auttoi pikkuisen selviytymisessä ja siten ohjasi pikkuisen luonnonvalintaa.

Kivikauden jälkeen ihminen lisääntyi ja muutti elinympäristöään niin nopeasti, että evoluutio ei pysynyt perässä ja ihmismielen kivikautiset piirteet hidastivat ja haittasivat kulttuurin kehitystä. Esimerkki: Kivikaudella ihmisiä oli niin harvassa, että heimo kohtasi toisen ehkä kerran sukupolvessa. Ei siinä kehity globaalin yhteisöllisyyden vaatimia vaistoja.

Toisaalta evoluutio kuitenkin tuotti kivikaudella aivot, joilla pärjäämme vielä nykyäänkin, vaikka mikään ympäristössämme ei muistuta kivikaudesta. Ihmismieli ei ole sopeutunut tiettyyn ympäristöön vaan evoluutio on kehittänyt siitä välineen sopeutua erilaisiin ympäristöihin. Opetuksen pitäisi toimia kuin evoluution: Kehittää ominaisuuksia, joilla selviää ympäristöstä ja tehtävistä, joita emme osaa edes kuvitella.

Ihminen, joka täysin ymmärtäisi, kuinka vähän tietää mistään mitään, kuolisi stressiin. Jos taas yrittäisi ottaa kaiken saatavissa olevan informaation huomioon, ylittäisi aivojensa kapasiteetin ja lamaantuisi.

Koska ihmisen on aina pitänyt selviytyä sellaisistakin tilanteista, joista ei oikeasti mitään ymmärrä, ihmismieli on oppinut luottamaan mistä hyvänsä tarjolla olevista aineksista kokoon kaapimaansa käyttöteoriaan. (Vairea, kiitos hyvästä termistä.)

Tiukoissa paikoissa – sapelihammastiikerin hyökätessä – hengen pelasti varmemmin nopea toiminta, vaikka väärän käyttöteorian varassa, kuin pysähtyminen puntaroimaan kaikkea käytössä olevaa tietoa.

Jos sapelihammastiikeri söi yhden porukasta, oli mukavampi uskoa, että se vei tyhmemmän, kuin ajatella oman pelastumisen johtuneen sattumasta.

Evoluutio on saattanut kehittää myös täysin toisarvoisia ihmismielen piirteitä. Oletetaan, että kivikautinen heimo oli jakautunut niin, että jostain kumman syystä osa piti enemmän vaaleatukkaisista, osa tummatukkaisista. Ero ei vaikuttanut mihinkään oleelliseen ennen kuin heimon alueelta loppui riista. Heimo päätti jakaantua, koska se arveli, ettei millään suunnalla ole riistaa koko heimolle. Heimo jakaantui tukan värin mukaan, koska ulkonäköä kummempaa perustetta jakoon ei ollut. Heimon puolikkaat lähtivät vastakkaisiin suuntiin.

Tummatukkaiset sattuivat lyhyen vaelluksen jälkeen ison kalaisan järven rannalle. He saivat vähällä pyyntityöllä riittävästi proteiineja ja terveellistä kalaöljyä, joten heille jäi aikaa kehittää tieteitä, taiteita ja sotataitoja barbaareja vastaan. Siksi tummatukkaiset pärjäsivät hyvin "darwinistisessa elon taistossa."

Vaaleatukkaiset joutuivat kuivalle arolle, jossa he kituivat nälän ja tautien kourissa. Moni kuoli ja loput päätyivät vaeltavien kauppiaiden orjiksi tai palvelijoiksi. Vaaleatukkaiset pärjäsivät huonosti "darwinistisessa elon taistossa."

Ihmisen taipumus uudistaa uskomuksiaan varovaisesti on sekin evoluution tulosta. Liian ennakkoluulottomista uuden kokeilijoista suuri osa kuoli. Kokonaan vanhaan pitäytyvät taas

eivät selvinneet elinolosuhteiden muutoksista, koska eivät rohjenneet kokeilla mitään uutta.

Luolamiehen eväillä ei pärjää

Nielek & Jahir:

Enää ei ole tarvetta *”muuttaa uskomuksiaan varovasti”* välttääkseen tyhmyyksiä. Tieteellinen luovuus perustuu oivallukseen, että uusia ajatuksia ei tarvitse pelätä, koska niiden mielekkyyden voi tieteen menetelmin tarkistaa ennen niiden soveltamista.

Yhdistellään ja jalostetaan rohkeasti epämääräisiäkin aavistuksia. Jos mielemme pelkää niiden epämääräisyyttä, ei paeta vanhan totutun turviin vaan pohditaan, miksi uudet ajatukset pelottavat ja selvitetään kaikessa rauhassa, onko pelkoon aihetta.

Nykyään ei tarvitse kiirehtiä pakoon sapelihammastiikereitä ja esimerkiksi kasvihuoneilmiö oli – on – tosi hidas tapahtuma sapelihammastiikerin hyökkäykseen verrattuna. Sapelihammastiikerin havaitsemisesta tappoon kuului vain muutama sekunti. Pelastautuminen oli enintään muutaman kymmenen sekunnin mittainen ponnistus.

Ilmastomuutoksen vaaran oivaltamisesta ensimmäisiin selkeästi mitattaviin seurauksiin kului ehkä sata vuotta ja kiistämättömiin vakaviin haittoihin ehkä toiset sata vuotta. Pelastautuminen on tuhatvuotinen ylisukupolvinen ponnistus eivätkä ensimmäiset sukupolvet edes voineet aistia uhkaa – ainoastaan kuvitella sen vaikutuksia tutkimusartikkelien perusteella. Luolamiehen vaistojen tilalle piti ottaa tieteelliset

teoriat, mallinnus ja systemaattisen perusteellinen päätöksenteko.

Ehkä ihmisillä ei Teollisen Kukoistuksen Kaudella ollut intuitiivista ymmärrystä hitaasti hiipivästä tuhosta. Ehkä heidän vaistonsa olivat virittyneet sapelihammastiikerien nopeudella iskeviin samantien ohimeneviin uhkiin. Pedon murahdus säikäytti kivikautisen heimon pakosalle, mutta Teollisen Kukoistuksen Kaudella ihmiset eivät säikähteneet torjumaan ilmastonmuutoksen uhkaa. Kasvoiko uhka niin hitaasti, että siihen totuttiin, lamaantuiko porukka uhan edessä vai tuntuiko aikaa olevan niin, että torjuntatoimet jätettiin seuraavalla sukupolvelle?

Miksi luonnonlait eivät kelvanneet

Looane + kaverit:

Teollisen kukoistuksen loppuvaiheissa tieteilijät saarnasivat fysiikan lakien mukaista totuutta, mutta se ei pelastanut ”terveen järjen” houkutuksilta. Luonnontiede olisi tarvinnut avukseen ihmistieteilijöitä, jotka olisivat tutkineet ja selittäneet, mikä sai ihmiset uskomaan mieluummin terveeseen järkeensä kuin rationaalisen ajatteluun.

Käytännön tiede on selkeää

Jahir ♥ Nielek:

Ihmisen ”terve järki” taipuu kyllä totuuteen, kun ihminen kohtaa tosimaailman silmästä silmään, joutuu esimerkiksi

selvittämään, mitä ilmastolle tapahtuu, kun sekaan tuprutellaan lisää hiilidioksidia:

Mitkä luonnonlait vaikuttavat ilmastoon? Miten saada selville, mitä luonnonlaeista ja hiilidioksidin tupruttelusta seuraa?

Tietokoneen huomaa välttämättömäksi, koska ihmismieli ei kykene hahmottamaan monimutkaisten yhtäaikaisten dynaamisten ilmiöiden keskinäisiä vaikutuksia saati laskemaan, mitä niistä seuraa.

Melko yksinkertaisellakin mallilla oppii ymmärtämään perusasiat siitä, miten ilmasto toimii. Leirillämmekin voisi tehdä riittävän seikkaperäisen mallin.

Menneet jääkööt sikseen

My-Linh:

Okei. Kauan sitten taisivat töpätä, koska eivät osanneet reagoida ilmastomuutoksen uhkaan. Selvä tapaus. Tai sitten ei. Ihan sama. Mitä sitä enää kaivelemaan?

Ei kai leirillä tarvitse miettiä mitään noin tylsiä vanhoja juttuja? Eikö nykymaailmassa ole mitään sopivaa pähkäiltävää? Tai tulevaisuudessa? Jotain, missä me vuorostamme saatamme töpätä.

Lentämään oppiminen

Vairea:

Lentämään on helppo oppia, joten käytän sitä havainnollistamaan omaa ajatusmalliani oppimisesta.

Aivoni ovat hermoverkko, johon oppiminen tuottaa hyödyllisiä kytkentöjä. Lentäessäni aivoihini muodostuu lentokoneen toiminnasta jonkinlainen malli. Malli tarkentuu lentokokemukseni karttuessa niin, että tiedän yhä tarkemmin, miten kone reagoi ohjaimiin, miten saan kieputeltua sitä haluamallani tavalla.

Mallin avulla tulkitSEN havaintojani. Takapuolituntuma kertoo, milloin kone luistaa sivulle, milloin lennän puhtaasti. Näköhavaintoni tukee tulkintaa ja kokemuksen myötä sivuluisun oppii kuulemaankin. Oppimisessa olen tietysti tarvinnut mittaritaulun keinohorisonttia, joka kertoo koneen asennon.

Sakkauksen olen oppinut aistimaan, kuulemaan nopeuden, löytämään nousevia ilmapvirtauksia ja väistämään laskevia.

Lentämisen ja meteorologian teorian tankkaaminen ei olisi opettanut minua lentämään. Mieleen irrallisena säilötty tieto on turhaa painolastia. Harjoituksen myötä teoriaopinnotkin – mekaniikan ja virtausdynamiikan lait – integroituvat jollain kummalla tavalla ajatusmalliini lentämisestä.

Joskus olen katsonut hidastettuna, miten ohjaan konetta. Tällainen itsensä sivusta katsominen on hyvin opettavaista.

Leirillä ei opetella lentämään eikä muutakaan yksilösuoritusta, mutta ehkä ajatusmalliani voi silti sovittaa leirillekin. Meillä on joku ajatusmalli ihmisistä ja ihmisyyhteisön toiminnasta. Tulkitsemme toistemme äänenpainoja, ilmeitä ja eleitä. Luulemme tietävämme, mitä kaverit ajattelevat ja tuntevat. Luulemme tietävämme, miten parhaiten saada

yhdessä aikaiseksi jotain hyödyllistä. Luulemme tietävämme, mikä on hyödyllistä.

Lentäessä ajatusmallin virheet tulevat helposti esille, koska kone ei edes yritä sopeutua väärin käsityksiini. Kone sakkaa kesken silmukan, jos olen aliarvioinut tarvittavan vauhdin. Se ei jouta ja heitä silmukkaa vain siksi, että haluaa olla minulle kiltti, koska minulla on ollut stressiä. Ihmismielen ja ihmisyhteisöjen toiminnan teorioihin kannattaa perehtyä. Ne eivät ole samalla lailla mekanistisen eksaktia tiedettä kuin insinöörifysiikka, mutta yhtä tärkeitä ajatusmallien rakennusaineiksia.

En tiedä, miten opimme lentämistä monimutkaisempia asioita, mutta tarpeellisia kytkentöjä – mielle yhtymiä – syntyy vain tekemällä ja kokemalla.

Seuraamalla ohjeita ja matkimalla oppii seuraamaan ohjeita ja matkimaan. Ehkä sentään vähän muutakin. Pysäyttäkää leiriläiset arvioimaan toimintaansa. Tarkkailkaa, kyselkää, haastakaa.

— Kuvaat hienosti, miten opitaan lentämään, Keala sanoo,
— mutta mistä tiedät, että se tapahtuu noin?
Liitokopteriahhan ohjasi tietokone. Osaatko lentää itse?
Oletko oikeasti opetellut lentämään tuolla tavalla?

— Vähän tuo minuakin häiritsi, mutta kaikki oli totta, paitsi päähenkilö – lento-oppilas on fiktiivinen henkilö. Olen perehtynyt lentämiseen ja siihen, miten lentäjät Teollisen Kukoistuksen Kaudella ennen automaattiohjausta opettelivat ohjaamaan lentokoneita, joten tosiasioihin tuo perustuu.

Keala mutristaa suutaan, kohauttaa olkiaan, sanoo "Okei" ja jatkaa sähveliään selaillen. — Täällä on vielä paljon lisää kirjoittelua malleista ja teorioista, mutta eipä juuri mitään uusia ajatuksia.

— Paljon toistelimme samoja ajatuksia. Omia tai toisten. Porukan ajatukset olisi kannattanut tiivistää yhteiselle sivustolle, Vairea pohtii. Ei olisi tarvinnut toistella juttuja esimerkiksi "terveestä järjestä".

— Sellaista se on ihmisten kanssa, yksi Vairean ja Kealan seuraan liittyneistä hymähtää. — Omia ajatuksiaan toistelee, kun tuntuu, etteivät ne mene perille. Muiden ajatuksia taas alkaa toistella, kun oivaltaa, mitä ne tarkoittavat, kun ne lokahtavat osaksi omaa ajattelua, alkavat tuntua omilta. Tuntuu tärkeältä – tai ainakin hienolta – jakaa uusi 'oma' oivalluksensa.

Keala sulkee sähvelinsä, haukottelee ja nousee venyttelemään: — Lähestymme meren rantaa.

— Yksitoikkoista aavikkoa, hetki vähän vaihtelevampaa tulvatasankoa ja sitten yksitoikkoista merta monta päivää, Vairea sanoo.

— Eikö aaltoja voi olla vaihtelevan kokoisia, pilviä monen näköisiä ja jokainen auringon nousu ja lasku olla oman näköisensä, Keala virnistää. — Voiko ilmalaivassa saada suljetun paikan paniikin? Tai päinvastoin, voiko yksitoikkoisuus vaivuttaa horrokseen?

— En ole kuullut paniikista, mutta useimmat lähtevät mielellään ulos kävelemään aina kun laskeudumme maahan. Kuntosalilla rehkeminen rauhoittaa, jos ilmalaiva

alkaa tuntua ahtaalta. Riittävän uuvuksissa ei kaipaa omaa sänkyä enempää tilaa. Haluatko kuntosalille?

— Väsyttää, Keala sanoo, asettuu makuulle ja avaa sähvelinsä.

— Sulje se, Vairea komentaa. — Otat nokoset, jatkamme rentoutusharjoituksia tai lähdemme kävelylle kanttiiniiin juttelemaan muiden kanssa.

— Odottakaa kaikki! Teoriapähkäilyjen jälkeen täällä on ihan lyhyt jännä viesti.

Spontaanius

Damisi:

Tuntuuko teistä, että teillä on sisäinen minä, jonka ajatuksia ja tunteita sensuroitte muilta ja ehkä itsekin vähän nolostelette sisäisen minänne seuraa?

Kuunteletteko sisäistä minääne vain joskus kun rentoudutte yksinäisyydessä unelmoimaan tai kertoessanne iloistanne ja suruistanne päiväkirjallenne? Oletteko koskaan päästäneet sisäistä minääne juttelemaan kaverienne kanssa? Millaisessa tilanteessa? Mitä sisäinen minänne on kertonut kavereillenne?

— Spontaaniutta olisi mielenkiintoista pohtia. Harmi, että valvomovuoromme alkaa kohta. Toivottavasti ehdimme jutella toistekin.

Muun yleisön kaikottua Vairea kysyy arasti Kealalta:

— Tuota. Ööööh. Et kerro mielipidettäsi porukalle, ennen kuin olet miettinyt asian valmiiksi omassa rauhassasi. Tarkoittaako tuo, ettet ole kovin spontaani.

Keala virnistää, miettii hetken ja sanoo: — Tuota minun täytynee miettiä kaikessa rauhassa. Damisi kai varoitti siitä, että peittelee muilta sisintään, teeskentelee muuta kuin mitä sisimmässään on, Keala arvelee. — Vielä pahempaa, jos peittää sisimpänsä itseltäänkin. Eikö se ole eri asia kuin töräyttää heti julki kaiken mitä päähän pälkähtää?

— Taitaa olla. Joka tapauksessa jatkuva teeskentely lienee raskasta. Luulisi, että sellaisesta tulisi nolo olo.

— Tulisi kai, jos älyäisi, mitä tekee, Keala arvelee. — Kun ei älyä, tuntuneen vaan jotenkin epämääräisesti hankalalta.

— Olinko liian tunkeileva, kun kommentoin spontaaniuttasi? Vairea kysyy Kealalta.

— Ihan ok. Ehkä minun on hyvä pohtia tuota. Kysy joskus uudestaan.

Keala huokaa, siirtää sähvelinsä sivuun, jännittää ja rentouttaa pakaroitaan levottomasti ja kysyy Vairealta:

— Osaammeko järjestää leiriläisille niin hauskan, miellyttävän ja opettavaisen kokemuksen kuin olemme luvanneet?

Vairea läpsäisee kevyesti Kealan pakaroita ja kysyy:

— Saanko hieroa näitä?

Keala vilkaisee ympärilleen. Kukaan ei näytä huomanneen ... Ei ainakaan tuijota ... Menköön siis.

— Outo ajatus, Keala sanoo hartioitaan kohauttaen. — Otan tämän dialogin fyysisenä vastineena. Jos pitää tutustua kaverien outoihin ajatustapoihin, kai sitten muihinkin outoihin tapoihin.

— Minusta tuntuu turvallisemmalta puhua, kun minulla on toiseen fyysinen kosketus. Läheisemmältä. Jännitys vähenee, Vairea selittää.

— No puhu. Minulta tämä ei tosin vähennä jännitystä.

Vairea levittää Kealan jalkoja sen verran, että mahtuu istumaan niiden väliin jalat kahta puolen Kealan vyötäröä.

— Meillä ei ole Ronin vaatimaa yhteistä päätöstä, ei Looanen toivomaa yhteistä tahtotilaa, mutta emmekö sentään ymmärrä toisiamme vähän paremmin kuin alussa? Vairea arvioi samalla kun alkaa hieroa Kealan reisiä, pakaroita ja alaselkää. — Yritämme ainakin.

— Minä olen viime videokokouksissamme onnistunut muutaman kerran sanomaan ääneen mitä ajattelen, enkä enää koe niin suuria tunnejäristyksiä kuin aluksi, Keala sanoo. — Eri maailmoissa kasvaneilla on erilainen käsitys maailmanmenosta. Ei se sen kummempaa ole. Tai on se aika kummallista, mutta ei siitä kannata hermostua eikä ahdistua.

— Ihmisten välillä ilmenee monenlaista kuplintaa, mutta ei sitä tarvitse ottaa henkilökohtaisesti, Vairea sanoo samalla kun hieroo kaksin käsin Kealan vasenta yläreittä.

— Tuo tuntuu henkilökohtaiselta, mutta alan tottua, Keala sanoo pakaroitaan heilauttaen. — Onko meillä mitään juteltavaa, joka antaisi aiheita hieroa hartioitani? Tuo tuntuu mukavalta, mutta hartiani tarvitsisivat hierontaa.

Mielteistö

Mielteistön tarkoitus on olla ihmismielen jatke, silta ihmisen ajattelun, tietokoneiden laskentakapasiteetin ja tietokoneisiin varastoidun tietämyksen välillä. Mielteistö auttaa ihmistä tulkitsemaan tilanteita ja tekemään toimintasuunnitelmia. Emme tarkkaan tiedä, miten ihmisen mieli toimii, mutta saattaa olla, että mielteistö toimii samansuuntaisesti.

Mielteistön perusratkaisuja kehiteltiin jo Teollisen Kukoistuksen Kaudella, mutta siihen aikaan kehitettiin nopealla tempolla niin paljon kaikenlaista uutta, ettei kellään jäänyt aikaa pitkäjänteiseen työhön saattaa isoja ideoita valmiiksi. Arkitouhuissa Teollisen Kukoistuksen Kaudella tyydyttiin syntaktiseen sanahakuun eli haettiin sisältöjä, joissa oli käyttäjän valitsemia sanoja välittämättä niiden merkityksestä tai asiayhteydestä. Sellainen haku antaa nopeasti vastauksen, mikä Teollisen Kukoistuksen Kaudella oli pääasia.

Mielteistö ei tarkastele sanoja vaan käsitteitä – sanojen merkityksiä – ja niiden välisiä monenlaisia

yhteyksiä. Mielteistö perehtyy meidän maailmankuvaamme ja käyttöteorioihimme voidakseen paremmin tukea ja kehittää ajatteluamme. Mielteistö on 'syvämietteinen', mutta hidas. Mielteistöltä vastausta odotellessa ehtii itsekkin miettiä, mitä oikeasti tavoittelee.

Kun hakee verkosta tietoa syntaktisella sanahaullla 'vene', vastauksesta saa käsityksen, mikä on vene, mutta meidän mieleemme 'vene' voi lisäksi tuoda vallan muuta. 'Vene' saattaa herättää miellelyhtymän verkkojen nostamisesta sateella, loikoilusta aurinkoisella kannella, pahassa aallokossa soutamisesta, — — . Puutarhassa hikoilevalle 'vene' saattaa tuoda mieleen pulahduksen soutuveneestä vilvoittavaan veteen. Veneenrakentajan ja himopurjehtijan mielessä 'vene' herättää lisäksi vain heille ymmärrettäviä miellelyhtymiä tuulen ja veden virtauksista.

Lause *"pikkusisko lähti melomaan kohti naapurisaarta"* herättää kuulijasta ja tilanteesta riippuen erilaisia mielikuvia ja kysymyksiä. Minulle tulee mieleen melojan siluetti takaa katsottuna. Pienten lasten äiti voi hätääntyä. Pikkusiskon kaverissa uutinen voi herättää kateutta. Pienen tytön vähän isommasta veljestä saattaa tuntua mukavalta, kun pikkusisko ei ole häiritsemässä vähään aikaan — —.

Alkeellinen sanahaku löytää mitä hyvänsä tekstiä, missä esiintyy lauseen sanoja. Mielteistö kertoo, millaisia miellelyhtymiä lause ihmisissä tyypillisesti herättää. Pikkusisko voi tehdä vaarallisia tyhmyyksiä, mutta voi myös olla hankala. Melominen on mukavaa, mutta pitää pukea pelastusliivit ja olla muutenkin

varovainen. Naapuri tuntuu turvalliselta, saari saattaa herättää ajatuksen seikkailusta tuntemattomaan. Mitä enemmän tietää lauseen lukijasta, sitä tarkemmin voi päätellä, millaisia mielleyhtymiä lause hänessä herättää.

Mielteistön avulla voin suunnitella vaikkapa miten rakentaa köysirata kotini läheiselle vuorelle. Köysiradan rakentaminen on selkeä tekninen ongelma, joten mielteistön on siihen kerääntyneen luonnontieteellisen ja teknisen tietämyksen perusteella helppo auttaa minua selvittämään, mitä tarkkaan ottaen haluan ja millaisilla ratkaisuilla toiveeni voidaan toteuttaa. Mielteistö myös auttaa minua löytämään muita, jotka saattaisivat innostua osallistumaan projektiini.

Mielteistö esittää hyviä ja huonoja puolia suunnitelmastani ja päätöksistäni ja odottaa minun esittävän niistä oman perustellun arvioni. Mielteistöllä on aiempaa 'kokemusta' rakennusprojekteista, joten se osaa vähintäänkin vihjata, keille projektini voi tuottaa harmia ja haittaa ja keiltä minun pitää saada hyväksyntä köysiradalleni. Mielteistö kertoo, mitä mieltä ihmisten enemmistö on hankkeestani, mutta kertoo myös äärimielipiteistä perusteluineen.

Mielteistö osoittaa minulle, miltä osin ja millä perusteilla minun pitäisi arvioida kriittisesti arki ajatteluani.

Mielteistään talletetaan tietämystä käsitteinä, niiden kuvauksina ja niiden välisinä assosiaatioina – miellehtyminä. Mielteistö heijastaa – paljon muun lisäksi – meidän käsityksiämme siitä, miten asiat vaikuttavat toisiinsa.

Mielteistön tietämys perustuu eri alojen tieteiden tuntemiin lainalaisuuksiin, joita mielteistö täydentää vapaamuotoisia tekstejä analysoimalla. Tärkeä tietämyksen lähde on maailman ihmisten mielteistään syöttämät käsitykset isoista ja pienistä asioista ja ilmiöistä. Mielteistö voi kertoa, että fysiikan lakien mukaan tapahtuu näin, mutta ihmisten enemmistö näyttää ajattelevan, että ... kun taas romanttisessa kaunokirjallisuudessa usein ...

Kommunikoidessaan meidän kanssamme mielteistö oppii, miten ajattelemme asioista ja mikä meitä kiinnostaa. Mielteistö ei kuitenkaan automaattisesti pidä meidän ajatuksiimme totena eikä kiinnostuksiamme järkevinä. Mielteistö selittää meille, millä tavalla ajatuksemme poikkeaa totutusta arkiajattelusta tai tieteellisestä totuudesta ja mistä meidän pitäisi olla kiinnostunut, jos haluamme ymmärtää oikeasti tärkeitä ilmiöitä. Mielteistön selitys on yleensä sen verran hyvä, että harvoin jään siihen uskoon, että olen ainoa, joka on oivaltanut totuuden. Jos en kuitenkaan halua luopua omintakeisesta ajattelustani, mielteistö yrittää löytää muita, jotka ehkä ymmärtäisivät minua.

JAHIR JA NIELEK

Keala hakeutuu tyhjään pöytään ruokasalin etuikkunan ääreen. — En jaksakaan seurustella ennen aamiaista. Katselen mieluummin maisemia. Uuuh. Näistä ikkunoista on liiankin avarat näkymät.

Samalla kun Vairea laskee tarjotintaan pöydälle, hän nyökkää kaukaisuuteen:

— Älä katso suoraan alas. Katso horisonttiin. Mikset halua seurustella? Kaikista on mukava jutella kanssasi.

— Kaikki ovat mukavia. Ei se siitä johdu. Minun pääni vaan ei tunnu toimivan kunnolla aamuisin. Tuntuu kuin ajatukseni olisivat sotkeutuneet hämähäkinseittiin, Keala sanoo ja pysähtyy tuijottamaan horisonttiin.

— Mikä mätäs tuolla lilluu?

Aurinko paistaa ilmalaivan suunnasta niin, että vihertävä saaren tapainen läikkä erottuu kauniisti sinisellä merellä.

— Kuin joku olisi heittänyt sammalmättään kesäisen järven ulapalle ajelehtimaan.

— Sammalmättääsi levittää ikävän näköisesti mutaa ympärilleen ja uhkaa revetä keskeltä kahtia.

— Voiko tuo olla Jahirin ja Nielekin kotiräme? Meidänhän piti ehtiä sinne vasta iltapäivällä.

— Ehkä olemme matkanneet yön hyvän myötätuulen kyydissä.

Kealan ja Vairean lopetellessa aamiaistaan soikionmuotoisen vetisen näköisen rämeen kummassakin polttopisteessä erottuu kukkula tukevamman näköistä maata. Ja todellakin, näyttää kuin räme olisi repeämässä kahtia kukkuloiden puolivälistä.

— Ellei se olisi noin täsmällisen geometrinen muodoltaan, sitä voisi luulla rehevän mangroverämeen ympäröimäksi saareksi, Keala sanoo. — Jäädään katsomaan.

Muutamalla muullakin on ankkuroitumisvalmisteluista huolimatta aikaa tulla seuraamaan lähestymistä.

Rämeen kummallakin kukkulalla näkyy muutama kupolimainen rakennus ja rämeen kasvuston seasta alkaa erottua kimmeltäviä lammikoita ja pieniä kaislamajakyliä. Rämeen kiinteämmän näköistä keskustaa ympäröi puomien ja poiijujen rajaama vyöhyke leväkasvustoa. Rämeen yllä leijuu muutama iso leija. Aurinkopaneeleja on kasvuston seassa ja rämeen ympärillä lauttoina.

— Millaista mahtaa olla elää tuolla? Viihtyisän näköistä, mutta eristyksissä aavalla merellä. Rämeihmiset eivät kuulemma edes paljoa matkustele.

— Ainakin saavat raitista meri-ilmaa toisin kuin me tässä putkilossa. Eikö tuolla asu tuhansia ihmisiä. Voi olla tiivis ja eloisa yhteisö.

Diomedean ankkuroiduttua toiselle rämeen kukkuloista, Keala ja Vairea siirtyvät maahan laskeutuvaan gondoliin.

— Jahir ja Nielek ovat jo tuolla odottamassa, gondolin ikkunasta alas kurkisteleva Keala huudahtaa.

— Kumpi on kumpi? Vairea hämmästelee. — Palavereissa he olivat saman näköisiä tummatukkaisia pikisilmiä, mutta Nielekillä oli pitkä tukka. Nyt on samanlainen lyhyt tukka kummallakin.

— Vaatteetkin ovat nyt molemmilla samanlaiset.

— Eikö vasemman puoleinen ole tyttömäisemmän muotoinen?

— On. Ja oikeanpuoleinen kävelee pikkuisen poikamaisemmin. Vai kuvittelenko vain?

— Et. Oikeanpuoleinen on Jahir.

Oven avauduttua gondoliin leyhättää lämpimänkosteaa tropiikin ilmaa. Jahir ja Nielek nyökkäävät, sanovat 'hei' ja kysyvät, minne voivat kärrätä matkatavaransa.

Eivät he turhia puhuneet palavereissammekaan, Keala muistelee. Keskenään kyllä supisivat ja tiivistivät muutamat kommenttinsa niin valmiiksi, etteivät niitä muut ymmärtäneet. Toisinaan Vairea osasi kyselemällä selvittää, mitä polkuja Jahirin ja Nielekin ajatukset olivat niin outoon

lopputulokseen päätyneet. Mielenkiintoisia, usein järkeviä pohdintoja. Silloin kun niistä sai selvän.

— Räme näytti kauniilta ilmasta käsin, Vairea katkaisee hiljaisuuden gondolin ehdittyä puolimatkaan ylös. Vieraiden voi antaa kotiutua hiljaisuudessaakin, mutta ei heitä hiljaisuuteen sovi hylätä.

— En ole nähnyt sitä ilmasta käsin pitkään aikaan, Jahir sanoo. — Alhaalta rämeeltä katsoen ei näe juuri muuta kuin löllyen aaltoilevaa pusikkoa.

— Minusta on mukava nähdä pitkästä aikaa vihreää kasvustoa, Vairea jatkaa. — Kealan laakso oli lumen peitossa ja etelämpänä ylitimme laajan tuhoutuneen metsän ja ison autiomaan. Vihreää luontoa näimme vain yhdellä tulvatasangolla. Suurin osa matkastamme oli aavaa merta.

— Rämeen vihreydestä osa on rikkakasveja, Jahir toteaa. — Joudumme jatkuvasti kitkemään viljelyksiä.

— Näimme ilmalaivasta, kuinka joku lennätti isoja leijoja rämeen yllä, Keala sanoo.

— Leijat toimittavat purjeiden virkaa, ja ylös alas ohjailemalla ne saa tuottamaan sähköäkin Nielek selittää. — Viime viikolla automatiikka petti ja kaksi niistä sotkeutui toisiinsa ja lysähti alas. Huomenna ne ehkä saadaan takaisin taivaalle.

— Ei tällaista läjää tietenkään varsinaisesti voi purjehtia, mutta leijojen ansiosta emme ole aivan merivirtojen armoilla, Jahir selventää.

— Hyvällä tuurilla leijat jaksavat vetää puolet tästä seuraavan parin viikon aikana läheisen aution saaren

rantaan, jonne haluaisimme sen istuttaa, Nielek lisää.

— Matka ei ole pitkä, mutta harvoinpa meillä on hyvää tuuria, Jahir sanoo.

Onkohan heidän kyynisyytensä tapa puhua vai aitoa pessimismiiä, Keala pohdiskelee. Ilmeet eivät ole synkkiä vaan niissä pilkahtelee hilpeä innostus.

Kun he ehtivät oleskelusaliin, Nielek katsoo Vairean ja Kealan makuupaikkaa ja sen ympärille kertynyttä läjää tavaroita:

— Kotoisan näköistä. Voimmeko leiriytyä tuohon?

— Joo. Nuo ovat meidän kamoja, Keala sanoo. — Nyt ne ovat tuossa, huomenna ehkä jossain muualla. Täällä ei ole kiinteitä leiripaikkoja.

Seuraavat kolme päivää Diomedean on tarkoitus lennellä ristiin rastiin rämeen yllä: Käydä laskemassa tuomansa rahtikontit haluttuun paikkaan rämettä, toimia nosturina rämeen uudelleenjärjestelyssä ja poimia mukaansa poisvietävä rahti.

Jahir ja Nielek haluaisivat jäädä Diomedean katselemaan rämettä ilmasta käsin, mutta Vairea ja Keala vaativat päästä patikoimaan rämeelle.

— Lähtiessämme ehditte nähdä rämeen ylhäältä. Se on kaunis ja mielenkiintoinen näky, muttei siinä kolmeksi

päiväksi riitä katseltavaa. Viikko ilmalaivassa ja ymmärrätte, miksi haluamme patikoimaan.

Kumpareella, jolle Diomedea on ankkuroituneena, voi kävellä vapaasti, mutta muualla rämeellä kävellään rämekasvuston ja sitä kannattavien ponttonien varaan asetetuilla pitkospuilla. Rämeen kasvusto nousee ja laskee aaltojen tahdissa ja kasvuston seasta kuuluu veden loiskintaa. Siellä täällä on avoimia pikku lampareita. Vähän isomman lammen yli vievällä ponttonisillalla Keala kysyy:

— Kuinka syvää tässä on?

— Muutama kilometri, Jahir sanoo. — Voit sukeltaa turvallisesti.

— Älä viitsi, Nielek sanoo ja vilkaisee lampeen:

— Pohja häämöttää parinkymmenen metrin syvyydessä.

— Kunhan pilailin, Jahir sanoo. — Pohja on paksusta köydestä punottua verkkoa, jonka ylä- ja alapintaan on liimattu sitkeää pressua. Ilman pohjaa ravinteet karkaisivat mereen.

— Rämeestä näytti valuvan mutaa mereen, Vairea huomauttaa.

— Rämeen ympärillä kelluu puomien ympäröimänä sargassolevää ja sen mukana melkoisen monipuolinen eliöyhteisö, jonka kasviplanktonia vahvistamme kelluvilla lannoiterakeilla. Ehkä lannoite näyttää mudalta taivaalta katsoen, Nielek arvelee. — Se saakin vuotaa pikku hiljaa mereen.

— Jokisuistoihin ja matalan meren kohtiin, missä virta vie avomerelle, olemme ankkuroineet aalto- ja tuulivoimalla toimivia ruoppauslaitteistoja, jotka lisäävät veteen ravinteita vastaavanlaiselle kasvustolle, Jahir lisää. — Virtausten mukana kasvusto kulkeutuu merelle, kasvaa ja sitoo lannoitteen ravinteet itseensä. Lannoitemöykkyjen liuettua loppuun kasvusto alkaa hitaasti hiipua, koska osa kuolleesta kasvustosta vajoaa meren syvyyksiin ennen kuin mikään elävä kasvuston osa ehtii sitoa sen itseensä. Lopputuloksena hiilidioksidista vapautuu happea ja hiili vajoaa kuolleen kasvuston mukana meren pohjaan.

— Hienompaa tietysti olisi, jos kasvusto jatkaisi kasvuaan ikuisesti ja kaikki hiili sitoutuisi biosfääriin, Nielek toteaa.

— Kunnes kaikki maailman meret olisivat paksun vihertävän mössön peitossa, Jahir lisää.

— Kokeilemme vasta, voiko merikasvustoa lisätä lannoittamalla ja samalla selvittelemme, olisiko se hyvä juttu.

— Ja onko se mahdollista oikeasti merkittävässä määrin.

— Selvää ei ole sekään, kuinka paljon ja kuinka nopeasti hiilidioksidia on järkevä imeä ilmakehästä.

— Vielä ei ole pelkoa, että kääntäisimme ilmaston jäähtymään liikaa tai liian nopeasti.

— Mutta periaatteessa on mietittävä etukäteen, millaisen ilmaston haluamme.

— Vain tosi optimisti miettii moista.

Vaireaa hymyilyttää. — Tiedättekö ping-pong pelin?

— Emme. Miksi kysyt?

— Tapanne puhua toi mieleeni historiallisen mailapelin, jossa pelaajat pompottavat välillään tiiviiseen tahtiin pientä palloa.

He siirtyvät matalaa pensaikkaa kasvavalta aukiolta viidakkomaiseen metsään ja polku nousee pitkospuilta puiden latvustoon ripustetulle riippusillalle. Rauhallisesti aaltoileva räme keinuttaa puita ja riippusiltaa niiden mukana.

— Huvin vuoksi, Jahir selittää riippusillan tarkoitusta. — Täällä ei liian usein pääse ylös rämeen pinnasta.

Viidakon latvuston seassa huojuu halkaisijaltaan parikymmenmetrinen keskeltä katettu terassi, jonka kaiteeseen nojaa joukko apinoiden kanssa leikkivä lapsia.

— Apinoita! Keala huudahtaa.

— Jo kauan sitten todettiin hyväksi, että ihmisillä on rämeillä muutakin älyllistä seuraa kuin toisensa, Nielek sanoo.

— Yritämme opettaa niitä poimimaan meille hedelmiä ja pähkinöitä, lapset selittävät.

— Olemme keksineet, miten saada puut pysymään pystyssä rämeellä, olemme onnistuneet jalostamaan kasveja, jotka tuottavat satoa veden alla ja päällä, mutta sadonkorjuu on usein vaivalloista käsityötä, Nielek kertoo.

— Robottejakin olemme kokeilleet, Jahir lisää.

— Mutta niiden virittäminen vaatii hirveästi työtä ja silti ne toimivat huonosti. Sadonkorjuu käsityönä on hyvää liikuntaa, Nielek sanoo ja näyttää hauistaan.

— Mutta sitä on liikaa, sanoo yksi lapsista ja heilauttaa kaislasta punottua koria:

— Yritämme selittää apinoille, että saatuaan korin täyteen ne saavat lasketella köysiradallamme. Köysirata on niistä tosi hauska.

Terassilta laskeutuu loivasti köysi, jonka varassa kulkevan pyörän akseliin on ripustettu istuinkapula.

— Lisäksi niille on luvassa jaettavaksi kakku, jossa on hedelmää ja pähkinää. Se on niille eksoottinen herkku. Iso pala kullekin.

Apinoiden touhuja seuraava Keala Huomauttaa, että ne näyttävät mieluummin syövän itse kaikki hedelmät ja pähkinät. — Se onkin terveellisempää.

Yksi apinoista sentään tuo herkullisen näköisen hedelmän koriin, mutta toinen käy heti nappaamassa sen ja pakenee vikkelahti latvustoon. Kaksi apinoista nykii kaiteeseen sidottua köysiradan istuinkapulaa samalla kun yksi apinoista hiipii kohti katosta, josta leviää kakun tuoksu.

— En ymmärrä, miksemme saa niitä oppimaan, vaikka ne ovat hurjan älykkäitä.

— Ehkä niitä ei kiinnosta ihan hirveästi, Vairea arvelee.

— Ehkä ne ovat liian älykkäitä huijattavaksi, Keala lisää.

Jahir kuitenkin väittää päinvastaista:

— Apinat eivät kykene ajattelemaan riittävän pitkäjänteisesti eivätkä oppimaan aitoa yhteistyötä: *“Kun keräämme porukalla korin täyteen, saamme yhteisen palkinnon.”* Liian vaikeaa. Siinä on apinan ja ihmisen ero. Luin juuri Teollisen Kukoistuksen Kaudella kirjoitetun kirjan ihmisen ja apinan evoluution eroista:

— Kivikaudella ryhmä luolamiehiä kykeni hyvällä yhteispelillä kaatamaan mammutin, mutta onko kukaan kuullut tarinaa apinoista pyydystämässä elefanttia. Elefantteja sentään oli pyydystettäväksi vielä Sinnittelyn Kauden alkuaikoina.

— Apina ei osaa nähdä itseään osana yhteistä hanketta, ei osaa katsoa lauman toimintaa itsensä ulkopuolelta – lintuperspektiivistä. Ihmisestä tuli ihminen, kun se oppi ymmärtämään olevansa osa yhteisöä, oppi ymmärtämään kokonaisuuden edun. Ihmiset voivat metsästysretkeä suunnitellessaan piirrellä tikku-ukkoja ja ymmärtävät, miksi kunkin heistä on järkevä hoitaa jonkun tikku-ukon homma, mutta apinat eivät tällaista ymmärrä. Apinoiden touhu saattaa näyttää yhteistyöltä, mutta kukin apinoista tarkastelee tilannetta vain sen hetkisen oman etunsa kannalta. Jo luolamiehet sen sijaan ymmärsivät, että jos he onnistuvat kaatamaan mammutin, saaliinjaosta ei tarvitse tapella. Oma etu toteutui yhteisen edun kautta.

— Julmin konstein ovat luolaihmiset joutuneet itsensä elättämään, Vairea huokaa.

— Yhteistyökyvyttöntä tai ei, mutta en minäkään viitsisi poimia hedelmiä sellaisille, jotka siihen itsekin kykenevät, Keala sanoo.

— Eivät meidän apinamme ole tyhmiä eivätkä yhteistyökyvyttömiä. Ne ovat mukavia ja älykkäitä, pieni tyttö sanoo.

— Yhteistyö ei vaadi älyä eikä mukavakaan tarvitse olla. Tekevähän mehiläisetkin yhteistyötä, vaikka ovat tosi alkeellisia olioita ja pistävät kipeästi, toinen pieni lapsi huomauttaa.

Jahir alkaa laskea sormillaan:

— Yhteistyöhön voi päätyä

1. Geneettisten vaistojen varassa, kuten mehiläiset ja muurahaiset;
2. Laumanjohtajan käskystä – luonto-ohjelmissa puhvelit asettuvat puolustusrinkiin laumanjohtajan mylväisystä. En tiedä, elääkö nykyään mitään puhvelia vastaavaa laumaeläintä;
3. Siksi, että yhteistyö tuntuu hyvältä ja oikealta tai;
4. Järkeilemällä yhteistyö omaksi ja yhteiseksi eduksi.

— Hassua. Olen aina ajatellut, että yhteistyöhön kykenevät vain kaikkein pisimmälle kehittyneet lajit, Keala sanoo.

— Millä mittarilla pisimmälle kehittyneet? Vairea kysyy.

— Miten niin mittarilla? Keala ihmettelee. — Kehittynyt on tietysti sellainen, joka pärjää lajina ... ei vaan ... vaikuttaa eniten kehitykseen ... tietysti vain jos vaikutus on hyvä ... Mitä ihmismäisempi, sitä kehittyneempi, Keala virnistää lopuksi.

Pienin lapsista katsoo Jahiria ja kysyy:

— Olivatko mammutit paljon isompia ja vaarallisempia kuin elefantit?

— Miten niin? Jahir kysyy.

— Sanoit äsken, että jo kivikaudella ihmiset kykenivät porukalla tappamaan mammutin, mutta apinat eivät paljon myöhemminkään pystyneet pyydystämään edes elefanttia, kysyjä selittää.

— Niinpä taisin sanoa. Luulen, että olivat, Jahir sanoo.

— Ehkä apinat eivät tappaneet elefanteja siksi, että olivat ihmisiä kiltimpiä, yksi lapsista aprikoi.

— Apinat ovat kasvissyöjiä. Miksi ne vaivautuisivat pyydystämään elefanteja?

— Ehkä niistä tuli kasvissyöjiä, koska eivät osanneet metsästää.

— Apinat syövät myös lihaa, jotkut jopa sukulaislajin apinoita.

— Ehkä apinat eivät rosvoile, koska eivät ole hyviä yhteistyössä. Eihän kukaan tee mitään julmaa yksinään. Sekasorron ajan rosvotkin liikkuvat aina laumoina. Johtaja villitsi ne hullutuksiin.

— Isä väitti eilen illalla, että apinalaumat voivat sotia keskenään, lapsista isokokoisin sanoo. — Kykenevät sotimaan laumana, yhteistyössä?

— Yhteistyö ei aina ole hyvää, kaunista eikä kilttiä.

— Pitääkö minun perehtyä apinayhteisöjen elämään tarkemmin? Jahir kysyy.

— Eikö riitä myöntää, ettemme tiedä apinoiden elämästä juuri mitään? Vairea vastaa.

— Minä haluan tietää apinoista kaiken, sanoo pienin lapsista.

Yksi apinoista sieppaa tyhjän korin ja kiipeää kirkuen latvustoon. Toiset lähtevät seuraamaan.

— Okei, insinöörit voittivat, sanoo apinoita innokkaimmin opettanut.

— Insinöörit? Vairea hämmästelee.

— Meistä apinoiden hyväksikäyttäminen oli alun perin huono ajatus, yksi sivussa pysytelleistä lapsista sanoo. — Me haluamme rakentaa kolmen rämeeseen ankkuroidun vetypallon varassa liikuteltavan korin, josta voimme kätevästi poimia hedelmiä.

— Oletteko saaneet luvan sellaiseen? Nielek kysyy.

— Saamme heti, kun pyydämme. Meillä on vakuuttavat piirustukset.

Polun metsäosuus päättyy pensaita kasvavalle aukiolle meren rantaan. Pensaston laidassa on karhe aaltojen kasaamaa kasvijätettä ja siitä eteenpäin meressä kelluu toisiinsa puomeilla nivelöityjä poijuja ja niiden välissä kasvavaa levää.

— Ilmalaivasta katsoen nuo poijut näyttivät neulasilla toisiinsa kiinnitetyiltä mustikoilta, Keala sanoo.

— Koko räme on tuollaisen poijuverkoston varassa. Se vaimentaa aaltoja ja tuottaa sähköä.

— Poijuja ja puomeja? Minä luulin, että räme on kelluvaa mangrovekasvustoa.

— Me rakennamme kehikon, luonto – vähän autettuna – hoitaa loput. Kehikon osat – poijut ja puomit – teemme rämeen kasvien selluloosasta valmistetusta muovista joten ovat nekin tavallaan mangrovekasvustoa.

Hyvissä ajoin ennen auringonlaskua he saapuvat yhteen rämeen kaislamajakylistä ja asettuvat sen keskusauiolle veden ääreen rakennetulle terassille. Kealan ja Vairean mielestä kylä on lammen rannalla, Jahir puhuu aukosta, Nielek avannosta.

— Komentokeskus, tietokoneet ja muut herkät laitteet ovat noilla kukkuloilla kosteudelta suojatuissa ilmastoiduissa parakeissa. Niiden yhteydessä on asuintiloja, mutta monet meistä asuvat mieluummin tällä lailla raittiissa ulkoilmassa luonnon keskellä, Jahir selittää.

— Käymme uimassa ja tulemme sitten auttamaan päivällisen valmistamisessa, Nielek huikkaa kolmelle jonkin rakennuspuuhansa keskeyttäneelle kyläläiselle.

— Ilmoitus riittää? Keala sanoo Nielekille.

— Ilmoitus?

— Meillä toisen kotiin ei voi asettua kutsumatta.

— Yhteinen koti. Kaikki kodittomia. Eikä rämeellä kukaan ole vieras. Meitä on alle viisituhatta.

— Elätte kuin Looane Etelä-Meren saarilla, Keala sanoo.

Nielek, Jahir, Vairea ja Keala pyytävät muutaman kalan, keräävät simpukoita ja kotiloita sekä aterian lisukkeeksi merilevää ja alkavat kokata lammen rannalla olevalla keittokatoksella. Jälkiruoaksi he poimivat hedelmiä ja pähkinöitä. Kokkaamisen lomassa he napostelevat uunissa paistettuja hyönteisten toukkia.

Tropiikin aurinko laskee nopeasti kesken ruoanlaiton. Nielek sytyttää terassille kellertävää valoa oudosti lepattavia sähkölyhtyjä. Vain keittokatokseen syttyy kunnollinen valo.

Lepattavien valojen äärelle alkaa ilmestyä väkeä. Pian valojen ympärillä istuu piirissä parikymmentä kyläläistä.

— Näettekö syödä tässä valossa? Nielek kysyy Vairealta ja Kealalta.

— Yllättävän hyvin, Vairea vastaa.

— Joku alkukantainen vietti houkuttaa ihmistä sytyttämään nuotion, vaikka hyvin tiedämme nuotion tuottavan hiilidioksidia ja hiukkaspäästöjä. Kokeilimme, saisiko oikeaoppinen hyvin valaiseva keinovalo – kuten tuo keittokatoksen valo – meidät unohtamaan nuotion houkutuksen, mutta opimme, että illan hämärtyessä ihminen kaipaa nuotiomaisesti lepattavaa kellanhämärää valoa. Se rauhoittaa mietiskelemään elämän perusasioita. Nämä kaaosvalolyhdyt eivät näytä oikealta nuotiolta, mutta niiden lepatuksessa on kuitenkin nuotiomainen dynamiikkaa. Kuten nuotion liekki myös kaaosvalolyhdyn

lepatus on kaoottista eikä siksi tylsän ennakoitavaa, mutta kuitenkin rauhoittavaa – ei aiheuta dramaattisia yllätyksiä.

Keala kääntelee neuvottomana isoa kotiloa lautasellaan.

— Tarvitset tällaisen koukun, hänen vierustoverinsa sanoo ja vetää oudon näköisellä koukulla kotilon sisuksen esille.

Oikean ruokailuvälineen saatuaan Keala oppii nopeasti ja osaamisen ilosta ahmii kuusi kotiloa.

— Onpa hyviä. — Kuka keksi ryhtyä uittamaan tällaisia mättäitä maailman merillä? Tarkoitan kelluvia rämeitä.

— Sekasorron alkaessa maailmassa oli reheviä rannikkorämeitä – varsinaisia viidakoita täynnä niin vedenalaista kuin -päällistäkin elämää, hänen vierustoverinsa aloittaa ja Nielek jatkaa:

— Esivanhempamme tutkivat mahdollisuuksia hyödyntää rämeiden luontoa. Vaikka mantereiden sisäosat aavikoituisivat, rannikoilla riittäisi kosteutta, he päättelivät. Jos rämeiden luontoa opittaisiin hyödyntämään kestäväällä tavalla ja rämeitä levitettäisiin tarpeeksi laajalle, monille aavikoituvien alueiden asukkaille voitaisiin tarjota hedelmällinen elinympäristö.

— Rämeet kuitenkin sopeutuivat odotettua heikommin ilmaston muuttumiseen ja meren pinnan nousemiseen, kuuluu tumma naisen ääni kaaosvalon jättämästä varjosta.

— Alunperin rämeillä kasvoi sekä makean että suolaisen veden kasveja, mutta rämeiden kautta mereen laskevien jokien vähitellen ehtyessä makean veden eliöstö rämeillä alkoi kuihtua. Muutama rannikkoräme sai kuivuuden lisäksi

kiusakseen satunnaisten rankkasateiden aiheuttamat rajut tulvat, kertoo tumma naisen ääni vastapäätä kaaosvaloa.

Varjosta Kealasta vasemmalle heleä naisen ääni alkaa puhua:

— Toisin paikoin alavilla rannikoilla on nytkin räme-alueita, matalissa rannikkovesissä merenalaisia ruohikkoniittyjä ja levämetsiä. Monin paikoin kasvuympäristö muuttui huonommaksi, mutta jossain harvoissa paremmaksi. Pahinta oli se, että muutos oli nopeaa eikä pysyvää.

Keala yrittää nähdä, minkä näköisiä puhujat ovat, mutta läikehtivä kaaosvalo hävittää kehon ja kasvojen piirteiden yksityiskohdat.

— Samaan aikaan rämeet alkoivat houkutella yhä enemmän pakolaisia, koska muualla olosuhteet huononivat vielä nopeammin, Nielek lisää.

— Pakolaisia ja rosvojoukkioita, Jahir täydentää. — Nooh, pakolaisia rosvotkin alun perin olivat.

— Miksi jotkut yhteisöt taantuivat rosvojoukoiksi huonojen aikojen alkaessa, kun taas toiset jaksoivat sinnitellä sivistyneesti epätoivoisessakin tilanteessa? Vairea kysyy. — Muut uskoivat varman maailmanlopun tulevan muutaman vuoden sisällä ja elivät sen mukaisesti, mutta teidän esi-isänne rakentelivat kelluvia rämeitä asuinpaikoiksi tuleville sukupolville siltä varalta, jos joku kuitenkin selviäisi.

— Esi-isämme alkoivat kehittää rämeillä asumista ilmastokatastrofin varalta jo varhain, joten heidän yhteisönsä oli henkisesti valmistautunut Teollisen

Kukoistuksen romahtamiseen, nainen vastapäättä selittää. — He tiesivät, että toivoa on, kunhan riittävän monet jaksavat ponnistella katastrofia vastaan.

— Jotkut ajattelivat, että oli toivoa tai ei, tyylikkäintä, motivoivinta ja mielenkiintoisinta on käyttää aikansa yrityksiin selvitä katastrofista.

— Valmistautumattomista monen ihmisyyys romahti. Heissä pääsi esille hyvinä aikoina peitossa ollut itsekkyyys ja ahneus.

— Ja väittivät muiden ahneutta ja itsekkyyttä vaikeuksiensa syyksi.

— He alkoivat saarnata, että jokaisen joukkion – viime kädessä jokaisen yksilön – oikeus ja velvollisuus on pitää huolta vain itsestään niin, että ihmiskunnan parhaimmisto valikoituu jatkamaan sukua.

— Rämeitä oli alusta asti levitetty merelle päin ponttonien varaan, joten oli luontevaa rakentaa kokeeksi rannasta irrallaan kelluvia rämeitä. Aavalla merellä ajelehtiva räme olisi paremmin turvassa rosvoilta, merenpinnan nousu ei häittäisi ja mikä parasta, räme voitaisiin ilmaston muutosten mukaan 'purjehtia' kasvun kannalta suotuisille seuduille, Nielek kertoo.

— Merelle lähdettiin olosuhteiden pakosta – rosvoja pakoon. Kelluvista rämeistä tuli sanctumeja rämetutkijoille ja rämeiden liepeille kertyneille pakolaisille, Jahir täydentää.

— Valtamerillä on laajoilla alueilla suotuisat olot elää ja nykyinen väestön määrä huomioiden käytännössä rajattomasti tilaa kelluville rämeille, Nielek lisää. — Niin

kauan kun aurinko paistaa, kaikki kasvaa ja meillä riittää energiaa kaikkeen tarpeelliseen.

— Täällä tuntee olevansa turvassa maailman pahuudelta.

— Vaikka arkiset vaarat muistuttavat päivittäin olemassaolostaan.

— Elollisen luonnon romahtamisen uhan onnistuu kuitenkin ajoittain unohtamaan.

— Vaikka sen estämiseksi töitä teemmekin.

— Miten rämeet selvisivät sekasorron vuosisadoista? Eikö tukirakenteiden valmistaminen vaadi isoja tehtaita? Vairea kysyy. — Mistä saitte varaosia teknisiin laitteisiinne?

— Elämä rämeillä – tekniikkakin – on suunniteltu kierrätyksen ja omavaraistuotannon varaan. Suotuisassa ympäristössä omavaraistaloudessa voi elää kohtuullisen mukavasti. Totuttelua ja vaivannäköä se tietysti vaatii.

— Rämeet eivät harmi kyllä ole aivan omavaraisia. Sekasorron aikana pari ensimmäistä vuosisataa sujui rämeillä melko mukavasti niille haalittujen varmuusvarastojen turvin, mutta vähitellen laitteet alkoivat kulua loppuun, alkoi olla pulaa kaikesta ja eläminen kävi vaikeaksi.

Keala on alkanut tuijottaa kaaosvaloja ja lakannut yrittämästä saada selvää, minkä näköisiä puhujat ovat.

— Vaikka räme on melko tekninen systeemi, se tulee joten kuten toimeen omillaan muutaman vuosisadan, ellei satu pahoja onnettomuuksia, tuttu tumma ääni vähän kauempaa sanoo. — Laitteet on suunniteltu ja rakennettu

kestämään pitkään, niistä pidetään hyvää huolta ja niiden osat ja materiaalit voidaan kierrättää.

— Elpymisen alkaessa raaka-aineita ja uudenlaisia työkaluja ja laitteita alettiin ostaa ulkopuolisilta, vaikka kaupankäynti oli vaikeaa, Nielek alkaa kertoa. — Valmistajia oli vähän, luotettavia vielä vähemmän ja nekin joutuivat piilottelemaan. Rosvojen eksyttämiseksi rämeiltä ajettiin sukellusveneillä – pelottavan alkeellisilla – salaiseen paikkaan, jonne myyjä – yleensä luotettavaksi uskottu vaeltaja – livahti omia salaisia teitään. Se oli vaikeaa, hidasta ja vaarallista.

— Olen luullut, että sekasorron aikana kaikki teollinen toiminta pysähtyi, Keala sanoo arasti. — Että nousu alkoi vasta, kun arkistot löydettiin ja niiden tietoja alettiin ymmärtää.

— Pari sataa vuotta mentiin jyrkkää alamäkeä – pula kaikesta paheni, mutta silloinkin lapsille välitettiin arjen taitoja. Käsityötaitoja pidettiin yllä ja sovitettiin pula-ajan oloihin. Hyödynnettiin Teollisen Kukoistuksen Kaudelta jäänyttä romua, työkaluja ja laitteita ja Teollisen Kukoistuksen Kauden infrastruktuurin raunioita. Pahimman pulan aikaan elettiin omavaraistaloudessa lähimpien sukulaisten kesken, mutta vähitellen kehittyi alkeellista teollista toimintaa ja alettiin käydä kauppaa.

— Mutta siinä Keala on oikeassa, että nykyisen kaltainen talous lähti kehittymään vasta, kun pari-kolme sataa vuotta sitten aloitettiin systemaattinen arkistojen tutkiminen ja sen vaatima tieteiden opiskelu. Siihen asti arkistoja oli pidetty

liian vaikeina nykyihmisen ymmärtää. Ehkä jopa liian pyhinä avattavaksi.

— Ehkei ollut mahdollisuutta koota riittävästi yhteen tutkijoita, jotka voivat päätoimisesti tutkia arkistoja ja opiskella tieteitä.

Vairea ja Keala eivät jaksakaan kysellä enempää vaan vaipuvat kaaosvalon tuijotteluun. Kyläläiset alkavat keskustella seuraavan päivän töistä. Huolenaiheita tuntuu olevan niin paljon, että Keala valpastuu sanomaan:

— Kuulostaa kuin räme saattaisi tuhoutua milloin hyvänsä.

— Ei sentään, mutta kelluva räme vaatii jatkuvaa valpasta huolenpitoa, Jahir myöntää.

— Onnettomuuksia on sattunut, mutta niin kauan kuin joka ilta ja aamu mietimme, mikä kaikki voi mennä pieleen, mikään onnettomuus ei voi ainakaan yllättää meitä, Nielek lisää.

Kaaosvalon piirin puolihämärästä kuuluu kommentteja:

— Rämeen kasvusto saattaa vaikuttaa luonnolliselta, mutta se kuihtuisi muutamassa kuukaudessa ilman jatkuvaa hoitoa.

— Järjestelmät vaativat jatkuvaa ylläpitoa ja korjailua.

— Myrskyn lähestyessä on muistettava valtava määrä varotoimenpiteitä.

— Silti myrskyn jäljiltä on yleensä paljon korjattavaa.

— Pahan hurrikaanin jäljiltä ei kyllä jää mitään korjattavaa.

— Vain yksi räme on epäonnistunut hurrikaanin väistämisessä. Vaikka rämettä ei voi varsinaisesti purjehtia, myrskykaudella on mahdollista pysytellä poissa myrskyalueilta.

— Kehitämme jatkuvasti uusia ratkaisuja rämeen rakenteiden ylläpitämiseen, uusia viljelymenetelmiä, – –, mutta meillä ei ole varaa virheisiin. Riskejä pitää arvioida jatkuvasti.

— Mikään ei ole aivan varmaa, vaikka olisimme kuinka huolellisia. Vaaroista pitää jutella jatkuvasti.

— Harmittelette huolia viimeiseksi ennen nukkumaan menoa. Uskotteko, että keksitte niihin ratkaisut yöllä unessa? Vairea vitsailee.

— Sellaistakin on sattunut.

— Eikö huolien pohdiskelu ennen nukkumaanmenoa aiheuta painajaisia? Keala kysyy.

— Unissaan ei tarvitse painia huoliensa kanssa, kun on jakanut ne kavereilleen ennen nukahtamista.

Väki nuotion ympäriltä alkaa tehdä lähtöä nukkumaan.

— Jahir ja Nielek, poistin teidät hätätilanneryhmästä, yksi lähtijöistä huikkaa.

— Selvä, Jahir ja Nielek kuittaavat.

— Hätätilanneryhmä? Kuulostaa draamattiselta, Keala sanoo.

— Esimerkiksi myrskyn yllättäessä hätätilanneryhmä tekee sellaisia päätöksiä, joista ei ehdiä jutella kaikkien kanssa, Jahir selittää.

— Melkein turha koko ryhmä. Kuten kuulitte, näemme paljon vaivaa vaarojen ennakoimiseen. Hätätilanneryhmä on lähes mahdottomaan varautumista.

— Millä perusteella juuri teidät on valittu tekemään päätöksiä hätätilanteessa?

— Jokainen vuorollaan päivystää hätätilanneryhmässä, Nielek vastaa. — Me harjoittelemme säännöllisesti niin, että kaikki osaavat.

— Melkein jokainen. Muutama meistä ovat niitä, jotka sapelihammastiikerin karjahtaessa jäisivät varmistumaan tilanteen vaarallisuudesta ja siitä, että valitsevat selviytymiskeinoista ehdottomasti parhaan, Nielek virnistää. — He eivät päivystä hätätilanneryhmässä.

— Muutama taas alkaa hosua toohottaa heti kun jotain yllättävää tapahtuu, Jahir lisää. — Jotkut lamaantuvat.

— Minä en osaisi tehdä mitään hätätilanteessa, Keala sanoo.

— Et täällä rämeellä, Jahir toteaa. — Kotilaaksossasi tiedät, mitä vaaroja rankkasade tai lumivyöry aiheuttaa, miten varautua niihin ja mitä tehdä, kun sellainen iskee.

— Hätätilanteissa on tärkeää, että syntyy selkeä yhteinen päätös, jonka mukaan toimitaan ripeästi, Nielek pohtii. — Tietysti mielellään hyvä päätös. Joko taistellaan

myrskyä vastaan kaikin voimin tai sitten evakuoidutaan järjestelmällisesti ja jätetään räme heitteille. Huonosti käy, jos esimerkiksi osa ihmisistä alkaa evakuoitua omin päin toisten luullessa kaikkien yrittävän pelastaa rämettä.

Jahirin ja Nielekin noustessa ylös Vairea sanoo: — Haluaisin nukkua vapaan taivaan alla meri-ilmassa. Vaikka ilmalaivoissa on tilaa ja ilma raikas, silti siellä tuntuu kuin olisi vankina pullossa.

— Voittehan te jäädä tähän terassille ja nukahtaa veden loisketta kuunnellen ja tähtitaivasta katsellen. Tulkaa sisään, jos alkaa sataa, Nielek sanoo osoittaen lähintä kaislamajaa.

Tihkusade herättää Kealan. Nälkä. Hämärää. Onko nyt lyhyt tropiikin aamuhämärä ennen auringon nousua vai joko aurinko on noussut paksujen pilvien taakse?

Nielekin antama peitto on pitänyt kohtuullisesti vettä, mutta tyyny on märkä ja tukka kostean takkuinen. Vairea nukkuu selällään tyytyväisen näköisenä kasvoilleen tihuuttavasta vedestä huolimatta. "Ei näytä huolet painavan."

Keala virittää repuista ja peitteestään Vairean kasvoille sadekatoksen ja lähtee pitkospuita pitkin kohti kylän keskellä olevaa katosta. Katoksen takana erottuu

tiikusateen läpi valtava harmaa möhkäle – kukkulan laelle ankkuroitu Diomedea.

Katoksen tuulen puolelle on laskettu suojaksi kaislaverhoja. Vessassa käytyään Keala katselee katoksen alla aamiaistaan nauttivia kyläläisiä.

Taas tällainen tilanne: Pitäisi jutella, mutta aamunpöpperöisenä en keksi, mitä sanoa, miten aloittaa. Ihan vieraassa paikassa voisin toivottaa pikaisesti hyvät huomenet kohdalle sattuville ja asettua pienen nurkkapöydän turviin, mutta näitä eilisestä tuttuja en kehtaa pakoilla. Eikä täällä edes ole pientä nurkkapöytää, jonka rauhaan voisi vetäytyä. Katoksessa on kolme isoa pyöreää pöytää ja ruuat on laitettu tarjolle karuselliin keskelle pöytää niin, ettei suutaan avaamatta edes saa mitään syödäkseen: *“Sopiiko, että pyöräytän nuo kotilot kohdalleni?” “Odota hetki, että ehdin kaataa mehua itselleni.”*

Olisi pitänyt odottaa, kunnes kaverit heräävät.

Puolen tunnin kuluttua, kun Vairea, Jahir ja Nielek saapuvat aamiaiselle, Keala istuu virtuaalilasit päässään ja kääntelee edessään pöydällä olevaa ohjaussauvaa kahden nuoren miehen ohjeiden mukaan.

— En tiennyt Kealan olevan noin innostunut tekniikasta, Nielek naurahtaa.

— Ai hei, tekin tulitte jo, Keala sanoo tutun äänen kuultuaan. — Katsokaa tätä. Katsokaa sähvelin näyttöä.

Ilmeisesti lennokkiin kiinnitetty kamera seuraa kolmea korkean jyrkänteiden seinämän suuntaisesti liitelevää isoa lintua. Kun linnut kääntyvät kohti jyrkännettä, Keala kääntelee sähveliin kytkettyä ohjaussauvaa ja lennokki kaartaa lintujen perään.

— Vairea, onpa hyvä, että opetit minut lentämään, Keala sanoo seuraten virtuaalikatseellaan lintuja ja käännellen konetta niiden perään.

Samassa lennokki huojahtaa. Keala kääntää päätään virtuaalilaseineen oikealle taakse ja kuva sähvelin näytöllä kääntyy vastaavasti. Iso lintu yrittää saada otetta koneen perästä.

— Käänny syöksyyn ja sitten oikealle poispäin jyrkänteestä, nuori mies Kealan vieressä opastaa.

— Lintu suojeli pesäänsä.

— Missä tuo tapahtui? Vairea kysyy.

— Parisen kymmentä kilometriä luoteeseen.

— Siellä on elämää?

— Lintuja, jotain kalantapaista linnuille ja siis meressä kaloille jotain syötävää. Maalla ei kasva mitään. Yritämme istuttaa sinne jotain. Rantaan yritämme istuttaa puolikkaan tästä rämeestä.

Heti aamiaisen jälkeen Vairea, Jahir ja Nielek ovat valmiita jatkamaan patikointia rämeen halki. Hetken emmittyyään Kealakin päättää luopua enemmästä lennokin lennättelystä ja lähtee mukaan. Kiittää kuitenkin pitkään häntä

opastaneita nuoria miehiä. Näyttää aikovan halatakin, mutta jättää lopulta halaamatta.

Puoli tuntia käveltyään he saapuvat Kealan jo ilmalaivasta havaitsemalle rämettä halkovalle 'repeämälle'.

— Yritämme istuttaa rämeestä tämän puoliskon, jolla seisomme, Kealan lennättämän lennokin näyttämän saaren rantaan, Jahir sanoo. — Jos huomenna näyttää siltä, että kannattaa yrittää, irrotamme puoliskot kokonaan toisistaan.

— Mistä löydätte uudelle rämeelle asukkaat?

— Ei kumpikaan puoli ole toista uudempi ja molemmilla puolilla on jo valmiiksi asutusta. Jotkut muuttavat puolelta toiselle, mutta useimmat jäävät omalle puolelleen. Rämeasutuksen idea on lisääntyä jakaantumalla.

— Joudutteko te kaksi eroamaan? Keala kysyy.

— Emme ole koskaan edes asuneet samalla rämeellä, Jahir vastaa.

— Vielä, Nielek lisää. — Purjehdin tänne viime viikolla vallan toiselta rämeeltä, mutta tiedeleirin jälkeen asetumme jonnekin yhdessä.

— Luullakseni, Nielek lisää ja vilkaisee Jahiria ilkikurisesti.

Vairean mielestä Jahir näyttää ensin yllättyneeltä, mutta toivuttuaan nyökkää tyytyväisen huvittuneena.

Sekasorron ja Sinnittelyn ajat

Teollisen kukoistuksen kaudella vallitsi paratiisimainen sopu ja yltäkylläisyys. Jokainen maailman kymmenestä miljardista ihmisestä sai vähin ponnistuksin, mitä kohtuudella saattoi toivoa. Hyvinvoinnista nauttiessa ei tullut mieleen hamuta rikkauksia yli oman tarpeen vaan jakaa, ei tullut mieleen hamuta valtaa vaan sopia yhdessä.

Ilmastonmuutoksen alkaessa uhata yltäkylläisiä oloja ihmiset hätääntyivät ja alkoivat rohmuta itselleen ruokaa ja tavaraa. Yltäkylläisyydessä ihmisiltä oli hämärtynyt käsitys *Ubuntun* tärkeydestä ja unohtunut, mitä sen ylläpitäminen vaatii. Empatia kuihtui. Kilpailu oman elintason turvaamisesta rapautti ihmisten keskinäistä luottamusta, mikä vaikeutti yhteistoimintaa ja heikensi entisestään selviytymisen mahdollisuuksia.

Sinnittelyn Kaudella Sekasorrosta selvinneet alkoivat ymmärtää *Ubuntun* arvon, mutta itsekkään kilpailun päästyä vallalle oli vaikea enää heittäytyä luottamaan kanssaihminen hyvyyteen. Monissa heimoissa itseään hyveellisenä pitävä valtaeliitti yritti edistää yhteisön sisäistä luottamusta karkottamalla ne, jotka heidän mielestään syyllistyivät ahneuteen ja lyhytnäköiseen itsekkyyteen. Osa karkotetuista oli edesvastuuttomia pummeja – niin köyhiä kuin rikkaitakin, mutta monet karkotettiin vain, koska he olivat eri mieltä valtaeliitin kanssa tai jotenkin muuten vaan erilaisia. Vaikeat olot vahvistivat ahdasmielistä fundamentalismia. Elämisen mahdollisuus haluttiin säästää vain tarkalleen samanmielisille kaikin puolin itsen kaltaisille.

Ubuntu korvasi tribalismi. Hyljeksinnän ja karkotuksen pelossa kaikki teeskentelivät olevansa samaa mieltä, matkivat toinen toisiaan ja noudattivat tarkasti heimon perinteitä ja tapoja niin kuin heimopäälliköt määräisivät. Kaikkea vierasta, erilaista ja kaikkea ulkopuolista kuului pitää uhkaavana barbariana. Koska ei voinut tietää, kuka kavereista oikeasti oli heimopäälliköille uskollinen, itsenäisesti ajattelevatkin teeskentelivät varmuuden vuoksi myöntyväistä.

Yksittäinen nälän ja sairauksien heikentämä karkotettu saatettiin hyväksyä takaisin yhteisöön – ihan pohjalle, mikäli hän osoitti nöyrää katumusta, mutta muuten karkotetut pidettiin loitolla ‘hyveellisten’ yhteisöistä vaikka väkivalloin. *Ubuntu* alettiin nähdä verkostona ‘hyveellisten’ linnakkeita, joita paha maailma – ‘hyveellisten’ yhteisöistä karkotetut ja muut rosvot – piirittivät.

Onnesta, olosuhteista ja asukkaiden kyvyistä riippuen ‘hyveellisten’ linnakkeet – sanctumit – kehittyivät ihanneyhteisöiksi, heimopäälliköiden johtamiksi harvainvalloiksi, brutaaleiksi barbarioiksi tai vaeltelevat vandaalit tuhosivat ne.

Sanctumeista karkotettujen lisäksi jäljellä olevissa metsissä, savanneilla ja mantereiden rannikkovesillä kierteli vaeltelevan elämäntavan vapaaehtoisesti valinneita heimoja. Osa degeneroitui kierteleviksi kädestä suuhun eläviksi rosvojoukoiksi, osa pärjäsi ja kehittyi oveluudella ja vikkelyydellä.

Vielä aivan viime vuosikymmeninä on havaittu vuosisatoja eristyksissä eläneitä ihmisyhteisöjä. Usein heidän asutuksensa on havainnut joku aikansa kuluksi maisemia kiikaroinut ilmalaivan matkustaja. Eristyksissä eläville heimoille yritetään viestiä, että olemme kiinnostuneita tutustumaan ja saatamme osata jotain, mistä heille voisi olla hyötyä. Sen jälkeen päätös on heidän. Harva eristäytyneistä on halunnut vaihtaa elämäntapaansa, mutta osa on halunnut alkaa pitää yhteyttä. Jotkut ovat hyväksyneet tutkijoita elämään kanssaan. Tutkijat ovat suurella mielenkiinnolla tutustuneet heidän kieleensä, historiaansa ja erityisesti heidän tapaansa elää yhdessä.

Joskus eristäytynyt heimo on löytynyt joltain suunnitelmiamme kannalta niin tärkeältä paikalta, että olemme tunkeutuneet heidän reviirilleen. Konfliktit eivät ole ratkenneet helposti, mutta joskus heimolla on ollut tilaa väistyä, joskus taas monet heimon jäsenistä ovat halunneet liittyä tiivimmin nykymaailmaan. Silti moni kulttuuri on tuhoutunut. Yhä useamman mielestä turhaan. Joku viisikymmentä vuotta sitten välttämättömältä näyttänyt hanke näyttää nykyään vain yhdeltä hankkeelta monien joukossa.

VIIKUNAKEIDAS

He ovat nähneet kuvia ja videoita Viikunakeitaasta: Viikunakeidas ilmasta nähtynä, Viikunakeidas aavikolta, aavikkoa Viikunakeitaalta nähtynä, aurinko nousemassa Viikunakeitaan ylle, Viikunakeidas yövalaistuksessa, hiekkamyrsky Viikunakeitaalla, – –. Silti he kokoontuvat salonkiin katsomaan, millainen Viikunakeidas on omin silmin nähtynä. Miehistö ja muut matkustajat tekevät tilaa ison etuikkunan ääreen:

— Keala, Vairea, Jahir, Nielek. Täältä näette parhaiten. Oletteko ihan varmoja, että haluatte tuonne?

— Yhtä hassun näköisiä kuplia kuin kuvissa, Keala sanoo. — Kuin sammalikkoon olisi puhallettu saippuakuplien ryppäitä.

— Isoja saippuakuplia, Jahir sanoo. — Eivätkö nuo isoimmat ole yli sata metriä korkeita?

— Tuollaisia rakentamaan olemme kenties jopa parempia kuin Teollisen Kukoistuksen Kauden rakentajat, joku miehistöstä sanoo. — Muuhun meillä ei oikein olekaan osaamista.

— Ei meillä ole varaa monenlaisiin rakennustekniikoihin, joten rakennuksemme ovat isoja tai pieniä kupoleita, pyöreitä tai pitkulaisia, toinen miehistön jäsen lisää.

— Aikovatko he kasvattaa satametrisiä puita?

— Ehkä isot kasvihuoneet haihduttavat vettä paremmin. Eikö noiden yksi tarkoitus ole tuottaa haihduttamalla merivedestä makeaa vettä?

— Onko noin? Minä luulin, että suola erotetaan jo matkalla tänne tuossa mereltä tulevassa putkessa.

— Ellei peräti jo meren rannalla haihduttamoissa.

— Luulin, että kupolit jäähdytetään vettä haihduttamalla. Kastellaan maa, sumutetaan vettä ilmaan ja imetään vastaavasti kuumaa höyryä pois kupolin huipulta.

— Eikö tuollaisella jäähdytyksellä kaikki peittyisi suolakuorrutukseen?

— Totta, ehkä kupoleihin imetään ilmaa jonkimmoisen vesiharson läpi niin, että kupoleihin menee vain ilmapirran mukaan haihtunutta suolatonta vesihöyryä.

— Maan alla on viileää. Ehkä siellä on iso onkalo, jonka ilmaan sumutetaan vettä ja sitten ilma imetään kupoleihin.

— Yöllä aavikollakin voi olla viileää. Voisiko yön viileyttä varastoida maan alle tai ...

— Olisi jännä suunnitella säätöjärjestelmä, jokaärkevimmin pitäisi tuollaiset kupolit viileinä ja samalla tuottaisi makeaa vettä aavikolle.

— Siinä olisi hirveästi laskemista ja koodaamista. Minulta varmaan menisi hermo.

— Onneksi ovat jo sellaisen tehneet, mutta olisi jännä tietää, miten nuo kupolit toimivat.

— Joka tapauksessa on mukavaa, että kupolit ovat korkeita. Minua ahdistaa jo ajatus asumisesta matalassa kasvihuoneessa.

Ilmasta katsottuna pensasto aivan kupolien vieressä näyttää vehreältä sammalelta, mutta kasvusto vähänkin kauempana kupoleista tuo Kealan mieleen kotilaakson vuorten ylärinteiden varvikot.

Etäämmällä kupoleista näkyy vain hiekasta pilkistäviä kallioita ja kivikoita. Lähimpien kukkuloiden rinteet vihertävät, mutta kauempana on vain paljaita, karuja kukkuloita. Horisontin takaa kupoleille johtaa kapea kaistale kituliasta kasvustoa – merivesiputki ja sen ympärille kasvatettua pensaikkoa. Suoraan ilmalaivan alapuolella erottuu kuolleen metsän jäänteitä ja rakennusten raunioita.

— Vähän ahdistavaa, Keala sanoo. — Valtavalla aavikolla pieniä saarekkeita hentoa vihreää kasvillisuutta hauraiden kupolien suojissa. Vapaan taivaan alle kasvihuoneiden ympärille on saatu kasvamaan vain ruskean vihreää maata myönteilevää kitukasvustoa ja kaikki on tuon mereltä tulevan kasteluputken varassa.

— Aavikon kasvusto näyttää kitukasvuiselta vaikkei sillä olisi mitään hätää, Nielek arvelee. — Minut Viikunakeidas saa uskomaan, että sisukkaasti puurtamalla kykenemme pitämään luonnon hengissä ja elvyttämään sen ennalleen.

Onhan tuonne aavikolle saatu juurtumaan puitakin. Puut pakottavat aavikon peräytymään.

— Sillä onkin tilaa peräytyä. Ympärillä on kivi- ja hiekkaerämaata silmäkantamattomiin. Ei tuota kaikkea voi peittää noilla kupoleilla.

— Viikunakeitaan kupolit ovat kasvihuonetekniikan ja kasvinjalostuksen koelaboratorioita ja taimitarhoja, Jahir alkaa selittää. — Lisäksi kasvihuoneita tarvitaan joidenkin elintarvikkeiden tuottamiseen, mutta monenlaista syötävää voidaan kasvattaa kupolien ulkopuolellakin.

— Näin kuumassa ei tosin kovin vauhdikkaasti.

— Pensaikko ja metsät jäähdyttävät, kunhan ne kasvavat ja alkavat haiduttaa kunnolla vettä.

— Eikä koko aavikkoa tarvitse vehreyttää keinotekoisesti. Jo muutaman tuhannen neliökilometrin läiskä kasvustoa oikeissa paikoissa saattaa muuttaa paikallisilmastoa niin, että luonnolliset sateet ja kasvillisuus sateiden myötä palaavat jopa sadantuhannen neliökilometrin alueelle.

— Montako neliökilometriä Viikunakeidas kattaa?

— Niin no, tämä ei vielä riitä moisen ketjureaktion käynnistämiseen, mutta tätä laajennetaan koko ajan ja muualle rakennetaan koko ajan lisää samanlaisia. Meillä on aikaa ja aurinkovoimaa pumpata aavikolle vettä ja erottaa siitä suola ja muut mineraalit kunnes alkaa tapahtua. Ja vaikka sateiden ja vihertymisen ketjureaktio ei käynnistyisikään aivan lähiaikoina, tämäkin keidas voi parin

vuosikymmenen kuluttua tarjota mukavat elinolot kymmenille tuhansille ihmisille.

— Kymmenille tuhansille?

— Monelle tuhannelle ainakin. Siis tosi monille. Jos arvioi, että hehtaari voi elättää N ihmistä, niin ...

— Anna olla. Kysytään joltain.

Diomedea ankkuroidaan lähes kilometrin päähän Viikunakeitaan kupoleista.

— Pelkäävätkö he, että Diomedea liiskaa heidän kupolinsa? Jahir pohtii, kun he raahaavat matkatavaroitaan Diomedean käytävillä kohti maahanlaskugondolia. — Toivottavasti emme joudu raahaamaan näitä aavikon poikki?

— Onpa kuumaa ja pölyistä, Keala sanoo astuessaan ulos hiekalle lasketusta gondolista.

Uzome on heitä vastassa ja kättelee jokaisen:

— Nielek, Jahir, Vairea, Keala, tervetuloa. Teistä täällä ulkona saattaa tuntua kuumalta ja pölyiseltä. Minusta ainakin tuntuu. Onneksi tähän aikaan vuodesta tuulee pikkuisen. Tuuli kuivaa hikeä ja vilvoittaa. Tuuli tuntuu mukavalta, vaikka nostaakin hienoa pölyä liikkeelle.

— Vilvoittaa? Lämmintä on kuitenkin yli neljäkymmentä astetta.

Uzome osoittaa alhaalla odottavaa traktoria peräkärriineen:

— Minulle ei ole teille suojarahvarusteita. Kavutkaa kyytiin ja kiiruhdetaan sisään.

He nousevat matka-arkkuineen peräkärryn penkeille. Uzome auttaa heitä virittämään kangaskatoksen suojaksi auringolta. Kaikki on hienon pölyn peitossa.

— Hampaat narskuvat.

— Huuhdo hiekka alas vedellä.

— Otitko sinä kilometrin matkalle vettä?

— Siltä varalta, että olisimme joutuneet itse kärräämään matkatavarat. Varaudun aina kaikkeen.

Viikunakeitaan keskus on toisiinsa limittyvien kupolien ryväs, joista isoimmat ovat sata metriä korkeita. Kukin kupoli limittyy neljästä kuuteen viereiseen kupoliin. Jotkut kupolit ovat niin lähellä toisiaan, että ne muodostavat yhtenäisen tilan, jonka osia erottavat toisistaan korkeat holvikaaret. Toiset kupolit taas ovat melkein erossa toisistaan ja niitä yhdistää matala puolikaaren muotoinen liukuovellinen aukko. Joskus kupolista toiseen vie lyhyt tunneli.

Uzome ajaa ilmalukon läpi sisään yhteen ryppään ulkokehän kupoleista ja pysäyttää traktorin niin, että he voivat laskea suojakankaan peräkärryn yltä. Ilma kupolissa on pölytöntä ja ulkoilmaa selvästi viileämpää, mutta kosteaa.

— Lämpimän kosteaa kuin lehmän henkäys, sanoo Vairea.

Kapea tie kiemurtelee monen kokoisia puita ja pensaita kasvavan viidakon halki. Pienillä aukeilla ja harvemman puuston ja pensaston kohdalla on lehtivartisia kasveja.

Uzome kääntyy huutamaan heille:

— Tämä on tyypillistä ruokaviidakkoa eli keitaiden vastine pohjoisempien ja eteläisempien leveysasteiden ruokametsille. Hedelmiä on muistaakseni ainakin viittä eri lajia, lisäksi kasvatamme monenlaisia pähkinöitä, papuja, juureksia, salaattia, – –.

— Jos nyt katsotte eteen ylös, näette sadonkorjuurobotteja varten asennetut kiskot. Ja tuolla! Etuvasemmalla on juuri yksi poimimassa hedelmiä. Osa sadosta korjataan käsin, mutta tuntuu mukavan yltäkyläiseltä, kun meillä on mahdollisuus kehitellä rutiinitöitä helpottavia laitteita. Vaikka ei sadonkorjuu tällaisessa viidakossa edes ole kovin tylsää rutiinityötä. Ennemmin hauskaa ja monipuolista liikuntaa.

Kapea tie vie kupolin halki puolikaaren muotoisen oviaukon kautta seuraavaan – äskeistä isompaan ja ilmaltaan kuivempaan – kupoliin ja varjoisan viidakon läpi pienelle aukiolle. Niittymäisen kasvillisuuden peittämällä aukiolla on soikea hiekkarantainen lampi, jonka vasemmalla rannalla kasvaa kaksi isoa lehtevää puuta ja oikealla ryhmä pienempiä puita. Lammen takana erottuu kupolin läpinäkyvä seinä tukirakenteineen. Seinän vieressä kasvaa harvakseltaan matalaa pensaikkaa sekä kupolin sisä- että ulkopuolella.

Aukiolla ja metsän reunuspuiden suojissa on muutamia vyötärönkorkuisen kaislaseinämän rajaamia katoksia.

Uzome pysäyttää traktorin yhden lähellä lampea pystytetyn katoksen eteen sen vieressä kasvavan ison pyöreälatvuksisen puun varjoon:

— Voitte majoittua tänne. Katos suojaa auringolta ja puusta varisevilta roskilta. Seinämä auttaa torikammoisia nukkumaan ja huolimattomia pitämään tavaransa kasassa. Nostetaan tavaranne sisään. Sitten voimme käydä uimassa ja mennä kanttiiniiin syömään.

Yhteiskieli

Teollisen kukoistuksen kaudella maailmassa puhuttiin satoja eri kieliä; montaa eri kiinan kieltä, espanjaa, arabiaa, englantia, – – Monet kielistä olivat satoja, jotkut jopa tuhansia vuosia vanhoja.

Sekasorron Kaudella kielet sekoittuivat, kun ihmiset vaelsivat maapallon jäljellä oleville elinkelpoisille alueille ja äidinkieliä ylläpitävät instituutiot kuten media, koulut ja virallinen hallinto rapautuivat. Kielet taantuivat, kun useimpien piti enemmän aikaa tulla toimeen muilla kuin äidinkielellään. Kun joutui opettelemaan monia vieraita kieliä, ei niiden kaikkiin koukeroihin jaksanut perehtyä. Riitti, että tuli joten kuten ymmärretyksi. Tosin joidenkin mielestä kielet eivät taantuneet vaan virtaviivaistuivat, kun turha konstailu karsiutui.

Elpymisen kaudella joukko idealistisia haaveilijoita päätti, että *Ubuntun* mukaisten ajatusten ilmaisemiseen tarvitaan uusi, rakenteeltaan elegantti *Ubuntun* kieli, jonka sanoilla ja sanonnoilla ei olisi vanhojen kielten historiallista painolastia. Aluksi uuden yhteiskielen kehittäminen ja sillä kirjoittaminen oli pienen piirin ilottelua, mutta mielteistön kehittyessä yhä useampi innostui leikkimään uudella helposti opittavalla kielellä, joka kaiken lisäksi oli kauniin tehokas. Kielioppia täsmennettiin, mielteistöön koottiin yhteisvoimin sanakirjaa ja kielestä tehtiin mielteistöön oppikursseja.

Uudissanoista keskusteltiin vilkkaasti. Vanhoista kielistä poimittiin sanoja, jotka oli helppo sovittaa uuteen kieleen. Monet vanhojen kielten sanat olivat monitulkintaisia ja herättivät eri ihmisissä hyvin erilaisia mielleyhtymiä. Tällaiset sanat korvattiin uudissanoilla.

Niin moni hyvä kirjoittaja viehättyi uuteen kieleen, että jokaisen, joka halusi lukea suosituimpia kirjoja ja seurata näytelmiä joista eniten puhuttiin, piti osata uutta kieltä.

Monilla alueilla kieliolot olivat niin sekavat, että uusi yhteiskieli otettiin mielellään yleiseen käyttöön. Tevarun kaltaisissa turvassa säilyneissä sanctumeissa oma kieli on säilynyt niin hyvin, että siitä ei ole vielä luovuttu, vaan yhteiskieltä käytetään pääasiassa ulkopuolisten kanssa kommunikointiin. Ja mielteistön kanssa kommunikointiin.

Mielteistö kykenee jossain määrin kääntämään muita kieliä yhteiskielelle, mutta mielteistön oma kieli on

yhteiskieli. Mielteistön toimivuus perustuu siihen, että käytetään mahdollisimman oikeita ja oikean sävyisiä sanoja ja oikeita lauserakenteita asioiden ilmaisemiseen. Mielteistö kiinnittää huomiota yleisestä käytännöstä poikkeavaan sanojen käyttöön. Erään taidesuunnan mielestä tämä rajoittaa liiaksi sanoilla ja kielen rakenteilla leikkittelyä. On sovittu, että heidän taidettaan ei syötetä mielteistöön, ettei se suotta hämmenny ja ala tinkiä kielen selkeydestä.

LOOANE

Trooppisen kasvuston peittämä rinne laskee jyrkästi mereen. Tulvavedet ja maanvyörymät ovat kaivaneet rinteeseen syviä rotkomaisia uurteita. Seitsemän nuoren seurue vaeltaa rotkojen reunoja myötäilevää polkua.

Looane on jättäytynyt muista jälkeen kallionulkonemalle polun mutkaan. Kun muut ovat ehtineet kiertää kapean rotkomaisen uurteen toiselle puolen – seuraavalle ulkonemalle, Looane huutaa:

— Odottakaa siinä. Otan teistä kuvan. Haluan taustalle jyrkkää ylös nousevaa rinnettä ja etualalle meidän välistä rotkoa niin, että näkyy, millaisella jyrkän teellä olette. Hyvä tuli. Ei! Odottakaa! Pakko ottaa vielä toinen. Tuolta isolta kiveltä saan ehkä rantatyrskyt rotkon pohjalta mahtumaan kuvaan.

— Älä kiipeä sinne! Putoat!

— Ota se kuva äkkiä! Haluan eteenpäin. Tällä ulkonemalla tuulee ja on ahdasta. Pelkään, että tuuli puhalttaa meidät alas mereen.

Polku johtaa loivempaan kohtaan rinnettä, jossa kasvaa aluksi korkeaa pensaikkoa ja yksittäisiä puita, jotka pidemmällä tihentyvät varjoisaksi pikku metsiköksi.

— Ihanan viileää.

— Ja turvallisen loivaa.

— Puut ovat kuin satumetsässä.

— Pidetäänkö tauko?

— Pidetään. Tässä on hyvä istua.

— Ja makoilla.

— Eikö mahani ole liian hikinen päänaluseksi?

— Ei hikiempi kuin tukkani. Toivottavasti en paina liikaa.

— Et paina. Onhan niskasi mukavasti?

— Hyvä kun tapasin teidät, Looane sanoo. — Olisin lähtenyt liikkeelle jo eilen, mutten löytänyt patikointiseuraa. Viimeistään huomenna minun olisi pitänyt lähteä vaikka yksin.

— Minä olen joskus ollut yksin kolmekin päivää.

— Minulle tulee yksinäisyydessä kummallinen olo. Kuin ajatus pysähtyisi.

— Totta. Kuin muistissa olisi aukkoja ja ajatusten ketjut katkeilisivat. On vaikea ryhtyä tekemään mitään. Jos johonkin ryhtyy, se jää kesken. Yksinään ei mikään tunnu tekemisen arvoiselta.

— Mielikuvituskin tyhjenee. Päässä kiertää vain muutama typerä ajatus yksitoikkoista kehää.

— Tylsä ahdistava ajatus hakee turhaan piristävää kaveria.

— Tällainen maisema ehkä saisi ajatukseni lennähtämään mukavalle seikkailulle, vaikka olisin yksin. Lintujen laulu, viidakkoinen rinne, puiden oksia heiluttelevat tuulen puuskat, oksien lomitse siintävä meri ja naapurisaari tulivuorineen virkistävät mielikuvitusta.

Seuraavan kallionulkoneman kohdalla polku kapenee kallioon pultatuksi lankuksi. Vasemmalla on suora pudotus rantatyrskyihin ja oikealla nousee pystysuora kallioseinä.

— Tuosta en uskalla mennä. Pienikin tuulenpuuska voi horjauttaa minut alas. Kuunnelkaa, kuinka tuuli humisee.

— Ja ahnas meri kuolaa tuolla alhaalla vaahto suupielissä.

— Lankkuhan on melkein puoli metriä leveä ja seinämässä on tukevia kahvoja, joista voi pitää kiinni. Vai haluatko, että pidän kädestäsi kiinni?

— Eihän ole läheskään puolta metriä, mutta ehkä uskallan, jos pidät kunnolla kiinni ... Ei sentään. Kahvat tuntuvat vakaammilta kuin kätesi.

Kielekkeen kierrettyään heidän edessään on jyrkkä lasku isolle niitylle, jonka reunat viettävät jyrkästi.

— Kuin jättiläisen valtaistuin. Me kirppuina kiipeämässä alas selkänojaa.

— Miten tuollainen on voinut muodostua?

— Siellä on ihmisiä, telttoja ja muutama parakki. Joku leiri.

— Mitä nuo rakennelmat ovat?

— Katapultteja.

— Mitä?

— Katapultteja. Niitä käytetään mekaniikan opetuksessa. Osallistuin viime kesänä mekaniikan oppimisleirille. Vastapaino heilauttaa liikkeelle pitkän heittovarren, joka linkoaa lentoon sen päässä olevaan koukkuun köydellä kiinnitetyn ison kiven.

— Miksi? Miten? En ymmärrä.

— Sitä on vaikea selittää, mutta helppo ymmärtää, kun sen näkee.

— Kuunnelkaa. Sireeni. Mahtaa kuulostaa hirveältä tuolla alhaalla.

— He menevät tuohon katokseen. Aikovat ehkä laukaista katapultit.

— Entä me?

— Kai me voidaan katsella täältä, tapahtuuko jotain.

— Luulen, että he ainakin yrittävät osua vallan muualle kuin tänne. Niityn keskelle valkoisilla kivillä merkitty suorakaide näyttää maalialueelta.

— Maalialueelta? Looane kysäisee.

— Yrittävät osua maalialueelle kivillä, joita katapultit heittävät.

— Aha. Ei ole tuttua touhua.

— Vasemmanpuoleinen katapultti laukaistiin. Näettekö? He ovat laittaneet kiveen valkoisesta kankaasta pitkän pyrstön.

— Kivi lensi pienen matkan matalassa kaarella ja tupsahti sitten niittyyn.

— Keskimmäinen katapultti. Kuulitteko suhahduksen?

— Kuulin. Kivi lentää komeassa kaarella. Tosi pitkälle.

— Liian pitkälle ja sivuun maalista.

— Viimeinen katapultti.

— Kivi lähti melkein suoraan ylös.

— Hehän saavat kiven päähänsä.

— Katos on tällaisia tapauksia varten.

— Nouseepa se korkealle. Vieläkö joku näkee sen?

— Se kääntyi juuri putoamaan alaspäin.

— Ei putoa kenenkään päälle.

— Sinne tömähti. Lensi loppujen lopuksi yllättävän pitkälle oikeaan suuntaan. Olisiko kolmasosa matkasta?

— Looane, eikö sinun olisi tiedeleiriäsi varten hyvä nähdä, mitä tuollaisella leirillä tehdään? Ehdimme kylään ennen pimeää, vaikka pysähtyisimme tuonne pariaksi tunniksi.

Kun Looane kavereineen lähestyy katapultteja, muutama nuori katapulttileiriläinen hyppelehtii hihkuen heitä vastaan,

tarttuu kädestä ja ohjaa katokseen:

— Mistä ilmestyitte? Tulkaa.

— Meille tuli vieraita, Looanen saattaja hihkaisee leirin hälinän yli ja saman tien Looane kavereineen juoksutetaan kuka minnekin: Katsomaan katapultteja, pyöräyttämään leiriläisten tekemää veivattavaa sireeniä, – – .

Leiriläiset parveilevat vieraiden ympärillä. Vain muutama on niin uppoutunut puuhiinsa, että tyytyy vain ohimennen huikkaamaan 'hei'.

Looane viedään peremmälle katokseen, jossa on isolla näytöllä kuva ikivanhan näköisestä laitteesta.

— Se on Trebuchet-katapultti vajaan kahden tuhannen vuoden takaa, hänelle selitetään. — Hieno keksintö aikoinaan.

— Tällä näytöllä taas on kuvia äskeisistä laukaisuksista. Otimme paljon kuvia ja laitoimme ne päällekkäin. Tässä näkyy kiven paikka sekunnin kymmenesosan välein. Siitä näkee kiven lentoradan ja saa käsityksen nopeuden muutoksista.

Leirin ohjaaja ehdottaa, että syötäisiin lounas vähän tavallista aiemmin, koska vieraat näyttävät nälkäisiltä.

— Me teemme tähän tilaa, pari leiriläistä ilmoittaa ja alkaa saman tien nostella katapultin osia ja työkaluja sivuun katoksen keskilattialta.

— Hei, meillä on katapultin laukaisimen korjaaminen kesken. Viritetään mieluummin suojapeite ulos katapulttien

varaan ja syödään sen varjossa.

— Käy sekin.

— Mitä syömme?

— Jotain kevyttä.

— Jotain raskasta. Minulla on hirveä nälkä.

— Kunhan valmistuu vartissa.

— Voimme auttaa pöydän ... nurmikon kattamisessa, Looane tarjoutuu.

Kun tasaisen pulinan säestämää hyörinää on kestänyt puolisen tuntia, lounas on katettu ja kaikki istuvat mukavasti kaislamatoilla suojapeitteen varjossa.

— Onpa hyvää, Looane ihastelee. — Kannoitteko ruoat rannikolta tänne ylös?

— Yllättäen huomasimme, että viereisessä laaksossa on viljelyksiä, nuori leiriläinen kertoo. Olemme syöneet melkein pelkästään viljelysten antimia. Olemme keksineet jänniä ruokia.

— Päätimme tutustua fysiikan lisäksi viljelysten hoitoon. Minusta se on jopa jännempää kuin fysiikka.

— Tarkistimme mielteistöstä, mitä voisimme tehdä viljelysten hyväksi leirimme aikana: Nyt on sadonkorjuun aika. Säilömme ja pakkaamme markkinoille vietäväksi.

— Ilman meitä lähimmästä rannikon kylästä olisi muutama sadonkorjaaja joutunut kiipeämään tänne.

Lounaan jälkeen Looane kavereineen tiskaa ja siivoaa oppilaiden valmistautuessa seuraavaan katapulttien laukaisuun. Puolen tunnin pulinan jälkeen seinätaululle on tiivistynyt neljä erilaista näkemystä siitä, miten säätää katapultteja. Kunkin vaihtoehdon alla on kaksi luetteloa: tämä vaihtoehto tuntuu järkevältä, koska – – mutta epäilyttää, koska – –

— ”Tuntuu järkevältä ...”, ”Epäilyttää ...” Miksi luotatte tuntemuksiinne, ettekä laske äsken otettujen kuvien perusteella, mikä on järkevää? ohjaaja kysyy. — Summamutikassa kokeilemalla teiltä menee monta päivää osua maaliin.

— Laskimme muutaman jutun, mutta on hirveän vaikea laskea kaikkea tarvittavaa. Miten esimerkiksi laskea, missä asennossa lingon koukku päästää kiven lentoon? Muutamalla järkevällä koelaukaisulla saamme haarukoitua kaiken kohdalleen. Emme kokeile summamutikassa, vaan iteroimme matemaattisen systemaattisesti.

— Nooh, voi sen niinkin tehdä, ohjaaja sanoo oppilaille ja kääntyy puhumaan Looanelle ja tämän kavereille:

— Heidän mielestään oli järkevämpi rakentaa kolme erilaista katapulttia kuin yrittää laskea miten tehdä yksi hyvä.

— Fysiikan laskut ovat vaikeita ymmärtää ja vielä vaikeampi on tietää, mitä pitää laskea, Looane sanoo.

— Eikä fysiikkaa ole helppo opettaa, ohjaaja sanoo.

— Olen menossa heimojen yhteiselle tiedeleirille ohjaajaksi. Kaverit arvelivat, että saattaisin oppia täällä

jotain hyödyllistä oppimisesta, Looane sanoo.

— Kerron mielelläni, miten yritän auttaa heitä oppimaan, ohjaaja sanoo ja heilauttaa kättään leiriläisten suuntaan, mutta minäkin vasta harjoittelen oppimisen ohjaamista – haeskelen parempia tapoja auttaa oppimaan.

— Näytät vanhalta, yksi Looanen patikointikavereista sanoo. — Tarkoitan kokeneelta.

— Miksen tosiaankaan tunne itseäni valmiiksi? Olenhan minä ohjannut oppijoita jo monta vuotta. Ehkä siksi, että olen luonteeltani ”nuori kokeilija ja keksijä”. Tuttu ja turvallinen ei tunnu kyllin hyvältä eikä jännittävältä. Mieluummin kompuroin uutta kokeillessa kuin toistan sujuvasti vanhaa.

Ohjaajan vetäessä henkeä, Looane pyytää häntä kertomaan fysiikan opettamisesta.

— Voimme syöttää fysiikan lainalaisuuksia kuvaavat yhtälöt tietokoneelle ja simuloida luonnonilmiöitä, mutta koska aivoistamme ei ole laskukoneeksi, yhtälöistä ei ole apua, kun yritämme arkielämässä hahmottaa fysiikan ilmiöitä. Emme näe maailmaa yhtälöinä vaan ratkomme arkielämän fysiikan ongelmia intuitiomme kehittämällä ”naiivin fysiikan” säännöillä. Opimme naiivin fysiikan lakeja pienestä pitäen maitolaseja kaatamalla, ohjaa sanoo ja elehtii kuin kaataisi maitolasin. Vastaavasti elehtien hän kertoo, miten opimme naiivin fysiikan sääntöjä kiviä heitellessämme, palloa potkiessamme, kaarnalaivoja uittaessamme – – .

— Antiikinaikaisen – siis tuhansia vuosia vanhan – naiivin fysiikan mukaan kaikki, mitä ei työnnetä tai vedetä,

pysähtyy lopulta, ohjaaja selittää tönäisten liikkeelle näkymättömän kuorman. — Päte normaaliarjessa rekeen, kärryihin ja veneeseenkin, muttei esimerkiksi taivaankappaleisiin, ohjaaja sanoo, puristaa kätensä nyrkkiin auringoksi ja pyörittää planeetankaltaista etusormenpäästä sen ympäri. — Voiman käsite ja Newtonin lait ovat yleispätevämpää ja tarkempaa, mutta vähemmän intuitiivista fysiikkaa.

— Yritän saada oppilaat näkemään ympäristössään voima- ja nopeusvektoreita, liike- ja potentiaalienergiaa, liikemääriä, – –. Kun näiden käsitteiden merkitys on kirkastunut, tietää, mitä kannattaa laskea ja milloin on paras 'iteroida'. Kun teorian on kunnolla sisäistänyt, intuitiivinen päättelymmekin antaa todenmukaisempia tuloksia. "Naiivi fysiikkamme" kehittyy vähemmän naiiviksi, lähemmäksi Newtonin lakeja.

— Päivällisen jälkeen minulla on tapana pyytää leiriläisiä selittämään, miten päivä heidän mielestään sujui ja mitä he oppivat. Illan pimeydessä vatsa täynnä he malttavat rauhassa pohdiskella fysiikan ilmiöitä. Kun pikkuisen avitan heidän ajatustenvaihtoaan, he usein löytävät fysiikan lainalaisuuksista sellaisen yhteisen ymmärryksen, ettei minulla välttämättä ole siihen lisättävää.

— Onko olemassa "naiivia psykologiaa"? Looane kysyy.

— Naiivia psykologiaa? Yksi Looanen patikointikavereista hämmästelee.

— Valmistellessamme leiriämme meidän on ollut vaikea ymmärtää toisiaanne.

— Tai olette luulleet ymmärtävänne, mutta olette ymmärtäneet väärin, ohjaaja arvaa. — Eri heimoisilla voi olla hyvin erilainen käsitys siitä, millaisia ihmiset pohjimmiltaan ovat ja mikä on järkevä tapa järjestää yhteiselo. Yhteistyö on aluksi vaikeaa, koska kaikki luottavat enemmän omaan käsitykseensä kuin toisten ihan oudon tuntuisiin ajatuksiin.

— Mutta ihmiset ja ihmisten väliset suhteet ovat niin eri asia kuin kivet ja katapultit, ettei ehkä ole hyvä edes pohdiskella fysiikan maailmaa ja ihmisten maailmaa samana päivänä, Looanen patikointikaveri arvelee.

— Ehkä ihmisten outoja käsityksiä ei edes voi tutkia tieteellisesti, Looane arvelee.

— Voi toki, pitäisi jopa, katapulttileirin ohjaajaa sanoo.
— Jokaisen ihmisen ja jokaisen yhteisön olisi syytä silloin tällöin pysähtyä arvioimaan nöyrän tieteellisesti käsityksiään maailman menosta. Ihmisten käsitykset itsestään, kavereistaan, ventovieraista – ihmisyyhteisöistä yleensä – ovat niin harhaisia, sisäisesti ristiriitaisia ja ristiriidassa tositapahtumien kanssa, että hirvittää. Jos insinöörien käsitykset luonnontieteistä olisivat yhtä surkeita, yksikään tekninen laite ei toimisi.

— Miten yhteiskunnat muka voivat toimia, jos emme ymmärrä mistään mitään? Looane kysyy.

— Se, että lentokone pysyy taivaalla, todistaa, että insinööreillä on melko hyvä käsitys luonnonlaeista. Tosi hyvä, oikeastaan. Se, että joku poliittinen tai taloudellinen järjestelmä toimii, ei vielä todista mitään taustalla olevasta ideologiasta. Se todistaa vain, että, toisin kuin kone, ihminen

on joustava ja kekseliäs ja pärjää ihan hullussakin systeemissä.

Ohjaaja vilkuilee kuin paimenkoira katapulttien ympärillä hyöriviä oppilaitaan ja jatkaa:

— Sahalla vasaroinnista ei tule mitään, mutta ihmisen voi pakottaa vaikka kuormamuuliksi kaivokseen. Monenlaiset epäinhimillisetkin yhteiskunnat ovat toimineet jotenkuten, koska valtava elämisenhalu saa ihmisen sopeutumaan ja venymään. Fysikaalinen maailma ei joustaa – koneella tai kivellä ei ole elämänhalua, joten luonnontieteilijät ovat oppineet poliitikkoja nöyremmiksi totuuden etsijöiksi.

— Mutta luonnontieteellinen totuus ei auta ihmisten kanssa toimiessa.

— Ei tietenkään, mutta parhaassa tapauksessa luonnontieteilijät tutkivat työnsä ohella myös oman porukkansa toimintaa. Ainakin meillä Tevarulla luonnontieteilijät harrastavat myös ihmistieteitä osatakseen tarkkailla ja kehittää oman porukkansa toimintaa. Leirillännekin teidän olisi hyvä pohtia, miten tulette parhaiten juttuun keskenänne. Kaikkien kannattaa tutustua ihmistieteisiin.

Ohjaaja vilkaisee taas katapulttien suuntaan:

— Nyt minun täytyy mennä vahtimaan, ettei kukaan linkoudu taivaalle. Voisiko joku teistä mennä jututtamaan noita kolmea?

Looane menee katoksen perälle jääneiden pojan ja kahden tytön luo. He katselevat tietokoneen näytöllä olevaa piirrosta rinkelistä, jonka sisälle ja ympärille on piirretty erivärisiä ja -suuntaisia nuolia. Piirroksen alla on ryhmä osittaisdifferentiaaliyhtälöitä.

— Tällaista et ole ennen nähnyt, he sanovat Looanelle ja käynnistävät videon.

Isosta kartiosta pöllähtää lähes parimetrinen savurengas ja lähtee etenemään kohti kymmenen metrin päässä korkealla jakkaralla jännittyneenä seisovaa tyttöä. Tyttö sulkee silmänsä, kun savurengas tulee kohdalle. Se heilauttaa tytön hiuksia ja mekon helmaa ja jatkaa matkaansa hitaasti hiipuen.

— Haluaisimme rakentaa tuollaisen laitteen savurenkaiden puhalteluun. Savurenkaan aikaansaaminen olisi hienompaa kuin kiven heittäminen lingolla, mutta täällä on aineksia vain katapultteihin. Banaaninlehdistä kääräisty kartio ei takuulla kestäisi savurenkaan pöläyttämistä, poika valittaa.

— Noiden yhtälöiden perusteella voisimme kuitenkin edes simuloida savurengasta, vanhempi tyttö sanoo. — Voisimme opetella tekemään simulointiohjelmia, jos joku osaisi opastaa alkuun.

— Entä sitten? Saisimme hirveällä vaivalla simuloimalla näkyviin sen, minkä jo näimme videolla, poika sanoo.

— Simuloidessa voisimme pikkuisen muutella luonnonlakeja ja katsoa mitä tapahtuu, vanhempi tytöistä sanoo. — Jos esimerkiksi olisi sinistä ja keltaista savua ja ne

vetäisivät toisiaan puoleensa pitkällä etäisyyksillä, mutta hylkisivät toisiaan lähelle joutuessaan ja sitten puhaltaisimme niistä renkaita taivaalle ... tarkoitan simuloisimme renkaiden puhaltamista taivaalle ...

— Haluaisin edes ymmärtää, mikä pitää renkaan kasassa, nuorempi tytöistä sanoo ja viittaa savurenkaan kaaviokuvan vieressä oleviin yhtälöihin.

— Senkin oppisi simulointimallia tehtäessä.

— Eikö noiden renkaiden ymmärtäminen vaadi ihan eri fysiikkaa ja matematiikkaa kuin mitä tällä kurssilla opetellaan? Looane kysyy.

— No vaatii! On ihan älytöntä rakentaa ja viritellä hirveällä työllä ja vaivalla katapultteja parin yksinkertaisen fysiikan yhtälön oppimiseksi. Tuolla vauhdilla ei ikinä päästä kiinni mihinkään mielenkiintoiseen.

— Ohjaajanne perusteli minulle äsken tätä katapulttileiriä, Looane alkaa kertoa. — Hän sanoi, että on helppo muistaa yhtälö $\mathbf{F} = m \cdot \mathbf{a}$, mutta voiman käsitteen sisäistäminen vaatii paljon kokeilemista. Hän väitti, että vasta kun sielunsa silmillä näkee maailman voimavektorit, energiat ja momentit, alkaa ymmärtää, miten maailma toimii. Voiman käsitteen keksiminen oli suuri oivallus, jota ilman nykytekniikka ei olisi mahdollista. Se on tärkeä ymmärtää kunnolla.

— Tämän leirin jälkeen, kun joku puhuu voimista, näen sieluni silmillä maalin ohi lentävän kivenmurikan, nuorempi tytöistä sanoo. — Typerä valkea häntä perässä liehuen.

— Eikö tällaisella leirillä opi muutakin kuin mekaniikkaa: Uusien asioiden tekemistä porukalla, yhdessä innovointia, tutustutte erilaisten tyyppien ajatuksiin ja muuta sellaista, Looane johdattelee.

— Ei me mitään opita noiden tyyppien ajatuksista. Ei ne puhu muusta kuin noista katapulteista, tytöistä nuorempi sanoo.

— Eikä niiden kanssa voi tehdä yhdessä mitään mielenkiintoista, koska ne ährää koko ajan noiden katapulttien kanssa, vanhempi tytöistä sanoo. Eilen illalla yks tyyppi käänty hinkkaamaan jotain katapultin osaa, kun yritin lähestyä.

— Syynä kääntymiseen pois sinusta saattoi olla muukin kuin rakkaus katapultiin, poika sanoo. Tyttö naurahtaa ja tönäisee poikaa.

— Yhdessä innovointia! huudahtaa nuorempi tytöistä.
— Pöh! Katapultti oli innovaatio jotain pari tuhatta vuotta sitten.

Päivällisen ja ruokalevon jälkeen ohjaaja katsahtaa merkitsevästi Looaaneen ja aloittaa iltapalaverin:

— No niin, nyt voimme rauhoittua istumaan tai makoilemaan ja keskustella siitä, mitä tänään opimme.

— Minä en pysy enää hereillä.

— Nyt on tarpeeksi pimeää ampua palavia tervapalloja.

— Siellä sataa.

— Tervapallo palaa sateessakin.

— Sateessa minäkin pysyisin hereillä.

— Kokeillaan tervapallojen linkoamista huomenillalla, ohjaaja sanoo. — Voisitteko kertoa vieraillemme, mitä olette oppineet tällä leirillä tähän mennessä.

— En tiennyt mekaniikasta mitään tänne tullessani. Nyt osaan laskea noiden möykkyjen lentoradoista kaikenlaista.

— Luulen ymmärtäväni, mitä ovat voima, liikemäärä ja liike- ja potentiaalienergia.

— Minua alkoi kiinnostaa, kuinka suuria voimia katapultin rakenteet joutuvat kestäämään, mutta niitä emme taida ehtiä laskeskella emmekä mitailla.

— Minä olen oppinut, miten selittää fysiikan ilmiöitä toisille.

— Mutta minä en ymmärrä selityksiäsi.

— Minulla oli tänne tullessa ihan väärä käsitys katapultin toiminnasta.

— Entä sitten? Missä aiot soveltaa uutta ymmärrystäsi katapulttien toiminnasta?

— Minusta tuntuu, että sain yleishyödyllisen luonnontieteellisen oivalluksen, mutten osaa selittää sitä.

— Innostuin juuri ennen tänne lähtöä virtausilmiöistä niin, etten osaa keskittyä katapultteihin. Tuntuu, että olen väärällä leirillä.

— Minä olisin halunnut rakennella leijoja ja opiskella aerodynamiikkaa.

— Niin minäkin, leijoja ja tuuliroottoreita. Harmi ettei täällä ollut materiaalia kuin katapultteihin.

— Materiaalia. Puolivalmiita osia ennemminkin. Emme olen rakentaneet mitään alusta saakka. Koonneet rakennussarjasta.

— Rakennussarja! Ei sentään. Olisitko halunnut aloittaa kaatamalla puita katapultin osiksi? Punoa köydet?

— Minusta on hauska ammuskella katapultilla. Tulee himo yrittää osua maaliin.

— Aika yllättävää, että sinusta löytyy tuollaiset saalistajan himot.

— Olenko ainoa?

Ennen kuin kukaan ehtii vastata, opettaja taputtaa käsiään ja kysyy:

— Miten selittäisitte oppimiamme mekaniikan lakeja jollekin, joka ei niitä tunne? Vaikkapa pikkuveljelle, -siskolle tai kaverille. Looanea voisi kiinnostaa.

Looane nyökkäilee. Ohjaaja sanoi päivällä, että sopivasti johdateltuna porukka osaa tyylikkäästi tiivistää oppimansa. Nyt kuullaan, miten onnistuvat.

— Luulen, etten osaisi.

— Minä ainakaan en nyt jaksa. Eikä pikkusisko takuulla jaksaisi kuunnella.

— Minulla on yksi muuten hyvä kaveri, mutta tällaiset jutut ei sitä kiinnosta.

Ohjaaja vilkaisee Looanea, miettii hetken ja sanoo leiriläisille:

— Eiköhän mennä nukkumaan.

Looane oli valmistautunut ottamaan puheeksi päivällä käymänsä savurengaskeskustelun, muttei rohjennutkaan. Tuntui, että keskustelun herättäminen ei olisi riittänyt vaan olisi pitänyt osata esittää joku tärkeä, hedelmälliseen keskusteluun innostava näkökulma. Ei tuntunut sopivalta täryyttää, että joitakin kiinnostavat aivan muut jutut kuin katapultit, että joistakin katapultit on ihan tyhmiä.

Seuraavana aamuna sataa tihuuttaa ja niityllä tuulee lujaa vinosti maalialueen suunnalta.

— Tänään pitää asennoitua nauttimaan viileydestä.

— Tunnen tyypin, jonka kotiseudulla on sateella niin kylmää, että T-paidassa ei tarkene, Looane sanoo. — Siis edes kesällä. Siellä on vuodenajat. Talvella siellä voi olla pakkasta vaikka aurinko paistaa.

Ohjaaja vie leiriläiset olkikasan luo: — Tänään linkoamme piiritetyn kaupungin lehmille heinäsäkkejä piirittäjien pään yli.

— Epäuskottava harjoitustilanne. Jos kykenemme puolustamaan katapulttejamme avomaalla piirittäjän selustassa, kykenisimme myös karkottamaan piirittäjät kaupunkimme ympäriltä.

— Täh? Ollaanko me vihollisia vai ei ja kenen vihollisia?

Ohjaaja vilkaisee Looanea ja naurahtaa: — Linkoamme olkisäkkejä aukiolla olevaan neliöön.

Oppilaat pulisevat vilkkaasti viitisen minuuttia – tuulesta pääasiassa, mutta myös siitä, mitä piiritys tarkoittaa ja yhden leiriläisen näkemästä painajaisunesta.

Porukasta kuuluu *”hyvä ajatus”*, minkä jälkeen yksi oppilaista sitoo huivin kepin päähän näyttämään tuulen suuntaa ja kaksi muuta mittaa tuulen suuntaisen kymmenen metrin matkan niitylle.

Toisten ottaessa aikaa huivin kantaja yrittää juosta myötätuuleen niin, että tuuli ei liehuta huivia.

— Tuntui ihan tyneltä. Juoksin samaa vauhtia tuulen kanssa.

— Tehdään sama viisi kertaa ja lasketaan aikojen keskiarvo.

— Välillä huivi liehuu, välillä ei.

— Joka kerta tulee ihan eri aika. Ei tuulen nopeutta voi näin mitata.

— Mitä tekisitte tiedolla tuulen nopeudesta?

— Jossain lienee joku laskukaava, mikä kertoo, miten tuuli jarruttaa säkin lentoa ja puhaltaa sitä sivuun.

— Senhän voi katsoa suoraan. Ripustetaan säkki katapultin varren nokkaan ja katsotaan, paljonko tuuli puhaltaa sitä sivuun.

— Melkein metrin.

— Onko se vähän vai paljon?

— Yllättävän paljon!

— Pitäisi osata laskea säkkiä sivuun vääntävä voima. Maan vetovoima pitäisi kertoa jollain sineillä ja kosineilla.

— Entä jos jakaisi metrin ripustusköyden pituudella ja kertoisi sillä säkin painon.

— Millä perusteella?

Pitääkö minun perustelukin keksiä? Tuntuu järkevältä.

— Säkki on aika kevyt työntää takaisin ala-asentoon. Onko meillä jousivaakaa? Sillä voisi mitata voiman, jolla säkin saa pidettyä ala-asennossa. Eikö se ole sama kuin tuulen säkkiin aiheuttama voima?

— On kai, mutta ota huomioon, että ylhäällä tuulee kovempaa.

— Tuuleeko? Miksi?

— Alhaalla tuuli hankautuu maata vasten ja hidastuu.

— Paljonko?

— En tiedä. Mielteistöstä voisi löytyä sopiva kaava.

— Helpompaa on ampuu säkki taivaalle muutaman kerran ja katsoa, mitä sille tapahtuu ja sitten inter- tai ekstrapoloida oikea suunta ja kulma katapultille.

— Nämä säkit ovat kevyempiä kuin eiliset kivet.

— Entä sitten?

— Näille pitää antaa isompi alkuvauhti, että ne lentäisivät yhtä kauas kuin kivet. Pitää lisätä kiviä vastapainolaatikkoon.

— Onko noin?

— Eikö katapultti jaksaa antaa kevyemmälle lujemman alkuvauhdin muutenkin?

— Ehkä, mutta silti.

— Eiväthän nämä ole kevyempiä. Kokeile. Höttöisempiä vain.

— Eivät ne silti lennä yhtä helposti yhtä kauas kuin kivet.

— Tuuli jarruttaa tuollaista höttöä enemmän kuin kiveä.

Innokkaimmat ovat virittäneet katapultit intuition varaisesti ennen kuin teoreetikkojen pohdinnat ja laskelmat ehtivät valmistua.

Yksi oppilaista veivaa sireeniä niin lujaa kuin kykenee. Kaikki siirtyvät suojakatokseen ja tarkkailevat näytöltä äänen taajuutta ja voimakkuutta.

— Uusi taajuusennätys!

Oppilaat nykivät laukaisunaruista, kunnes katapultti toisensa jälkeen laukeaa. Säkit lähtevät lentämään kohti maalialuetta. Lähimmän katapultin linkoama säkki nousee ylös kovin jyrkästi, mutta kaksi muuta säkkiä lähtevät lentämään lupaavan näköiselle kaarelle. Kaikkien eteneminen kuitenkin hidastuu nopeasti ja korkeimmalle kiivennyt jopa kääntyy takaisin ja tupsahtaa lopulta ampumasuojan katolle.

— Ehkä jo arvasittekin, että meidän pitää perehtyä ilmanvastukseen vähän tarkemmin, ohjaaja sanoo.

— Vielä jos maali liikkuisi, tämä voisi alkaa kiinnostaa, savurenkaista kiinnostunut poika sanoo. — Maali voisi vaihtaa suuntaa ja nopeutta niityn reunassa tai kun ammus osuu sitä riittävän lähelle.

— Silloin teillä ei olisi koko päivää aikaa koelaukauksiin. Pitäisi osua ensimmäisellä kerralla. Joutuisitte tarkemmin laskemaan viritykset, ohjaaja innostuu. — Mistä saisimme tänne liikkuvan maalin?

— Entä ilmanvastus? Perehdytäänkö siihen vai ei?

Parin tunnin mittaiseksi kaavailtu pysähdys fysiikkaleirille venähti lounaasta yön yli seuraavaan lounaaseen ja vielä pidempäänkin he olisivat viihtyneet, mutta Looane alkoi pelätä, ettei ehdi tavata isäänsä, jos viipyy vielä toisen yön.

— Isä saapuu tänään tai huomenna lähikylään enkä tiedä, pitkäänkö hän viipyy. Isä on kierrellyt kohta vuoden terveystietäjien oppimisvaelluksella ympäri Tevarun saaria. Olin mukana pari ensimmäistä kuukautta, mutta sen jälkeen en ole nähnyt isääni.

— Aiotko terveystietäjäksi?

En. Lähdin mukaan, koska oppimisvaelluksilla on aina mukavaa ja pääsin kiertelemään saarille, joilla en ollut ennen käynyt. Oli tietysti mukava olla isän kanssa matkalla.

Tunnin kuluttua katapulttileiriltä lähdöstä Looane kavereineen joutuu rankkasateeseen.

— Mukavan vilvoittavaa.

— Sateessa ei ole hassumpi patikoida Looane sanoo pientä puroa ylittäessään, mutta liukastuu heti seuraavalla askeleella.

— Ei hassumpaa, jos osaa varoa sateen liukastamia astinkiviä. Loukkasitko itsesi?

— Enpä juuri, mutta olen ihan mutainen.

— Ja tukassasi on jotain vihreää rähmää.

— Kenkäsi litisevät hausvasti.

Looane katsahtaa taivaalle: — Alkaa hämärtää. Laskeeko aurinko, paksuneeko pilvi, paheneeko sade? Olemmeko eksyksissä vai madelleet liian hitaasti?

— En näe kuin pari metriä eteeni. Pisarat kopisevat päälakeen.

— Tunnen itseni luonnonvoimia vastaan taistelevaksi sankarilliseksi löytöretkeilijäksi.

Vähitellen rankkasade saa jopa tevarulaisen höpötyksen vaimenemaan. Mukavan viileän sijasta alkaa tuntua kylmältä. Looane kävellä litistelee muiden mukana mitään ajattelematta.

— Anteeksi, pitkäkö matka on kylätalolle? Kulkuetta vetävän seurueen nuorimman ääni kuuluu sateen läpi.

Looane havahtuu. Ajatus lyö silmänräpäyksen tyhjä: Anteeksi? Mitä? Kuka? Keneltä? Miksi?

— Olette jo perillä, vieras matala ääni vastaa.

Looane kääntyy katsomaan ääneen suuntaan. Tumma hahmo viittilöi sateen harmaudessa:

— Parikymmentä metriä etuvasempaan niin pääsette suoraan pesulaan ja saatte kuivaa yllenne. Valitettavasi en ehdi lähteä oppaaksi, mutta jutellaan lisää päivällisellä. Tuolla tupakatoksessa, hahmo sanoo, viittaa oikealle ja häviää sateeseen.

Looane seisoo alasti pesulan pukuhuoneessa märkä vaatelytty sylissä ja katselee ympärilleen. — Pyykit sopinee laittaa tuonne, Looane sanoo ja osoittaa isoa koria puolillaan märkiä ja kuraisia työvaatteita.

— Vaatteet pois ja mereen.

— Minä tyydyn seisomaan hetken sateessa, Looane päättää. — Huutakaa, jos eksytte.

Kuivateltuaan he alkavat penkoa pesulan vaatekaappeja.

— Näettekö mitään minun tyyliini sopivaa? Looane kysyy.

— Eikö tämä ole sinun tyyliäsi?

— Ihana haltia-asu, Looane sanoo ja vetää keltaisen viitan ylleen.

Harsomaisen ohut viitta on paljastavan läpinäkyvä.

— Säädytön. Ei peitä nilkkoja, kaverit sanovat päätään pudistellen ja kulmiaan kurtistaen. — Siis mainio, he nauravat.

— Otan tämän. Enää minua ei palella ja tupakatoksessa voi olla lämpimän kostea tungos.

Looane osoittaa pyykkikoria:

— Pitäisikö meidän työntää nuo pesukoneisiin?

— Päivällisen jälkeen. Minulla on hirveä nälkä.

— Eivät ne ehdi yön aikana homehtua. Katsotaan aamulla, miten tässä kylässä työt jakaantuvat.

Looane kiertelee tupakatoksen väenpaljoudessa. — Anteeksi, etsin isääni. Onko tänne tullut tänään omasta mielestään komeaa kaljupäistä miestä? Looane kyselee — Hänellä saattaa olla harmaata partaa.

— Muutama tunti sitten tänne tuli joukko ahavoituneita kalastajia saaliinsa kanssa. Ovat ehkä keittiössä tuolla perällä.

— Isäni on ennen kaikkea terveystietäjä, mutta pitää purjehtimisesta ja kalastamisesta, Looane sanoo, kiittää neuvosta ja lähtee kohti keittiötä.

— Olisi pitänyt arvata, että olet täällä, Looane sanoo, odottaa, että isä laskee perkausveitsen keittiön pöydälle ja hyppää sitten halaamaan isäänsä.

— Emme malttaneet olla kalastamatta. Tyttäreni Looane – vaellusryhmäämme, isä esittelee viitaten muihin keittiönurkkauksessa puuhaaviin.

— Alkuperäisestä ryhmästä, jonka mukana kuljit, ei ole enää jäljellä kuin minä ja minäkin olen päättänyt jäädä tähän kylään joksikin aikaa. Harmi, ettet sinä ehdi jäädä tänne, Looanen isä harmittelee.

— Muutamaksi päiväksi sentään.

Seuraavana aamuna, kun Looane purkaa isänsä kanssa pesulan pyykkivuorta, viidakosta ilmestyy kyläpihalle pesulakatoksen eteen kuusi lasta kantaen kepeistä ja banaanin lehdistä kyhättyjä paareja. Lapset laskevat parit maahan ja sanovat väsyneesti ja hädissään:

— Bengli putosi puusta. Korkealta.

Paareilla makaa itkuinen poika paita revenneenä, verinen kuhmu otsassa ja vasen käsi banaaninlehdellä lastoitettuna.

Lapset ovat monta vuotta Looanea nuorempia – enintään kymmenen ikäisiä. Niin pieniä, että Looanesta tuntuu kuin hänen pitäisi osata auttaa ja lohduttaa kuin aikuisen.

Isä huutaa apua, avunhuudon kuulleet jatkavat sitä eteenpäin ja pian paikalla on kaksi muutakin terveystietäjää

sekä opinhaluisia kylän lapsia ja aikuisia. Terveystietäjät alkavat tutkia poikaa ja selittävät samalla, mitä tekevät ja miksi. Kyläläisiltä satelee kysymyksiä.

Poika kertoo, mihin milloinkin sattuu. Käteen sattuu pahiten ja koko ajan.

— Muuten kaikki on hyvin, mutta kätesi on poikki, Looanen isä tiivistää ryhmän diagnoosin. — Jos olisimme autiolla saarella, asettaisimme luun päät kohdalleen, lastoittaisimme kätesi ja siitä tulisi melko varmasti ihan hyvä, mutta nyt laitamme siihen tilapäisen lastan ja lähetämme sinut pääsaarelle sairaalaan.

— Luotitko liian heikkoon oksaan, vai mikä sinut pudotti? Looanen isä kysyy.

— Naombi tönäisi, poika sanoo.

Paareja kantaneet lapset alkavat vilkuilla ympärilleen ja kuiskia keskenään:

— Missä Naombi on?

Looane vilkaisee isäänsä ja kysyy sitten lapsilta:

— Jaksatteko lähteä näyttämään, missä Bengli putosi? Ehkä Naombi on siellä.

— Jaksetaan, he sanovat ja lähtevät johdattamaan Looanea viidakkoon.

Kun Looane ja lapset ovat lähteneet, Looanen isä kysyy Bengliltä:

— Missä vanhempasi ovat?

— Menivät rakentamaan köysirataa saaren toiseen päähän, Bengli vastaa. — Viikon verran siellä oli hauskaa, toisen viikon kestin, kun kaverit alkoivat käydä, mutta kukaan heistä ei viihtynyt kahta päivää kauempaa, joten tulin tänne kaverien luo.

— Ilmoitamme vanhemmillesi, niin ehtivät mukaan saattamaan sinua sairaalaan.

Benglin vanhempien venettä odotellessa yksi kylässä pitkään viipyneistä alkaa kertoa köysiradasta:

Saarelaisilla on ollut tapana kiivetä silloin tällöin saaren korkeimmalle huipulle piknikille. Retkipäivä tai -viikonloppu vuorelle on ollut monelle meditatiivinen kokemus, jonka olennainen osa on ollut hidas rentouttavan rasittava kiipeäminen.

Vuosi sitten jotkut alkoivat haaveilla pikaisista joukkoaamiaisista huipulla tai mahdollisuudesta käväistä päivän päätteeksi huipulla ihailemassa auringonlaskua. He perustivat mielteistään foorumin selvittämään keinoja päästä nopeasti ylös vuorelle. Kuukauden kuluttua melkoinen joukko rakentamisen asiantuntijoita ja opiskelijoita eri puolilta maailmaa oli liittynyt foorumiin suunnittelemaan köysirataa huipulle.

Enemmistö saarelaisista piti hanketta turhana, mutta jokseenkin harmittomana. Pienen vähemmistön mielestä köysirata pilaisi vuoren tunnelman, mikä sai köysiradasta innostuneet – vähemmistö hekin – epäröimään. Aikansa keskusteltuaan vastustajat ja kannattajat alkoivat ymmärtää,

miltä toisista tuntui. Se tappoi estottomimman innostuksen omaan asiaan, mutta silti toisille köysirata pysyi uhkana, toiset yhä halusivat sitä.

Koska köysirataan ei tarvittu kohtuuttomasti rakennusmateriaaleja, innostunutta ja osaavaa talkooväkeä näytti löytyvän riittävästi eikä köysirata tulisi olemaan haitaksi luonnolle, se päätettiin rakentaa. Vastustajat myönsivät, ettei heillä ole kyllin vahvoja perusteita estää köysirataa. *”On sinänsä hyvä, että joku innostuu tekemään jotain uutta.”* *”Tevarulla emme ole kaivanneet patikkapolkujen lisäksi kuin muutaman veneen kylää kohti, yhden ilmalaivan ja kaksi liitokopteria, mutta ehkä köysiradoille löytyy jatkossa hyötykäyttöäkin.”*

Benglin äiti ja isä innostuivat köysiradasta niin kovasti, että ilmoittautuvat talkooväeksi sitä rakentamaan. Loppujen lopuksi vapaaehtoisia kertyi kuitenkin hädin tuskin riittävästi ja rakentaminen on kestänyt arvioidun kahden sijasta kuusi kuukautta. Nyt kaikki kuitenkin alkaa olla valmista.

Looane marssii lasten perässä kapeaa viidakkopolkua kohti Benglin putoamispaikkaa.

— Olimme niin kaukana, että kukaan ei kuullut, kun huusimme apua. Siksi teimme paarit ja kannoimme Benglin kylään, yksi lapsista selittää Looanelle.

— Onneksi olimme keränneet banaanin lehtiä majaa varten.

— Vaikka se on kyllä kiellettyä.

Vartin käveltyään he saapuvat ison monihaaraisen puun juurelle.

— Tuolla on majamme.

— Ja tuolta Bengli putosi.

— Ja tuolla on Naombi.

Looane katsoo ylös puuhun. Lehvästön seassa nyyhkyttää pieni tyttö tiukasti oksasta kiinni pitäen. Looane kiipeää Naombin luo ja silittää häntä varovasti.

— Bengli tuli hyppelemään oksalleni. Heitin Bengliä mangolla, Naombi alkaa kertoa. — Bengli piti käsillään kiinni tuosta pienestä yläpuolella olevasta oksasta ja kun Bengli yritti väistää mangoa, Benglin jalat luiskahtivat minun oksaltani ja Bengli jäi roikkumaan käsillään yläoksasta, mutta se räsähti, taipui ja heilautti Benglin päin puuta. Benglin ote petti, Bengli putosi maahan ja alkoi huutaa.

He juttelevat vielä hetken ja kiipeävät sitten alas. Looane istahtaa puun juurelle ja ottaa Naombin syliinsä.

Muut lapset käyvät silittämässä ja taputtelemassa Naombia:

— Bengli on hengissä.

— Mitä teitte puussa? Looane kysyy.

— Yleensä vai juuri sillä hetkellä?

— Juuri ennen kuin heitit mangon.

— Istuin syömässä mangoa. Leikkelin sitä puukollani.

— Entä Bengli?

— Bengli hyppäsi pelleilemään minun oksalleni. Se oli outo tunne: **”Minun oksani!”** Ikään kuin oksa olisi jotenkin erityisesti kuulunut minulle. Joka tapauksessa oksa heilui ja halusin syödä rauhassa. Puukko olisi voinut lipsahtaa. En ehtinyt ajatella. Käteni heilahti ja mango lensi. Olin onneksi ehtinyt syödä siitä melkein puolet.

— Olitteko riidelleet?

— Bengli aina pelleilee minulle.

— Miltä se tuntuu?

— Ärsyttää. Ei aina pahasti.

— Onko sinun vaikea kieltää Bengliä pelleilemästä?

— Joskus on vaikeaa. Joskus kieltäminen tuntuu helpolta. Joskus tuntuu vähän mukavaltakin. Ellei pelota. Harvoin pelottaa.

— Kerroitko jollekulle, että Bengli ärsyttää sinua?

— Kukaan ei ymmärtänyt. En ehkä kertonut kovin selvästi. Joskus unohdin, että Bengli oli ärsyttänyt.

— Olisin voinut pudota, kun Bengli heilutteli oksaani. Olin juuri leikkaamassa terävällä puukolla palasta mangosta.

Looane ja Naombin kaverit saattavat Naombin kotiinsa ja auttavat häntä kertomaan vanhemmilleen mitä tapahtui. Vanhemmat lohduttavat Naombia ja arvelevat, että ehkä heidän pitäisi opetella juttelemaan enemmän omista ärsytyksistään. Kaikkia ärsyttää joskus ja moni on ärsyyntytyään tehnyt tai sanonut jotain tyhmää. Naombi pyytää mieluummin puhumaan mukavista tuntemuksista.

Sitten he soittavat Benglin vanhemmille ja Naombi selittää heillekin, mitä tapahtui.

Looane lopettelee lounastaan kylätalon katoksen alla isänsä ja parin ikäisensä kyläläisen seurassa. Aurinko kuivattaa sateen kastelemaa luontoa. Pyykki liehuu laiskasti pesulan katoksen alla. Ilma on niin kosteaa, että pyykki kuivuu varjossa kovin hitaasti, mutta auringossa kuivuvan pyykin ehtii kuulemma aina yllättää sadekuuro.

Bengli on onnellisesti matkalla sairaalaan. Osa Looanen eilisistä matkatovereista lähti samalla veneellä pääsaarelle.

— Tuntui turvalliselta, kun niin moni yhdessä hoiti Bengliä, Looane sanoo isälleen.

— Porukka saattaa huomata ja tietää enemmän kuin yksi terveystietäjä, isä sanoo. — Ja kaikki oppivat: Potilas terveystietäjiltä, kyläläiset terveystietäjiltä, terveystietäjät toisiltaan, terveystietäjä potilaalta, terveystietäjät kyläläisten elämästä ja ajatuksista, terveystietäjät oppivat tuntemaan toisensa, ... Meillä pääsee koko tietäjäyhteisön – ei yksittäisen terveystietäjän – hoiviin. Tietäjäyhteisö toimii kuin yksi supertietäjä, isä alkaa selittää.

— Teemme mielellämme töitä yhdessä siksikin, ettei kukaan meistä ei täysipäiväisesti hoida potilaita eikä varsinkaan ole erikoistunut millekään terveyden hoidon alalle. Pääsaarella on muutama kirurgiaan ja sen tapaisiin hoitoihin erikoistunut terveystietäjä. Aivoleikkauksessa viisikään toistaitoista sähläriä ei korvaa yhtä oikeasti harjaantunutta.

— Meistä on mielenkiintoista kehitellä uusia ideoita. Pyrimme leppoisaan työtahtiin, koska uuden oppiminen ja uusien ideoiden keksiminen vaatii loikoisaa ajatustenvaihtoa työn lomassa ja koska uusia lääkkeitä ja hoitotapoja on paras kokeilla ja kehitellä kaikessa rauhassa yhteisvoimin.

— Harmi kyllä, pahojen tautiepidemioiden aikana ja isojen onnettomuuksien satuttua terveystietäjä joutuu toimimaan ripeästi ja yksin, mutta silloinkin heti tilaisuuden tullen kokoonnumme vaihtamaan kokemuksiamme.

— Meillä tapahtuu kovin harvoin mitään isoa.

— Sepä se. Hätätilanteita varten pitäisi olla valmiina tehokkaat koetellut rutiinit, mutta sellainen toiminta ei ole vahvuutemme. Harjoittelu jää vähiin – unohtuukin – kun mitään vakavaa ei tapahdu.

— Terveystietäjänä on hirveää, jos ei kykene tekemään mitään. Sinnittelyn Kaudella rokotteiden, lääkkeiden ja hoitovälineiden puutteeseen kuoli potilaita, jotka Teollisen Kukoistuksen Kaudella olisi kyetty pelastamaan ihan helposti. Leikkausvälineistä ja osaamisestakin oli pulaa. Monet parantumattomasti sairaat uhrautuivat operoitavaksi, jotta kirurgit saisivat kokemusta. Sen on täytynyt tuntua ankealta. Sen takia kaikkia tuettiin elämään mahdollisimman terveesti ja välttämään kaikki 'turhat' sairaudet.

Looane ja patikointiporukasta kylään jääneet lopettelevat kyläkatoksessa aamiastaan. Neljä kuusivuotiaan oloista lähestyy katosta kyläaukion nurmikon poikki.

— Haluaisimme oppia lukemaan.

— Oletteko kokeilleet opetusohjelmia sähveleissänne? Meidän pitäisi mennä viljelyksille.

— Tänään olisi mukava olla isojen seurassa. Kun Benglikin putosi.

— No niin, no, sopiihan se, Looane sanoo. — Aloitammeko ihan alusta?

— Joo, niin kai täytyy. Emme ole vielä koskaan yrittäneet lukea.

— Mennään rannalle tuon katoksen alle. Ottakaa jostain tikkuja, niin voimme kirjoittaa hiekkaan.

Rannalla Looane kysyy: — Mitä söimme äsken?

— Kalaa.

— Mitä äänteitä – siis niinku ääniä – kuulet, kun sanot kala?

— kala ... kala ... kala ... a tai aa.

— Ka ... ka ... Kurkusta kuuluu knaksahdus. En osaa selittää, mikä se on.

— La ... ll ... ll ... Kuuluu myös ll

— No hyvä. Tämä on a, Looane sanoo ja piirtää hiekkaan A:n. Tämä kirjain kuulostaa knaksahdukselta kurkussa, Looane sanoo ja piirtää K:n.

— Niinpä tästä tulee ka, Looanen kaveri sanoo ja kirjoittaa KA.

Looane piirtää hiekkaan L:n ja sanoo:

— Tämä on l.

— Mikä tämä on? Looane kysyy ja piirtää hiekkaan LA.

— Tässä lukee ka ja tässä la. Ka ... la, kala.

— Miten niin lukee? Selitä!

Kun lapset alkavat ymmärtää, miten tavut syntyvät, he käyvät uimassa ja välipalalla. Looane kavereineen haluaisi lojua puun varjossa juttelemassa, mutta pienet haluavat jatkaa lukemista.

— Kuuletteko eron: Kala, kalaa?

— Kala, kalaa ... kala, kalaa ... kala, ... Loppu venyy.

— A lopussa venyy.

— A kirjoitetaan näin: A ja aa näin: AA. Kalaa kirjoitetaan: KALAA.

Kohta oppilaat alkavat raapustaa sanoja hiekkaan: KALA, KALAA, PALA, PALAA, – –

UI, EI, HUI, HEI – – Kun rannasta on päivän mittaan useampi neliömetri peittynyt kirjoituksiin, yksi oppilaista ilmoittaa:

— Luulen jo osaavani lukea.

— Niinkö? Yleensä lukemaan oppiminen kestää ... No hyvä. Hae sähvelisi ja kokeile, kuinka lukeminen sujuu.

Kirjoita sähveliін AAPINEN.

— Entä te muut?

— Miten kirjoitetaan puu, oksa, poikki, käsi, putosi, sairaala?

— Voidaanko jättää huomiseksi?

MY-LINH

My-Linh ei ole kertonut kellekään hakeneensa tiedeleirille ohjaajaksi. Mitä myöhemmin kerron, sen lyhyemmän aikaa minun tarvitsee kuunnella ivailua ja sitä vähemmän kellekään jää aikaa sabotoida lähtöäni. Paras tapa välttää pilkka ja kiusanteko on olla kuin ei olisi – olla huomaamaton.

Jos tietäisivät, isoäidin tutut päivittelisivät: — Ajatella, että joku Yalawastakin on kelpuutettu maailmanlaajuiselle tiedeleirille. Mutta osaako se orporyttö käyttäytyä?

Naapuruston ukot uhoaisivat:

— Ei meidän pidä nöyryä ottamaan niiltä armopaloja.

— Pitäköön leirinsä. Järjestetään oma parempi.

— Turha tuhlausta meiltä on moiseen hienosteluun ketään lähettää.

Entä mitä kaverit sanoisivat?

— Jätätkö isoäitisi selviytymään yksin? Kunpa minäkin voisin jättää velvollisuuteni noin vain. Entä koulu?

Kylän pojat naureskelsivat:

— Noloa, että meiltä lähtee sellainen tyyppi maailmalle. Pitäisi lähettää joku coolimpi tyyppi.

Alkaisivat parveilla ympärillä ja räkättää: *“Katsokaa, neiti ohjaaja on täällä!”* Mitä hölmömpiä joutuu sietämään, sitä raskaampaa.

Isoäiti ei tietenkään pilkkaisi, mutta rasittavaa hänen höösäämisensä olisi. Hän on hyväntahtoinen, muttei kovin empaattinen – ei ihan osaa ajatella miltä minusta oikeasti tuntuu. Ehkä isoäiti olisi sisimmässään iloinen puolestani, vaikkei rohkenesikaan paljastaa tutuille ja sukulaisille, että hyväksyy moisen ‘haihattelun’. Myötäilisi muita. Saattaisi yhtyä naapurien päivittelyyn elitistisestä haihattelusta ja tuhlauksesta. Mitä naapurit ajattelevat hänestä on tärkeämpää kuin miltä minusta tuntuu.

Ähh. Ei voi olla noin monimutkaista. Jos ei näytä välittävän läheisen tunteista, ei välitä. Välittäminen joka ei näytä eikä tunnu välittämiseltä – edes yritykseltä välittää, ei ole välittämistä. Ei sentään. Kyllä isoäiti välittää, vaikkei aina siltä näytä. Pikkuisen vain haparoi.

My-Linh viettää lauantai-iltapäivät opintopiirissä, jossa paremmasta huomisesta unelmoivat yalawalaiset perehtyvät *Ubuntuun* ja miettivät keinoja edistää sitä Yalawalla. My-Linhin mielestä opintopiirit ovat ainoa tilaisuus, missä hänen ei tarvitse pelätä, että kaikkea mitä hän sanoo, tullaan käyttämään häntä vastaan. Niinpä eräänä lauantai-iltana opintopiirin kokouksessa My-Linh ilmoittaa:

— Minut on hyväksytty heimojen yhteiselle tiedeleirille ohjaajaksi, mutta älkää kertoko kellekään. Yritän livahtaa matkaan mahdollisimman huomaamatta.

— Onneksi olkoon. Rohkea veto.

— Kyllä minua jännittääkin, My-Linh myöntää. — Muut leirin ohjaajat tulevat kehittyneemmistä oloista.

— Ovatko he eliitin lapsia?

— 'Eliittiä' ei taida enää olla kuin meillä Yalawalla.

— Miksi et halua kenenkään tietävän, että lähdet tiedeleirille?

— Joku saattaa suhtautua ikävästi, yrittää vaikka estellä, pilkata ainakin, My-Linh vastaa.

— Mikä sinut saa tuollaisia epäilemään?

— Ei mikään erityisesti. Minulla on sellainen tunne, epämääräinen aavistus. — Ehkä pääni on ohjelmoitunut näkemään salaliittoja kaikkialla, My-Linh sanoo.

— Onhan meillä kiusantekoon taipuvaisia tyyppejä, mutta mitä he voisivat sinulle tehdä.

— Jo pelkkä pilkkaaminen pilaa fiiliksen. Ei siitä voi olla välittämättä.

— Totta kyllä.

— Salaa matkaan livahtaminen tekee säväyksen. Omahyväinen 'eliittimme' saa näpäyksen.

Loppuillan opintopiiriläiset pohtivat, miten tiedeleiri voisi tukea *Ubuntun* levittämistä Yalawaan. He listaavat Yalawan keskeisiä ongelmia, joihin My-Linh voisi kysellä ratkaisuiideoita leirillä.

- Tavalliset ihmiset ovat vahvempien armoilla
- Sääntöjä ei ole
- Säännöistä ei piitata
- Härskit kaveriporukat vallassa
- Kähmivät kaiken itselleen
- Tavalliset ihmiset eivät tiedä, mitä tapahtuu
- Uskovat valheita
- Tavalliset ihmiset eivät osaa vaikuttaa asioihin
- Tavalliset ihmiset eivät ymmärrä, miten yhteisön pitäisi toimia
- Tiedon ja koulutuksen sijasta tarjolla on vain populistista propagandaa
- Tavallisilla ihmisillä ei ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa
- Ihmisiä rangaistaan siitä, etteivät miellytä vahvempaansa
- ...

My-Linh silmäilee seinätaululle syntynyttä listaa ja sanoo:

— Sadan kohdan listakaan ei riittäisi koko totuudeksi ongelmistamme, mutta pahaa pelkään, että tuostakaan ei

kukaan leirillä ymmärtäisi mitään. Jos ymmärtäisivät, ihan eri tavalla kuin me. Muunheimoisilla on ihan omanlaisiaan käsityksiä siitä, millaiset ihmiset ovat ja miten maailma toimii.

— Listamme on ihan selkeä. Tosin hirveän negatiivinen.

— Tarkoitushan oli listata ongelmia.

— ... jotta löydettäisiin keinot ongelmiamme korjaamiseen. Sitä varten pitäisi myös kertoa, mitä potentiaalia meillä on.

— Millaisia käsityksiä muunheimoisilla oikein on? Mikseivät ymmärtäisi?

— En osaa selittää. Erilaisia. Yalawalaisittain ajatellen outoja käsityksiä. En minäkään ole vielä oppinut niitä ymmärtämään. Ehkä he jotain ymmärtäisivät.

— Jospa vain selittäisit, millaista elämä on täällä. Kirjoitetaan muutama pikku tarina elämästä Yalawalla.

— Eivät he niitäkään ymmärtäisi. Ymmärtäisivät tarinamme aivan väärin.

— Jotain sekin. Väärinymmärtäminen. Korjattaisiin tarinoitamme. Vähitellen oppisimme kertomaan tarinamme niin, että muunheimoiset ymmärtäisivät mitä tarkoitamme.

— Jos haluavat. Kaikki eivät halua ymmärtää kuin itseään.

— Tai ymmärtävät, mutta todistelevat päinvastaista. Kiusallaan tai omaksi edukseen.

— Leirimme porukka haluaa ymmärtää.

TERVETULOA KLAANIIN

Rakkaat EcoCityn Klaanilaiset,

Olemme kokoontuneet yhteen julistaaksemme Sirken ja MuKuanin Klaanipariksi ja ottaaksemme MuKuanin Klaanin yhteyteen.

Jo ennen kuin tapasi Sirken, MuKuan oli kuullut ylistäviä uutisia yhteiskunnallisesta liikkeestä, joka pyrkii luomaan järjestystä anarkistiseen kaaokseen, jossa maailman ihmiset tänä päivänä joutuvat elämään. Klaanin – ja tietysti heidän kummankin – onneksi MuKuan tapasi Sirken.

Maailmassamme vallitsee vaarallinen moninaisuus. Minua kauhistuttaa ajatella kuinka monta erillistä heimoyhteisöä outoine tapoineen maapallomme etäisissä kolkissa lymyää. Etäläsnäolo luo illuusion globaalista yhteisöstä, mutta miettikää, mitä kaikkea voikaan juuri nyt tapahtua etäläsnälaitteiden katveessa. Mitä vaarallisia ajatuksia saatetaankaan levittää ymmärtämättömien massojen keskuuteen? Niiden, joita Klaanin valistus ei ole vielä tavoittanut.

Toistaiseksi joudumme levittämään Klaanin sivistystä vaivihkaa, mutta vielä koittaa päivä, jolloin kaikki maailman ihmiset ylistävät saavutuksiamme. Se päivä koittaa, jona tekin – Sirke ja MuKuan – voitte julkisesti onnitella itseänne: *”Klaanin uskollisina satureina me autoimme tuomaan järjestyksen maailmaan.”* Koittaa päivä, jona teitä ylistetään.

Nostakaamme malja uuden klaaniparin kunniaksi.

Elvytimme samppanjan tuotannon kunnioittaaksemme vanhoja perinteitä. Samppanja on meille symbolinen muistutus siitä, että olemme ansainneet pientä ylellisyyttä ja mukavuutta palkinnoksi ponnistuksistamme rahvaan massojen hyväksi. Julkista tunnustusta odotellessamme nauttikaamme samppanjasta.

MuKuan maistaa samppanjaa. Hyvää. Kun kuulin samppanjasta ensi kerran vuosi sitten, ajattelin sen symboloivan elitististä tuhlailua, mutta ehkä olin liian ryppyotsainen. Klaanissa – ja Sirkessä – on voimaa, joka tulee saamaan aikaan sellaisia tuloksia, että samppanja on hyvin ansaittua.

Koska Sirke oli halunnut mennä naimisiin Klaaniin kuulumattoman kanssa, hän oli joutunut perustelemaan valintaansa Klaanin johdolle:

MuKuan tulee kurinalaista elämää viettäneestä hyvästä perheestä. Hänen vanhempansa suorittivat tunnollisesti velvollisuutensa sitä yhteisöä kohtaan, josta sittemmin tuli EcoCity. MuKuan kapinoi, kuten kaikki normaalit nuoret, mutta silti vanhemmat säilyivät hänelle esikuvina.

MuKuan on älykäs, ahkera ja tunnollinen. Hän haluaa olla tärkeä ratas tärkeässä koneistossa. Hän saattaa olla kriittinen ja esittää ailahtelevasti jyrkkiäkin mielipiteitä, mutta tekee kuitenkin parhaansa miellyttääkseen koneistoa, jonka osaksi haluaa kuulua.

Sirke jätti kertomatta, että hänen mielestään MuKuan ei ole kovin viisas, mutta fyysisesti niin puoleensavetävä, ettei muulla ole niin väliä. Heikkouksiaan ei kannata paljastaa. MuKuan on ahkera ja riittävän älykäs työmuurahaiseksi. Jos MuKuan osoittautuu Klaanille niin hyödylliseksi kuin kuvittelen, mahdollisuuteni edetä rekrytointiosaston johtotehtäviin paranee merkittävästi.

Ovat taas palkinneet itseään samppanjalla, MuKuan huomaa Sirken palatessa kotiin Klaanin iltakokouksesta.

Sirke heittäytyy sohvalle lojumaan ja alkaa näppäillä sähveliään.

Mukuan huoahtaa. Muutama minuutti ja Sirken silmät alkavat lupsahdella. Mukuan ehtii jo rentoutua miettimään omiaan, mutta Sirkepä ei nukahdakaan:

— Sinun pitää saada koulusi käyttämään Klaanin kehittämiä emotirobeja.

— Mitä hyötyä niistä olisi opetuksessa?

— Miten minä voisin tietää. Sinähän opettaja olet. Keksi jotain. Järjestä vaikka emotirobit aiheeksi tämänvuotiseen globaaliin koulujen tiedeleiriin.

— En tiedä, sopisivatko ne leiriläisten toiveisiin ja oppimistarpeisiin, MuKuan sanoo.

Sirke tuhahtaa. Miksei se osaa ajatella asioita laajemmin, Klaanin edun kannalta? Miksei se osaa ajatella meidän uraamme Klaanissa?

— Yrittäisit edes, Sirke huokaa. — Emotirobien saaminen tiedeleirin käyttöön innostaisi ihmiset haluamaan niitä.

— Jos joku sellaista tarvitsee, hankkii innostamattakin, MuKuan mutisee. — Eihän ketään sovi innostaa haluamaan mitään. Meidän pitää toinen toistamme tukien vastustaa kaikkea sellaista haluamista, mikä saattaa johtaa tuhlaukseen.

— Hohhoijaa, Sirke huokaa ja keskittyy sähveliinsä.

Mukuania nolottaa. Taas minä sorruin tuputtamaan näkemyksiäni. Minunlaiseni ulkopuolisen pitäisi sopeutua ja olla kiitollinen kaikesta, minkä Klaani minulle mahdollistaa. Hillitse, hillitse, hillitse itsesi. Pitää sovitella. Ehkä mielistellä. Huomaamattomasti.

— Miten ratkaisitte emotirobien tuotannon ympäristöongelmat? Se on hieno saavutus, josta on hyötyä muillekin. Kaikki voivat alkaa tuottaa tehokkaampia ja pienempiä hyötylaitteita maailman ihmisille.

— Tuotanto tulee olemaan aluksi niin pientä, etteivät sen ympäristöongelmat vaikuta mitään maapallon tulevaisuuteen, Sirke vastaa sähveliään näppäillen.

— Aha, hyvä ... Mitä!? Käynnistitte epäekologisen tuotannon, MuKuan hätkähtää. — Klaanin johto erottaa teidät – karkottaa meidät, jos saa tietää.

— Ehkei sentään, Sirke hymähtää tietäväisen oloisesti.

— Eikö kukaan osannut ratkaista ongelmaanne? Millaisen avunpyynnön laitoitte mielteistöön? Aina kun olen esittänyt mielteistössä minkä hyvänsä opettamiseen liittyvän ongelman, pätevää porukkaa eri puolilta maailmaan on tullut avuksi ja olemme löytäneet useampia hyviä ratkaisuja.

— Emme halua ulkopuolisten sekaantuvan liiketoimintaamme, Sirke sanoo.

— Liiketoimintaan? Mitä se on? MuKuan kysyy, pysähtyy tuijottamaan Sirkeä ja huudahtaa:

— Sekaantuvan!? Ettekö siis edes pyytäneet apua?

Sirke nostaa katseensa sähvelistään ja huokaa:

— Liiketoiminta on sitä, että varmistetaan omasta työstä ja omista ideoista itselle kunnon korvaus. Moni käyttää hyväkseen teitä sinisilmäisiä, jotka luotatte jopa vieraiden heimojen hyvántahtoisuuteen ja kuvittelette, että tämä meidän alkeellinen talousjärjestelmämme toimii reilusti.

— Toimiihan tämä. Ihmiset työskentelevät tyytyväisinä yhteiseksi hyväksi ja kaikki saavat mitä elämiseensä tarvitsevat. Ennen kaikkea näyttää siltä, että olemme saaneet ekosfäärin tervehtymisen alkuun.

— Kaikkiko työskentelevät? Tekevät jotain hyödyllistä? En usko. Miksi tekisivät? Eihän talousjärjestelmämme ohjaa millään lailla ihmisiä tuottavaan työhön eikä kannusta ahkeruuteen.

— Eihän talousjärjestelmä – kirjanpito – voi ohjata yhteiskunnan toimintaa, MuKuan kummeksuu. — Olisi alentavaa joutua jonkun kirjanpitojärjestelmän ohjailtavaksi ja kannustettavaksi. Miksi pitäisi keksiä joku järjestelmä kannustamaan ihmisiä? Ihmiset ovat luonnostaan innostuneita olemaan hyödyksi yhteisölle. Innostuksen puute johtuu aivojen aineenvaihdunnan häiriöistä tai luonneviasta, eikä niitä paranna minkään moinen talousjärjestelmä.

— Hyväkseen käyttävät sinunlaisiasi, Sirke hymähtää.

— Ketkä? Miten kukaan voi käyttää ketään hyväksi, kun toimitaan avoimesti ja rehellisesti?

— Miten sinä voit tietää, että kaikki toimivat avoimesti?

— En ole tavannut ketään, jonka voisin kuvitella kykenevän salailemaan mitään. Sehän olisi valehtelua! Kykenisitkö sinä valehtelemaan? MuKuan kysyy.

— Eikö sinun mielestäsi olisi oikein, että esimerkiksi me emotirobien kehittämiseen aikaamme uhranneet voisimme jättää tylsät rutiinityöt niille, jotka eivät kykene luovaan työhön? Sirke kysyy.

Kuka teitä on pyytänyt 'uhraamaan' aikaanne niihin turhakkeisiin, MuKuan jupisee itseksensä.

— Tasan jaettuna tylsiä hommia jää kullekin niin vähän, että kaikille jää yllin kyllin aikaa mielestään tärkeään luovaan työhön, MuKuan sanoo sovittelevaan sävyyn. — Yhteisön voima ja viisaus kasvavat yhdessä tekemisestä. Erikoistuminen johtaa sirpaloitumiseen ja yksisilmäisiin päätöksiin.

— Okei, minä luovutan, Sirke huoahtaa. — Voitko edes hyväksyä ajatuksen, että robotit voisivat vähentää tylsiä rutiineja, mikäli onnistut auttamaan meitä niiden markkinoinnissa.

Sirke nousee tuolistaan, taputtaa holhoavasti MuKuania pääläelle ja menee makuuhuoneeseen.

MuKuan vaipuu harhailemaan ajatuksiinsa.

Ehkä Sirke ja Klaani ovat enemmän oikeassa kuin mitä haluan myöntää. Sirke on viisas ja sympaattinenkin paitsi joskus nautittuaan liikaa samppanjaa. Ehkä tosiaankin olen liian sinisilmäinen. Koko ajattelevaisen ikäni olen uskonut maailmaan, jossa jokainen pyrkii edistämään yhteistä hyvää, kaikki on avointa eikä kukaan puhu kuin mitä oikeasti sisimmässään ajattelee ja tuntee, mutta jos jopa Klaanin emotirob-hanke toimii epäekologisesti ja salaa sen, mitä kaikkea pahaa alempimoraaliset heimot tekevätään.

Harmi kyllä moni ajattelee väärällä tavalla kenenkään ohjaamatta heitä oikeaan. Onko loppujen lopuksi hyvä, että kaikki eri tavoin tyhmästi ajattelevat pääsevät osallistumaan päätösten tekemiseen? Olisiko selkeän jämäkkä yhtenäinen linja – vaikka vähän vääräkin – parempi kuin harhaoppien

kakofonia. Ehkä ihmiskunta tarvitsee Klaanin tarjoamaa selkeän yksinkertaista ja yhtenäistä ajattelua – vakaan turvallista ajattelua, selkeää linjaa, jota maailman myllerrykset eivät heilauta.

Olen tiedemies, etsin tieteellistä totuutta, mutta tieteeseen kuuluva kriittinen epäily, tieteellinen epävarmuus, voi olla tavallisille ihmisille liian raskasta. Ehkä minullekin. En saisi olla liian ankara itselleni. Minun pitää sallia itselleni hitunen kritiikitöntä uskoa johonkin selkeään ja mukavan tuntuiseen totuuteen.

MuKuan on viettänyt koko viikonlopun yksinään työhuoneellaan laatimassa ehdotusta emotiobien käyttämisestä tiedeleirillä. MuKuan muistaa, miten monissa tilaisuuksissa hän on hikoillut ja punastellut myötähäpeästä kollegoiden änkyttäessä puhujanpöntössä. Muistuma vie hänet jälleen kerran keittiösyvennykseen jääkaapille. Entä jos esitelmästä ei tule täydellistä? Mukuan kaataa ison juomalasin puolilleen samppanjaa, siemaisee lasista, tekee itselleen pienen katkarapuleivän, istahtaa keittiönurkkauksen pöydän ääreen, ottaa kulauksen samppanjaa, sulkee silmänsä, mutta nousee saman tien ylös ja kantaa välipalansa työpisteelleen.

Ennen jääkaapille lähtöään MuKuan harjoitteli esitystään ja nauhoitti sen. Sirke neuvoi harjoittelemaan niin hyvin, että yleisö vakuuttuu pelkästään jo esityksen sujuvuudesta.

Aiheettomat vastaväitteet Sirke neuvoi ennakoimaan niin huolellisesti, että ne kykenee kepeästi pilkkaamaan lyttyyn.

Nauhoitus on hyvä tapa varmistaa, että näyttää vakuuttavalta ja nauhoituksen avulla löytää kohdat, joihin on jäänyt tilaa vastaväitteille. MuKuan istahtaa alas, haukkaa leivästään, ottaa ison kulauksen samppanjaa ja alkaa katsoa nauhoitusta. Esityksensä alkuun MuKuan on laittanut esimiehensä lempi-iskulauseet:

Älä tuo kokouksiin
vanhoja päähänpinttymiäsi.

Luodaan spontaanisti yhdessä jotain parempaa.

Jo Darwin¹ osoitti ihmislajin säilymisen
perustuvan empatiaan ja *Ubuntuun*.

Olkaamme siis yhtä!

¹: Tutkija ajalta ennen Teollisen Kukoistuksen Kautta.

— Hyviä, jos pomosi niistä pitää, oli Sirke sanonut iskulauseet nähtyään. — Eivät mitenkään liity asiaan eikä Darwin-väite liene tottakaan, mutta saavat sinut näyttämään edistykselliseltä pomosi silmissä ja mahdolliset vastustajasi vanhakantaisilta itsekkäiltä jääräpäiltä.

Iskulauseiden jälkeen esityksessä on Mukuanin Sirkeltä saama mainosvideo – sana, jonka vain Klaanin eliitti

ymmärtää. Mainosvideolla ihmismäiset emotirobit leikkivät lasten kanssa ja hoitavat iloisen tyytyväisiä vanhuksia. Hämähäkkimäiset emotirobit asentavat antenneja mastoihin ja keräävät pähkinöitä puiden alta. Mainosvideo päättyy tärkeisiin faktoihin:

Emotirobit®

perustuvat uusimpaan tietoon
robotiikan ja tekoälyn alalta.

Tärkeää ei ole, mitä robotit osaavat,
vaan se, että **juuri sinä** päätät,
mitä ne oppivat.

Kokoonpanolinjalta tuleva emotirob
on kuin tyhjä taulu,
johon **sinä itse** lataat
temperamentin ja taipumukset.

Siitä eteenpäin kaikki riippuu siitä,
miten **sinä** koulutat sitä.

Sinä voit turvallisesti kokeilla
eri tapoja kouluttaa emotirobeja.

Näin **sinä** saat aidon
kokemusperäisen ymmärryksen siitä,
miten me ihmiset opimme.

Nauhoituksessa MuKuan puhuu työhuoneensa ikkunan
ääressä niin, että taustalla näkyy vastapäisen talon
sinertäväksi valaistu läpikuultava kattorakenne. Näkymä ei
vedä vertoja Teollisen Kukoistuksen Kauden
suurkaupunkinäkymille, mutta osoittaa kuitenkin, että
EcoCityssä ei pelätä kehitystä.

MuKuan siemaisee samppanjaa ja harhautuu
muistelemaan puhetta, jonka sai pitää Klaaninuorten
politiikkakerholle. Nuoret hurrasivat, kun vakuutin heille,
että vaikka niin kutsuttu Sekasorron Kausi säikäytti
ihmiskunnan liian varovaiseksi, EcoCityssä ei pelätä
kehitystä:

On totta, että ilmasto lämpeni parissa sadassa vuodessa asteen, pari – ehkä kolme, neljäkin. Yleisen harhakäsityksen mukaan ihmisen aiheuttamat kasvihuonepäästöt aiheuttivat lämpenemisen. Teollinen tuotanto romahti Sekasorron Kauden alussa ja ihmisen aiheuttamat kasvihuonepäästöt loppuivat, mutta lämpeneminen jatkui pitkään sen jälkeen. Voiko siis syy olla Teollisen Kukoistuksen Kauden päästöjen?

Ilmaston lämpenemisestä oli kieltämättä haittaa: Meren pinta nousi, moni rantakaupunki hukkui, meri happamoitui ja muuttui vähähappiseksi, hirmumyrskyt lisääntyivät ja pahenivat, mantereista aiempaa isompi osa on hedelmätöntä aavikkoa eikä eliölajejakaan ole jäljellä entistä määrää. Silti maailmanlopulla pelottelijat olivat väärässä. Me jäljelle jääneet – ihmiskunnan pieni geneettinen parhaimmisto – elämme melko mukavasti. Ilmastonmuutos jatkuu yhä, mutta olemme jo osoittaneet kykenevämmme sopeutumaan. Kestäisimme pahempaakin.

Ylenmääräinen pelottelu aiheutti ymmärtämättömän rahvaan keskuudessa paniikin, joka oli tärkein syy eliitin vastaiseen kapinaan, mikä johti laillisen yhteiskuntajärjestyksen tuhonneeseen Sekasortoon.

Tehtävämme on nostaa ihmisten elintasoja ja näin jaloon tarkoitukseen maailman nykyinen pieni väestö voi kohtuudella hyödyntää jäljellä olevia luonnonvaroja. Idealistiset vaatimukset täydellisestä kehdosta-kehtoon kierrätyksestä eivät ole vastuullista politiikka. Moinen haihattelu hidastaa kehitystä eikä perustu rationaaliseen ajatteluun vaan johtuu vastoinkäymisten herättämästä alkukantaisesta kehityksen pelosta.

Ajattelemisen aihetta antaa sekin, että ne heimot, jotka kuluttivat eniten ennen Sekasorron Aikoja, selvisivät siitä mukavasti aina Kapinaan asti. Kapinan taas aiheutti lahjattomuutensa ja laiskuutensa takia huonosti pärjäävien kateus ahkeria menestyneitä kohtaan.

MuKuan hymyilee muistaessaan, miten nuoret hurrasivat ja taputtivat hänen puheelleen. Sirke oli neuvonut puheen kirjoittamisessa: Ihmisiä pitää rohkaista uskomaan unelmiinsa. Ihmisten pitää saada uskoa siihen, mikä tuntuu hyvältä. Ihmisiltä ei saa viedä uskoa siihen, että juuri hän on oikeassa, että juuri hänen toiveensa ovat tosiasioita. Tavalliset ihmiset eivät jaksa kuunnella tarkkoja faktoja eivätkä seurata eksaktia tieteellistä ajattelua. Suurpiirteisen yleisten linjojen maalailun ihmiset voivat joustavasti tulkita omien ajatustensa ja toiveidensa mukaan. Sillä lailla saat yleisön puolellesi.

MuKuan ottaa kulauksen samppanjaa ja jatkaa nauhoituksen katselua.

Frakkipukuinen robotti kantaa tarjotinta, jolla on pullo samppanjaa ja korkea lasi. Robotti kumartaa MuKuanille, poksauttaa elegantisti pullon auki, täyttää lasin ja ojentaa sen MuKuanille syvään kumartaen. MuKuan siemaisee lasista, asettaa sen takaisin tarjottimelle ja kiittää samppanjaa erinomaiseksi. Tästä robotti ilahtuu niin, että ottaa pari nopeaa tanssiaskelta ja pyörähtää ympäri frakin liepeet liehuen. Hidastus ja zoomaus tarjottimeen näyttää, että lasista ei läikähdä pisaraakaan samppanjaa yli laitojen.

Videolla MuKuan katsoo suoraan yleisöön – siis kameraan – ja toteaa:

— Täydellistä robottitekniikkaa.

Työhuoneen MuKuan nostaa lasiaan videolla puhuvalle MuKuanille ja ottaa aimo kulauksen samppanjaa.

— Huomatkaa, etten ohjelmoinut hovimestaria tarjoilemaan minulle samppanjaa, videon MuKuan sanoo siemaisten robotin tarjoamasta lasista. Työhuoneen MuKuan nostaa lasiaan videominälleen. Videon MuKuan jatkaa:

— Opiskelunsa aluksi robotti tiesi ainoastaan, että hymyillessäni olen tyytyväinen ja aikansa minua seurattuaan päätteli, että samppanja tekee minut tyytyväiseksi. Koska olen ohjelmoinut siihen halun palvella ihmisiä, se päätti tarjoilla minulle samppanjaa aina kun näytin väsyneeltä, vihaiselta tai surulliselta. Se oppi kantamaan tarjotinta ja avaamaan pullon seuraamalla mallisuoritustani ja yrittämällä uudelleen ja uudelleen. Halu matkia isäntäänsä on yksi sen perusviesteistä. Tarjottimen se pudotti sata kertaa, ennen kuin oppi kantamaan sitä.

— Perehtymällä siihen, miten robotit oppivat tällaisia asioita leirin oppilaille valkenee, miten ihmisen mieli toimii. Leirin ohjaajille robotit opettavat tärkeitä taitoja ihmismielen muokkaamisesta, videon Mukuan sanoo nauhoituksen loppuksi.

Hieno esitys, MuKuan myhäilee. Näyttää, kuin ehdotukseni olisi rennon spontaanisti heitetty keskustelun avaus.

Kelvannee rehtorillekin: Videolla vaikutan sopivan nöyrältä, mutten kuitenkaan nahjukselta. Olen vakuuttava, mutten ylimielinen.

Sirke on muistuttanut, että esiintyessäni kollegoilleni olen vaikuttanut ylimieliseltä ja etäiseltä. Ei ihme. Kuka hyvänsä vetäytyy kuoreensa joutuessaan niiden ymmärtämättömien päälleikävien änkyröiden eteen. Siksi minun pitää harjoitella niin kauan, että kykenen niiden änkyröiden edessä samaan kuin äsken videolla. Toivottavasti onnistun yllättämään heidät. Toivottavasti keskustelulle ei jää aikaa eikä minulle jää aikaa ärtyä.

Vielä pitäisi keksiä havainnollinen tapa selittää, miten emotirobeja voi soveltaa yhteisöllisyyden tutkimiseen, MuKuan mieltii. Sehän on nyt muodikas aihe. MuKuan alkaa kirjoittaa:

Nollattujen emotirobien mieliin voi istuttaa temperamentin tapaisia taipumuksia ja katsoa miten nämä taipumukset ja ympäristö vaikuttavat emotirob-yhteisön kehittymiseen. Laumoilla eri taipumuksin varustettuja emotirobeja voisi tutkia jopa kilpailevien yhteisöjen kehittymistä.

MuKuan pysähtyy tuijottamaan tekstiään.

Miksi innostuin ajatuksesta laittaa emotirob-yhteisöt kilpailemaan? Yleisöllehän pitää esittää, että emotirobien avulla löydetään keinot vahvistaa ihmisten luontaista taipumusta globaaliin *Ubuntuun*. Jotain tuollaista. Jotenkin tiiviisti. Demo olisi hyvä, mutta nyt ei tule mieleen, miten emotirobeista olisi hyötyä moisessa.

MuKuan jää tuijottamaan kuvaruutua. Vähä vähältä MuKuanin tyytyväinen ilme jähmettyy tylsäksi tuijotukseksi. "Ei hitto!" MuKuan tuhahtaa, nousee päätteen äärestä ja alkaa kävellä päämäärättömästi huoneessaan.

Lauantaiaamuna MuKuanin lähtiessä työhuoneelleen Sirke evästi: *"Pidä varasi, ettet eksy omaan haavemaailmaasi. Kukaan muu tuskin innostuu siitä, mikä sinun mielestäsi on hienoa. Soittele tutuille ja tuntemattomille ja yritä kuulostella, mikä saisi heidät ihastumaan emotirobeihin, haluamaan niitä, vaatimaan suorastaan"*

MuKuan alkaa nähdä esityksessään heikkouksia:

Entä jos kollegat pitävät emotirob-tarjoilijaa naurettavana mekaanisena komeljanttarina? Entä jos he kysyvät, miten olen ohjelmoinut emotirobiin halun palvella ihmistä? En ymmärrä, miten sellainen olisi mahdollista, eikä Sirkekään suostunut selittämään – hymähti vain kysymyksilleni: *"Halu palvella: Olemme ainoastaan sanoneet, että sellainenkin piirre emotirobeissa voisi olla."*

Voisi olla? Eikö se tarkoitakaan viimeistelyä vaille valmista?

Entä jos esitykseni näytetään leiriläisille? He varmaan pitävät samppanjan kanssa konstailua lapsellisena elitisminä: *"Haloo! Ihmiskunnalla on monta kohtalonkysymystä ratkaisematta ja tyyppi leikkii samppanjaa tarjoilevan frakkipukuisen pellerobotin kanssa!"*

Voivatko leiriläiset oppia emotirobeilta mitään? Eivät. Harhaoppivat jos jotain. Emotirob oppii kuin Pavlovin koira ja Pavlovin kokeet antoivat väärän käsityksen jopa koirien tavasta oppia. Emotirobin ajatustoiminta on vielä

mekanistisempaa kuin koiralla. Koirilla on älyä, eläimellistä älyä, mutta se on kuitenkin eloperäistä älyä toisin kuin emotirobeihin ohjelmoitu koneäly.

Tarjotinta emotirob oppi kantamaan vasta, kun ohjelmoin siihen tarpeeksi fysiikan lakeja. Eikä sekään riittänyt. Liikerata piti ohjelmoida vaihe vaiheelta. Monen viikon työ. Ei se itse mitään oppinut. Tarjotin siltä putosi sata kertaa, koska tein sata ohjelmointivirhettä. Jos haluan demota toisen tempun, senkin joudun itse ohjelmoimaan. Nyt onneksi tiedän, miten.

Emotirobien perustoimintojen ohjelmointi on tylsää. Siksi Sirke haluaa valjastaa leiriläiset ohjelmoimaan emotirobeihin lisää yksinkertaisia perustoimintoja ja niiden avulla näyttäviä, mutta tyhjämpäiväisiä ja harhaanjohtavia demoja – koneälyttömiä, koneälyvapaita. Sellaisesta ohjelmointityöstä ei opi kuin enintään työmuurahaiseksi Klaanille.

Sitten MuKuan nousee ylös tuolista niin reippaasti, että samppanjaa läikkyä lattialle:

Inhimillisestä oppimisesta emotirobien kanssa puuhastelu ei opeta mitään, mutta ehkä niistä saisi työjuhtia, jotka olisi riittävän helppo ohjelmoida suoriutumaan yksinkertaisista tylsistä rutiineista. Siitä voisin saada kehuja.

Ellei sellaisia robotteja jo ole olemassa. Olisi tyhmää, jos joku yleisöstä huomauttaisi, että tuollaiset on jo keksitty. Pitäisi ehtiä tarkistaa mielteistöstä, mitä muut heimot ovat tehneet. Voisinko pyytää viikon lisääaikaa ehdotuksen valmisteluun? Ehkä kaksi.

MuKuan lähtee jääkaapille täyttämään lasinsa.

MuKuan hörppää samppanjaa. Helpottaa.

Hitto. Ajatukseni kulkee kirkkaan johdonmukaisesti, kun saan tällä lailla kaikessa rauhassa yksinäni keskittyä itse asiaan, mutta ajatukseni hyytyy, kun alan miettiä, miten ne ymmärtämättömät kapeakatseiset änkyrät aina ylenkatsovat minua ja ajatuksiani, MuKuan harmittelee. Ja ottaa kulauksen samppanjaa.

Ei perhana! En ryhdy mielistelemään enkä nöyristelemään, MuKuan ärähtää. Lujalla äänellä julistaminen – vaikka vain itselle – vahvistaa itseluottamusta. Miksi minun pitäisi sovittaa ajatukseni miellyttämään minua tyhmempiä? Esitän juuri sellaisen ehdotuksen emotirobeista kuin parhaaksi näen, esitän sen niin kuin parhaaksi näen ja puolustan sitä kaikin voimin. Enkä sääli leiriläisiä. Heidänkin pitää oppia raakaa yksitoikkoista työntekoa.

Iltä on pimennyt. MuKuan on tehnyt – ja hylännyt – viimeisen kahden tunnin aikana kolme erilaista versiota alustuksestaan.

Sirke käski soitella kollegoille. En minä sentään soittelemaan rupea. Kollegoille varsinkaan. Ei keskeneräisistä ajatuksistaan kannata ymmärtämättömille puhua. Tänä iltana ei muutenkaan kannata soittaa. Ajatus tuntuu kulkevan hitaasti ja puuroutuvan helposti, MuKuan harmittelee ja siemaisee lasinsa tyhjäksi.

Soittelemisen sijasta MuKuan tarkistaa, onko mielteistö löytänyt mitään mielenkiintoista hänen edellisenä päivänä

esittämiinsä kyselyihin.

Moni MuKuanin toivoma tieto on vasta valmisteilla tai latautumassa hänen sähveliinsä, mutta haastattelu Damisista ystävineen on valmis katsottavaksi.

Damisi ja hänen kaltaisensa juurettomat kiertolaiset vaeltelevat ympäri maailmaa pieninä ryhminä. Kutsuvat itseään vaeltajiksi. Ovat mielestään kulttuurien välisiä sanansaattajia. Asuvat ilmalaivoissa, mutta saattavat hetken mielijohteesta asettua jollekin paikkakunnalle epämääräiseksi ajaksi. Älytöntä touhua. Vievät tilaa rahdilta. Sotkevat paikallisten rutiinit.

Damisin heimolaiset kasaantuvat joukkioiksi, joita kutsuvat perheiksi vaikka vaihtavatkin helposti joukkiosta toiseen entisiä 'perheenjäseniään' ikävöimättä. He pitävät yhteyttä toisiinsa etäläsnälaitteiden avulla niin, etteivät taida enää erottaa virtuaalista yhdessäoloa aidosta perhe-elämästä. Väitetään, että he saattavat jättää pikkulapsiaankin entisen 'perheensä' hoteisiin lähtiessään 'toteuttamaan itseään' uudessa 'perheessä'. Jos lapsiakin jätetään vieraiden hoitoon, ilmeisesti aviopuolisoiden jättäminen on heidän keskuudessaan yleistä – mikäli he edes solmivat säädyllyisiä avioliittoja. Monet heistä viettävät kulkurielämää koko ikänsä, mutta fiksuimmille heistä kulkurielämä on vain joitakin vuosia kestävä haihattelujakso, jonka jälkeen he asettuvat elämään ainakin vähän kunniallisemmin.

Vaeltajien ilmalaivoissa kaikki – miehet, naiset, lapset – nukkuvat huhujen mukaan samassa hallissa. Ehkä jopa samassa läjässä yhdellä isolla patjalla. Kaipaako ilmalaivassa

eristyksissä elävä turvaa laumasta? Eivätkö ne kestä yksityisyyttä? Laumako antaa heille rohkeuden heitellä häpeilemättä edesvastuuttomia ehdotuksiaan?

Miten Damisin kaltainen haihattelija on saanut niin paljon vaikutusvaltaa globaalin tiedeleirin valmistelussa?

Damisin haastattelu on tehty ilmalaivassa – tietysti. Damisilla on ilmalaivan salongissa seuranaan epämääräinen joukkio samanoloisia tyyppejä.

Videon alussa näytetään salongin ikkunoista avautuvia maisemia: Poutapilviä ja niiden varjojen kirjomaa maaseutua. Siellä täällä näyttää olevan pieniä viljelyksiä ja vihertäviä metsiköitä. MuKuan nyökkää: Maailman asiat ovat ihan hyvin.

Damisi kertoo draamasarjasta, jossa hän ystävineen tuo esille tuoreita näkökulmia eri ihmisryhmien ajattelutavoista, elämäntyyleistä ja arvoista niin, että ihmisten välinen ymmärrys ja sitä kautta vuoropuhelu rikastuisi ja syvenisi.

— Siinäpä oli korulausetta kerrakseen, MuKuan mutisee.

Sarjan tuorein osa kertoo Yalawan koululaitoksesta.

MuKuan tuhahtaa. Nyt ne ovat innostuneet Yalawasta. Tyypillistä. Yalawa on outo alikehittynyt maa, jonka tapojen ja ajatusten ei soisi muualle leviävän. Vääränlaisia ajatuksia levittämällä ja alikehittyneitä kulttuureita ihannoimalla Damisin kaltaiset juurettomat kulkurit johtavat harhaan ymmärtämättömiä massoja ja siten horjuttavat yleistä

järjestystä. Vaarallisen hajanainen ja epävakaa maailmamme ei tarvitse rikasta vuoropuhelua kaikenlaisista harhaopeista vaan vahvan hallituksen ylläpitämään yhtenäisiä perinteisiä arvoja, asettamaan porukalle selkeä tavoite ja laittamaan porukka hyödylliseen työhön – työhön kohti suurta yhteistä tavoitetta. Lahjattomat lahjattomien töihin, nerot nerojen hommiin.

Mukuan alkaa kuitenkin katsoa Damisin tarinaa Yalawasta.

Vietin juuri puoli vuotta Yalawalla kylässä, missä koululaisten isovanhemmista kolmannes on orjuuden fyysisesti ja henkisesti vammauttamia niin, etteivät monetkaan heistä kyenneet kunnolla hoitamaan lapsiaan, joista osa vuorostaan ei ole onnistunut huolehtimaan omista lapsistaan.

Monet kyläläiset vaikuttivat ulkoisiin tapahtumiin kaavamaisesti reagoivilta zombeilta. Osa hymyili aina ystävällisesti, joillain oli kestotympeä ilme, monilla suupielet kääntyivät tilanteen mukaan ylös tai alas, mutta ilmeiden takana ei tuntunut olevan inhimillisiä tunteita. Asiantuntijat selittivät heidän kärsivän tunnezombiudesta – tunne-elämän tylsyydestä – jonka arvelivat johtuvan siitä, että useimpien kyläläisten vanhemmat tai isovanhemmat olivat olleet nuoruudessaan orjia.

Useimmat tunnezombien lapsista eivät näyttäneet tuntevan mitään. Ehkä siksi heillä ei ollut intoa eikä kekseliäisyyttä mielikuvitusleikkeihin, joihin yritimme

heitä innostaa. Näytti kuitenkin siltä, että terapiassa muiden lasten seurassa varsinkin nuorimmat heistä alkoivat kokea tunne-elämyksiä.

Yalawan kouluissa on paljon lapsia, joilla on oppimisvaikeuksia tai elämänhallinta hukassa, mutta myös onnellisia hyvinvoivia lapsia. ”Pumpulissa kasvaneet” ja ”heitteille jätetyt” lapset oppivat paljon toinen toisiltaan, kunhan opettajat luovat oikeanlaisen ilmapiirin. Siihen tarvitaan osaavia ja empaattisia opettajia enemmän kuin Yalawalla toistaiseksi on.

MuKuan hörppää samppanjaa ja ärisee itsekseen: — Heikkolahjaiset häiritsevät hyvien oppilaiden opetusta. Ei kellään ole oikeutta heittäytyä ongelmaksi vain siksi, että hänellä on ollut vaikea lapsuus. Eikö niillä ole poliiseja? Poliisin – ei koulun – tehtävä on estää tuollaisia häiritsemästä opetusta.

Yalawalla vanhemmista on, jos ei mukavaa, niin ainakin hyödyllistä, että koulussa on monenlaisia oppilaita. Vanhemmat sanoivat, että lapsista tulee hattivatteja, elleivät he pienestä asti totu työskentelemään kaikenlaisten ihmisten kanssa.

MuKuan tuhahtaa: — Hattivatteja? Pöh.

Erään koulun lapset olivat löytäneet vanhan sadun, jossa päähenkilöiden kiusana vaelsi lauma yhdenmukaisesti liikkuvia toistensa näköisiä aavemaisia hahmoja. Ne elivät niin omissa maailmoissaan, että ulkopuolisen oli mahdoton saada selvää, mitä ne tekivät ja miksi. Hattivatteja vuorostaan ei ulkomaailma kiinnostanut vähääkään.

Mukuan puistelee päätään: — Se tästä enää puuttuikin, että opetus perustetaan vanhoihin satuihin ja tarinoihin. Vanhat niin kutsutut viisaudet ovat todentamattomia kansanuskomuksia. EcoCityssä sovelletaan vain moderneja opetustekniikoita, joiden teho on mitattu kvantitatiivisesti, Mukuan julistaa itselleen. — Opettajan arjessa tarvitaan selkeitä työkaluja ja tekniikoita, ei epämääräisiä vanhoja viisauksia. EcoCityssä kykenemme vuodessa kouluttamaan normaalista aikuisesta opettajan, jonka oppilaat pärjäävät testeissä 29.7% prosenttia paremmin kuin niin kutsuttuihin vanhoihin viisauksiin turvautuvien opettajien oppilaat. Opettajat, joiden oppilaat eivät pärjää testeissä, pitää siirtää vähemmän vaativiin tehtäviin.

Huolella suunnitellut yhdenmukaiset testit, modernit opetustekniikat ja työkalut voittavat kokemuksen ja vanhat viisaudet. Etenemme isoin harppauksin kohti uutta tehokasta järjestystä.

Mukuan havahtuu videolta kuuluvaan Damisiin ääneen.

... Opittu testataan elävässä elämässä. Viidenkymmenen vuoden kuluttua nämä oppilaat osaavat arvioida, paljonko

opetuksistamme oli heille hyötyä.

Eräässä koulussa viiden pienen lapsen ryhmä opetteli laskentoa. Yksi lapsista osasi laskea, muttei vielä ollut itse kovin varma osaamisestaan, toisella ei ollut käsitystä edes laskemisen tarkoituksesta ja muut yhdistelivät ja erottelivat palikoista eri kokoisia kasoja enemmän tai vähemmän siinä uskossa, että osasivat laskea.

Laskutaitoisin lapsista sanoi, että he haluaisivat oppia laskemaan, mutteivät tiedä, mitä se tarkoittaa.

Pyysin heitä selittämään, mitä he ajattelivat laskemisen olevan. Sitten yritin täydentää ja korjata heidän näkemyksiään, muttei siitä tullut paljon mitään. Päädyin – mielestäni täysin nurinkuriseen – ehdotukseen, että opettelemme ensin laskemaan ja mietimme sitten, mitä se on ja mitä hyötyä siitä on, että osaa laskea.

Kun pisimmälle ehtinyt ymmärsi jonkin selitykseni, hän usein osasi auttaa minua asian selittämisessä muille, koska ymmärsi toisten lasten ajattelua paremmin kuin minä.

MuKuan pysäyttää videon ja tuhahtaa: — Eiköhän siinä ollutkin kaikki, mitä Damisilla on minulle opetettavaa.

KUKA HALUAA — KUKA VALITAAN

Yhteisöllinen valinta

Tervetuloa yhteisödynamiikan kurssille

Damisi & Uzome:

Seuraavan kahden kuukauden aikana kokeilemme, millaista kuplintaa alkaa ilmetä välillämme, kun heittäydymme vaikeisiin tilanteisiin. Kurssin harjoitustyönä muodostamme kuvitteellisia tiedeleirin ohjaajatiimejä, joten ihan ensimmäiseksi tutustukaa tiedeleirin toiminta-ajatukseen. Muutamalla halukkaalla on mahdollisuus lähteä kurssin päätteeksi oikeasti tämän vuoden tiedeleirille ohjaajaksi. Lähtijöistä sovitaan kurssin viimeisellä viikolla. Sovitaan tai arvotaan.

Vaikka meillä on tavallisia kursseja enemmän videopalaveriaikaa – neljä tuntia viikossa – joudumme silti toimimaan pääasiassa tämän yhteisen e-ilmoitustaulun varassa.

Laittakaa tämän viikon aikana itsestänne ilmoitustaululle esittelyvideo, mutta huomatkaa, että teitä on 57, joten jo minuutin videon katseleminen teistä jokaisesta vie meiltä tunnin. Mitä pidempi esittely, sitä parempi siitä kannattaa tehdä. Ei määrä vaan laatu. Ei pituus pilaa esitystä vaan tylsyys. Viime vuonna katselimme kurssilaisten esittelyitä suurella mielenkiinnolla useamman päivän.

Kiitos mielenkiintoisista esittelyvideoista

Damisi & Uzome:

Harmi, ettemme voi vetäytyä teidän kaikkien kanssa kuukauden leirille pohtimaan yhteisöelämän iloja ja ihmeitä.

Aitoa kohtaamista ei tietenkään korvaa mikään, mutta viime vuoden kokemuksen perusteella uskon, että tulette yllättymään, mitä kaikkea onnistumme tekemään etäläsnäyhteyksien avulla.

Seuraava harjoitus on kertoa tällä foorumilla, millaisia ryhmäilmiöitä – hankaluuksia, mukavia juttuja, ikäviä tuntemuksia, yhteisiä oivalluksia – olette kohdanneet. Jutellaan niistä seuraavassa videopalaverissa ensi maanantaina.

Älkää sensuroiko sellaisiakaan kokemuksia, joiden kertominen tyylikkäästi ei tahdo onnistua. Tarinan puuroutuminen voi olla merkki jostain tärkeästä, jota ette ole vielä tiedostaneet. Liika hiominen voi hävittää kertomuksenne mielenkiintoisimman aineksen – varsinaisen tunnekokemuksen.

Toivon meidän oppivan luottamaan toisiimme niin, että rohkenemme kertoa avoimesti kiusallisistakin

kokemuksistamme. Olkaa siis avoimia, mutta vasta kun se tuntuu mukavalta ja turvalliselta.

Ensi viikon videopalaveri

Damisi & Uzome:

Ensi viikon videopalaveria varten arvomme teidät seitsemän hengen keskusteluryhmiin. Sen mukaan, miten juttunne luistaa, sekoitamme ryhmät muutaman kerran noin puolen tunnin välein.

Huomatkaa, että häiriöiden takia nimellisesti neljän tunnin mittainen videopalaveri saattaa kestää pidempään. Aamusta iltaan, illasta aamuun tai jotain muuta siitä riippuen, millä mantereella olette.

Keskustelujen jälkeen toivon jokaisen ryhmän tiivistävän olennaisen keskusteluistaan tälle ilmoitustaululle.

Millaisen leirin haluatte järjestää?

Damisi & Uzome:

Alkuviikon postausten ja seuraavan videopalaverimme aihe on: Millaisen leirin haluatte järjestää?

Tähän mennessä olemme tällä kurssilla ehtineet keskustella oppimisesta, oppimisen ohjaamisesta, yhteisöistä, yhteisövalmennuksesta, ihmiskunnan haasteista, omista kyvyistämme ja toiveistamme ja vaikka mistä muusta. Seuraava tehtävänne on tiivistää tuo kaikki yhteiseksi näkemykseksi tiedeleirin ohjaamisesta.

Viime vuoden leiri

Damisi & Uzome:

Loppuviikon teemana on viime vuoden leiriläisten ja ohjaajien kokemuksiin tutustuminen.

Vanhoja leirikokemuksia

Viime vuoden leiriläiset:

"Hankalinta oli jättää kesken mielenkiintoiset kokeilut, jotka osoittautuvat meille liian vaativiksi tai joita emme ymmärtäneet jo periaatteessa mahdottomiksi. Puskimme päättämme seinään, kunnes ohjaajamme saivat suostuteltua meidät kokeilemaan seuraavaa ideaamme."

"Me halusimme ehdottomasti tehdä vain itse keksimiämme uusia ja sotkuisia juttuja. Joskus päädyimme umpikujaan, joskus avautui yllättäen niin hienoja mahdollisuuksia, että hylkäsimme kokonaan alkuperäiset tavoitteemme."

"Usein yritimme itsepäisesti uudelleen ja uudelleen ikään kuin ongelma voisi ratketa väsyttämällä se. Joskus jätimme hyvän homman kesken ja hyppäsimme uuden vielä jännittävämmän oloisen idean perään. Joskus se oli hylkäämäämme parempi, joskus huonompi, vaan sitähan ei voinut etukäteen tietää."

"Halusimme oppia selviytymään haasteista, joita kukaan ei ollut aikaisemmin edes ajatellut. Mehän opiskelemme selviytyäksemme ennalta tuntemattomasta tulevaisuudesta. Mottomme oli: 'Tulevaisuus tuskin on entisellään' "

"Joskus ohjaajat neuvoivat liikaa, niin ettemme saaneet harjoitella itse ajattelemista. Esimerkiksi antoivat meille

ratkaistavaksi valmiiksi määritellyn ongelman.”

”Joskus ohjaajat eivät auttaneet tarpeeksi. Parikin päivää saattoi mennä ihan hukkaan, koska emme päässeet eteenpäin.”

”Kun jäimme jumiin, jotkut ohjaavat neuvoivat kädestä pitäen, miten pääsemme eteenpäin, toiset vihjailivat ja kyselivät ihan epämääräisiä.”

”Ne kaksi ohjaajaa, jotka kulkivat aina yhdessä, opettivat jännästi. Kyselemällä ja seuraamalla meidän touhujamme he onnistuivat saamaan selville, mitä meidän päässämme liikkui. Sanoivat olevansa kiinnostuneita ajatusmalleistamme. Meidänkin kuulemma pitäisi olla – Sekä omista ajatusmalleistamme että porukan yhteisistä: ‘Teidän pitää oppia korjailemaan ja täydentämään ajatusmallejanne. Sitä on oppiminen’”

Tuleva leiri

Damisi & Uzome:

Teidän ajatuksenne hyvästä leiristä poikkeaa aika lailla minun ja Uzomen näkemyksistä ja kuten viime viikolla huomasitte, myös viimevuotisten ohjaajien ajatuksista. Tiedeleiri ei kangistu kaavoihinsa niin kauan kuin leirille tulee joka vuosi uusi ohjaajatiimi.

Mitä opittavaa meillä voisi olla viime vuoden leirin kokemuksista?

Kokemukset eläviksi

Damisi:

Tässä keskellä yöllä valvoessani tuli mieleeni, että olisi hienoa, jos voisitte ilmaista ajatuksianne näytelmäroolipelaamisen keinoin. Onko etänäyttelemine mahdollista?

Etä-draama [Kokemukset eläviksi]

Sami:

Luulen, että piirroshahmoja voi jotenkin etä-ohjata. Piirroshahmon kädet saanee heilumaan haluamallaan tavalla, mutta saako piirroshahmon ilmeillä välitettyä kummoisiakaan tunteita. Otan selvää.

PS: Löysin mielteistöstä tiedeleirin ja tämän kurssin vasta nyt. Olen EcoCityn ykköskoulusta ja haluaisin ohjaajaksi tiedeleirille. Outoa, ettei tieto tästä kurssista ole saavuttanut minua.

Hei Sami,

Damisi & Uzome:

Jostain syystä tieto edes itse leiristä saati ohjaajien valinnasta ei levinnyt EcoCityssä niin kuin muualla. Joka tapauksessa tervetuloa kurssille. Leirin ohjaajatiimin kokoamiseen palaamme myöhemmin.

Leirille?

Damisi & Uzome:

No niin, kurssimme on niin pitkällä, että voimme alkaa keskustella siitä, keillä on oikeasti mahdollisuus ja mielenkiintoa

osallistua leirille ohjaajana, keille riittää tämän kurssin suorittaminen.

Teille saattaa herätä ajatuksia, että tuon tyyppin kanssa lähtisin mielelläni, tuon kanssa en mistään hinnasta. Juttelemme näistä tuntemuksista erillisessä videopalaverissa niiden kanssa, jotka ovat halukkaita lähtemään leirille.

Kiitos kaikille ...

Vairea, Looane, Keala, Jahir, Nielek, My-Linh, Sami:

... siitä, mitä opimme kanssanne tällä kurssilla.

Kiitos siitä, että saimme sovittua meidän pääsevän tiedeleirille ohjaajiksi. Tiedämme, että yhteisymmärrys syntyi vain, koska eräät teistä luopuivat omista toiveistaan. Toivottavasti käy kuten toivoitte: Pääsette ohjaajiksi ensi vuonna.

Määräys tehtävään

MuKuan rykäisee ja sanoo niin virallisella äänellä kuin kykenee: — Herra rehtori, ehdotan Ronia EcoCityn edustajaksi tiedeleirin ohjaajaryhmään. Juhlallisella napinpainalluksella MuKuan heijastaa Ronin CV:n johtajan nähtäväksi.

Yleensä Klaanin johto pitää osallistumista alempien kulttuurien touhuihin ajanhukkana, mutta Sirke on onnistunut vakuuttamaan Klaanin johdon siitä, että EcoCityn kannattaa osallistua tiedeleirille: *“Tiedeleirillä voimme esitellä emotirobeja muiden heimojen nuorille.”* MuKuanin Sirke onnistui perustelemaan leirin valmisteluryhmän jäseneksi, koska Klaanin johdon mielestä tiedeleirille osallistuminen ei kuitenkaan ole niin tärkeää, että ihan huipputyyppiä kannattaisi rasittaa sen valmistelulla.

MuKuanille Sirke on esittänyt toiveen – vaativalla tavallaan, että Ronin pitää päästä leiriohjaajaksi.

Rehtori nyökkää: — Hyvä. Tiedän Ronin. Hän on edennyt hyvin Klaanin nuoriso-osastossa. Hän osaa olla vakuuttava ja tiukka – johtaja-ainesta. Ronilla on nuoriso-osastossa oppipoikanaan eräs Thuan. Hän sopii hyvin leirille Ronin “oikeaksi kädeksi”. Roni tarvitsee lojaalin apulaisen.

— Olin ajatellut Samia Ronin avuksi, MuKuan sanoo ja heijastaa Samin tiedot seinälle. — Hänellä on näyttöä tarvittavista tiedoista ja taidoista.

— Eikö häntä ole hyväksytty Klaanin nuorisojärjestöön? rehtori kysyy silmäiltyään Samin tietoja.

— Rekistereissämme ei ole mainintaa edes pyrkimisestä nuorisojärjestöön, MuKuan sanoo varovasti.

— Eihän me sellaista tyyppiä voida mihinkään lähettää, rehtori ärähtää.

— Sami on hyvä keksimään innostavia tarinoita ja kuvaamaan vaikuttavia videoita. Ronin voisi määrätä johtamaan EcoCityn delegaatiota ...

— No, lähetetään kaikki kolme ohjaajiksi, rehtori murahtaa. — Miten valikoimme varsinaiset leiriläiset?

— Ovat ajatelleet arpoa halukkaiden joukosta mahdollisimman monenlaisia tyyppejä eri kulttuureista, MuKuan sanoo.

— Ovat ajatelleet? Ketkä? Etkö sinä ole ajatellut? Onko jotain jo päätetty? Monenlaisia tyyppejä! Tiedämme kokemuksesta, että sekalaiselle laumalle eri lahjakkuustason oppilaita on mahdoton välittää tehokkaasti opetusohjelman mukaisia tietoja ja taitoja.

— Sitä minäkin sanoin, mutta muut väittivät jo kauan sitten opitun, että homogeenisessa ryhmässä ihmisen kehitys hidastuu, MuKuan sanoo.

— Muut? Kuka siellä on ylin auktoriteetti, johtaja? Ihmisen kehitys? Nyt on kyse tietojen ja taitojen takomisesta lasten päähän. Mitä mahtavat tarkoittaa kehityksellä? rehtori ärisee ja alkaa julistaa:

— EcoCityn Suuren Harppauksen myötä olemme arvioineet uudelleen kaiken *”kauan sitten opitun”*. Kerro siitä niille haihattelijoille. Vanhat niin kutsutut viisaudet ovat todentamattomia kansanuskomuksia. Me sovellamme vain moderneja terveen järjen mukaisia opetustekniikoita, joiden teho on mitattu kvantitatiivisesti.

— Totta. Opettajan arjessa tarvitaan selkeitä työkaluja ja tekniikoita, ei epämääräisiä vanhoja viisauksia. Yritän vielä

valistaa heitä, MuKuan myötäilee rehtoria.

— Kerro niille, että EcoCityssä kykenemme vuodessa kouluttamaan normaalista aikuisesta opettajan, jonka oppilaat pärjäävät testeissä 29.7% prosenttia paremmin kuin niin kutsuttuihin vanhoihin viisauksiin turvautuvien opettajien oppilaat, rehtori evästää MuKuania.

— Etenemme isoin harppauksin kohti uutta tehokasta järjestystä, MuKuan nyökkäilee.

— Tilastoista näemme, että oppilaat pärjäävät vakioiduissa testeissä parhaiten, kun heidät on lajiteltu koulutusryhmiin lahjakkuuden mukaan, rehtori julistaa EcoCityn opetustieteen tuloksia. — Ja miten he kuvittelevat mittaavansa kouluttajien tehokkuutta, jos oppilasaines on niin sekalaista, ettei sen oppimista voi standardimenetelmin arvioida?

— Eivät ole pestanneet kouluttajia. Leiri kuulemma perustuu yhteisölliseen oppimiseen. Ensin kokeillaan jotain uutta, sitten hämmästellään, mitä tuli kokeiltua ja mitä opittiin. Uzome, Damisi ja nuoret ohjaajat ovat olevinaan jonkinlaisia oppimisen ohjaajia ja valmentajia, MuKuan mutisee kengänkärkiään tuijottaen.

— Siis ketkä eivät ole pestanneet? Miksemme me ole päättämässä? Miksei tämä ole meidän hallinnassamme? rehtori tivaa. — Yhteisöllinen oppiminen? Tarkoittaako se ryhmätöitä? Ryhmätöissä opettajan on mahdoton paimentaa laiskureita ja arvioida yksilöiden suorituksia. Sellaiselle leirille ei kannata lähettää osallistujia EcoCitystä. Saavat vääränlaisia ajatuksia.

— Entä Roni, Thuan ja Sami? Emotirobeja on vaikea ujuttaa leirille ilman heitä.

— Olin jo unohtanut. Emotirobien takiahan me tähän ryhdyimme, rehtori myöntää auliisti. — Roni lienee jo immuuni hölmöille vaikutteille ja osannee pitää ohjaajatoverinsakin oikealla tiellä. Haepa pojat saman tien tänne. Jos joku muu kuulee leiristä ja välttämättä haluaa leiriläiseksi, menköön. Roni vahtikoon heitä.

Sami astuu varovasti rehtorin työhuoneeseen. Ison tummasävyisen huoneen keskellä rehtori istuu jykevässä työtuolissaan yhtä jykevän työpöytänsä takana. Roni ja Thuan seisovat rehtorin pöydän edessä. Mukuan seisoo rehtorin pöydän päässä. Protokollan määräämällä apulaisen paikalla, Sami arvelee.

— Sinäkin ehdit lopulta, Rehtori sanoo Samille. — Ei mitään selityksiä!

— Klaanin johtajat ovat päättäneet, että te lähdette heimojenväliselle tiedeleirille ohjaajiksi edustamaan EcoCityä, rehtori ilmoittaa.

— Eihän Sami edes kuulu Klaaniin, Thuan huomauttaa.

— Jos edustat Klaania arvokkaasti, pääset Klaanin jäseneksi, rehtori lupaa Samille. — Kunhan lakkaat myöhästelemästä.

Sami kohauttaa hillitysti olkiaan ja sanoo:

— Satuinkin jo selvittelemään, mikä heimojen yhteinen tiedeleiri on, Sami sanoo. — Mielteistön mukaan tiedeleirin

ohjaajille tarkoitetulle valmennus- ja karsintakurssille olisi pitänyt ilmoittautua jo pari viikkoa sitten.

— Kuka valmentaa? Kuka karsii? rehtori kysyy. — MuKuan kertoi, ettei tiedeleirin valmisteluun ole edes nimetty ylintä päätösvaltaista johtajaa. Karsinta ei koske EcoCityä. Me nimeämme itse edustajamme. EcoCityläisinä ette olisi hyötäneet muunheimoisten ala-arvoisesta ja vääräoppisesta valmennuksesta.

— Sen perusteella, mitä olemme kuulleet viime vuoden leiristä, Klaanin johto on määritellyt seuraavat tavoitteet leirin kehittämiseksi, MuKuan sanoo ja heijastaa rehtorin hetki aiemmin sanelemat tavoitteet seinälle:

Leirin komentosuhteet on tehtävä selviksi:

Viime vuonna leirin asioista kuulemma sovittiin rönstyilevästi pulisemalla. Hälisevän porukan sijasta haluamme kurinalaisen organisaation. Leirille pitää nimetä johtaja ja leiriläiset pitää jakaa ryhmiin, joille kullekin on nimetty yksi teistä apuohjaajista vastuulliseksi ryhmänjohtajaksi.

Leiriryhmien työlle on määritettävä etukäteen selkeät mitattavat tavoitteet:

Viime vuonna iso osa ajasta näyttää tuhlatun jaaritteluun maailman menosta, ihmisten elämästä, oppimisesta ja siitä mitä olisi hyödyllistä, mielenkiintoista tai hauska tehdä ja oppia.

— Monet ovat kehuneet viime vuoden leirin saavutuksia, Sami huomauttaa arasti. — Saivat aikaiseksi ihan yllättäviäkin juttuja.

— Yllättäviä juttuja? Eivät siis pysyneet suunnitelmassa. Eivät tuottaneet, mitä olivat luvanneet vaan poukkoilivat sinne tänne. Niinkö? rehtori tuhahtaa.

MuKuan myötäilee rehtoria: — Saivat aikaiseksi? Kuka leiriläisistä sai aikaiseksi, ketkä vain siipeilivät? Kenet leiriläisistä voisi palkita innovatiivisuudesta? Kenet ahkeruudesta? Ketä rangaista laiskuudesta? Ketkä olivat tyhmiä?

MuKuan aloitti reippaalla äänellä, mutta loppua kohti ääni vaisuni.

Sami selailee sähveliään:

— Viime vuoden leiriltä joku porukka on kirjoittanut:

Ihmisen elämä on kuin lähtö löytöretkelle vieraan porukan kanssa. Pitää yrittää varustautua hyvin, vaikkei voikaan tietää, mitä kaikkea tulee vastaan, saati suunnitella, mitä saavuttaa, mihin päätyy. Parhaiten selviää sellainen porukka, joka näkee uhkia ja mahdollisuuksia sielläkin, mihin muut eivät (vielä) osaa edes katsoa. Pitää sopeutua nopeasti uusiin tilanteisiin, mielellään ennakoida yllätykset. Vanhat tutut arvot, viisaudet ja toiveet pitää osata hylätä ja luoda uusia parempia.

Rehtori tuhahtaa: — Tuollaista filosofointia en sanoisi konkreettiseksi tulokseksi. Tuskin edes ovat itse moista ajatusta keksineet, eikä koulutusleiri missään tapauksessa ole mikään löytöretki. Koulutusleirin tarkoitus on siirtää

koeteltua tietoa ja käytännön taitoja sukupolvelta seuraavalle.

— Onko teillä kysyttävää? Hyvä. Luotan teihin. Menkää. Ja Sami, muista, että leirillä edustat Klaania, et itseäsi.

RETKI AAVIKOLLE

Pöly himmentää auringon niin, että varjot ovat vain hailakoita haamuja. kupolin ulkopuolella kuuma aavikon tuuli pölyttää hiekkaa kupolien ympärillä sinnittelevien tuulensuojakasvien sekaan, mutta kupolin sisällä keskuslampea ympäröiviä puita ja palmuja leyhyttelee keitaan kasveille sopivaksi viilennetty ja kostutettu tuulenvire.

Keala lojuu selällään pienen avokadopuun varjossa. Vielä viikko aikaa valmistautua leiriläisten saapumiseen. Eilen – ensimmäisenä aamunamme Viikunakeitaalla – saimme nukkua pitkään ja nauttia hitaan aamiaisen keskuslammen rantaa varjostavien puiden alla. Heräsimme aamupäivätorkuilta, kun liitokopteri toi Looanen ja My-Linhin ohilentäneestä ilmalaivasta. Päivällisen jälkeen merivedestä eroteltuja arvomineraaleja hakemaan tullut ilmalaiva toi Ronin, Samin ja Thuanin.

Vastatulleet ohjaajakaverit tuntuivat oudolla tavalla vierailta. Uzome oli varoittanut, että etäläsnätuttujen fyysinen ensitapaaminen on outoa ja jännittävää, mutta silti yllätyin. Olemme olleet yhdessä monessa

etäläsnäpalaverissa, mutta silti tuntui, että olisi ollut helpompi seurustella vaikka täysin vieraiden kanssa. Liian monta uutta tuttavuutta kerralla ja vielä oudossa ympäristössä? Vairean tapasin turvallisesti kotipihallani, Jahirin ja Nielekin tapasin Vairea turvanani ilmalaivassa – ‘maaperällä’, jonka jo tunsin omakseni. Ainakin enemmän omakseni kuin Jahir ja Nielek.

Vai jännitänkö puolittuja enemmän kuin ihan vieraita? Uusi alku täysin vieraiden kesken tuntuu helpolta. Voi olla vapaasti se, mikä sillä hetkellä on. Äääh. En ymmärrä, mutta nyt videopalavereista tuttujen seurassa tuntuu oudolta.

Aloin jännittää jopa sitä, miten Vairea, Jahir ja Nielek suhtautuvat siihen, että jännitän jutella Ronin, Thuanin ja Samin kanssa. Aloin epäillä oudon tunteen johtuvan siitä, että olemme aloittaneet leiritiimin yhteistyön jotenkin väärällä tavalla? Ehdin jo epäillä Uzomen kykyjä vetää leiriä ja harmittelin ääneen Damisin myöhästymistä.

— Damisi taitaa antaa itselleen eläkeläisen erivapauksia, Uzome selitteli Damisin myöhästymistä. — Hän on mukava ja viisas, vaikka vähän höpsähtäneen oloinen mummeli, joka saattaa unohtua puuhailemaan omiaan muistamatta, mitä on tullut luvanneeksi. Aikaansaava, vaikkei juurikaan viitsi suunnitella ajankäyttöään ja tulee yleensä paikalle valmistautumattomana. *”Elämäni varrella olen jo ehtinyt valmistautua kaikkiin mahdollisesti vastaantuleviin tilanteisiin”*, hän saattaa hymähtää paheksujille. On ehkä niin innostunut kaikesta, ettei osaa keskittyä. Ei taida enää jaksaa kunnolla kaikkea, mitä innostuu yrittämään.

Damisiko mummeli? Ei näyttänyt Uzomea paljoa vanhemmalta. Puheet ja kirjoitukset olivat parhammillaan nuorekkaampia kuin Uzomen jutut.

Keala kääntyy kyljelleen ja myyttää kostean pyyhkeen päänsä alle. Lounas ja aikainen herätys väsyttävät.

Vielä eilen iltapalalla uskoin meidän saavan tänäänkin nukkua pitkään niin, että uudet tulijat saisivat toipua matkansa rasituksista. Kuvittelin, että rauhallisen aamiaisjutustelun jälkeen leikkisimme jotain hauskaa liikunnallista tutustumisleikkiä ja enemmän päivää lojuisimme ison mangopuun varjossa keskustellen Uzomen kanssa tiedeleirien ryhmädynamiikasta tai jostain muusta jännittävästä.

Mutta ei. Eilen iltatoimien jälkeen Uzome toivotti meille hyvää yötä ilmoittamalla, että aamuviideltä lähdemme patikoimaan aavikon poikki läheisen kukkulajonon korkeimmalle huipulle. Viideltä siksi, Uzome selitti, että saamme hetken nauttia aamun viileydestä ennen kuin aurinko alkaa tosissaan paahtaa. Hämäräksi jäi, miksi kiivetä kukkulalle. No, olihan se hyvä kokea, millaiselta ympäristöltä nämä kupolit meitä suojelevat.

Vain muutamasta keskusaukiota ympäröivästä katoksesta pilkotti valoa, kun Uzome lähti aamuhämärässä johdattamaan meitä keitaan portille. Keskuskupolin ilman kosteuden oli annettu yön aikana tiivistyä niin, että polun varren ruoho oli märkää. Looane hyppeli innoissaan ja tuli

ryöpsäyttäneeksi polun varrelta pensaan oksalta kuuron vettä niskaansa.

— Hrrr. No, aurinko varmaan kohta kuivattaa paitani.

Minun mielestäni vesi pensaiden oksilla oli lämmintä, mutta Looane tuleekin trooppisilta paratiisisaarilta.

Viikunakeitaan kasvihuoneet ovat niin isoja, että saattoi kuvitella kävelevänsä viidakossa paljaan taivaan alla. Vasta porttia lähestyessämme aloin erottaa kupolin rakenteita aamuhämärän keskeltä.

Kupolin ulkopuolelle astuessamme hieno hiekkapöly tukki nenän, alkoi narskua hampaissa ja sai silmät kirvelemään. Uzome suositteli ottamaan suojanaamarit esille:

— Aavikoilla ihmiset ovat kautta aikojen varjelleet silmiään ja keuhkojaan pölyltä.

Naamari ahdisti, suojalasit värittivät maiseman vihreänruskeaksi ja varustukseen kuuluvat mikrofonit ja kuulokkeet vaimensivat ympäristön äänet. Varustus etäännytti ikävästi luonnosta. Päällimmäisin kokemus oli Looanen höpötys:

— Ihana taas avata silmänsä kunnolla. Pölyn köhimisen jälkeen tuntuu kuin tämä laite hengittäisi puolestani.

Mutisimme olevamme samaa mieltä ja jatkoimme vaitonaisina patikointia paksulehtisten pensaiden ja kaktusten lomitse puikkelehtivaa hiekkaista polkua. Siellä täällä kasvoi jopa pieniä puita. Kasvit olivat pölyisen ja nuutuneen näköisiä, mutta ehkä se on aavikolla normaalia.

Kun astuimme ulos kupolista, aurinko hädin tuskin häämötti horisontin takana, mutta jo tunnin kuluttua se oli kavunnut korkealle. Vaikka ilmassa leijuva aavikon pöly pehmensi auringon terävimmän poltteen, hiki alkoi valua otsalta silmille, pitkin selkää, kylkiä ja vatsaa alas vyötärölle ja reisiä ja sääriä alas kenkiin.

Muutaman kerran Uzome pysähtyi esittelemään aavikon vehreyttämiseen jalostettuja kasveja ja kasvillisuuden keskeltä pilkistäviä kastelu- ja mittalaitteita. *"Tämän pensaan perimään olemme ujuttaneet kreosoottipensaan ominaisuuksia. " ... "Tuossa mastossa on kamera, jonka avulla automatiikka seuraa kasvuston hyvinvointia. Jotkut haaveilevat lentävistä kameroista: Ei tarvitsisi pystytellä mastoja, ei kaivaa kaapeliojia ja viljelyksiä voisi kuvata eri korkeuksilta ja eri kulmista. ..."*

Me kuuntelimme, hikoilimme, imimme letkuilla vettä selkärepuistamme ja vilkuilimme kukkuloiden suuntaan. Pitkäänkö vielä on jaksettava?

Looane alkoi kierrellä taputtamassa kutakin meistä olalle:

— Minusta tuntuu hassulta puhua, kun en näe kunnolla teidän ilmeitänne, hän sanoi ja jatkoi varovaisen huolehtivasti: — Enkä kuule ääntännekään. Olette kovin vaitonaisia. Onko teillä kuuma? Minusta tuntuu, että olen yhtä pölyinen kuin nuo pensaat. Mutten yhtä kuiva. Olen aivan märkä hiestä. Luulin, että aavikon kuivassa ja kuumassa ilmassa hiki haihtuu niin, että paita pysyy kuivana. Ovatko nämä suojavaatteet liian tiiviitä? Eikö tämä vielä olekaan aitoa aavikkoa? Miten kasvit voivat hengittää

tällaisessa pölyssä? Oli kuitenkin mukava päästä ulos tuosta kupolista maisemia katsomaan. Tällä polulla on eksoottisen jännittävä tunnelma ...

Kuulokkeista kuuluu hetken veden kulauttelua ja sitten Looanen ääni jatkaa:

— Outoa etteivät Roni, Thuan ja Sami lähteneet mukaan. Olisin halunnut kysellä heidän ensivaikutelmiaan Viikunakeitaasta. Leiristäkin pitäisi jutella. Onko teidän mielestänne joskus vaikea tietää, miltä heistä tuntuu tai mitä he haluavat? Tai Samin kanssa oli ihan luonteva jutella eilen illalla, mutta Ronin ja Thuanin ajatuksenjuoksu oli outoa.

Vairea huomautti, ettei Sami olekaan kasvanut EcoCityssä eikä edes kuulu Klaaniin.

Odotin jonkun kysyvän Vairealta, mikä Klaani on, mutta muut kai tiesivät tai eivät jaksaneet kiinnostua.

— Ehkeivät he rohjenneet lähteä mukaan, My-Linh sanoi arasti. — Uudessa porukassa minäkin haluan välillä vetäytyä omaan rauhaani.

My-Linhin repliikin jälkeen en palannut kysymään, mikä EcoCityn Klaani on. Olisin näyttänyt tyhmän hitaalta. Täytyy muistaa selvittää mielteistöstä.

— Minusta tuntuu, etteivät he ujostele vaan pitävät jotain omaa juttuaan tärkeämpänä kuin yhteistä patikkaretkeämme, Vairea vastasi My-Linhille.

Kuulokkeista kuului Uzomen opastava ääni: — Tällaisista tuntemuksista – mitättömän oloisistakin – olisi hyvä jutella yhteisissä iltapalavereissamme. Hetken mietittyään Uzome jatkoi epävarmemmin: — Vaikeaahan

tällaisista on jutella ja turhaltakin se saattaa tuntua. Jos edes tulee palaverissa mieleen.

— Minun pitänee yrittää alustaa iltapalaverit jotenkin paremmin niin, että onnistumme keskustelemaan tuntemuksistamme, Uzome vielä mutisi kuin itseään opastaen.

Mielessäni häivähti epäily, osaako Uzome edes johdattaa meidät turvallisesti kukkulalle ja takaisin.

Kukkulan juurelta katsoen rinnettä ylös kiemurteleva polku näytti jyrkältä ja pelkkä ajatus kiipeämisestä läkähdytti. Asetuimme mäen juurelle tavallista tuuheamman pensaikon varjoon nauttimaan välipalaa. Luulin, että pensaikko suojaa tuulen pölyttämältä hiekalta, vaan ei. Pöly alkoi narista hampaissa heti, kun otin naamarin pois. Syömisen jälkeen kaikki asettivat naamarinsa takaisin kasvoilleen ja asettuivat lepäilemään. Eilen saapuneet taisivat torkahtaakin. Vasta tauon jälkeen aloimme uskoa voimiimme kiivetä kukkulalle.

Kivikkoisilla rinteillä kasvoi puita ja pensaita ja kivien väleistä kurkotti esiin nahkealehtisiä kasveja. Pystysuorille jyrkänteillekin oli saatu kasvamaan jäkälää ja pieniä piikikkäitä tai nahkealehtisiä seinämäkasveja. Enimmäkseen kasvusto oli harvaa, mutta parissa kohdin pääsimme metsikön tapaisen pensaikon varjoon.

Uzome kertoi, että vuorenrinteiden ja kallioseinämien vehreyttäminen parantaa mikroilmastoa, mutta tasaisen aavikon vehreyttäminen on tietysti helpompaa.

— Kasvatamme rinne- ja jyrkännepuutarhoja tieteellisestä ja teknisestä mielenkiinnosta – siis huviksemme. Suuri osa hyödyllisistä keksinnöistä on syntynyt sivullisten mielestä joutavan huvikseen puuhastelun sivutuotteena. Harvinaisia hyödylliset keksinnöt tietysti ovat. Usein huvikseen puuhastelu tuottaa vain hupia ja hyvää mieltä, mutta toisinaan siis myös hyödyllistä tietoa ja taitoa.

Polusta oli tehty turvallinen ja jyrkänteiden kohdalla oli aina kaide, mutta silti minua pelotti muutamissa kohdissa. Pahimmassa kohdassa polku oli pystysuoran jyrkänteen kylkeen kiinnitetty ritilä. Sitä tasamaalla kasvanut My-Linh ei kaiteesta huolimatta kyennyt omin avuin ylittämään.

— Tevarulla on samanlaisia, mutta ilman kaidetta. Olen tottunut tällaiseen, Looane sanoi ja ojensi kätensä My-Linhille.

My-Linh sulki silmänsä ja antoi Looanen taluttaa itsensä toiselle puolelle.

Kukkulan laelta löysimme kallionkolosta varjoisan paikan loppujen eväiden nauttimiseen. Pöly ei haitannut niin kuin alhaalla, mutta Uzome varoitti, että ilmassa leijuva utu ei ole kosteutta vaan hienojakoista hiekkapölyä. Se ei tunnu kovin pahalta, mutta on haitallista keuhkoille.

Kitukasvuisten puiden lomitse näkyi alas Viikunakeitaalle: Hennon vihreää kasvustoa hauraan oloisten kupolien sisällä, kupolien ympärillä vyöhyke kuivan näköistä ruskean vihertävää aavikon kasvustoa ja sitten silmänkantamattomiin hiekkaa, kiviä ja kalliota.

— Kuka keksi nimetä tuon paikan Viikunakeitaaksi? Looane kysäisi huvittuneena viitaten alas keitaalle.

— Miten niin? Tänne asti näkyy kaiken muun vihreän keskellä jopa monta komean viikunapuun alkua, Uzome naurahti, mutta jatkoi vaisummin:

— Aluksi kutsuimme tätä paikkaa Viikunalehdoksi. Käynnistimme projektin suunnittelun unelmoimalla kuukauden verran aavikon vehreyttämisestä. Sen jälkeen teimme unelmistamme animaatiovideon. Unelmassamme keksimme monia tapoja vehreyttää aavikkoa. Haaveilimme, että sopivasti sijoitellut keinokastellut keitaat muuttavat mikroilmastoa niin, että luonnolliset sateet palaavat laajoille alueille ja iso osa aavikkoa saadaan tuottamaan hedelmiä, pähkinöitä, viikunoita, – – . Videon henkeen sopi antaa paikan nimeksi Viikunalehto eikä esimerkiksi totuudenmukaisempi *”Tutkimusasema Kuivunut Järvi”*. Viikunakeidas on aikoja sitten kuivuneen järven pohjaa.

— Aluksi ‘Viikunalehto’ kuvasti hyvin uskoamme projektimme suuremmoisuuteen, sitten se alkoi naurattaa, sitten se lakkasi naurattamasta ja aloimme kutsua paikkaa Viikunakeitaaksi. Ei sekään nimi koko totuutta paljasta, mutta ‘keidas’ sentään viittaa maisemaan, jossa aavikko on pääosassa.

— Vieläkin harrastamme utopistista unelmointia jaksaaksemme yli vastoinkäymisten: *”Tämä oli viimeinen takaisku.”* *”Läpimurto on ihan nurkan takana.”* *”Tästä eteenpäin koemme vain mukavia yllätyksiä.”* Yleensä joku lisää: *”Ihmehän tuo toki olisi.”*

— Älä kerro hetkeen mitään mielenkiintoista. Minun täytyy käydä pissillä, Looane sanoi Uzomelle ja lähti kävelemään sivummalle pensaikon taakse.

Sami asettui makuulle ja torkahti. Me muut hiljenimme katselemaan Viikunakeidasta ja sitä ympäröivää aavikkoa.

— Eikö tällä alueella kasvanut aiemmin sademetsää? tulin kysyneeksi.

— Kasvoi ja siksi monet ajattelevat, että riittäisi istuttaa sademetsän kasvien taimia ja kastella ne kasvun alkuun. He eivät ymmärrä, että kun ekosysteemi muljahtaa uuteen tilaan, ei sitä saa helposti palautettua ennalleen, Uzome vastasi kuin olisi tuohtunut kysymyksestäni. — Iso sademetsä ylläpitää itselleen sopivan ilmaston ja maaperän. Kun se aavikoitetaan, peli on menetetty. Sateet loppuvat ja tuuli vie hedelmällisen mullan, jota sademetsissä on alunperinkin tosi ohuelti.

Hetken hiljaisuuden jälkeen Uzome nousi teennäisen rivakasti seisomaan, viittasi usean kilometrin päässä olevaa seudun korkeinta huippua ja sanoi oudon käskevästi:

— Lähdetäänpä tuon seuraavan kukkulan laelle katsomaan, mitä olemme siellä saaneet aikaiseksi.

Miksi noin kireä? Tuntuiko kysymykseni arvostelulta? Teki mieli selittää, etten kysymykselläni tarkoittanut päivitellä vehreyttämisen hitautta, mutta tuntui, että yritys selitellä vain pahentaisi asiaa. Uzome on kiltti, ainakin yrittää olla, mutta en tiedä, millainen tyyppi hän oikeasti on, miten mahtaisi reagoida.

Epäilin, jaksaisinko edes suorinta tietä takaisin keitaalle. Nolotti voimien loppuminen, sisun puute ja sekin, etten rohjennut sanoa, miltä minusta tuntui. Tunsin olevani ihan yksin heikkouksineni, vaikka kukaan muukaan ei noussut ylös. Olimme kukin omalla tavallamme vaivautuneena hiljaa.

Uzome vilkaisi meitä epävarman oloisesti ja käänsi katseensa etäisyyteen. Uzome ei yleensäkään ole erityisen ilmeikäs, mutta tuolla hetkellä hän seiso i täysin ilmeettömänä ja poissaolevana. Näytti, kuin hämmentynyt hiljaisuutemme olisi kivettänyt hänet.

Juuri silloin Looane palasi pensaikosta:

— Mitä on tapahtunut? hän kysyi hämmästyneenä. — Onko teidät taiottu patsaiksi?

Hämmästyksestään huolimatta Looane sai kysymyksensä tuntumaan rakastavalta yhteishalaukselta.

Looanen kysymys sai Uzomen 'heräämään eloon':

— Yritin äsken olla vitsikäs, mutta ... mutta sain aikaan hämmennyksen ja ... ja hankalissa tilanteissa ajatukseni joskus pysähtyy, Uzome sai sanotuksi.

— Ei tullut mieleeni sinun yrittävän vitsailla. Vaikutat niin vakavamieliseltä, My-Linh sanoi. — Anteeksi.

Kun Uzome kysyi, *"Vaikutinko poissaolevalta?"* me muutkin rohkenimme avata suumme:

— Jotenkin joo.

— Jonkin verran.

— Näytti, kuin olisit vetänyt pääsi yli ilmeettömyyshunnun, Vairea sanoi. — Sellaisen

näkymättömyyshunnun, joka ei kätke kasvoja, mutta kuitenkin ilmeet.

Uzomen kasvoilla alkaa palata ilmeitä.

— Ilmeettömyyshuntu. Osuva kuvaus. Leiriä varten Damisi ja minä osallistuimme itsetuntemuskoulutukseen, jossa meitä videoitiin erilaisissa tilanteissa. Videoilta näin, kuinka ilmeetön ja etäinen minusta tulee, kun jännitys lamaannuttaa minut. Silloin olisi kiva vetää huntu pään yli.

— Miten he yrittivät kouluttaa sinua käyttäytymään luontevammin? Vairea kysyi.

— Luovuimme yrityksestä. Sanoivat, että itsensä muuttaminen on vaikeaa eikä varsinkaan ihmeitä juuri tapahdu. Neuvoivat suhtautumaan ymmärtäväisesti omiin ja toisten omituisuuksiin.

Uzome alkoi taas vaikuttaa omalta itseltään. Oikeastaan aiempaa luontevammalta.

— Kurssilla oli muuten osallistujia myös Yalawasta ja Tevarulta. Hauska yhteensattuma.

Puun varjo on vaeltanut sivuun Kealaa suojaamasta ja Keala havahtuu muisteluistaan sen verran, että siirtyy varjon etäisimpään laitaan.

Kukkulan laella koin tunteita järisyttävän oivalluksen itsestäni, mutta enää en kykene tunnetta tavoittamaan.

Oivallusta en edes ehtinyt järjellä analysoida ennen sen haipumista. Jotenkin se kai liittyi itsensä hyväksymiseen tai kehittämiseen.

Ehkä se oli oivallus siitä, miten se, että oivaltaa toisesta ihmisestä jotain uutta, tuntuu muuttavan suhteen kokonaan.

Joskus ihminen kokee suuria oivalluksen tunteita ymmärtämättä miksi. Joskus suuria tunteita herättävät ahaa-elämykset ovat vain satunnaisia aivokemian huljahduksia. Toisiinsa kuulumattomat ajatukset ja tunteet törmäävät sattumalta ja purskauttavat välittäjäaineita ympäriinsä, mutta pian aivot huomaavat erehdyksensä ja järjestyttävä oivalluksen tunne lässähtää ja 'oivallus' unohtuu.

Keala katselee hajamielisesti keitaan ylle levittäytyvää kupolia ja kupolin kasvuston aukoista pilkistävää ulkopuolista aavikkoa. Hiekka pöllyää, mutta hänen kitukasvustoksi luokittelemansa kasvit näyttävät kestävän hiekkapöllyn ja auringon paahteen. Ehkä kaikki vielä saadaan kuntoon. Ei maailmaa ennalleen saada, mutta ekosysteemi sen verran vakaaksi, että se alkaa pärjätä omillaan eikä tarvitse jatkuvaa tehohoitoa.

Mangopuun lehdet leyhyvät kupolin leppeässä tuulella. Jälkiruoan ananas maistuu suussa. Keala huokaisee ja sulkee silmänsä. Leirikaverien pulina tuo mieleen kotipihan puron solinan kauniina kesäsunnuntaina. Uiminen ja syöminen

aamupäivän retken päälle ovat tuoneet niin raukean olon, että ajatukset alkavat harhailla ja hajaantua.

Olen joutunut pienelle tasanteelle pelottavan korkean kallionjyrkänteen reunalle. Korkeimmatkaan sademetsän puut eivät ulotu edes puoliväliin jyrkännettä. Kallion juurella sademetsän keskellä näkyy järvi. Sademetsän latvustossa erottuu järveen kiemurteleva syväne – kaiketi järveen laskevan joen uoma.

Istahdan tasaiselle kivelle ison pensaan varjoon ja korkean paikan kammoni hellittää. Ilma on kuumaa ja kosteaa, mutta tuulenvire haihduttaa hien ja vilvoittaa. Sademetsästä kantautuu kalliolle asti lintujen laulua ja apinoiden mekastusta. Järven suunnalta kuuluu rummutusta. Maisema näyttää lempeän ystävälliseltä. Maailman täyttää harmoninen rauha.

Olen kuin kivettynyt patsaaksi kalliolle. Edessäni on puoliympyrän muotoon asetettuja kiviä kuin katsomoksi. Kylänvanhimmat kiipeävät kysymään neuvoja minulta – kivijumalalta, joka en ymmärrä mistään mitään. He kumartavat ja istahtavat katsomon kiville. Kysyvät milloin

kylvää tai milloin sopii metsästää ja kalastaa. Kysyvät ja hetken minua tuijotettuaan vastaavat itse, vaikka ovatkin tulkitsevinaan minun – eleettömän kivipatsaan – antamia merkkejä. Ehkä tuulen humina vaihteli sopivan enteellisesti.

Luonnonkansat tietävät miten elää sopusoinnussa luonnon kanssa, mutta haluavat uskoa jumalien ohjaavan heitä. Haluavatko vanhimmat muiden kyläläisten uskovan, että jumalat ohjaavat heitä vai onko päättäjän vastuu liian raskas kantaa? Mikä on minun vastuuni? Kaikkietäväksi luultua hivelee ahdistavasti.

Isot telaketjutraktorit puskevat sademetsää kumoon ja tasoittavat tietä metsänviljelijöiden kuorma-autoille. Sademetsään ilmestyy laajoja hakkuuaukioita. Kylän ympärille ja järven rantaan jätetään sentään puolen kilometrin levyinen suojavyöhyke.

Hakkuuaukioilta alkaa nousta savupatsaita. Isot kuorma-autot ovat vieneet arvokkaimmat puut pois ja loput poltetaan. Tuhkanharmaille aukioille istutetaan suoriin riveihin outoja vieraan maan puita. Hakkuuaukioista isoimmalle nousee parakkikylä.

Järveen laskeva joki kuivui kokonaan kuukausi sitten ja järven vedenpinta on laskenut alemmas kuin koskaan kylän perimätiedon mukaan. Kalansaalessa on vähentynyt eikä jäljellä olevilla sademetsän kaistaleilla elä mitään metsästettävää. Niistä löytyy vain vähän hedelmiä, juuria, pähkinöitä ja ehkä joitain syötäviä toukkia.

Kylänvanhimmat – ties monettako tapaamaani sukupolvea – kiipeävät taas luokseni kalliolle neuvonpitoon, mutta nyt he eivät osaa itse vastata kysymyksiinsä vaan tarvitsisivat oikeasti neuvojeni. Heidän perinteinen viisautensa elämisestä luonnon kanssa sovussa ei enää riitä kun vastassa on telaketjutraktoreita.

Kylänvanhimmat poistuvat yhtä neuvottomina kuin tulivatkin.

— Mokomaa kivipatsasta olemme palvoneet, joukon nuorin mutisee.

Eivät sentään kaataneet minua. Muinoin pohjoisen luonnonkansat saattoivat rikkoa metsästyksen jumalansa, jos saalis jäi huonoksi.

Parakit on hylätty lahoamaan puupellon laitaan. Telaketjutraktorit ruostuvat rikkaruohojen keskellä. Kylän majojen katot vuotaa repsottavat. Kukaan ei ole niitä korjaamassa. Kylän laidalla on hautakumpuja. Aurinko paahtaa kolmen viimeiseksi jääneen kyläläisen luurankoja

kylän aukiolla. Puhtaaksi kalutut luurangot eivät enää tarjoa syötävää edes muurahaisille.

Jokin riuduttaa puupeltojen puita. Sadekautena ne näyttävät kuin rivistöltä loppuun väsyneitä sotavankeja hoippumassa märissä univormujen riekaleissa. Kuivana kautena puut näyttävät kuin itselleen sopimattomaan ilmanalaan eksyneiltä, vatsataudin riuduttamilta turisteilta. Haluavatko puut, että vien ne kotiinsa? Miten muka? Minne? Ehkä ne pyytävätkin, että haen kirveen ja lopetan niiden kärsimykset? Jos niillä on syöpä? Tai matoja kuoren alla? En ymmärrä puiden harvenneen lehvästön havinaa.

Luonto on alkanut oikutella. Välillä on pitkään kuivaa, sitten sataa, usein rajusti. Vanhat viisaudet vuodenaikojen kulusta eivät enää päde. Kolme vuotta sitten kulkusirkat – näillä seuduin ennen tuntematon vitsaus – ahmivat ohi mennessään kaiken vihreän. Seuraavina vuosina kulkusirkat eivät palanneet, mutta aina kun luonto näytti alkavan toipua, ilmestyi joku uusi ennenkokematon vitsaus.

Sateet vähenivät vuosi vuodelta eikä kahteen vuoteen ole satanut lainkaan. Järvi on enää laakea syväne, jossa tuuli nakertaa yksittäisiä ruskeaksi kulottuneen kasvuston saarekkeita. Puupellot ja sademetsä järven ympärillä ovat kuolleet. Kuolleista puista muutama jykevin sinnittelee vielä pystyssä. Joissakin harvoista pensaista on muutamia vihreitä lehtiä.

Kallion huipulla on aikaisempia vuosia kuumempi. Näyttää kuin autiomaata kallioni ympärillä peittäisi ohut kerros okranväristä hehkuvaa kaasua, josta kohoaa matalia kallionharjanteita. Lähempänä kalliota erotan hehkun seasta pilkistäviä rakennusten raunioita, kuivuneita puunrunkoja ja hylättyjen kulkuneuvojen romuja.

Maiseman täyttää rauhoittava ääni. Kuin dyyniä alas valuvan hiekan kohina, jonka kuulee, kun painaa korvan hiekkaan.

Väreilevän kuumuuden keskeltä horisontin takaa – meren suunnalta – luikertaa jokin paksu musta kohti kalliotani. Sen etupää on jo entisen järven painaumassa, mutta toinen pää ulottuu yhä horisontin taakse. Luikeron pään ympärille nousee isoja kupoleja, joiden sisus ja vähitellen myös ympäristö alkaa vihertää. Näyttää kuin sammalmättäiden päälle olisi puhallettu isojen saippuakuplien ryppäitä. Kuplista luikertaa eri suuntiin pieniä luikeroita, joiden ympärillä aavikko alkaa vihertää.

Kasvusto ei ole heleänvihreää keväistä oraspeltoa niin kuin kotilaaksossa vaan sitkeäkasvuista aavikon pensastoa. Piikikkään tuulensuojakasvuston reunamilla pöllyävä hiekka

ja sitä taltuttamaan kasvatettu pensaikko näyttävän käyvän tasaväkistä kamppailua.

Ehkä jotkut pensaista ovatkin puuntaimia. Kauankohan taimen kestää kasvaa puuksi näissä oloissa? 15 vuotta? 50 vuotta? 100 vuotta? 200 vuotta? Kasvaako puu näissä oloissa?

TARKKAILIJA, ARVAILIJA

Uzome istuu mangopuun varjossa ja katselee ympärillään rauhallisesti nukkuvia nuoria. Kealankin uni näyttää rauhoittuneen.

Jo viikko ennen heidän tuloaan aloin pelätä, etten osaa seurustella luontevasti heidän kanssaan. Varmaan siksi menin mäellä lukkoon. Onneksi he toipuivat nopeasti aiheuttamastani hämmennyksestä. Heille näyttää riittävän, että minunlaiseni ”vanha rouva” – kolme kertaa heistä vanhimman ikäinen – pyörii turhia konstailematta heidän porukoissaan. He eivät kummastele, etten aina ymmärrä heidän juttujaan, olen kömpelö heidän vesileikeissään enkä edes innostu niistä kaikista. Heitä ei hämää edes se, etten oikein osaa keskustella heidän kanssaan: *”Mitäpä sinä, aikaihminen, meidän jutuistamme voisitkaan ymmärtää”* he sanovat.

Tyytyväinen hymy nousee Uzomen huulille kun hän katsoo kuumuudesta huolimatta kylki kyljessä nukkuvia Jahiria ja Nielekiä. Toistaiseksi olen kuullut heidän puhuvan vain tekniikasta ja luonnontieteistä. En tiedä, mistä keskenään supisevat. He vaikuttavat tyytyväisiltä oloonsa täällä – juuri muuta en tiedä heidän ajatuksistaan tai

tuntemuksistaan. En edes muista, kumpi on Jahir, kumpi Nielek. Ehkä tuo tyttömäisemmän oloinen on Nielek. 'Nielek' kuulostaa enemmän tytöltä kuin 'Jahir'. Mutta miksi kuulostaa? Ehkä siksi, kun Jahir näyttää enemmän pojalta?

Keala nukkuu nurmikolla tyhjä lautanen vierellään. Toivottavasti aamupäiväinen patikointi aavikon kuumuudessa ei ollut hänelle – pohjoisen asukille – liian rankka. Muut ovat sentään ehtineet kantaa päivällisastiansa puutarhakeittiön tiskialtaaseen ennen nukahtamistaan. Jaksoipa osa heistä hetken rupertellakin keskenään. Iloisen tyytyväisen rupattelun kuuleminen teki minut onnelliseksi. Rentouduin. Taisinpa torkahtaakin.

Uzomen katse kiertää aukiota. Hikisiä ja pölyisiä työvaatteita lojuu hajan hajan nurmikolla. Kahdet vettä tippuvat työhaalarit on heitetty ison pensaan oksille kuivumaan.

Vielä eilen jokainen ohjaajatiimistä kävi pesuhuoneen pukukopissa tai pensaan takana pukemassa uimapuvun ylleen, mutta tänään aavikolta tullessa Roni ja Thuan juoksivat lampeen pölyiset ja hikiset työvaatteet yllään. Looane pysähtyi hetkeksi rannalle, heitti sitten vaatteet yltään nurmikolle ja pulahti alasti lampeen. Vairea empi sekunnin ennen kuin seurasi Looanen päähänpistoa ja saman tien loput seurasivat perässä. Kokeilunhalusta? Osoittaakseen rohkeuttaan? Pelkästä mukavuudenhalusta?

Onko sillä väliä, ymmärrätkö heidän aivoituksiaan?

Vain My-Linh ei pulahtanut lampeen vaan meni yksinään suihkukatokseen.

Pulikoinnin lomassa jotkut ohjaajista vilkuilivat minua uteliaan kysyvästi. Ehkä alasti uiminen ei ollut heille tuttua. Entä jos heidän kotikulttuurinsa tai vanhempansa eivät hyväksy moista? Vai odottivatko uteliaina, rohkenenko heidän seuraansa ja millaisessa asussa?

Tätä leiriä varten olin kaivanut vaatearkkuni pohjalta vanhan kauhtuneen ja venähtäneen uimapukuni, mutta leiriohjaajien esimerkin innoittamana pulahdin alasti heidän sekaansa. Minun kai pitäisi olla esimerkki nuorille, mutta millainen? Nyt tulin esimerkilläni antaneeksi hyväksynnän alasti uimiselle. Minä, joka eilen yritin puhua Looanea pukeutumaan säädyllisemmin.

Uzome vilkaisee mangopuun alla alasti nukkuvaa Looanea. Looane tulee Tevarulta, paratiisisaarilta Etelä-Meren keskeltä. Looanelle selvisi aivan sattumalta, että leirille on tuotava omat vaatteet. Ymmärrettyään hän lupasi ottaa mukaansa keitaan oloihin sopivia yhteisvaatteita Tevarulta.

Uzome puistelee päätään: Looanen haltiaviitaksi nimeämä haaleankeltainen tunikantapainen asu on levällään hänen vierellään. Eilen, kun Looane ilmaantui aamiaiselle yllään tuo harsomaisen ohut viitta, huomautin hänelle ettei se peitä kovin hyvin hänen alastomuuttaan.

Pelkäsin Looanen närkästyvän ja samalla minua ärsytti, että jouduin käsittelemään hankalaksi arvelemaani asiaa. Miten puuttua leiriohjaajien pukeutumiseen? Pitääkö minun todellakin? Mikseivät ne – he – voi pukeutua säädyllisesti ilman eri käskyä? Tai no, onhan tuo minun mielestäni jokseenkin riittävän säädyllistä, mutta mitä mieltä on muu

ohjaajatiimi? Entä tulevat leiriläiset ja heidän vanhempansa? Vanhemmat voivat olla hankalia.

Looane heilautti viittansa helmaa ja vastasi huomautukseeni, että hänen mielestään haltiaviitta on oivallinen asu kuumassa ilmastossa. Se suojaa auringon poltteelta, mutta päästää kuitenkin auringonsäteitä iholle riittävästi D-vitamiinin tuottamiseen. Haltiaviitta on kevyt, mukavan väljä ja päästää tuulenhenkäykset kuivattamaan hikeä ja viilentämään vartaloa, Looane sanoi ja leyhätti viitan väljää rintamusta.

Looanen vastaus ohitti kokonaan huoleni siitä, onko minun sopiva antaa nuorten kulkea ympäriinsä puolialastomina, mutta silti ärtymykseni haihtui: Tuntui, etten voi aikaani miellyttävämmiin kuluttaa kuin keskustelemalla tämän ystävällisesti ilmehtivän hauskan tyypin kanssa haltiaviitan ominaisuuksista.

Sanoin, että teknisesti ottaen haltiaviitta varmaankin on oivallinen asu, mutta ... Katsoin Looanea hitaasti päästä varpasiin. Sen oli tarkoitus olla ankara repliikki vahvistettuna ankaralla eleellä, mutta olin niin hyvällä tuulella, että ankaruuteni taisi päästä sulamaan, koska Looane reagoi kuin olisin äidillisesti halannut häntä:

— Onko tämä tällainen äidillinen naisten kesken juttu? Aiotko varoittaa riippurinnoista? Ei kai näin pienet tarvitse tukea?

Pudistin päätäni, mutta hyvä tuuleni jatkui.

— Ahaa, sinua hämmentää se, että Sami vilkuilee minua, Looane jatkoi. — Sami taitaa luulla, etten ole huomannut mitään. Se tuntuu jännältä.

— Pelkään, että joidenkin teidän ohjaajien ja leiriläisten vanhemmat pitävät haltiaviittaasi säädyttömänä, mikäli saavat kuulla siitä, sain lopulta sanotuksi. — EcoCityläiset esimerkiksi. Ehkeivät Samin vanhemmat, mutta Roni ja Thuan tuntuvat tottuneen kotonaan tarkkoihin sääntöihin.

— Haluaisinkin oppia ymmärtämään miten säännöt toimivat. Meillä Tevarulla ei käytetä sääntöjä. Kukaan ei kuitenkaan jaksaisi lukea sääntöjen luetteloa saati ylläpitää sitä. Vai pysyvätkö säännöt samoina päivästä toiseen? Ihmisethän ovat eri päivinä eri tuulella.

— Joku voisi luulla, että teillä on kaikki sallittua.

— Meillä on mukavaa yhdessä. Höpötämme keskenämme niin paljon, että tiedämme, millä tuulella toiset ovat, mitä haluavat ja miten saada heidät iloisiksi. Minusta jutteleminen on mukavampaa kuin sääntöjen tankkaaminen. Menenkin heti juttelemaan Ronin ja Thuanin kanssa haltiaviitastani, Looane innostui.

— EcoCityssä ei ehkä ole totuttu juttelemaan sinun tavallasi, sanoin varovasti.

Looane vilkaisi minua ja sanoi:

— Vedit taas sen ilmeettömyyshunnun kasvoillesi. Minäkö vein hyvän tuulesi vai EcoCityn ajattelemisen?

— Mitä? Tulinko tunteettoman näköiseksi? Turhia taisin taas huolehtia. Mene kokeilemaan, miten juttelu Ronin ja Thuanin kanssa sujuu.

Eilisen muistelu saa Uzomen hyvällä tuulella. Hän kellahtaa selälleen ja sulkee silmänsä. Tänä aamuna, kun Looane ilmaantui aamiaiselle haltiaviitassaan, kaikki nyökkäilivät hymyillen. Looane oli ilmeisesti ehtinyt puhua viitastaan kaikkien kanssa.

Vielä aamiasella Looanelle oli hauska kihara tukka, mutta uimasta noustuaan hän raastoi tukkaansa ja ähisi:

— Tästä pehkosta ei aavikon hiekka lähde, vaikka sitä miten huljuttaisi vedessä.

— Anna Ronin ajaa se pois, Nielek ehdotti.

Roni pitää trimmerillään oljenvaalean tukkansa sääntillisesti viiden millin sängellä. Hätkähdin ajatusta, että Looanella olisi samanlainen tukka kuin Ronilla, mutta Looane innostui heti:

— Roni, kuulitko? Haluan samanlaisen tukan kuin sinulla.

— Onko tytön sopivaa olla kalju? Roni mutisi ja vilkaisi minua. Roni on jo monta kertaa ehtinyt olla eri mieltä kanssani, mutta silti hän jollain tapaa pitää minua leirin aikuisena vastuuhenkilönä ja siis ylimpänä päättäjänä.

Kohautin olkapäitäni. Ei tuntunut niin huolettomalta kuin olin toivonut. Kohautin uudestaan – meni paremmin – ja sanoin:

— Ketäpä tuo haittaisi. Tai päättäkää te. En halua olla tällä leirillä mikään diktaattori, tuomari tai muu totuusautomaatti. Tehtäväni on opastaa teitä miettimään yhdessä tällaisia juttuja. Jos Looanen kampaus on mielestänne yleisen järjestyksen kannalta tärkeä ja

mielenkiintoinen juttu, voimme vaikka asettua piiriin keskustelemaan siitä. Aluksi jokainen ...

— Ymmärsimme jo, Looane keskeytti minut. — Roni, hae trimmerisi.

En ollut osannut kuvitella Looanen ja Ronin edes koskettavan toisiaan. Mitä siitä seuraa, jos Roni alkaa säännöllisesti parturoida Looanen tukkaa?

Kaikki kerääntyivät Ronin ja Looanen ympärille seuraamaan Ronin työskentelyä:

— Tuosta riittäisi pesäainesta parvelle pikkulintuja.

— Sehän onkin aina näyttänyt linnunpesältä.

— Suotta pelkäsin, että Looanen kallo on ruman muotoinen.

— Se on kaunis. Aja ihan kaljuksi.

Jokainen yritti sanoa jotain vitsikästä, vaikka ainakin My-Linhä ja Kealaa Looanen ulkonäön muutos näytti järkyttävän.

Uzomen muistelu katkeaa, kun hän kuulee jonkun heräilevän. Uzome nouse istumaan ja katselee ympärilleen.

My-Linh vääntäytyy istumaan, venyttelee, katselee ympärilleen ja huomaa alasti nukkuvan Looanen. My-Linh nousee ja käy peittelemässä Looanen tämän haltiaviitalla, kaljunkin.

Looane nostaa hetkeksi päätään My-Linhin peitellessä häntä, mutta jatkaa sitten uniaan. Uzome nostaa

peukalonsa My-Linhille: ”Hyvä.”

My-Linh lähtee kävelemään kohti Uzomea.

My-Linh on selvästi treenannut vartalooaan, mutta harjoitellut enemmän voimaa kuin ketteryyttä.

”*Sympaattinen löntystelijä*”, Uzome hymähtää hyväntuulisesti, mutta katsahtaa heti ympärilleen. En kai puhunut ääneen? Ja onko sopivaa, että kommentoin edes hiljaa mielessäni kanssaihminen fyysisiä ominaisuuksia tällä lailla?

My-Linhin lähestyessä Uzome huomaa jännittyvänsä. Ei paljoa, mutta itsetuntemusvalmennus on herkistänyt hänet tunnistamaan emootioitaan. Taas liskoaivoni tekivät minulle tepposet, Uzome päättelee. Saanko ilmeeni kuriin? Joissakin valmennuksessa otetuilla videoilla näytin vallan muulta kuin mitä olin kuvitellut ja tavoitellut.

Uzome muistelee valmentajien opetuksia: — Teillä on tunteuksia ja ne näkyvät ilmeistänne, vaikka ette itse huomaaisi mitään. Ihmisen liskoaivot – jääne lajinkehityksen matelijavaiheesta – saa ihmisen kokemaan elämän yksilöiden välisenä eloonjäämistaiseluna. Laumassa elämisen myötä kehittyneet aivojen peilisolut taas saavat lähimmäisen kärsimyksen ja nautinnon tuntumaan kuin omilta, mikä selittää ihmisen mieltymyksen *Ubuntuun*.

— ”Liskoaivojen ailahtelu” on hyvä tunnistaa, valmentajat sanoivat ja laittoivat meidät päiväksi elämään liskon elämää.

Valmentajat psyykkasivat meitä liskopäivään:

— Asetu lojumaan aurinkoon. Jokainen muu olio on joko saalis, saalistasi havitteleva lajitoveri tai sinun laisiasi liskoja syövä saalistaja. Mieti mihin liskon arjen tilanteeseen seuraavat elämänohjeet sopivat:

Pullistele, uhkaile, pakene, piiloudu, jähmety, tapa se, – –

Liskopäivänä ei aterioita katettu tarjolle tavalliseen tapaan, vaan 'saalista' ilmaantui yllättäviin paikkoihin pieninä annoksina. Aluksi makupalat asetettiin niin, että joku meistä saattoi napata 'saaliin' salaa muilta. Sitten 'saaliista' piti oppia kilpailemaan ja jos kursailimme, valmentajat nappasivat 'saaliin' itselleen. Janon, nälän ja ärtymyksen kasvaessa valmentajat saivat meidät kilpailemaan 'saaliista' toistemme kanssa.

Vain kolme Tevarulta tullutta kurssilaista jaksoivat uhmata valmentajia ja kärsivät koko aamupäivän janosta ja nälästä. Iltapäivällä hekin alkoivat saalistaa, mutta ovelasti yhtenä joukkueena. Iltapäivän aluksi he mässäilivät meidän muiden jäädessä ilman saalista, mutta päivällisaikaan mennessä he olivat yhdistäneet meidät kaikki valmentajia ovelammaksi ja vahvemmaksiksi joukkueeksi. Nautimme hyvän päivällisen.

Harjoituksen päätteeksi almentajat kyselivät, mitä ajatuksia ja tuntemuksia liskoelämä meissä herätti.

Mielestäni Yalawalaiset eläytyivät liskoiksi paremmin kuin Tevarulaiset. Ehkä Yalawalainen kanssakäymisen tapa vahvistaa liskoaivoja peilisolujen kustannuksella kun taas Tevarulla liskoaivot surkastuvat peilisolujen vahvistuessa.

Ehkä magneettikuvissa voisi nähdä, miten kilpailutilanteessa joidenkin liskoaivot alkavat loistaa sateenkaaren väreissä ja peittävät pienet harmaat peilisolut näkyvistä, toisilla taas peilisolut ovat lisääntyneet ja puristaneet heidän liskoaivonsa niin olemattomiksi, etteivät he edes älyä olevansa mukana jossain kilpailussa.

Yalawalaiset keskenään kilpailevia – kiisteleviä – liskoja, tevarulaiset empaattisen yhteisöllisiä. Pelästyin moisen rasistisen ajatuksen löytymisestä minun – kunnon ihmisen – päästä niin, etten uskaltanut kertoa valmentajille mitään ajatuksistani.

My-Linh jää seisomaan reilun metrin päähän Uzomesta. My-Linh on aran oloinen, mutta hänen ilmeissään ja eleissään häivähtää jotain, mikä nostaa adrenaliinitasoani, Uzome huomaa. Mitä minun ilmeissäni ja eleissäni mahtaa häivähdellä? Olenko My-Linhille toinen lisko – uhka? Entä jos My-Linhin liskoaivot reagoivat ilmeisiini ja minun liskoaivoni taas vuorostaan ...?

Uzome muistaa valmentajien sanoneen, että hymyn yrittäminen aktivoi omia ja toisten peilisoluja.

— Hyvä että peittelit Looanen suojaan auringon poltteelta, Uzome kiittelee My-Linhia hymyntapainen huulillaan.

— Enpä usko, että noin tumma iho palaa tällaisena päivänä, My-Linh sanoo ja vilkaisee ylös. — Onneksi hiekka ei pääse pölisemään tämän hassun kupolin alle.

Uzome kääntyy katsomaan ylös. Kasvihuoneen kupolin ulkopuolella hiekanpölyinen ilma sumentaa auringon oranssinkeltaiseksi läikäksi. Kirkasta taivasta ei ole näkynyt kuukauteen.

— Pahempaakin on ollut, Uzome huokaa ja jää tuijottamaan mangopuun himmeää varjoa. — Ja vielä pahempaa lienee tulossa.

Uzome kääntyy katsomaan My-Linhiä, muttei osaa lausua ääneen mitään mielessään pyörivistä epämääräisistä ajatuksista. My-Linh vilkaisee häntä ja alkaa tehdä lähtöä.

— Anteeksi, taisin vaipua omiin ajatuksiini, Uzome sanoo. — Olen kai elellyt näissä kupoleissa liian pitkään.

My-Linh asettuu istumaan Uzomen viereen, kääntää katseensa maahan ja kaiveltuaan hetken hiekkapohjaista nurmea varpaillaan sanoo:

— Peittelin Looanen, koska en ole oikein tottunut alastomuuteen. Vaikkei Looanen haltiaviitta alastomuuteen paljoakaan auta.

— Pojat vilkuilevat, My-Linh jatkaa kuin puolustellen.

— Pitäisikö meidän ottaa pukeutuminen yhteisesti puheeksi iltapalaverissa? Uzome kysyy.

— Ei minun takiani, My-Linh hätkähtää. — Totun kyllä. Olen tyytyväinen, että muut yleensä hyväksyvät minut joukkoonsa.

— Miten niin hyväksyvät? Uzome kysyy kuin todisteita vaatien.

My-Linh mulkaisee Uzomea, mutta keskittyy sitten nyppimään ruohoja maasta.

— Sinähän kuulut leiriin siinä kuin muutkin, Uzome sanoo pehmeän anteeksipyytävällä äänellä.

My-Linh on hetken hiljaa, mutta sanoo sitten, katse yhä maahan käännettynä:

— Kai minä ymmärrän kuuluvani leiriin, mutta silti tunnen itseni välillä pikkuisen kuin ... kuin kuokkavieraaksi hienoissa juhlissa, My-Linh mutisee. — Huonosti pukeutuneeksi kuokkavieraaksi, joka ei tunne tapoja ... Kuokkavieraaksi, jota siedetään säälistä, kunhan 'se' ymmärtää olla nöyrän kiitollinen. Välillä olen onnellinen, että saan olla tässä porukassa. Välillä minua suututtaa, kun tuntuu, että muut pitävät minua vähempiarvoisena, My-Linh haparoi.

— Ketkä tuntuvat pitävän sinua vähempiarvoisena? Millä lailla vähempiarvoisena? Uzome kyselee pehmeästi.

— En oikein tiedä. Ei kai kukaan. Kuvittelen vain, My-Linh mutisee olkiaan kohauttaen.

— Ehkä ymmärrän, mitä tarkoitat, Uzome sanoo. — Vertauksesi kuokkavieraasta on hieno.

— Luin sen eräästä kirjasta, My-Linh vastaa. — Voinko mennä uimaan?

— Mene vaan. Ujostuttiko sinua mennä uimaan äsken, kun muut olivat alasti lammessa?

— Minua nolottaa, että olen ainoa, joka ei osaa uida, My-Linh sanoo vaisusti.

— Muista voisi olla mukava opettaa sinua uimaan.

— Tuntuu mukavammalta opetella itse, My-Linh sanoo.

— Jos päästän toiset liian lähelle, alan pelätä, että minusta paljastuu jotain outoa.

— Mitä outoa sinusta voisi paljastua? Luomia? Ihottumaa?

— Ääh, tarkoitin jotain oikeasti outoa. Ei kai mitään fyysistä ... Jotain outoa käytöstä tai outoja ajatuksia ... En tiedä. Ei aavistustakaan. Tai siis, se on sellainen selittämätön, käsittämätön aavistus ... Taitaa minua jännittää fyysinenkin läheisyys ... Ehkä paljastuu, että lähelläni ei jostain syystä ole mukava olla, My-Linh haparoi.

— Entä jos minä yrittäisin opettaa sinua uimaan, Uzome kysyy.

— Se ei olisi ihan niin paha. Sinun työhösi kuuluu tehdä epämiellyttäviäkin juttuja, My-Linh sanoo varovasti hymyillen.

My-Linh kelluu lammessa selällään Uzomen kannattelemana.

— Kuvittele, että minä olen Vairea, Uzome ehdottaa varovaisesti.

— Vairea on ... hyvä uimari ... muutenkin fiksu ja vahva. Pelottaa, että Vairea voisi jotenkin ... saada minusta yliotteen, My-Linh tapaa tuntemuksiaan. — Suututtava ajatus.

Uzome ei keksi mitään tyhjänpäiväistä kummempaa repliikkiä. Sellaista, minkä oikeasti haluaisi sanoa ääneen. Ajatukset lyövät tyhjää. Taas. Ajatus pirstaloituu. Kuin tuuli veisi palapelin palat. He keskittyvät uimiseen.

— Osaathan sinä uida, Uzome sanoo, kun he nousevat lammesta. — Kanssasi on mukava jutella.

— Menen tiskaamaan astiat, My-Linh ilmoittaa.

Uzome katselee keittiökatokselle löntystävää My-Linhiä. *"... Hylkää, ennen kuin kukaan ehtii taas hylätä ..."* Jotenkin noin valmennuksessa kuvattiin syrjityn ja hylätyn lapsen käytöstä.

My-Linh on sukulaisten Yalawalla kasvattama orpotyttö, jonka esivanhemmat olivat orjia. Välillä tuntuu kuin My-Linh olisi perinyt yhteisöltään jonkin kummallisen piilotajuisen hylkiöidentiteetin.

My-Linh vaikuttaa luottavan itseensä ja kykyihinsä: *"Slummielämäni ei johdu huonommuudestani vaan syrjinnästä ja sorrosta"*, mutta silti näyttää kuin My-Linh ei uskaltaisikaan antautua tekemään muiden mukana, mitä sisimmässään haluaisi. Reippaan rohkea yksinäinen ratsastaja, joka ei tiedä – ei voi tietää – mikä saa hänet pitämään etäisyyttä muihin. Kuin yksi piilovaisto käskisi My-Linhiä tarttumaan tilaisuuteen mennä mukaan, mutta toinen varoittaisi: *"Jos päästät toiset liian lähelle, saatat paljastua joksikin kummajaiseksi, jonka paikka sittenkin on slummissa – erossa normaaleista."*

Eihän meistä kukaan ole 'normaali' – tunne itseään 'normaaliksi', mutta sitä syrjitty ja alistettu slummi-ihminen ei voi tietää, Uzome arvelee.

Vai lähtikö My-Linh tiskaamaan siksi, että viisitoista vuotta näiden kupolien sisällä on tehnyt minusta tylsää ja outoa seuraa? Vaivaannuttavaa jopa?

Aavikko Viikunakeitaan ympärillä on niin ankeaa, ettei edes kupolien ulkopuolella tule käytyä kuin välttämättömät työt tekemässä. Pitäisikö minun ottaa lomaa ja käydä jossain aivan muualla? Mutta en halua lähteä minnekään. Keitaan vehreyttäminen on mielenkiintoista ja siihen on mukavan rauhoittava keskittyä. Ehkä olen vähän erakoitunut ... Löytänyt paikkani elämässä?

Damisi valittiin kaverikseni valmentamaan leiriohjaajia, koska hän omalla omituisella tavallaan täydentää minua. Häntä olisi tarvittu alusta saakka. Kun Damisi ilmoitti myöhästymisestään, hän lupasi toimia valmentajana etäläsnä-yhteyden kautta, mutta eihän sellainen vastaa aitoa läsnäoloa. Damisi oli jo varannut videoyhteyden voidakseen etäretkeillä kansamme tänään, mutta hän olisi seurannut meidän aamuista retkeilyämme ilmalaivan salongista iltateetänsä lipittäen. Ei hän olisi tuntenut, miltä meistä tuntui lähteä liikkeelle aamun hämärässä viileydessä tai miltä tuntui patikoida aavikolla auringon alkaessa paahtaa. Hiekan pöllyämisen hän olisi nähnyt sähvelinsä ruudulta, tuulen suhinan ehkä kuullut, muttei olisi silti kokenut, miltä tuntui palata väsyneenä, janoisena, nälkäisenä, pölyisenä ja hikisenä takaisin keitaan kupolien suojiin eikä hän siksi olisi ymmärtänyt, mitä leiriohjaajat puhuivat lounaalla aamupäivän kokemuksistaan. Katkonainen etäyhteys Damisiin olisi ehkä tarvellyt retkemme intiimin tunnelman.

My-Linh katsahtaa nukkuvia kavereitaan. Uzomekin on nukahtanut. My-Linh päättää jättää loput tiskit muille – levänneille.

Vairean viereen nukahtanut Keala alkaa vääntelehtiä kuin olisi suohon vajoamassa. My-Linh lähtee rauhoittelemaan Kealaa ja varjelemaan Vairean unta. Pienellä taputtelulla Keala rauhoittuu jatkamaan uniaan.

Aavikon ylle ilmestyy ilmalaiva, joka pursottaa valkoista vaahtoa keitaalla luikertelevien putkien päälle. Vaahto leviää putkien ympärille leveiksi vanoiksi. Vain sieltä täältä vaahtovanojen välistä pilkistää aavikkoa ... Näyttää kuin aavikolle olisi levitetty paksun pehmeä reiällinen huopa.

Aurinko nousee, ..., aurinko laskee. Aurinko nousee, ..., aurinko laskee. Tuulee. Tuuli ei tartu vaahtoon. Tuulen kuljettama hiekka takertuu pieneksi dyyniksi vaahtokentän laitaan. Täällä ylhäällä tuuli taputtelee minua lämpimän ystävällisesti.

Vaahdon seasta alkaa nousta pieniä taimia. Vähitellen kauniin vihreä kasvusto leviää peittämään vaahtomaton

reiätkin. Matalan aluskasvillisuuden seasta alkaa nousta pensaiden ja puiden taimia. Aavikkoa ennen vaahdotusta rumentaneet kuolleet puut ja muut tuhon jäljet peittyvät vihreän maton alle. Vain isoimmat jätteet – kuten puoliksi romahtaneiden rakennusten rauniot – erottuvat kasvuston alta kuin kauniisti hoidetut hautakummut. Kuukausi kuukaudelta kasvusto leviää, maisema vihertyy kauniisti ja tänne kallion laelle asti leviää raikkaan kosteaa ja happipitoista ilmaa.

Kasvihuoneiden ympärille levittäytyy puuvaltainen monimuotoviljelys, puut ja pensaat kukkivat, pienillä aukeilla on kauniita ruohovartisia kukkia ja joitain varpumaisia marjakasveja. Kauniin värisiä perhosia ja ahkeria mehiläisiä lentelee kukasta kukkaan. Puissa on pähkinöitä ja hedelmiä. Puiden varjossa kasvaa papuja ja muita hyötykasveja.

Aavikolle kauas vehreyden ulottumattomiin on johdettu putkilinja ja sen päähän rakennettu uusi kuplaryväs. Siitä alkaa valua vihreänruskeaa rähmää, jonka seassa lilluu ilkeännäköisiä lonkeroita heiluttavia ötököitä. Mutaatio? Geenivirhe?

Kuplaryppäeseen vievään putkeen tökätään elefantin kokoinen ruiskullinen punaista nestettä. Kuplien sisus alkaa mustua. Seuraavana päivänä putki litistetään umpeen. Mustunut rähmä alkaa kuivua, mutta ennen kuin se ehtii levittää pölyään terveiden kuplien päälle, ilmalaiva sumuttaa

sen ylle tahmeaa hyytelöä. Tuulen pöllyttämä hiekka tarttuu hyytelöön ja peittää mustuneet kuplat kauniisti.

Joukko kameleita ilmaantuu vihreän viljelyksen laitaan. Kameleita? Hienoa, etteivät olekaan kuolleet sukupuuttoon.

Vai onko sittenkään hienoa? Tuulensuojakasvit keitaan ulkoreunalla ovat liian piikikkäitä kameleille, mutta melkein kaikki muut kasvit näyttävät niille kelpaavan.

Muutaman minuutin kasveja mutusteltuaan kamelit alkavat kuitenkin vapista ja hoippuvat pakoon aavikolle. Yhden kamelin ajatuskuplassa punasiniruudulliset lentävät elefantit hätyyttelevät sitä pois houkuttelevan vihreältä laitumelta. Pahasti horjuvan kamelin ajatuskuplassa se hoippuu hyllyvällä ruoholautalla, jonka alla hurjannäköiset pedot vaanivat.

Kamelin viereen livahtaa ylpeä pieni geeni ja esittelee omistajan elkein monimutkaista kemiallista kaavaa, jonka alla lukee: "Suojaapelote. t. Hallusino-geeni."

Kasvimaa säästy, mutta miten kamelien käy? Niillä on selvästi paha olo.

Vairea herää Kealan valitukseen juuri kun My-Linh on kumartumassa rauhoittamaan Kealaa:

- Mitä ihmettä? Vairea kysyy unenpöpperöisenä.
- Keala taitaa nähdä paha unta.

— Millainen uni saa noin levottomaksi? Vairea ihmettelee. — Herätetään se. Ihminen muistaa unen, mitä näkee herätessään.

My-Linh tiputtelee juomapullostaan vettä Kealan otsalle, nenälle, poskille ja kaulalle.

— Liian vähän, Vairea toteaa, hakea kipaisee täyden vesikannun puutarhakeittiön pöydältä ja tyhjentää hulauttaa sen Kealan kasvoille.

Keala ponnahtaa istumaan, pärskii, pyyhkii kämmenellään kasvojaan ja katselee pöllämystyneenä ympärilleen.

— Mitä unta näit? Vairea kysyy.

— Untako? Minähän olen oikeasti märkä. Vai enkö ole oikeasti hereillä? Minulla on ihan sekava olo. Unessani puhuvia sairaita puita polttouhrattiin hurjille jumalille, ruudulliset vartijaelefantit lentelivät hätyyttelemässä ilkeitä kameleita kasvimaaltani, ... Oksettaa.

— Uzome, miten auringonpistosta hoidetaan, Vairea huutaa.

Uzome herää ja nostaa päätään: — Mitä?

— Kealalla taitaa olla auringonpistos.

— Potilas varjoon, märkä hattu tai huivi päähän, hakekaa juotavaksi sitä suola-sokeri-litkua keittiön jääkaapista. Jos potilas on kovin kuuma, käyttäkää lammessa jäähtymässä, Uzome huutaa ja lähtee tulemaan avuksi.

— Muistitko juoda tarpeeksi aamupäivän retkellämme? Uzome kyselee mangopuun varjossa lepäilevältä Kealalta. —

Kuuma kuiva tuuli voi olla petollista pohjoisen ilmastoon tottuneelle ja aavikolla on niin monesta muustakin syystä hankala olla, että nestehukka voi jäädä huomaamatta.

— Takaisin tullessa, kun olimme päässeet alas kukkulalta, juomaveteni tuntui liian lämpimältä ja maistui niin pahalta, että kaadoin loput jollekin kaktuksentapaiselle, joka näytti kärsivän kuivuudesta enemmän kuin minä, Keala muistelee.

— Jos olisit juonut kaiken, voisit nyt paremmin. Pidot kai naamaria ja hellehattua päässäsi koko ajan?

— Kotimatalla kuivattelin päätäni. Hattu taisi unohtua repun sivutaskuun.

— Olet ehkä sekä kuivunut, että saanut auringonpistoksen, Uzome arvelee. — Oletteko muut kunnossa? Hyvä. Pyytäkää kaikki piiriin tänne viikunapuun varjoon tuulettamaan ajatuksianne leirisuunnitelmasta.

PALAVERI

Uzome antaa katseensa kiertää piirin ympäri: — Piirissä istumisessa on oma taikansa. Kaikki paikat ovat samanarvoisia eikä välillämme ole mitään esteitä.

Istuminen pyörryttää ja oksettaa, Keala huomaa ja asettuu makuulle.

— Voit mennä sänkyyn, Uzome sanoo Kealalle.

— Näin on hyvä. Haluan kuulla, mitä puhutte.

Roni ja Thuan kuulostavat pitävän itsestäänselvyytenä, että joidenkin ihmisten kuuluu neuvoa, ohjata ja motivoida muita. Thuan on jopa piirtänyt – ohjeideni mukaan, Roni huomauttaa – leiristä organisaatiokaavion, jossa meistä jokaisella on tarkkaan määrätyt vastuut ja valtuudet. Nostan päätäni nähdäkseni kaavion. Alkaa huimata. Olkoon.

Kotilaaksossa tuollainen ei onnistuisi. Meillä jokainen haluaa olla herra omalla maallaan. Jokainen haluaa päättää itse omista asioistaan, vaikka useimmiten päättää samoin kuin naapuritkin.

Vairea kuuluu sanovan, ettei ymmärrä, mitä hänellä kirjatut vastuut ja valtuudet tarkoittavat. — Vielä

huonommin ymmärrän, miten nämä liittyvät leirin vetämiseen, Vairean ääni jatkaa.

Looane kuuluu selittävän, miten Tevarulla ajatellaan, että terveellä ihmisellä on luontainen luomisen halu ja tekemisen tarve ja että porukka muotoutuu tehtävän mukaan samalla lailla kuin sula metalli täyttää muotin ilman sen kummempaa ohjaamista ja organisointia. Porukka reagoi yllättäviin tilanteisiin, jopa ennakoi niitä, toisin kuin jossain kammiossa etukäteen laadittu suunnitelma.

Ehkä Tevarulla. Ehkä tevarulaiset estottomalla höpötyksellään sulauttavat ajatuksensa yhteiseksi ymmärrykseksi ja tahtotilaksi. Parhaan kaverin kanssa asioista on helppo sopia ja yhteistyö toimii. Ehkä Tevarulla kaikki ovat parhaita kavereita kaikkien kanssa. Uuuuh. Pitää yrittää ajatella ilman, että pää heiluu.

— Joskus voisi olla mielenkiintoista ja rentouttavaa olla vaan ja tehdä mitä joku johtaja käskee miettimättä syitä ja seurauksia, Looane kuuluu aprikoivan. — Ehkä jokaisen leiriläisen olisi vuorollaan hyvä johtaa leiriä muutaman päivän ajan niin, että muut voisivat kokea ajattelemattomuuden vapauden.

My-Linh kysyy Uzomelta, pitäisikö meidän Uzomen mielestä sopia, kuka ketäkin johtaa.

Miksi My-Linh, joka aina kapinoi määräilyä ja auktoriteetteja vastaan, kysyi eikä täräyttänyt suoraan, ettei täällä mitään pomoja tarvita? Hakeeko My-Linh tukea Uzomelta vai kyseleekö muuten vaan, uteliaisuudesta. Uzomella voi olla mielenkiintoisen outoja ajatuksia.

Uzome alkaa selittää. Jaksanko kuunnella? Pakko jaksaa, koska oksennan, jos lähden liikkeelle.

— Minun pitäisi osata auttaa teitä löytämään omat sisimmät ajatuksenne. Minun pitäisi osata luoda ilmapiiri, jossa jokainen rohkenee vapaasti kertoa keskeneräisistäkin ajatuksistaan, ilmapiiri, jossa kukaan ei nolostele, häpeile eikä ujostele mitään puheenaiheita.

— Mutta onko Ronin ja Thuanin ehdotus mielestäsi hyvä? Kuulostipa My-Linh jännittyneeltä.

— Miettikää itse. Yhdessä. Miltä ehdotus tuntuu? Mitä hyvää näette siinä? Entä huonoa? Miten muuten leirin voisi järjestää? Voisitte vaikka roolipelaamalla kokeilla, miten mikin ehdotus toimisi. Miltä tuntuisi?

Uzome on kiltti ja oikeassa eikä tunnu pelottavalta, mutta tuskin silti osaisin vapautua spontaaniin roolipeliin hänen ohjauksessaan. Hetken hiljaisuuden jälkeen Vairea ilmoittaa olonsa olevan turvallinen joskaan ei sillä lailla riehakkaan epämuodollinen, että tekisi mieli ihan hulluja puhua tai ruveta leikkimään johtajaa roolipelissä. Ellei Vairea, sitten ei kukaan muukaan.

Heikottaa. Hörppään mehua, mutta se alkaa oksettaa. En jaksa puhua. Nyt tuntuisi hyvältä, jos meillä olisi kunnon johtaja, joka sanoisi, ettemme tarvitse Ronin ideoimaa organisaatiokaaviota. Toisaalta Roni organisaatiokaavioineen lienee halukkain johtajaksi. En sittenkään halua vahvaa johtajaa. Mahassa kiertää ikävästi. Täytyy olla ihan paikallaan.

Jahir ja Nielek ehdottavat, että leiriläisiä pitäisi muistuttaa biosfäärin tehohoidon ja globaalin luonnonvarojen hallinnan haasteista. Nukahdinko välillä, vai jätettiinkö johtajuudesta ja organisaatiokaaviosta keskustelu sikseen?

Jahirin ja Nielekin ehdotus kuulostaa tärkeältä, mutta he pohtivat niin perusteellisesti moiseen teemaan perehtymisen riskejä ja haasteita, että alkaa epäilyttää, voiko heidän ideoistaan tulla mitään valmista.

Riemastunut huudahdus Looanen äänellä: — Vanhat tarinat! Minulla on syntymässä ajatus. Mieleepä tuli vanha Tevarulainen tarina. Myyttinen tarina. Eivätkö mytologiat kerro jotain heimon arvoista ja ajattelusta? Voisimme kertoa toisillemme heimojemme myyttisiä tarinoita.

Entä Jahirin ja Nielekin ehdotus? Kyllä vai ei? Tämä palaveri ei tule tuottamaan mitään valmista. Ajatusten tuulettelun tosin taisimme sopia palaverin tarkoitukseksi: *”Tehdään päätökset vasta kun meillä on monipuolinen ymmärrys siitä, mistä on järkevä jotain päättää.”* Kuulosti hyvältä, mutta nyt en jaksa, ei tunnu siltä, että ymmärrykseni kasvaisi. Haluaisin palaverin loppuvan selkeisiin päätöksiin, että pääsisin lepäämään. Oikeasti lepäämään. Makoilen silmät kiinni, mutta ajatus ei leppä. Auki jääneet kysymykset pyörivät päässä raskaana sykkyränä. Väsynyt mieli ei osaa levätä. Virkeä mieli ei lepoa kaipaa.

Roni torjuu Looanen ehdotuksen mytologioihin tutustumisesta sanomalla, että hänestä vanhojen satujen

lueskelu kuulostaa tylsältä.

Vairea huomauttaa, että hänen mielestään uusia ajatuksia ei pitäisi tyrmätä samana päivänä kuin ne esitetään: Ennen kitkemistä ajatuksen taimi pitää hoivata niin isoksi, että varmasti näkee, onko se rikkaruoho vai hyötykasvi.

Vairea kuulostaa niin opettavaiselta, että vääntäydyn vilkaisemaan, heristääkö hän etusormeaan Ronille. Ei heristä. Alkaa pyörryttää. Mahassa kiertää. Makuulle. Ei auta. Pitää odottaa liikkumatta. Helpottaa. Ehkä.

— Voisiko mytologioista kehittää leirille draamaleikkejä? kuuluu Samin varovaisella äänellä. — Eläytymällä eri heimojen mytologioiden maailmaan leiriläiset voisivat oppia jotain eri kulttuureista.

— Voisimmeko jossain draamaleikissä elää ihanneyhteisössä, jossa kaikki tekisivät onnellisina pyyteetöntä työtä yhteiseksi hyväksi. Mytologioihin tutustumisen lisäksi.

Olin jo ehtinyt luokitella My-Linhin kyyniseksi kaikkea äitelää pilkkaavaksi inhorealistiksi, mutta nyt My-Linh kuulostaa aidosti liikuttuneelta ajatuksestaan leikkiä lintukotoa. Pakko nähdä My-Linh, vaikka jo ajatus pään nostamisesta oksettaa. Looane on ottanut My-Linhin käden omaansa. My-Linh ei katso Looaneen, mutta puristaa Looanen kättä.

Lasken pääni alas ja käännyn kyljelleni. Tästä voin oksentaa päätäni kääntämättä.

Roni vakuuttaa EcoCityn melkein jo elvyttäneen Teollisen Kukoistuksen Kauden onnellisen elämäntavan, joten he voisivat neuvoa leiriläisiä, miten tulla onnellisiksi.

— Meidän ohjaajien tehtävä ei ole tyrkyttää leiriläisille elämänohjeitamme eikä muitakaan viisauksiamme vaan ainoastaan tarvittaessa auttaa heitä oppimaan ja päättämään, mitä haluavat oppia.

Uzome aloitti tiukalla äänellä, mutta kuulosti, kuin olisi kesken repliikkinsä säikähtänyt jyrkkyyttään ja jatkoi vaisusti: — Eikä minunkaan pitäisi tällä lailla tyrmätä ehdotuksianne.

— Hyppelemme päämäärättömästi asiasta toiseen. Tai eihän nämä edes ole asioita. Tällä tavalla emme ikinä saa mistään kunnon päätöstä aikaan. Ronin tönkyä ääni.

Vääntäydyn varovasti istumaan. Pakko nähdä kaikkien ilmeet.

— Minun mielestäni keskustelumme kuulostaa epämukavan kiivaalta, Looane sanoo varovasti. Aistin adrenaliinia. — Voimmeko sopia, että kun alkaa hermostuttaa, pysähdymme keskustelemaan hermostuksen syystä?

— Minä en huomannut mitään erityistä, Roni sanoo.

— Looane, mielenkiintoista, että juuri sinä sanot noin, My-Linh huomauttaa. — Sinähän et koskaan näytä vihaiselta, pelokkaalta tai ärtyneeltä. Ettekö te tevarulaiset eritä lainkaan adrenaliinia?

— Adrenaliinista tulee hieno olo ja joskus siitä on hyötyä, mutta koska adrenaliinihöyryissä porukka ei kykene

keskustelemaan järkevästi, välttelemme sen erittämistä, Looane vastaa.

— Ihminen erittää adrenaliinia automaattisesti tilanteen mukaan, Roni ilmoittaa.

— Siksi välttelemme sellaisten tilanteiden luomista, joissa alkaisimme erittää adrenaliinia, Looane sanoo ystävällisesti.

— Adrenaliini terästä ajattelua, lisää voimia ja puuduttaa kivut. Siitä on hyötyä tiukan paikan tullen, esimerkiksi tiukassa väittelyssä, Thuan sanoo.

— Ihminen erittää adrenaliinia, jos on oppinut suhtautumaan lähimmäisiinsä kuin sapelihammastiikereihin, Vairea sanoo.

Sami suoristaa selkänsä ja nostaa varovasti kätensä saadakseen puheenvuoron:

— Sapelihammastiikeri ja luolamies on ...

— Ethän puhu hirveän pitkästi, My-Linh pyytää.

— Samin jutut ovat ihan hyviä, Looane kannustaa. — Pitkiä tosin.

— Tämä on ihan lyhyt opettavainen tarina, Sami lupaa. — Evoluutio opetti luolamiehen erittämään adrenaliinia, jos tämä edes aavisteli sapelihammastiikerin olevan lähistöllä. Sapelihammastiikerin karjaistessa adrenaliinia syöksähti luolamiehen verenkiertoon ja hänen normaali ajatustoimintansa pysähtyi, huomiokyky kapeutui ja ajatuksensa keskittyivät pakenemiseen, Sami kuvailee.

My-Linh kääntyy Thuania kohti, näyttää tälle kynsiään ja karjaisee vihaisen näköisenä. Thuan nostaa vaistomaisesti kätensä kasvojensa suojaksi.

— Anteeksi, My-Linh sanoo nolona. — Hölmö päähänpisto.

— Kaikilla ihmisillä on luolaihmissen aivot ja luolaihmissen vaistot, Thuan toteaa. — Tosiasiat on pakko hyväksyä ja elää niiden mukaan. "Ihminen on ihmiselle susi".

— Susi on selviytynyt lajina, koska se pyydystää sopuisasti laumana, Jahir huomauttaa.

— Voisimmeko palata asiaan? Roni huokaa.

— Mikähän se mahtaisi olla? Jahir kysyy lakonisesti.

Looane vilkaisee ensin Jahiria ja sitten Ronia. Noiden kahden vuorovaikutuksessa on jotain, mitä en ymmärrä.

— Adrenaliini lisäsi luolamiehen voiman ja hyvinvoinnin tunnetta, Sami jatkaa. — Ellei lamannut miestä kokonaan, hän lisää Thuania vilkaisten. — Luolamiehen mieli otti vastaan aistimuksista vain pakenemisen kannalta olennaisimmat. Ajattelun kapeutuessa maailma alkoi näyttää yksinkertaisemmalta, mikä helpotti päätöksentekoa ja lisäsi itseluottamusta. Sapelihammastiikerin hyökätessä realistinen ja kokonaisvaltainen arvio tilanteesta olisi lamaannuttanut. Adrenaliini lamaannuttaa myös luovuuden ja monimutkaiset tunteet, koska liika luovuus tuottaisi liikaa vaihtoehtoja pähkäiltäväksi eikä hätätilassa tunteistakaan tarvita kuin pelko.

Sami vetää henkeä ja jatkaa:

— Samalla lailla tiukassa väittelyssä kaverista tulee vastapuoli, uhkaava sapelihammastiikeri. Adrenaliini lisää itseluottamusta, ajattelu kapeutuu, tietoisuuteen pääsevät vain vahvimmat omaa väitettä tukevat seikat ja turvaudumme meille tuttuihin kaavamaisiin yksinkertaistuksiin. Tilanne näyttää tavallista selkeämmältä, luottamus omaan ajatteluun vahvistuu ja päätöksenteko helpottuu. Varmuus tuntuu mukavalta. Vakuutimme niin omasta totuudestamme, ettemme tule kuunnelleeksi vastapuolta vaan pidämme hänen argumenttejaan tyhmänä höpötyksenä tai vihamielisenä vääristelynä. Koko kiista tuntuu johtuvan siitä, että vastapuoli ei suostu tajuamaan kerta kaikkiaan mitään. Adrenaliinin vaikutuksen alaisena ei tule mieleen epäily: Entä jos olenkin väärässä ja tuo toinen oikeassa. Entä jos olemme molemmat väärässä?

— Samoin muuten käy yhteisöille, Sami vielä lisää. — Hyvinä aikoina ollaan vapaamielisiä, jokaisen annetaan vapaasti kokeilla kaikkea uutta, ollaan kaikkien kavereita ja hylätään isiltä opitut ”vanhan hyvän ajan” viisaudet. Tiukkoina aikoina tullaan konservatiiveiksi ja vainoharhaisiksi, eristäydytään vieraista, vaaditaan yhdenmukaisuutta ja yritetään paeta lapsuuden mukavien muistikuvien maailmaan.

— Kun oma henki on panoksena, pelätään kokeilla – edes ajatella – mitään uutta, vaikka ehkä juuri vanhat viisaudet ja totutut toimintatavat ovat viemässä perikatoon. Ehkä juuri uudet ajatukset pelastaisivat.

— Keala, miten voit, Uzome kysäisee.

— Minäkö? ... Voinhan minä ... olen ihan hereillä ... Jaksan jopa kuunnella ... Kuulostaa mielenkiintoiselta ... vaikken ymmärrä, miten sapelihammastiikerit liittyvät leiriimme.

— Sapelihammastiikerit ovat koulineet vaistomme sanomaan, että tiukassa tilanteessa ei ole aikaa jahkailla – pitää toimia ripeästi, Thuan sanoo. — Evoluutio karsi ne, jotka sapelihammastiikerin hyökätessä ja muiden paetessa jäivät miettiä seisoskelemaan: *”Kuinka vaarallinen se oikeasti mahtaa olla? Hyökätä vai paeta? Puuhun vai järveen?”*

— Jahkailu ei todellakaan ole koskaan hyväksi, mutta evoluution kehittämien vaistojen varassa emme selviä nykymaailman ongelmista. Päinvastoin, luolamiehen vaistomme vievät meidät harhaan, koska vaistomme ja intuitiomme ovat kehittyneet menneessä maailmassa, ei tulevaisuudessa. Nykyongelmien ratkaiseminen vaati perusteellista pohdintaa ja vuoropuhelua – sinnikästä intuitiomme haastamista. Sitä pidempään, mitä jäykemmin intuitiomme haraa vastaan.

— Eikä sapelihammastiikeriä pakoon säntääminen edes ollut mikään harkittu päätös vaan vaistonvarainen reaktio, jota ei rohjettu analysoida, Sami huomauttaa. — Kun kaikki säntäsivät pakoon, peto poimi satunnaisesti vain yhden ateriakseen, mutta hengissä selvinneet uskoivat pelastuneensa siksi, että pakenivat nokkelammin kuin syödyksi tullut.

— Analysointi ja voivottelu ei olisi tuonut kaveria takaisin, Roni huomautti. — Parempi oli unohtaa menneet ja katsoa optimistisesti tulevaisuuteen.

— Joku 'pessimistinen' heimo kuitenkin analysoi mennyttä ja kehitti iltanuotiolla ajatuksen puolustautumisesta, Sami hymähtää:

"Entä jos meillä kaikilla olisi keihäät ja käytäisiin porukalla pedon kimppuun? Mikä olisi nokkelin tapa hyökätä? Sokaistaisiin ja säikäytettäisiin se soihduilla? Tökittäisiin terävillä kepeillä joka puolelta?"

— Minusta tuntuu, että yksi ja toinen on alkanut erittää adrenaliinia, Looane sanoo.

— Siksikö aloin tuntea itseni vahvaksi ja viisaksi? Ajatus uhkaavan pedon nujertamisesta väkivalloin tuntuu hyvältä, Sami sanoo.

AAVIKON TÄHTITAIVAS

Muutaman ensimmäisen yön ohjaajatiimi nukkui keskusaukion isossa katoksessa, mutta sitten kaikki alkoivat haeskella jännittävämpiä nukkumapaikkoja. Roni, Thuan ja Sami siirtyivät nukkumaan läheiselle sivukeitaalle.

Uzome sanoi uzomemaisen vaivautuneesti, että jokainen saa toki valita nukkumapaikkansa ja -seuransa, mutta hän uskoo yhdessä nukkumisen tuottavan erityisen yhteisyyden kokemuksen. Uzome näytti yrittävän muotoilla vielä jotain sanottavaa, mutta muutaman sekunnin hiljaisuuden jälkeen Vairea ehdotti, että joka toinen viikko nukuttaisiin kaikki yhdessä ja joka toinen viikko vaihtelevasti kuka missäkin.

— Ajattelin että, ... Mutta käyhän se noinkin, Uzome nyökkäsi.

Ilta on lämmin ja ilma tyyni ja pölytön. Looane ja Keala ovat päättäneet nukkua yönsä aavikolla tähtitaivaan alla. Luonnon hiljaisuudessa.

— Onpa teknisen näköinen laite, Looane hämmästelee Kealan Uzomelta lainaamaa kokoontaitettavaa makuulaveria.

— Se ei pelkästään näytä vaan myös on tekninen laite. Uzome on rakentanut sen itselleen, Keala selittää. — Siitä saa kätevästi teltan, jos hiekka alkaa pölistä. Se antaa käärmeille ja skorpioneille sähköiskun, jos ne yrittävät kiivetä ylös sen jalkoja. Uzome tykkää teknisistä laitteista.

— Tai steriili kupolielämä on saanut hänet pelkäämään tavallista luontoa pöpöineen ja ötököineen. Ei tosin näytä siltä, että täällä olisi mitään elämää, Looane sanoo. — Paljaalla hiekalla nukkuminen tuntuisi autenttisemmalta.

— Eipä kai täällä ole ainakaan mitään vaarallisia eläimiä, Keala myöntelee arasti ja potkaisee pientä hiekkakumpua, josta pilkistää muutama piikkilehtinen kasvi.

— Mitä nyt hiekassa piileksii tuollaisia vikkeliä pikkuötököitä, Keala sanoo ja vetäisee jalkansa turvaan.

— Ehkä laverilla nukkuminen sittenkin tuntuu riittävän autenttiselta, Looane peruu ehdotuksensa. — Ehkä Uzome on tiennyt mitä tekee makuualustaa rakentaessaan. Löytyyköhän täältä siistiä leiripaikkaa?

Aavikko keitaan ympärillä on ruma ja vihamielinen. Tämä ei ole tuhansia vuosia vanhaa kuvauksellista hiekka-aavikkoa vaan entistä sademetsää ja puuviljelmää, jonka viimeiset puut ja pensaat kuolivat muutama sata vuotta sitten.

Hiekka vuoroin peittää, vuoroin paljastaa vanhojen asutusten jäänteitä. Tuulen puhaltama hiekka nakertaa vähä

vähältä kaiken – muinaisten kulkuneuvojen romut, rakennukset, kuivuneet puut – niin pieniksi palasiksi, että tuuli jaksaa ottaa ne mukaansa. Rakennuksiin hiekkatuuli on pujahtanut sisään rikkinäisistä ovista ja ikkunoista, vienyt mennessään kevyen irtaimen, repinyt irti katot, ja nakertanut vähät vähältä rikki seinät ja tyhjentänyt pikku hiljaa rakennukset lopusta irtaimesta. Kaikkialla on tuulen mukanaan tuomia kuivuneita oksia, roskia ja likaista pölyä.

Pimeä laskeutuu, kirkkaimmat tähdet tulevat näkyviin ja pian Linnunratakin erottuu.

— Tiedän, että pimeä humpsahtaa täällä seitsemältä, mutta silti se yllättää minut joka ilta, Keala sanoo. — No, lyhdyn valossa huonompikin leiripaikka näyttää hyvältä.

— Tässä on siistiä hiekkaa, Looane ihastuu ja asettaa lyhdyn jalan varaan.

— Käyn pissalla, Keala sanoo ja häipyä hämää.

— Tuo lamppu tänne. Hiekasta pilkistaa jotain, Keala huutaa hetken kuluttua. — Täällä. Käänä lamppua vähän oikealle.

— Pääkallo. Ihmisen pääkallo, Looane toteaa ja valaisee hiekkaa kallon ympärillä. — Koko luuranko on tallella.

— Tulinko pissineeksi sen päälle?

— Häntä ei ole häirinnyt mikään enää vuosikymmeniinkin ellei -satoihin.

— Näytäpä, mitä tuolla kauempana on, Keala pyytää.

Pääkalloja ja luita on joka puolella heidän ympärillään niin kauas kuin lampun valokeila yltää.

— Mitä tämä on? Looane sanoo ympärilleen vilkuillen.

— Ilmalaivassa matkalla tänne luin näille seuduille sijoittuvan tarinan kuivuuspakolaisista, Keala alkaa kertoa vakavalla äänellä. — Se oli fiktiota, mutta saattoihan se perustua tositapahtumiin.

Aavikoitumisen edetessä ihmiset kerääntyivät aavikon keskelle jääneille keitaille, jonne avustusjärjestöt toivat ruokaa ja lähteiden ehtyessä myös vettä. Voisiko tämä olla kuivuuspakolaisten viimeinen leiripaikka?

— Onko tuuli kaivanut esiin leirin hautausmaan?
Looane aprikoi.

— Pakolaisleireistä tuli hautausmaita. Pakolaismäärän kasvaessa ja sekasorron levitessä kaikkialle avustusjärjestöjen toiminta romahti ja pakolaiset jäivät kuolemaan, Keala kertoo. — Ainakin siinä tarinassa kävi niin. Pitäisikö mennä kertomaan Uzomelle?

— Ei näillä enää ole kiireellistä avun tarvetta. Ehdimme huomenna, Looane toteaa. — Luurankoja on paljon, hän lisää ympärilleen tähystäen.

— Eikä yksin täällä. Maapallon väkiluku romahti monta miljardia sadassa vuodessa, Keala muistelee lukemaansa. — Ihme, että porukan psyyke kesti.

— Haluatko, että vaihdetaan leiripaikkaa? Looane kysyy.

— Mitä suotta. Emme kuitenkaan pääse pakoon tältä pallolta, Keala toteaa.

Looane riisuutuu alasti, asettuu makuulle ja huokaa:

— Enää ei tarvitse pelätä, että aurinko polttaa rakkuloille.

Keala epäröi hetken, mutta seuraa sitten Looanen esimerkkiä. Vielä on lämmin lojua alasti kirkkaan tähtitaivaan alla, mutta aamuyön viileyden varalta Keala vetää peitteen viereensä.

— Surullista, ettei noita ihmisiä ole ehditty aikanaan haudata, Looane sanoo.

— Joskus mietin, olivatko he ylipäättään meidän kaltaisiamme ihmisiä, Keala aprikoi.

— Ehkä silloin oltiin brutaalimpia kuin nyt. Maailmanlopun oloinen katastrofi tuskin jalostaa ihmistä, mutta ei kai meillä – heidän jälkeläisillään – voi olla eri geenejä. Kai me synnymme samanlaisina kuin hekin, Looane pohtii.

— Eikö ole mahdollista, että kun sinnittelyn ja toipumisen kausilla *Ubuntun* kulttuuri alkoi elpyä, se olisi vaikuttanut geneettiseen valintaan? Keala pohtii. — Nälänhätien aikana itsekkäästi ruokaa ahnehtivia karkotettiin yhteisöistä. Harva karkotetuista selvisi omin avuin. Moni karsiutui. Lisäksi jo silloin itsekkäitä pidettiin sukupuolisesti vastenmielisinä. Vaikuttaahan tuollainen valikointi yhteisöjen perimään ja sitä kautta niiden kulttuuriin.

— Tuollaiseksi romahduksen ajan elämää kuvattiin siinä lukemassani tarinassa, Keala täsmentää.

— Liittyykö itsekkyyys jotenkin geeneihin, Looane aprikoi.

— En tiedä, Keala myöntää. — Eikä kai sillä väliä.

Eikö itsekkyyttä ole joskus puolusteltu geeneillä? Looane muistelee. — Eikö joskus ole väitetty, että ihmiskunta degeneroituu, elleivät ihmiset noudata itsekkäiden geeniensä ohjausta?

— Maailmaa ohjaa itsekkäiden geenien pyrkimys monistaa itseään ja ihmisen tehtävä on toimia geenimafian juoksupoikana. Ylevä tehtävä, Keala naurahtaa.

— Geeniohjautuvien luolamiesten arkea: *"Anteeksi, mutta geenini pakottivat minut syömään sinunkin saaliisi. En tullut kylläiseksi itsepyytämästäni. Sinulle – räpäleelle – jäi nälkä, mutta se on ihmiskunnan geeniperimän parhaaksi."*

— Mielenkiintoista, että keskittyivät geenien itsekkyyteen eikä niiden yhteistoimintaan. Heitäpä itsekäs geeni yksinään aavikon hiekalle ja katso miten se pärjää.

Keala makaa tähtitaivasta katsellen. Looane nostaa kättään silittääkseen Kealan käsivartta, mutta juuri silloin Keala sanoo:

— Niin kurjia oloja ei taida tulla, etteivätkö ihmiset tekisi lapsia.

— Lapsia tehdään, vaikka tiedettäisiin, että lapset kuolevat ennen kuin ehtivät levittää vanhempiansa geenejä.

— Noin hurjaan vitsailuun en kykene. Vakavasti ottaen, luulisi olevan raskasta hankkia lapsia, jos tietää, että heidän elämänsä tulee olemaan lyhyt ja surkea.

— Kurjissa oloissa ei ole tarjolla ehkäisykeinoja.

— Niin, mutta onko pakko ... Kai sitten on.

— Nainen voidaan pakottaa.

— Huh. Onko sellaista oikeasti joskus tapahtunut?

— Sellaista epäillään tapahtuneen, mutta emme voi varmasti tietää, mitä kaikkea Sekasorron Kaudella on tapahtunut.

— Mietitkö joskus kuolemaa? Looane kysyy. — Muuta kuin menneiden tai tulevien aikojen tai muuten ihan vieraiden ihmisten kuolemaa.

— Isänisä kuoli vuosi sitten.

— Entä omaa kuolemaasi?

— Järkeni sanoo, että tulen joskus kuolemaan, mutta ajatus ei tunnu miltään, Keala vastaa. — Se tapahtuu sitten joskus, kuin eri elämässä, vanhuudessa, vanhukselle, ei minulle.

— Ei tunnu ajankohtaiselta, Looane myöntää.

— Eikä tule ajankohtaiseksi pitkään aikaan, ellei tee jotain hölmön vaarallista, Keala sanoo.

— Esimerkiksi nuku aavikolla leijonien keskellä, Looane sanoo.

— Onko niitä vielä? Keala kysyy.

— Viimeiset syötiin Romahduksen aikana. Eivätkä ne kai aavikolla viihtyneet.

Keala ja Looane makoilevat selällään taivaalle tuijottaen.

— Tähdenlento, Looane huudahtaa.

— Yksi sirpale avaruusromua vähemmän, Keala toteaa.

— Muutaman miljardin tuollaisen 'tähdenlennon' jälkeen maapalloa kiertämään ehkä taas mahtuu jokunen toimiva satelliitti.

— Eikö satelliittien lähettäminen kiertoradalle olisi hirveän epäekologista? Looane kysyy.

— Ehkä. En tiedä. Hyödyllisiä satelliitit voisivat olla. Miksi niitä olisi muuten ollut niin paljon Teollisen Kukoistuksen Kaudella? Keala pohtii.

— Oliko niitä liikaa vai miksi ne alkoivat törmäillä toisiinsa? Looane mietiskelee. — Kauanko mahtoi kestää, ennen kuin sinne tänne sinkoilevien satelliitin palasten törmäysten ketjureaktio tuhosi viimeisenkin toimivan satelliitin?

— Tätä on nolo myöntää, mutta hämmästyn aina, kun puhut tekniikasta, Keala sanoo. — Ennen tapaamistamme luulin, että te tevarulaiset makoilette raukeina kaislamajoissanne ja odottelette kookospähkinöiden putoamista syötäväksi.

— Makoillessa joutaa ajattelemaan, Looane naurahtaa.

— Ehkä meillä todellakin on helpompaa kuin monella muulla, mutta pakollisista arkiaskareista vapaa aika ei tee laiskaksi vaan saa ihmisen tutkimaan ja keksiskelemään kaikkea uutta jännää.

— En muuten tiedä, miksi taivaalla on niin paljon avaruusromua, Keala sanoo. — Teollisen kukoistuksen kaudella oli paljon tehokkaita aseita. Ehkä valtiot romahtivat

niin yllättäen, ettei aseita ehditty eliminoida. Sekasorron alkaessa joku saattoi keksiä tuhota toisten valtioiden satelliitteja ohjuksilla tai joku komentaja käski eliminoida oman maan ydinohjukset räjäyttämällä ne avaruudessa.

— Miksi räjäyttää?

— Sekasortoisissa oloissa ihmiset voivat saada päähänsä aivan mitä sattuu, Keala alkaa spekuloida. — Jos olet ikäsi vahtinut ydinaseita, haluat ehkä nähdä, miten sellainen toimii. Ydinräjähdys yötaivaalla lienee komean näköinen. Voi räjäytykset ajatella myös viestiksi kollegoille vihollismaissa: *”Tuhotkaa aseet, ennen kuin kukaan tekee niillä mitään typerää.”*

— Onko tuollaisesta mainintoja arkistoissa? Looane kysyy.

— Ei, mutta Sekasorron aikana sähköinen tiedonkulku ja tallentaminen takkuili. Monista tuon ajan ihmisten mielestä tärkeistä tapahtumista on valtavasti tietoa, joistain meitä kiinnostavista tapahtumista on löytynyt vain huonolla käsialalla huonolle paperille raapusteltuja muistiinpanoja. Vain hyvin pärjäävillä yhteisöillä oli varaa elättää edes osaaikaista tiedon tallentajaa.

— Mutta katsoimmehan mekin videoita Sekasorron Kauden maanviljelyksestä. Jos joku haluaa nähdä ydinräjähdysten avaruudessa, kai hän olisi sen myös videoinut, Looane huomauttaa. — Mutta niin tai näin, jännä spekulatio, Looane myöntelee.

— Tuo kesti pitkään. Uusi kirkas tähdenlento auttaa Kealaa vaihtamaan puheenaihetta.

— Miten ihmeessä muinaiset tähtitieteilijät erottivat Saturnuksen Siriuksesta? Miten tähtitaivasta havainnoimalla voi keksiä planeettojen liikeradat?

— Pienenä ihailin usein tähtitaivasta, mutten koskaan miettinyt tähtien nimiä eikä minulle tullut mieleen, että ne saattaisivat liikkua, Looane muistelee.

— Tuo vastaa stereotyyppistä käsitystäni paratiisisaaren rannalla löhöävästä tietämättömästä villistä, Keala naurahtaa.

— Siis todella pienenä. Neliivuotiaana tai jotain.

— Taivaanmekaniikan lakien keksiminen vaatii järkeilyä, mutta tähtitaivaan katselu pistää tunteilemaan, ei järkeilemään, Keala myöntelee raukeasti.

Looane siirtyy aivan Kealan viereen ja hivelee Kealan käsivartta.

— Saan kai halata sinua?

— Odota hetki. Mitä tarkoitat halaamisella?

— Ihan tavallisia hyväilyjä, Looane aloittaa, hämmentyy sitten ja kysyy:

— Anteeksi, eikö sellainen olekaan teillä tapana?

— No ei. Meillä vain vakiintuneet parit koskettelevat toisiaan. Sillä tavalla parit pysyvät koossa, Keala selittää. — Muuten tulee riitoja siitä, keiden sopii hyväillä toisiaan.

— Meillä ei ole yhteisöstä eristäytyneitä pareja eikä ryhmiä. Yhteisö pysyy koossa, kun kaikilla on läheiset välit kaikkien kanssa, Looane sanoo.

— Voiko tuollainen olla edes totta? Keala hämmästelee.
— Tuon kuultuani en usko, että osaan selittää sinulle meidän ajatustamme uskollisesta parisuhteesta. Pidätkö minua ihan outona, kun odotan sitä oikeaa?

— Odotat? Luulin, että teilläkin aina on joku – edes parisuhde, Looane hämmästelee.

— Miten on mahdollista, ettemme tienneet toistemme tavoista tämän vertaa, Keala hämmästelee.

— Minäkin luulin, että etäläsnäyhteysien ansiosta maailma on yhtä suurta kylää, jossa kaikki tietävät kaiken oleellisen toistensa elämästä, Looane vahvistaa. — Tällainen aitoläsnä-leiri on paljon opettavaisempi kuin osasin odottaa.

— Niin todellakin on, Keala sanoo. — Tulomatkalla minä ja Vairea ihan varovaisesti halailtiin. Enemmänkin teki mieli, mutta aristelin. Nyt tuntuu, että ihan turhaan. Vairea tuntui sillä hetkellä "siltä oikealta". — Mitä nyt teemme?

— Odota hetki. Onko näin mukava?

— Kai tämä aitoläsnä-juttu pitää kokeilla loppuun saakka ... Ei tunnu pahalta, kunhan tähän tottuu ... Mukavaahan tämä. Pysy siinä.

Keala silittää hellästi Looanen kaljua:

— Looane, joko nukut?

— Looane, nukutko jo?

— Mitä?

— Olisiko sinusta kotoisampaa, jos nostattaisimme tämän teltaksi? Nukkuessa emme kuitenkaan katso tähtiä.

— Hyvä ajatus. Teltassa tuntuu kotoisan turvalliselta nukkua. Aavikolla voi yöllä tulla kylmäkin.

KUN OLIN PIENI

Leiri viettää siestaa keitaan keskusaukion ison mangopuun varjossa.

— Tämän iltapäivän voisitte kertoa toisillenne jotain lapsuudestanne ja kotiseudustanne, Uzome ehdottaa. — Se voisi olla mukava tapa tutustua.

— Johan me olemme pitkään tunteneet toisemme, Thuan huomauttaa.

— Osa-aikainen etäläsnäolo ja jatkuva fyysinen läsnäolo tuntuvat ihan eriltä, Keala sanoo. — Etäläsnä-touhussa tuntuu kuin vieraat ihmiset silloin tällöin vilkuttelisivat toisilleen omista lasikupoleistaan, juttelisivat huput päässä tai työntelisivät toisilleen oven ali viestilappusia.

— Etäläsnäolon ja aidon läsnäolon eron huomaa, vaikka emme vielä edes ole olleet erityisen fyysisesti yhdessä, Looane sanoo.

— Täälläkin olemme puhuneet enimmäkseen asiaa tiedeleirin järjestämisestä, Vairea huomauttaa. — Koulutuksessa viestittelimme varovaisesti henkilökohtaisia, mutta siihen kaikki eivät osallistuneet.

— Asiaa puhuneet. Pöh, Roni tuhahtaa.

— Nyt tunnemme sen verran toisiamme, että minäkin ehkä rohkenisin kertoa jotain itsestäni, Nielek sanoo.

Looane

Uzome vilkaisee Looanea. Looane on kuin laumassa kisaileva delfiini. Haluaa tehdä kaiken yhdessä muiden kanssa, jakaa kaikki ajatuksensakin. Ehkä vähän orpo ja eksyksissä, jos ympärillä ei olekaan tutusti käyttäytyvää laumaa 'delfiinejä'.

— Looane, sinä näytät valmiilta aloittamaan, Uzome sanoo.

— Sopii. Tulen Tevarulta Etelä-Meren keskeltä. Olen ensimmäistä kertaa elämässäni poissa kotisaarilta ja matkustin ensimmäistä kertaa elämässäni ilmalaivalla. Se oli hauskaa. Viikossa ehti mukavasti tutustua muihin matkustajiin. Vaikka joku vetäytyi välillä tekemään töitään tai nukkumaan ja toinen mietiskeli ja tuijotti maisemia – merta, meren saaria, pilviä tai kuuta ja tähtiä – niin aina löytyi juttukavereita.

Looane jakaa ringissä istuvien sähveleihin videon, jossa kaislamajojen välistä pilkottaa valkohiekkainen palmuranta. Lintujen sirkutuksen taustalla kuuluu maininkien kohinaa.

Horisontissa salmen takana siintää viereisen tulivuorisaaren siluetti.

— Kotikyläsi on kuin suoraan isän ja äidin lapsuuden aikaisesta videojulisteesta. Siinä on kaikki vanhan ajan julistetaiteen eksotiikkaklaseet kohdallaan, Vairea hihkaisee.
— Tuolla rannallako leikit lapsena?

— Leikin minä tuollakin, vaikkei tuo ole erityisesti kotikyläni, Looane sanoo.

— Ei erityisesti kotikyläsi? Mummosi kotikyläkö?

— Me lapset vaeltelimme leikkimässä eri puolilla saarta isoina ja pieninä laumoina. Kun tuli nälkä, poimimme luonnosta ja viljelyksiltä hedelmiä, pähkinöitä, yms. Joskus onnistuimme pyydystämään kalan tai söimme kotiloita. Jos satuimme johonkin kylään ruoka-aikaan, meille tarjottiin kunnollinen ateria. Yöksi menimme lähimmän kylän kylätaloon nukkumaan. Sellaisissa sai aina hyvän aamiaisen.

— Eivätkö vanhempasi huolestuneet, jos et tullut yöksi kotiin? Keala kysyy.

— Kotiin? Looane hämmentyy. ... — Taisin ymmärtää, hän jatkaa hetken mietittyään. — Eivät äiti ja isäkään nukkuneet aina samassa talossa tai kylässä. Saari oli koti. Me lapset vaeltelimme ympäri saarta leikkimässä, aikuiset kiertelivät tekemässä töitä, harrastamassa tai juhlimassa. Yleensä nukuimme yötä turvallisesti joidenkin aikuisten seurassa.

— Koko saari siis oli kuin kotikyläsi ja perhettäsi? Keala hämmästelee.

— Siihen se rajoittui. Vajaat kuusi sataa neliökilometriä ja reilut satatuhatta ihmistä. Laguunissa saaren eteläpäässä saimme meloskella, mutta merelle emme saaneet lähteä tyynelläkään säällä eikä meitä päästetty naapurisaarille meneviin laivoihin ilman aikuista.

— Miksi muutitte kylästä toiseen? Eivätkö kaikki kylänne ole samanlaisia? Thuan kysyy.

— Kiertäminen tuntuu mukavalta, Looane vastaa. — On mukava tavata erilaisia ihmisiä. Vaikka tänne tultuani olen alkanut ymmärtää, että me Tevarulaiset olemme kaikki melko samanlaisia.

— Eikö muuttamisesta ole hirveästi vaivaa? Thuan kysyy.

— Muuttaminen? On mukava patikoida kylästä toiseen. Veneellä pääsee usein ainakin osan matkaa, jos tykkää merestä. Maastopyöriäkin meillä on. Rahdin kuljetukseen on ilmalaiva ja muutama liitokopteri. Niiden kyytiin pääsee jos on jalka poikki tai liian vanha kävelemään. Meille on ehkä tulossa köysiratoja rantakylästä vuoristokylään. Useimmiten patikoimme. Se on terveellinen tapa liikkua.

— Tarkoitin muuttamisella tavaroiden pakkaamista ja purkamista. Muuttolaatikkorumbaa.

— Kiertelemme kylästä toiseen. Laitan rinkkaan, jos haluan ottaa jotain mukaani, mutta harvoin haluan. Joka kylässä on, mitä tarvitsen. Vaatteita vaihtelemme keskenämme muutenkin jo ihan hovin vuoksi, joten niitä ei kukaan kannu mukanaan. En ollut uskoa, että tänne leirille pitää ottaa omat vaatteet mukaan. Tevarulla on hyvä ottaa mukaan vettä, jos vaeltaa jalan. Evästäkin voi ottaa, mutta

matkan varrella kylistä ja viljelyksiltä löytyy yleensä jotain sopivaa syötävää.

— Viljelyksiltä? Mitä omistajat ajattelevat siitä, että ohikulkijat syövät heidän viljelyksiltään? Thuan kysyy.

Looane katsoo Thuania hämmästyneenä.

— Maanomistajia luulisi harmittavan, jos he hoitavat viljelyksiään kovalla vaivalla ja sitten ohikulkijat syövät heidän satonsa, Thuan yrittää täsmentää.

— Annas kun mietin, Looane sanoo hämmentyneenä. — Heidän? ... Sato on meidän — tevarulaisten.

— Kaikki syövät yhteisen sadon, mutta kuka hoitaa viljelyksiä? Vai kasvaako Tevarulla kaikki itsestään?

— Me hoidamme niitä yhdessä ... Mielteistöstä näkee, millä viljelyksillä milloinkin tarvitaan väkeä ja mitä viljelyksillä pitää tehdä ... Jo pieninä vaeltelimme töissä viljelykseltä viljelykselle. Ei meistä ehkä hyötyä ollut, mutta matkimme aikuisia ja opimme.

— Kuka valvoo, että viljelyksiä hoidetaan kunnolla eikä kukaan lintsaa? Thuan kysyy.

— Miksi jonkun pitäisi valvoa? Looane ihmettelee. — Ihminen hakee mielihyvää, eikä ihmisen ole hyvä olla, jos tietää jonkun asian olevan rempallaan tai jos pelkää, että joku jossain joutuu raatamaan itsensä väsyksiin muiden takia.

Thuan näyttää yrittävän sanoa jotain, mutta ei onnistu saamaan ajatuksiaan kokoon vaan näyttää hämmentyvän koko ajan pahemmin.

— Kuka aikuisista oli idolisi? Keala kysyy. —
Huipputyyppi, jota ihailit ja jollaiseksi päätit tulla isona.

— Tai erikoisin tuntemasi tyyppi, Vairea ehdottaa.

— Idoli? Huipputyyppi? Erikoinen tyyppi? Ei tule ketään mieleen, Looane mutisee.

— Pakkohan sellaisten on jäädä mieleen, Keala hämmästelee.

— Kuka kulloinkin sanoi tai teki jotain ihailtavan viisasta – tai naurettavan tyhmää, mutta viisaudet ja tyhmyydet eivät mitenkään kasaantuneet tietyille ‘tyypeille’, Looane muistelee.

— Videollasi näkyi minun mielestäni omaperäisesti pukeutuneita ja käyttäytyviä ihmisiä. Eikö sinun mielestäsi kukaan heistäkään ollut mitenkään erikoinen tyyppi? Sami kysyy.

— Meillä on tapana toteuttaa itseämme spontaanisti – elää ja olla niin kuin sisimmässämme hyvältä tuntuu. Pienen eristäytyneen yhteisön täytyy vaalia moninaisuuttaan, Looane selittää. – Eikö olisi erikoisempaa, jos kaikki matkisivat toisiaan? Tylsempää ainakin. Ketä muuten matkitaan, jos kaikki matkivat toisiaan? Minkävärinen on kameleontti peilin edessä?

— Entä jos joku haluaa toteuttaa itseään tavalla, joka loukkaa tai häiritsee muita? Thuan kysyy.

— Minusta tuntuu vain mukavalta, kun näen jonkun tekevän jotain itselleen mieluista, Looane vastaa. — Miten sellainen voisi loukata muita? Pikemminkin innostaa menemään mukaan.

— Tarkoitin, että joku saattaa haluta tehdä jotain sellaista, mikä ärsyttää muita, Thuan täsmentää.

— Miksi joku haluaisi ärsyttää muita? Looane kysyy.

— Ääh. Tarkoitin, että jos esimerkiksi ... , Thuan aloittaa.
— Tämä on tyhmä esimerkki, mutta joku laulutaidoton voi esimerkiksi haluta laulaa täyttää kurkkua keskellä yötä niin, että muut eivät saa nukuttua.

— Ihminenhän pyrkii mielihyvään, eikä itsellä ole kivaa, ellei kavereillakaan ole, Looane filosofoi. — Ei silloin laulata, jos kaveri kärsii unettomuudesta.

— Millainen oli paras ystäväsi? Se jolle uskoit kaikki salaisuutesi, Keala kysyy Looanelta.

— Ei minulla ollut yhtä parasta ystävää. Paljastelin 'salaisuuksiani' niille, joiden kanssa kulloinkin satuin olemaan. Eikä minulla edes ollut mitään oikeita salaisuuksia.

— Kenelle aikuiselle saatoit kertoa kaikki ilosi ja surusi? My-Linh kysyy.

— Tuollaista en yleensä ehtinyt edes miettiä, koska me aistimme niin herkästi toistemme emotiot, Looane naurahtaa. — Kerran, kun tulin surulliseksi, muut alkoivat heti kysellä *"Mistä tämä suru leviää meihin?"* ja pian kaikki tiesivät: *"Looanen kaverina kulkenut papukaija on kuollut."*

— Minua pelottaa ajatus, etten saisi peitettyä tunteitani enkä salattua ajatuksiani, My-Linh sanoo. — Yalawalla on pakko tulla toimeen tympeiden tyyppien kanssa, joiden en halua tietävän ilojani enkä surujani. Tunteidensa paljastaminen olisi kuin laskisi suojauksensa vihollisen edessä.

My-Linh

My-Linh on ringissä seuraavana, mutta hän vetäytyy taaksepäin kuin päästäkseen vuoron ohitse.

— My-Linh, etkö halua kertoa mitään lapsuudestasi? Uzome kysyy varovasti.

— Tulen 'huono-osaisten' Yalawasta. Eikö se riitä?

— Jaksaisitko kertoa vähän enemmän? Olemme kuulleet huhuja Yalawasta, mutta olisi mukava kuulla joku tositarinakin, Uzome pyytää.

— Jos huhut ovat olleet synkkiä, ne ovat varmaankin olleet tosia, My-Linh vastaa.

— Olen kuullut, että yalawalaiset ovat orjien jälkeläisiä, Thuan sanoo.

— Kai sellaistaikin väitetään, että kulttuurimme – geenimmekin – degeneroitui orjuuden aikana, tai että jouduimme alun perin orjiksi, koska meistä ei muuhun ollut, My-Linh sanoo vihaisesti, mutta jatkaa epävarmemmin: — En voi tietää. Siitä on niin kauan.

— Mitä vanhempasi kertoivat sinulle menneistä ajoista? Vairea kysyy.

— Vanhemmiltani en ehtinyt paljoa kuulla, koska elin isoäidin hoivissa enimmäen lapsuuteni. Enkä muista varmaksi, mitä olen kuullut isoäidiltä, mitä myöhemmin lukenut, mitä oppinut seikkailuelokuvista, My-Linh sanoo. — En tiedä aivan varmaksi sitäkään, mikä isoäidin puheesta oli

totta, mikä hänen kuvitelmiaan, mutta hän kasvatti minut ja oli yleensä kiltti minulle, joten eikö minun ole luonteva uskoa, että hän oli viisas ja puhui pääasiassa totta.

— Isoäitini ja isoisäni osallistuivat nuorina kapinaan, joka vapautti heimomme orjuudesta. Heillä oli onnea, sillä aiemmat orjien kapinat oli kukistettu julmasti. Isoäiti muisteli usein – rasittavan usein, kuinka innostuneita he olivat voitettuaan orjuuttajansa:

”Vangitsimme orjuuttajamme ja jaoimme keskenämme heidän maansa, talonsa ja tavaransa ja otimme haltuumme heidän tehtaansa. Aloimme viljellä orjuuttajilta valloittamiamme maita, hoitaa heidän karjaansa ja yritimme tuottaa heidän tehtaissaan tarpeellisia tavaroita. Aloimme opetella lukemaan ja laskemaan ja hankkia muita meiltä orjuudessa kiellettyjä tietoja ja taitoja. Opeteltavaa oli valtavasti, koska orjuudessa meitä opetettiin tekemään vain ne työrutiinit, joita suorittamaan meidät oli hankittu.”

— Myöhemmin minulle selvisi, että vain erityisen hyödylliset ja mukavaksi tunnetut orjuuttajat vangittiin, muut tapettiin, My-Linh kertoo.

— Orjat eivät olleet oppineet juuri muuta kuin tottelemaan käskyjä ja kieltoja ja pelkäämään rangaistuksia. Orjuudessa heidän ei sallittu tehdä mitään, mikä olisi kehittänyt yhteishenkeä ja kykyä yhteistoimintaan. He eivät olleet saaneet opiskella mitään, mikä olisi auttanut heitä pärjäämään ilman orjuuttajiaan – kapinoimaan. Isoäidin mukaan:

”Kaikki osoittautui paljon vaikeammaksi kuin olimme osanneet odottaa. Tuli erimielisyyksiä ja riitoja. Osa meistä

osoittautui öykkäreiksi, jotka uskoivat tietävänsä muita paremmin, miten meidän pitäisi toimia. Porukka alkoi hajota klikeiksi.”

”Orjuudesta jo ennen kapinaa metsärosvoiksi karanneita heimolaisiamme alkoi palata takaisin. He olivat oppineet pitämään huolen itsestään, mutta muiden kustannuksella ja väkivaltaa käyttäen. Moni vahvaa johtajaa kaivannut ihastui heihin aluksi, mutta pettyi pian. He osoittautuivat koviksi, mielivaltaisiksi ja itsekkäiksi komentelijoiksi. Hyvää johtajaa seuraa mielellään, näiden käskyjä eivät pakottamatta totelleet kuin mielistelemällä etuoikeuksia kalastelleet ja eniten auktoriteetin ohjausta ja turvaa kaivanneet. Kaikki pysähtyi.”

— Olen luullut, että karanneet orjat muodostivat sissijoukkoja, jotka yrittivät auttaa orjuuteen jääneitä kavereitaan.

— Kai sellaistaakin jotkut yrittivät. Ehkä kuitenkin enemmän tarinoissa kuin todellisuudessa. Eiköhän karanneilla ollut täysi työ pitää itsensä hengissä – piilotella ja löytää syötävää.

— Entä vanhempasi? Millaisia he olivat?

— Isäni oli ”kiltti metsärosvo”, kuten isoisä pilkkasi äitini puolisovalintaa. Kun olin ehkä viisivuotias, isä liittyi yhden ”vahvan johtajan” turvajoukkoihin, joiden oli tarkoitus pitää yllä järjestystä ja torjua rikollisuutta. Alun innostuksen jälkeen ihmiset alkoivat pelätä ja vihata ’turvajoukkoja’, koska nämä eivät olleet oloihin turhautuneita tavallisia hulinoitsijoita kummempia.

Muutin äidin kanssa kylämme majatalon ullakolle, koska äiti pelkäsi isän uusia kavereita. Parempaa piiloa ei ollut. Äiti

laittoi ruokaa, siivosi ja tiskasi korvaukseksi ullakkohuoneesta ja ruuasta.

Eräänä lauantai-iltana majatalon isäntä lorautti sienistä uuttamaansa myrkkyä sahtiin, jota 'turvajoukon' jäsenillä oli tapana tulla vaatimaan palkkioksi siitä, että 'suojelivat' majataloa: *"Oli pakko, kun alkoivat kiusata kunnon ihmisiä"*, isäntä perusteli majatalon keittiössä apuna olleelle äidilleni. Isäni oli kai tuona iltana löytänyt äitini majatalon keittiöstä. Isäni ja moni muu turvajoukon jäsenistä kuoli myrkkyy.

Koston pelossa majatalon isäntä pakeni kylästä yhdessä äitini kanssa. Isoisä ja isoäiti eivät antaneet äitini ottaa minua mukaansa. *"Se hupakko tuskin kykenee itseäänkään rehellisin keinoin elättämään"*, isoisä kuulemma tiuskaisi. Isoäiti taas pelkäsi, että isäni henkiin jääneet kaverit löytävät majatalon isännän ja kostavat hänelle. Kosto tietysti alkaisi minun ja äitini kiduttamisella.

— Miten isovanhempasi elättivät itsensä? Keala kysyy.

— Meillä oli pieni peltotilkku, lehmä, muutama vuohi ja kanoja. Kumpikin kävi läheisessä koulussa opettamassa arkitöiden tekemistä. Isoisä kasvatti lisäksi joitain huumekasveja ja pani olutta.

— Innostuivatko esivanhempasi vapaudesta vähän liikaakin? Roni kysyy.

— Huumeitako tarkoitat? Orjille oli tarjottu huumeita päivittäin. Aamupalalla ja lounaalla jotain piristävää, iltaterialla olutta turruttamaan ja väsyttämään, My-Linh kertoo. — Ei pakotettu, mutta harva jaksoi vastustaa kerran kokeiltuaan. Melkein kaikki olivat riippuvaisia huumeista.

— Huumeita orjille? Eivätkö huumeet heikentäneet orjien työtehoa? Thuan ihmettelee.

— Huumeiden tuoma mielihyvä vähensi orjien pahaa oloa ja ahdistusta. Sytykkeet kapinaan hiipuivat. Sopivina annoksina huumeet tehostavat työtehoa, kunnes elimistö alkaa pettää, mutta siinä vaiheessa orjan voi korvata uudella. Huonosti käyttäytyviltä annokset evättiin, My-Linh muistelee isoäidin kertomaa. — Vieroitusoireiden pelko teki tottelevaiseksi.

— Vapautumisen jälkeen kaikki olivat aluksi niin innoissaan vapaan Yalawan rakentamisesta, että yrittivät eroon huumeista, mutta kun kaikki osoittautui kovin vaikeaksi, osa pakeni huumeisiin. Kaikilla oli hyvä pohja riippuvuuteen.

Uzome innostuu tiivistämään My-Linhin kertomaa: — My-Linh kertoi vahvan johtajan kaipuusta. Kautta historian osa ihmisistä on haikaillut vahvaa johtajaa, joka pakottaisi heidän mielestään väärin ajattelevat tai muuten ärsyttävät ihmiset elämään heidän tahtonsa mukaan. Diktaattoria kaivanneet ovat kautta aikojen kuvitelleet, että vahvalla johtajalla on tarkalleen samat – ainoat oikeat – arvot, ihanteet, mielipiteet ja tavoitteet kuin heilläkin.

— Kun jättää likaisen työn diktaattorille, on helpompi uskotella olevansa kunnan ihminen. Toki diktaattorin käskystä voi itsekkin tehdä omatunto puhtaana 'väärinajattelijoille' mitä vaan. Mitä pidemmälle seuraa diktaattoria, sitä raskaampi on myöntää erehtyneensä.

— Yalawalla vahvat johtajat tappoivat päättäväisesti raiskaajia, ryöväreitä ja murhamiehiä, mutta myös niitä, joiden vaimon, talon, pellot ja karjan he halusivat itselleen tai kaverilleen, My-Linh jatkaa. — Kaikilta he karhusivat paljon veroja, jotka käyttivät omiin tarpeisiinsa.

— Valta vaihtui, kun uusi hirmu tappoi edeltäjänsä. Joskus joku kansanryhmistä onnistui kukistamaan hirmuhallitsijan niin, että päästiin lähtöpisteeseen: Ei diktatuuria vaan eripurainen kaaos. Orjuudessa ihmiset eivät olleet oppineet, mitä heidän itse olisi pitänyt tehdä järjestyksen hyväksi. He eivät olleet saaneet tilaisuutta opetella rakentamaan yhteiskuntaa.

— Orjissa ei taida olla johtaja-ainesta, Roni arvelee.

— Johtajaksi haluavia ja johtajankykyihinsä uskovia oli yllin kyllin, mutta orjuudessa todellisista johtajankyvyistä epäillytkin eliminoitiin, My-Linh kertoo. — Orja saattoi 'edetä' enintään työnjohtajaksi ruoskimaan vauhtia entisiin kohtalotovereihinsa. Vapauden alkuaikojen Yalawan hirmupäälliköt olivat yleensä joko entisiä metsärosvoja tai tuollaisia orjasta työnjohtajaksi 'edenneitä'.

— Meillä ei ole koskaan ollut huonoja johtajia, Looane sanoo. — Eikä hyviäkään. Kun jokainen tietää, mitä toiset ajattelevat, kaikki osaavat sovittautua toimimaan yhteiseksi hyväksi ilman johtajaa. Yllättävissä tilanteissa ja erossa porukasta joku saattaa tehdä muiden mielestä outoja päätöksiä, mutta olemme suurpiirteisiä ja joustavia.

— Tuollainen anarkia johtaisi meillä täyteen sekasortoon, My-Linh sanoo. — Meillä on opintopiirejä, joissa tavalliset ihmiset perehtyvät yhteisten asioiden

hoitamiseen, mutta tavoitteena on oppia valvomaan ja ohjaamaan asioiden hoidosta vastuullisia johtajia, ei ottaa valtaa kansan käsiin.

— *Ubuntu* on vaikea käynnistää. Ensin pitää tottua luottamaan kanssaihmissiin, vaan milläs totut, ellei kanssaihmissiin ole luottamista. Aivan viime vuosiin asti yalawalaiset ovat valitelleet johtajiemme kyvyttömyyttä ja epärehellisyyttä, mutta opintopiirien ansiosta he ovat alkaneet löytää keinoja vaikuttaa johtajien valintaan ja siihen, miten nämä yhteisiä asioita hoitavat.

— Entä vanhan polven johtajat? Vairea kysyy. — Mitkään opintopiirit tuskin saavat heitä luopumaan vallasta.

— He ovat hyviä keskinäisessä valtataistelussaan ja luulivat olevansa ovelia manipuloimaan ihmisiä tuekseen, My-Linh sanoo. — Aiemmin kukaan ei haastanut vanhan polven johtajia, mutta nyt tuomme päivittäin vaivihkaa kaikkien nähtäväksi heidän kyvyttömyytensä ja tietämättömyytensä. Mitä he olivat luulleet kunnioitukseksi, olikin pelkoa ja almujen toivossa harjoitettua matelua. Jalustoiltaan pudotettuina he ovat vähän pöllämystyneitä eivätkä näytä tietävän, mitä tehdä. Heidän valtaansa pönkittäneet opportunistit ovat alkaneet siirtyä ”kansan tueksi”. Vanhan polven johtajat eivät voi enää luottaa edes armeijaan, poliisiin eivätkä virkamiehiin, My-linh kertoo, hengähtää, vilkaisee kuulijoita ja rohkenee vielä lisätä:

— Toivotamme kaikki yalawalaiset omine ajatuksineen tervetulleiksi opintopiireihin. Yritämme ratkaista kiistamme avoimesti ja rakentavasti ja kertoa selkeästi, miten yritämme

kehittää Yalawaa. Yhä useampi alkaa pitää meitä luotettavampana kuin vanhoja vallassaolijoita.

— Puhuinpa pitkään, My-Linh sanoo anteeksipyytävästi.

— Ihan oikeastiko teillä on tuollaista? Looane kysyy. — Et kai aio palata sinne? Tule Tevarulle.

— Meitä on muutama miljoona. Olisiko Tevaru enää Tevaru, jos tulisimme kaikki?

— Ei meillä riittäisi edes ruoka, jos tulisitte yhtä aikaa, mutta voisitte vierailla vaikka muutaman sadan hengen porukoissa. Ikään kuin lomalle ... No jaa. Eipä se mitään ratkaisisi.

— Pidetään verryttelytauko, My-Linh ehdottaa.

— Ja sitten välipalaa! Jahir lisää.

— Hippaa! Keala rohkenee ehdottamaan.

Vairea

Tauon jälkeen Uzome pyytää Vaireaa kertomaan lapsuudestaan.

Vairea tuntuu sopeutuvan helposti uuteen ympäristöön. Leirin alussa toiset näyttivät ponnistelevan piilotellakseen jännittyneisyyttään ja muuta mielestään hävettävää, mutta Vairea vaikutti alusta asti aidosti rennolta muiden seurassa.

Joskus Vairea esittää mielipiteensä niin maanläheisen suorasukaisesti että arempi säikähtää, toisinaan taas hän on hyvin hienovarainen. Erimielisyyksien sattuessa Keala vetäytyy seuraamaan sivusta, My-Linh hermostuu ja joko hyökkää tai pakenee ja Looane hämmentyy, kun erimielisyydet saavat toiset kiivastumaan, vaikka erimielisyyksistä pitäisi puhua tavallista lempeämmin. Vain Vairea näyttää olevan konfliktien keskellä kuin kotonaan.

Vairea aloittaa iloisesti virnistäen: — Minä tulen sieltä sun täältä. Me olemme vaeltajia. Olen asunut ehkä puolet elämästäni ilmalaivoissa matkalla maan kolkasta toiseen. Kaksi vuotta sitten asuin puolisen vuotta isolla valtamerilautalla. Vaeltaminen on esi-isiltä periytynyt tapa. He purjehtivat maailman merillä laivoillaan tai pestautuivat perhekunnittain miehistöksi muiden laivoihin. He kuljettivat karavaaneissaan matkustajia ja tavaraa mantereiden halki tai pestautuivat muiden karavaaneihin töihin.

— Esi-isämme välittivät paikasta toiseen tavaroita, uutisia, tietoa, taitoja, tapoja, sirkustemppeja, uusia ajatuksia, – – . Ostivat ja myivät kaikenlaista, lauloivat, näyttelivät, kertoivat tarinoita. Moni oli kätevä yhdellä tai useammalla käsityön alalla.

— Viime vuosikymmeninä monet meistä ovat keskittyneet kulttuurien yhteiselon ymmärtämiseen ja kehittämiseen, Vairea lisää. — Erillisten heimojen aika on pian ohi, joten kaikkien pitää oppia toimimaan yhdentyvässä maailmassa.

— Näillä leireillä huomaa, että etäläsnälaitteista huolimatta emme tunne toistemme kulttuureja kovin hyvin, Uzome myöntelee.

— Minä ainakin tunnen välillä olevani aivan eksyksissä, Looane vahvistaa. — Luulin kulttuurierojen tarkoittavan erilaisia vaatteita, eri yleiskielen intonaatiota, erilaisia tapoja tervehtiä, erilaisia ruokia. En osannut varautua siihen, etten aina ymmärrä edes teidän eleitänne enkä ilmeitänne saati ajatuksianne maailman menosta.

— Arvostuksetkin ovat kovin erilaisia, Keala sanoo. — Meillä arvostetaan ihmisiä, jotka osaavat olla vakaasti jotain mieltä, mielellään sitä ainoaa oikeaa perinteistä. Kun laaksossamme asui vaeltajia, vitsailimme, että vaeltajilla on esittää ainakin viisi erilaista hyvin perusteltua näkemystä mihin hyvänsä itsestäänselvyyteen.

— Totta. Olemme ylpeitä taidostamme nähdä ja puntaroida asioita monesta eri näkökulmasta ja ymmärtää erilaisten ihmisten ajatustapoja, Vairea myöntää.

— Miten voi tehdä päätöksiä, ellei osaa muodostaa omaa selkeää mielipidettä maailman asioista? Roni kysyy.

— Selkeä oma mielipide on ihan hyvä, jos se on oikea. Harvoin on, Vaiera sanoo. — Siksi yritämme tukea hyvien yhteisten päätösten tekemistä muun muassa esittämällä tarinoissamme elämää eri näkökulmista ja auttamalla hahmottamaan kokonaisuuksia. Yritämme auttaa ihmisiä kokoamaan Uzomen sadun pikku havainnoista elefanttia.

— Meitä on niin vähänkin, ettei meidän päätöksemme mitään vaikuttaisi maailman menoon, vaikka meillä olisi miten selkeä mielipide, ei vaikka olisimme oikeassa, Vairea

lisää. — Se vaikuttaa, jos kykenemme auttamaan yhteisen ymmärryksen lisäämisessä.

— Me Tevarulaiset taidamme olla autiolle saarelle eristäytynyt outo lauma samanmielisiä tyyppejä. Meillä on melko yhteinen näkemys melkein kaikesta. Vatvomista se tosin vaatii, Looane sanoo ja kysyy varovasti Vairealta:

— Miten opitte tuntemaan maailman ihmisten tapoja ja ajattelua, jos matkaatte pienen porukan kesken ilmalaivassa autiolla taivaalla ja olette etäläsnäyhteydessä toisiinsa samoin ajatteleviin?

— Muutaman viikon tai kuukauden matka pienellä porukalla on hyvä tilaisuus sulatella kokemuksiaan. Se on kuin rauhoittava retriitti, joka inspiroi perusteelliseen yhteiseen pohdiskeluun. Kun retriitti alkaa tyyppiä, voi laskeutua johonkin mielenkiintoiseen kylään uusien ihmisten pariin, Vairea vastaa.

— Kun olin pieni, joukko vaeltajia laski asuinkonttinsa erään laaksomme maatilan pihapiiriin, opetteli tilan töitä, esitti hauskoja näytelmiä ja opetti meitä koulussa, Keala muistelee. — Vuoden kuluttua he lähtivät paitsi yksi pariskunta, joka jäi vauvansa kanssa maatilalle töihin. Muutama meidän kyläläisistämme lähti vaeltajien mukaan eikä ole vielääkään palannut.

Roni ja Thuan

Uzome tulkitsee hetken hiljaisuuden niin, ettei kellään ole ajatusta, miten kommentoida Vairean kertomusta. Uzome heilauttaa kättään Ronin ja Thuanin suuntaan ja ehdottaa, että jompikumpi heistä kertoisi EcoCitystä ja Klaanista.

Roni ja Thuan alkavat kuiskutella keskenään.

En useinkaan ymmärrä Ronin ajatuksenjuoksua, Uzome pohtii. En kykene eläytymään Ronin tunteisiin ja keskustelu jää pinnallisen oloiseksi. Minun täytynee perehtyä tarkemmin EcoCityn Suureen Harppaukseen.

Thuan on Ronia enemmän esillä, vaikka mielipiteissään vaikuttaakin olevan riippuvainen Ronista. Thuan analysoi asioita puhtaasti kliinisesti. Ronin emootioita en ymmärrä, Thuanin emootioita en edes kykene havaitsemaan.

Thuan esittää asiasta kuin asiasta rationaalisen tieteellisiä näkökohtia pitkään ja perusteellisesti, mutta tuntuu kuitenkin jättävän johtopäätösten tekemisen kuulijoille. Yrittääkö Thuan vakuuttaa itsensä olemaan jotain mieltä ja epäonnistuu vai onko hän vain viehtynyt yksityiskohtaiseen järkeilyyn sen itsensä vuoksi?

Thuan muistuttelee tavan takaa, että tosiasiat pitää selvittää perusteellisesti ja pitää varmistaa, että päättely on johdonmukaista ja ristiriidatonta. Noin minäkin sanon – kaikille muille paitsi Thuanille. Yleensä minua ärsyttää populistis-intuitiivinen päätöksenteko, jossa ohitetaan tarjolla olevat tosiasiat ja johdonmukainen ajattelu, mutta Thuanissa minua päinvastoin ärsyttää pyrkimys tehdä kaikki päätökset puhtaasti mekaanisesti, kuin kaiken voisi ratkaista

laskemalla. Luulin edustavani ääripäätä uskossa rationaaliseen päättelyyn, mutta Thuaniin verrattuna edustan maltillista keskitietä.

Olen haastanut Thuania miettimään, mitä tehdä, jos päätöksen pohjaksi ei hakemallakaan löydy tosiasioita, havaintoja eikä oikeaksi todistettuja lainalaisuuksia vaan ainoastaan epämääräisiä aavistuksia ja tuntemuksia mahanpohjassa? Voiko aina laskea, mikä on oikein, mikä väärin?

En ole onnistunut vakuuttamaan Thuania intuition hyödyllisyydestä mekaanisen päätöksenteon tukena. Ehkä en ole vakuuttava, koska oma intuitioni pullikoi vastaan, muistuttaa, että yleensä tosiasiat ja johdonmukainen ajattelu hylätään liian helposti ja luotetaan liikaa tuntemuksiin mahanpohjassa. Tuntuu, kuin tukisin populistista epä-älyllisyyttä kun sanon Thuanille, että ihan kaikista tämän maailman ilmiöistä meillä ei ole ehdottoman varmaa tietoa.

Vai ärsyttääkö minua se, miten riippuvainen Thuan näyttää olevan Ronin mielipiteistä. Toisinaan Thuan järkeilee, toisinaan toistelee kritiikittä Ronin väitteitä. Ehkä Thuan pakenee epävarmuuttaan toisaalta järkeilyn, toisaalta Ronin auktoriteetin turviin. Ei ihmisen ole hyvä luottaa itseensä, mutta ei muihinkaan.

Roni katsoo Uzomea kärsimättömästi ja kysyy: —
Voimmeko aloittaa?

— Anteeksi, harhauuin mietiskelemään omiani.
Aloittakaa toki.

— Minä, Thuan ja Sami tulemme EcoCitystä, Roni aloittaa.

Thuan vilkaisee Ronin suuntaan, avaa suunsa kuin sanoakseen jotain, mutta onkin hiljaa. Sami näyttää mietiskelevän omiaan.

— Minulle on lastentarhasta lähtien opetettu edistyksellistä EcoCityläistä tapaa elää ja toimia. Minulla on ollut etuoikeus saada maailman parasta kasvatusta.

— Veikö Klaani siis koko lapsuutesi? My-Linh kysyy.

Mielenkiintoinen äänensävy, Vairea hämmästelee.
Pilkallinen? Osaaottava? Hämmentynyt? Pelokas?
Ahdistunut? Ehkei mitään noista vai vähän kaikkea?

— Veikö? Klaani antoi! Minä en olisi minä ilman Klaania, Roni paukauttaa. — Olisin pelkkä mitättömyys, ellen kuuluisi Klaaniin.

My-Linh nyökkää kuin sanoisi: *"Aivan kuten arvelinkin"*.

— Isäni on Teollisen Kukoistuksen Kauden historiaan erikoistunut tutkija ja äitini opettaa historiaa koulussa, Roni jatkaa. — Klaanin johto on kutsunut heidät Klaanin ajatushautomoon suunnittelemaan tulevaisuuden EcoCityä. EcoCityssä ylimmän johdon huolella valitsemat asiantuntijat laativat kehityssuunnitelman, jonka toteutumista valvotaan kuukausittain.

— Moni muukin tietysti haluaisi vaikuttaa kehityssuunnitelmaan, mutta asiantuntijoistakin vain harvat ymmärtävät monimutkaisia yhteiskunnallisia asioita

riittävän hyvin, Thuan keskeyttää Ronin selityksen. — On tilastollinen totuus, että puolet ihmisistä on keskimääräistä tyhmempiä. Viisas osaa arvioida oikein tietonsa ja taitonsa, mutta tyhmä erehtyy, eikä tyhmällä ole tilaa erehtyä kuin yhteen suuntaan – luulemaan itsestään liikoja. Järkevien päätösten varmistamiseksi viisaiden pitää oppia väittelemään tyhmien ehdotukset kumoon – kaiken lisäksi tyhmien vajavaisen ajattelun ehdoilla. Siksi minäkin olen osallistunut Klaanin järjestämään väittelykoulutukseen.

Thuan keskeyttää huomattuaan muiden vilkuilevan toisiaan hämmentyneinä.

— Käytämme väittelykoulutuksessa tuollaisia leikillisiä kärjistyksiä opetuksen terästämiseksi, Roni mutisee.

— Tevarulla me emme väittele, Looane sanoo rauhallisesti. — Vatvomme asioita säännöllisesti niin, että kaikkien viisaus – vähäinenkin – tulee siivilöityä esiin ennakkoluulojen ja muun roskan seasta. Haaviin jääneistä viisauden murusista muovailemme niin hyvän yhteisen ymmärryksen kuin mahdollista. Asiaa vatvoessa kaikki – ‘tyhmätkin’ – oppivat ymmärtämään toisiaan, minkä ansiosta koko yhteisö osaa käyttää viisauttaan yhteistuumin yhteiseksi hyväksi.

— Tevarulaisesta vatvomisesta olemmekin jo kuulleet moneen kertaan, Roni huokaa.

— Kuulostaa joka kerta yhtä hienolta, Keala toteaa.

Uskomattoman hienolta, My-Linh sanoo vaikeasti tulkittavalla äänenpainolla.

— Niinpä, Roni sanoo.

Thuan vilkaisee Ronia ja kevyen nyökkäyksen saatuaan kysyy:

— Eikö tuollainen harmoninen yhteispeli ole ihmisluonnon vastaista?

— Jos jättäydymme luolamiehiltä perimämme ihmisluonnon varaan, joudumme vaikeuksiin, Looane sanoo.

— Vaikka *Ubuntua* vastaan rikkominen aina ahdistaa ihmistä, jokin primitiivinen vietti saattaa silti viedä meissä voiton. Siksi me Tevarulla harjoittemme säännöllisesti luolamiehen vaistojemme tunnistamista ja hallitsemista – pitämään ihmisluonnon kurissa.

— Liian monilla on tapana höpöttää niitä näitä asian sivusta antamatta asiaa oikeasti tunteville suunvuoroa, Roni sanoo. — Joka tapauksessa, olin kertomassa EcoCityn hallinnosta ja ...

— Miten erottaa asiallinen puhe tyhjästä höpinästä? My-Linh heittää Ronin puheen päälle ja jatkaa itsekseen mutisten: — Muita viisaammilta se tietysti käy ihan helposti, mutta entä me tyhmät?

— Roni, yritkö sanoa, että me höpötämme joutavia? Uzome kysyy.

Roni katsoo yllättyneenä Uzomea:

— Eeen ... Tai, no, ... suoraan sanoen en ymmärrä, mikä on tämän palaverin tavoite ... Mitä **konkreettisia päätöksiä** voimme kirjata pöytäkirjaan? ... Pitäähän meidän jo vihdoinkin päättää, mitä **konkreettista** aiomme saada aikaiseksi tällä leirillä, Roni sanoo.

— Leirin tavoitteet, Nielek sanoo pilailevan mahtipontisesti:

- Tuottaa suurta viisautta ja keksiä keinot pelastaa maailma;
- tarjota leiriläisille tilaisuus oppia kehittämään itseään;
- Ohjelmoida lisäominaisuuksia emotirobeihin;
- Jotain siltä väliltä tai jostain muualta;

— Sovitaan yhdessä virallisesti joku tosi hieno yhteinen tavoite ja jokainen naamioi omat mielipuuhsansa näyttämään siltä, kuin se olisi *”keskeinen osa yhteisen tavoitteen saavuttamista”*, My-Linh mutisee. — Anteeksi, taidan olla vähän väsynyt.

— Jakaannutaan ryhmiin sen mukaan, mitä kukin haluaa tehdä. Sitten järjestetään väittely ja Uzome toimii tuomarina ja arvioi, mikä ryhmistä perusteli ehdotuksensa vakuuttavimmin, Thuan ehdottaa.

— Mitä lieneekään, mutta väittelyä voisi olla jännä kokeilla, Looane innostuu.

— Enpä usko, että sinä – vatvoja – pitäisit siitä, Vairea arvelee.

— Jokaisella saattaa olla oma käsityksensä siitä, millainen perustelu on edes järkeenkäypä saati vakuuttava. Millä perusteella juuri Uzomen käsitys olisi muita parempi? My-Linh kysyy.

— Niinpä. Olen opettaja enkä mikään totuusautomaatti, Uzome muistuttaa. — Tehtäväni on valmentaa teitä

ajattelemaan, ymmärtämään toisianne ja tekemään hyviä päätöksiä, ei ajatella puolestanne, ei syöttää teille totuuksiani eikä varsinkaan päättää puolestanne.

— Porukka joutuu tuuliajolle, jos kaikki vain yrittävät ymmärtää toistensa ajattelua eikä kukaan ota vastuuta johtamisesta oikeaan päämäärään, Roni sanoo Uzomeen vilkaisten.

— Noinkin voi ajatella, mutta tänään emme taida jaksaa miettiä noin vaikeita, Uzome sanoo ja kääntyy väsyneesti katsomaan Samia:

— Sami, haluaisitko sinä kertoa jotain itsestäsi?

— Uimatauko! Thuan huudahtaa.

— Vesihippaa!

— Muistakaa juoda, Uzome ehtii sanoa ennenkuin nuoret riisuntuvat ja rientävät veteen.

— Otamme myös välipalaa!

— Jatketaan puolen tunnin kuluttua, Uzome huudahtaa. Taisi joku kuullakin.

Vain Sami jäi Uzomen seuraan.

— No jaa. Onhan edellisestä tauosta jo aikaa. Unohdin seurata ajan kulumista, Uzome sanoo Samille. — Eiköhän mennä mukaan. Leikkiessä porukan mieli tasaantuu. Tauon jälkeen on helpompi jatkaa.

Sami

Sami miettii hetken, vetää syvään henkeä ja aloittaa: —
Asun EcoCityssä, mutten kuulu Klaaniin.

— Ehket ole osannut lähestyä oikealla tavalla sopivia
suosittelijoita, Thuan arvelee.

— Oikeastaan en ole tuntenut tarvetta kuulua Klaaniin,
Sami sanoo.

— Millaista ulkopuolisen on elää EcoCityssä? My-Linh
kysyy.

— Olen ulkopuolinen vain Klaaniin kuuluvien mielestä.
Enemmistö tosin kuuluu Klaaniin.

— Suosimme tietysti Klaanista aidosti innostuneita
EcoCityyn muuttaneita, Thuan sanoo. — Klaanin
kuulumattomien pitäminen ulkopuolisina motivoi anomaan
jäsenyyttä ja sovittautumaan Klaanin arvoihin ja tapoihin.

— Isä on kaivosinsinööri ja yleensä olemme muuttaneet
isän työn takia paikasta toiseen, mutta pari vuotta sitten
muutimme EcoCityyn äidin työn takia. Äiti tekee töitä
maapallon luonnonvarahallinnan GaiaOpti-hankkeessa ja
halusi tutustua EcoCityyn paikan päällä.

— Eikö maapallon luonnonvarahallinta ole turhaa
vahtimista? Miksei EcoCity saisi käyttää omia
luonnonvarojaan niin kuin haluaa? Roni kysyy. — Käytämme
joka tapauksessa.

— Minusta on mukava tietää maapallon luonnonvaroista, Looane sanoo. — Olisi vaikea syödä, ellei tietäisi, että kaikille muillekin riittää ruokaa – tulevaisuudessakin. Sekasorron aikana ihmisiä kuoli nälkään toisten lihoessa. *Ubuntu* ei toteutunut, koska maailman tilanteesta oli väärää tietoa. Luultiin, että vaikeista ajoista huolimatta kaikilla on sentään riittävästi ruokaa.

— Vaari kertoi, että naapurilaaksossa olevasta kuusimetsästä ei uskallettu kaataa puita talojen rakentamiseen, koska viimeiseen saakka metsän uskottiin kestävän, toimivan hiilivarastona ja estävän eroosiota. GaiaOpti olisi kyennyt neuvomaan, että varma tuho tulee nopeasti, joten puita kannattaa alkaa korjata talteen, kunhan ensin levittää alueelle muutamaa nopeakasvuista pensasta, jota siihen asti kasvoi vain reilusti etelämpänä. Ilman GaiaOptin opastusta kuuset kuolivat ja tuholaiset ehtivät pilata ne ennen kuin ne ehdittiin korjata. Onneksi kuolleidenkin puiden juurakot pitivät maan paikallaan, kunnes laakso saatiin kasvamaan pensasta.

— Kaivoksia uskallettiin alkaa hyödyntää toden teolla vasta, kun kaivannaisten varannoista oli kunnollinen arvio ja raaka-aineiden kierrätys ja talteenotto kunnolla suunniteltu, Sami kertoo. — Miten ilman luonnonvarahallintaa voisi varmistaa, että maailman jäljellä olevat mineraalivarat tulee käytettyä mahdollisimman tehokkaasti ja järkevästi yhteiseksi hyväksi?

— Eristäytyneisyyden aikana, kun hyödynsimme vain Tevarun luonnonvaroja, jokainen saattoi omin silmin vakuuttua, että ainakin Tevarun luonnonvaroista pidettiin hyvää huolta, Looane sanoo. — Luonnonvarojen hoito ja

hyödyntäminen oli selkeää. Harmi kyllä meillä oli niukasti monia tärkeitä raaka-aineita.

— Luonnonvarahallinnan ansiosta koko maapallon luonnonvarojen hoito on nyt yhtä helppoa ja huoletonta, Sami sanoo. — Esimerkiksi harvinaisten metallien varannot voidaan tasata ja kierrättää maailmanlaajuisesti. Toipumisen kausi alkoikin vasta kun vakuututtiin luonnonvaroja globaalin tasaamisen luotettavuudesta.

— Puhutaankohan meillä EcoCityssä luonnonvarojen hallinnasta liian vähän? Thuan aprikoi.

— Minun ymmärtääkseni moinen seuranta on turhaa, Roni toteaa vakaasti. — Luonnonvarat riittävät maapallon nykyisen pienen väestön säästävään kulutukseen ainakin tuhanneksi vuodeksi.

Puun alle laskeutuu hiljaisuus. Yksi tuijottaa varpaitaan, toinen puun oksia, kolmas tarkastelee kasvihuoneen kupolin rakenteita, – – . Vairea mutisee ... yksi ... kaksi ... kolme ...

— Onko niin, että te muut ette halua jättää luonnonvarojen hoitoa Ronin ymmärryksen varaan, Uzome kysyy pehmeällä äänellä.

— Ronin kommentti sai ajatukseni lyömään tyhjää, Keala sanoo. — Huoli maapallon tulevaisuudesta ahdistaa minua ja olen kestänyt vain, koska olen uskonut kaikkien tuntevan samoin ja tekevän parhaansa maapallon pelastamiseksi.

— Tarkoitin luonnonvaroilla suhteellisen yleisiä kaivannaisia, Roni sanoo sovittelevasti. — En minäkään mitään yleistä holtittomuutta halua.

Thuan vilkaisee Ronia ja luvan saatuaan toteaa: — Maailmaa johtamaan pitäisi saada vahva realistinen ja rohkea pomo, joka rohkenisi sallia järkevän luonnonvarojen hyödyntämisen. Vahva jämäkkä pomo kykenisi tarvittaessa pysäyttämään vaarallisen tuhlauksen ennen kuin pahaa vahinkoa ehtii sattua.

Looane katselee yllättyneenä kavereitaan. Tämä ei mene ollenkaan niin kuin Tevarulla.

— Voiko kukaan enää nykyään päästä lipsahtamaan diktaattoriksi, kun kaikki osaavat lukea ja kirjoittaa? Looane kysyy. — On vaikea esittää yli-inhimillistä hallitsijaa, kun kaikilla on pääsy samoihin tietoihin.

— Thuan sanoi ”vahva johtaja”, ei ”diktaattori”, Roni huomauttaa.

— Miten yksi päättäjä voisi ohjata kaikkien maailman ihmisten tekemisiä? Looane kysyy.

— Johtajalla pitää olla valta määrätä muut noudattamaan päätöksiään.

— Valta määrätä? My-Linh puuskahtaa. — Tarkoittaako johtajan valta määrätä sitä, että hänen annetaan vapaasti uskoa väriin käsityksiinsä? En tunne ketään, jolle haluaisin vapaaehtoisesti antaa vallan määrätä yhtään mistään minua koskevasta. Pakosta olemme joutuneet kestämään törppöjä johtajia.

— Eikö yhteisö tee, mitä näkee järkeväksi ulkopuolisista johtajista riippumatta? Looane kysyy. — Yhteisöä ohjaa sen tahtotila ja siihen voi vaikuttaa vain osallistumalla yhteisön keskusteluihin – olemalla osa yhteisöä. Yksinäinen

diktaattori omine käsityksineen jää ulkopuoliseksi, vaille valtaa.

My-Linh suoristautuu kuin sanoakseen jotain, mutta Sami ehtii ensin.

— Minulle tulee vahvasta johtajasta mieleen eksyneen oloinen yksinäinen sivullinen. Liian työn väsyttämä, ärtynyt, asioihin vain pintapuolisesti perehtynyt, neuvonantajien ohjattavissa – –.

— Niin, eihän yksi päättäjä ehdi ajatella tarpeeksi tehdäkseen kunnon päätöksiä? Looane komppaa Samia. — Meillä päätöksenteko ja työt hoidetaan yhdessä porukalla reilusti niin, että kukaan ei väsy ja kaikki ehtivät ajatella asioita. Sata tai tuhannen kiinnostunutta ehtii perehtyä asioihin paljon syvemmin ja tehdä nopeammin parempia päätöksiä kuin yksinäinen päättäjä.

— Entä jos nuo sata tai tuhat ihmistä ovat eri mieltä? Thuan kysyy.

— Jos kaikki olisivat samaa mieltä, silloin tosiaankin yksi päättäjä riittäisi, mutta jäätäisiin yhden ihmisen huteron ymmärryksen varaan.

— Erimieliset voivat kiistellä ikuisuuden saamatta päätöstä aikaiseksi, Roni sanoo.

— Miksi toisiaan täydentävät näkemykset aiheuttaisivat kiistaa? Looane kysyy. — Erimielisyydet pitää vatvoa kaikille ymmärretyiksi, koska piiloon jäädessään ne sumentavat yhteisön toimintaa ohjaavan tahtotilan ja lamaannuttavat yhteisön, mutta älytöntä niistä on jäädä kiistelemään. Ei kukaan halua osallistua hedelmättömään jänkkäämiseen.

— Toimintaa ohjaava tahtotila? Mitä se on? Thuan kysyy.

— Niin, ja entä jos yhteisön tahtotila on väärä? Entä jos lauma haluaa jotain typerää? Roni lisää.

— Usein tahtotila onkin aluksi väärä. Ihmiset haluavat typeriä juttuja. Juuri siksi tahtotilasta ja sen seurauksista pitää puhua niin paljon, että lauman typerät toiveet paljastuvat, Looane sanoo.

— Lauman tahtoa pitää vatvoa kunnolla. Ellen päästä muita haastamaan ajatteluani, erehdyn helposti uskomaan omia kuvitelmiani tosiasioiksi, muiden näkemyksiä typeryydeksi ja omia toiveitani kaikkien toiveeksi ellen peräti yhteiseksi hyväksi.

— Puolinainen vatvominen johtaa sekavaan sähläilyyn, koska porukalta puuttuu yhteinen ymmärrys ja yhteinen tahtotila. Kukaan ei ymmärrä mihin muut pyrkivät, miksi ja millä perusteella. Kaikilla on eri tavalla vajavainen käsitys siitä, miten homma toimii ja mitä kukin haluaa.

Jahir ja Nielek

Uzome nousee seisomaan ja sanoo: — Anteeksi, pikku hetki. Damisi soittaa. Uzome poistuu sivummalle mutisten: — Miksei se käytä sähköpostia! Voisin vastata illalla muiden nukkuessa.

Jahir katsoo hetken Uzomen suuntaan ja sanoo sitten:
— Voimme kai silti aloittaa, Jahir sanoo.

— Minä ja Jahir tulemme kelluvilta rämeiltä. Eri rämeiltä, mutta te tuskin huomaisitte niissä mitään eroa, Nielek sanoo.

— Jokaisen rämeen on tarkoitus olla omaperäinen kokeilu, mutta yksikään ei ole keksinyt mitään todella omaperäistä, Jahir täydentää.

— On keksitty, mutta kerromme heti muille, kun keksimme jotain hienoa, Nielek jatkaa. — Kaikki hyödyntävät mielestään parhaat toisten ideoista.

— Töppäyksistämme kerromme varoitukseksi muille.

Jahir ja Nielek puhuvat saumattomasti yhteen kuin yksi henkilö.

— Kumpi teistä on esittäytymisvuorossa? Roni kysyy tiukasti.

Vairea katsoo Ronia ja kurtistaa kulmiaan.
Dialogikurssillamme tuon sävyistä puhetta kuvattiin luolamiehen ärinäksi.

Tietysti Jahir ja Nielek esittäytyvät yhdessä.
Kummallinen kysymys adrenaliinin ohuesti sävyttämällä äänellä. Looane vilkaisee yllättyneenä Ronia. Ilmeessäkin näkyy säväys adrenaliinin aiheuttamaa kovuutta.

— Molemmat, sanoo Jahir.

— Olemme molemmat esittäytymisvuorossa, Nielek vahvistaa.

Kumpikin puhuu hyvin rauhallisesti ja katsoo Ronia tiukasti suoraan silmiin pieni hymynkare suupielessä.

Looanesta Jahirin ja Nielekin ilmeissä on hienoinen säväys haastavaa ylenkatsetta. Tuollaista en osannut heiltä odottaa. Roni näyttää käpristyneen suojaan – menneen kasaan. Ei epäilystäkään: Kaikki kolme ovat erittäneet adrenaliinia. Mitä tapahtui? Vai tapahtuiko mitään? Ei ilmeisesti mitään ainakaan Yalawan mittapuun mukaan, koska My-Linh sanoo kuin ei mitään:

— Kuulostaa leppoisalta lillua vehreällä lautalla Etelä-Meren lämmössä, pulahtaa aallonmurtajan suojaamaan laguuniin uimaan, poimia puista hedelmiä ja nostaa merestä kalaa sushiin. Kasvatatte varmaan simpukoita ja ostereitakin.

Looane kohauttaa olkiaan. Olin näkevinäni ärhäkän henkien taistelun, mutta muut eivät huomanneet mitään. Ei näistä tyypeistä saa selvää.

— Kelluvalla rämeellä mikään ei toimi eikä kasva ilman jatkuvaa huolenpitoa. Mikään ei tule koskaan valmiiksi, Jahir sanoo.

— Myrskytuhojen korjaamiseen menee paljon aikaa, vaikka koko ajan kehitämme tukevampia rakenteita. Kehitämme jatkuvasti viljelytekniikoita ja viljeltäviä lajeja, mutta silti sadot epäonnistuvat aika ajoin. Syömme ostereitakin, mutta ne vasta ovatkin vaativia kasvattaa, Jahir luettelee.

— Oletteko saavuttaneet jotain konkreettisia tuloksia maailman parantamiseksi? Äsken suojaan käpristynyt Roni

on pullistautunut takaisin täyteen mittaansa ellei vähän ylikin.

Looane yrittää tulkita Ronin kysymyksen sävyä: Kysyy kuin jostain yläpuolelta. Tavoittelee auktoriteetin äänenpainoa.

Jahir ja Nielek vilkaisevat toisiaan ja hymähtävät yhteen ääneen:

— Konkreettisia tuloksia? Tuskin olemme saavuttaneet mitään ainakaan sinun mielestäsi arvokasta.

— Eiköhän tämä ollut muutenkin tässä, Jahir lisää.

— Jutellaan rämeistä joskus toiste lisää, Nielek sanoo My-Linhille ja Looanelle. — Keala ja Vairea poikkesivat tänne tullessaan rämeellä. He voivat kertoa teille, miltä rämeen arki näyttää vieraan silmin.

Looanen tekisi mieli sanoa, ettei ymmärrä mitä tapahtui, muttei rohkenekaan avata suutaan. Outoa sekin. Juuri nyt pitäisi puhua.

Kukaan ei näytä tietävän, mitä tehdä. Hetken hiljaisuuden jälkeen My-Linh ehdottaa uimista. — Nyt kun minäkin olen alkanut oppia, hän lisää.

— Juurihan me kävimme uimassa. Missä Uzome on?

— Voisitteko odottaa vielä hetken, Vairea rohkaistuu pyytämään. — Minun mielestäni Jahirin ja Nielekin tarina loppui kovin töksähtäen. Haluaisin ymmärtää, miksi. Voisitteko ottaa mukavan asennon, sulkea silmänne ja muistella muutaman minuutin, miltä teistä äsken tuntui?

Vairean yllätykseksi ja helpotukseksi kaikki rauhoittuvat paikoilleen ja sulkevat silmänsä.

Kaikki istuvat hiljaa silmät kiinni Vairean mielestä lupaavan kauan: — Nyt voitte avata silmänne, hän sanoo havaittuaan ensimmäisiä levottomuuden merkkejä. — Kuka haluaa aloittaa? Keala, haluatko kertoa, mitä mielessäsi äsken liikkui?

— Kauhistuin aiemmin, miten Roni vähätteli luonnonvarojen seurantaa. Ronin äskeisten kysymysten tarkoitusta en ymmärtänyt, mutta sävy oli vahva ja ... eikä oikein mukava. En osaa selittää.

— Sinusta Ronin kysymykset eivät tuntuneet kutsulta ystävällismieliseen vatvomiseen? Vairea kysyy Looanelta.

— No eivät, eivätkä liioin Jahir ja Nielek innostuneet vuoropuheluun. Hymähtivät ja reagoivat samaan sävyyn.

— Yalawalla on tyyppejä, jotka mielellään arvioivat muita, vaikka heillä ei itsellään ole esittää mitään parempaa, My-Linh sanoo.

— Niin mekin teemme, Looane sanoo. — Saatamme kritisoida toistemme tekemisiä tyyliin: *”En tiedä, mitä pitäisi tehdä, mutta sinun ehdotuksesi ei vaikuta hyvältä”*, Looane sanoo.

— Mutta teillä kritiikin tavoite lienee onnistua paremmin yhteisessä hankkeessanne, My-Linh sanoo. — Se on eri asia kuin asettautua yläpuoliseksi tuomariksi.

— Minua ärsytti, kun Jahir ja Nielek alkoivat puhua päällekkäin, vaikka aiemmin muut puhuivat yksi kerrallaan, Thuan sanoo. — Ja minuakin kiinnosti tietää, mitä konkreettista räme-ihmiset ovat saaneet aikaiseksi.

Jahir kaivelee pienellä tikulla hiekkaa:

— Ronin kommenttien takana tuntui olevan vallan muuta kuin mitä hän sanoi.

— EcoCityn uusi tyyli ei taida sopia teille, Roni sanoo. — Minun ja Thuanin täytynee yrittää sopeutua teidän tyyliinne ja tapoihinne.

— No niin. Ihmisten välillä esiintyy kaikenlaista kuplintaa, mutta se ei välttämättä ole mitään vakavaa, Vairea sanoo, mutta kuulostaa epäröivältä.

Uzome palaa. Damisin puhelu näyttää saaneen Uzomen innostumaan.

— Jahir ja Nielek, taitaa olla teidän vuoronne, Uzome sanoo pirteästi.

— Juttelimme jo poissa ollessasi. Ei huvita jatkaa.

— Voisiko joku kertoa, mistä jäin paitsi?

— Etpä juuri mistään, Thuan sanoo.

— Olisi ollut opettavaista nähdä, miten olisit reagoinut, Vairea sanoo.

— Mihin?

— Ei jaksa. Annetaan Kealan jatkaa.

Looane katsoo kysyvästi Uzomeen. Ikävä ilmapiiri. Kukaan ei enää yritä ymmärtää muita. Eikö porukkaan

kertynyt adrenaliini pitäisi purkaa nyt heti? Illalla viimeistään. Yöllä pelot ja vihat vahvistuvat ellei niitä silitetä pois illalla. Adrenaliiniunet saavat jokaisen kehittämään huomiseksi lisää ilkeitä vastaväitteitä muiden ajatuksille. En tiedä, miten neutraloida adrenaliini tässä porukassa. Tuskin tietää Uzomekaan? Hänen äskeinen intonsa näyttää lässähtäneen. Olkoon.

Keala

Keala on kuin omia polkujaan kulkeva kiltti marjakarhu. Tulee luontevasti juttuun porukan kanssa, mutta varjelee omaa sisintä maailmaansa. Parhaat koulukaverini olivat Kealan tapaisia. Enemmän aikaa luulen ymmärtäväni häntä, Uzome miettii ja nyökkää Kealalle.

— Tulen Pohjoiselta Länsimantereelta, Keala aloittaa tarinansa. — Kotitilamme on vuoriston juurella metsän keskellä. Meitä on isä, äiti ja pikkuveli sekä mummi ja vaari. Isä asuu kolmena päivänä viikossa kahdensadan kilometrin päässä ilmalaivatehtaalla huoltamassa ilmalaivoja ja tehtaan laitteita. Minä ja pikkuveli käymme päivittäin kylämme koulua. Muut tekevät töitä tilalla.

— Oma tila? Millainen? Looane kysyy.

— Ihan tavallinen tila tavallisen jokilaakson pohjalla: Vähän peltoa, tarha kanalinnuille, paljon sekaviljeltyä

metsää talomme ympärillä, vuori melkein takapihalla, pieni puro virtaa talomme ohi pieneen kalaisaan järveen.

— Mitä muuta voisin kertoa? Vietämme ihan tavallista elämää ihan tavallisella tilalla. Pidän luonnossa kulkemisesta. Meidän laillamme eläviä on vaikka kuinka paljon. Onhan elämämme erilaista kuin esimerkiksi Tevarulla, mutta osaatte varmaan kertomattakin päätellä, millä lailla erilaista se on.

— Mikä Looanen kertomuksessa herätti sinussa eniten tunteuksia? Uzome kysyy Kealalta.

— Kuulosti siltä, että Tevarulla kaikki tehdään yhdessä ja kaikki on yhteistä – jopa hyvä ja huono onni. Me taas olemme itse vastuussa toimeentulostamme, hoidamme tilaa ja hankimme siitä elantomme. Itsestä riippumattomien vastoinkäymisten sattuessa naapurit toki yleensä auttavat. Esimerkiksi barbarian aikana puolustauduttiin yhteisvoimin rosvoja vastaan ja autettiin uuteen alkuun naapurit, joiden omaisuuden rosvoit ryöstivät tai polttivat. Monella oli hoidossaan orpoja.

— Naapurimme ovat vahvoja itsellisiä persoonia. Yhteistyötä tehdään sen verran kuin nähdään järkeväksi, mutta mieluummin jokainen tekee omat työnsä omilla koneillaan ja omalla tavallaan. Yleensä oma tapa tosin on sama kuin naapurillakin, mutta itsemääräämisen periaate on tärkeä, Keala kertoo.

— Jokainen on oman onnensa seppä, paitsi kun tarvitsee naapurin apua. Jokainen hoitaa itse omat asiansa, ellei näe järkevämmäksi tehdä hommaa yhdessä naapurin kanssa, Roni tiivistää. — Ei ihan johdonmukaista.

— Harvoinpa elämä on, Keala sanoo. — Hyvä huomio silti. Antakaahan kun mietin hetken.

— Emme ole ääri-ihmisiä ... Emme seuraa fanaattisesti yksinkertaisia periaatteita, Keala pohdiskelee.

— Miten isäsi viihtyy tehtaalla? Vairea kysyy. — Tehtaalla ei kai voi tehdä *"omaa työtään, omilla koneillaan, omalla tavallaan"* niin kuin omalla tilalla.

— Isä tekee mielellään töitä yhdessä muiden kanssa, mutta tehtaalta kotiin tultuaan hän silti saattaa vetäytyä muutamaksi tunniksi puuhailemaan yksikseen.

Uzome

My-Linh katsahtaa Uzomea: — Uzome, kerro sinäkin jotain itsestäsi. Millainen perhe sinulla on?

— Pitäisikö minunkin kertoa jotain itsestäni? Niin no, pitää tietysti.

— Perhe ... Minä ja neljä opiskelutoveriani tulimme tänne yhdessä Viikunakeitaan alkuaikoina. Olimme – olemme yhä – läheisiä ja innostuneita aavikoiden vehreyttämisestä. Yleensä ihmiset tulevat ja menevät muutaman vuoden välein, mutta me olemme jääneet. Meitä on kolme naista ja kaksi miestä. Lapsia meillä on yhteensä viisi, joista minä olen kahden äiti. Yhden lapsen isä ei enää kuulu meidän porukkaamme. Vanhin lapsistamme on jo

kolmentoista, nuorin kolmen. Mitä muuta kertoisin? Leirin aikana tulette näkemään, millaista elämämme täällä on.

— Mikä sai sinut innostumaan tieteen tekemisestä? My-Linh kysyy. — Väitit eilen, että on tärkeää oppia tieteellistä ajattelua, että vain tiede voi löytää totuuden. Miksi uskoa juuri tieteeseen?

— Pelkään, että minusta tulee kuivakka luennoitsija ellei peräti tosikkomainen saarnaaja, kun alan puhua tieteen tekemisestä, Uzome vastustelee.

— Niinhän sinusta tulee, Vairea naurahtaa. — Kerro silti. Omalla tyyllilläsi. Vielä pahempi, jos yrität olla hauska.

— Menköön sitten, Uzome suostuu:

— Tieteeseen nimenomaan ei pidä uskoa. Tiede on epäilyä, kriittistä ajattelua. Ihminen kykenee luottamaan vakaasti "terveeseen järkeensä", vaikka se olisi ihan tyhjän päällä. Tiede on vastalääke itseluottamuksellemme, joka peittää meiltä ajattelumme hataruuden, tietojemme vähäisyyden ja näkemystemme ristiriitaisuudet. Tieteen tarkoitus on välttää arkiajattelumme – terveen järkemme – salakuopat, Uzome selittää.

— Tuo kuulostaa kuin väittäisit ihmisiä aivan tyhmiksi olioiksi. Eikö evoluutio karsikaan tyhmägeenisistä? My-Linh kysyy.

Sami nostaa innoissaan kätensä ja sanoo Uzomelle:

— Olen miettinyt ihmisen evoluutiota.

— No kerro.

— Mutta lyhyesti kiitos.

— Jos luolamies olisi alkanut selvittää tieteellisen perusteellisesti miten maailma toimii, hän olisi ehtinyt kuolla nälkään ennen kuin olisi saanut selville edes ruoansulatuksensa saloja tai luolakarhu olisi syönyt hänet ennen kuin hän olisi selvittänyt tieteellisen varmasti, syökö luolakarhu lihaa vai kasviksia tai ainakin ennen kuin hän olisi ehtinyt kehittää tieteellisen varman suunnitelman puolustautua, Sami aloittaa.

— Jos luolamies olisi ymmärtänyt, kuinka todella vähän hän tietää maailman menosta, hän olisi kuollut stressiin. Luolamiesten ymmärrys maailmanmenosta – terve järkensä – oli vähäistä ja ristiriitaista, mutta silti se yhdessä hyvän onnen kanssa riitti pitämään riittävän monta lisääntymiskykyistä hengissä.

— Oman ymmärryksen yliarviointi johti tietysti tyhmänrohkeuteen, ja rohkeista uuden kokeilijoista moni kuoli, mutta hengissä selviytyneet oppivat uusia taitoja – mammutin metsästystä ja sen sellaista, Sami jatkaa. — Moni rohkea uuden etsijä kuoli aavikoille ja jäätiköille, mutta onnella ja osaamisella jotkut löysivät tiensä uusille metsästysmaille tai parempien kalavesien ääreen. Parempi kuin, että kaikki olisivat varovaisuuttaan jämähtäneet nääntymään nälkään köyhtyville ylikansoitetuille kotiseuduilleen.

— Yritys-erehdys menetelmä on tehokas tapa oppia, mutta vaarallinen. Harkinta ja ilmiselvien vaarojen ennakointi auttavat välttämään turhat vahingot, Uzome sanoo ja lisää:

— Luolamiesten aikaan tyhmänrohkeudesta kärsi vain uhkarohkea itse ja hänen läheisensä, mutta Teollisen Kukoistuksen Kauden alusta lähtien tekomme ovat vaikuttaneet koko maailmaan ja pitkälle tulevaisuuteen. Terve järkemme toimii kuitenkin yhä kuin luolamiehellä: Miten minä selviän huomiseen, miten heimoni talven yli?

— Välillä tuntuu kuin eläisimme kahdessa eri todellisuudessa, Vairea sanoo:

- Tässä-ja-nyt arki, jossa pärjää terveellä järjellä sen syvällisempiä miettimättä;
- Joskus-myöhemmin tulevaisuus, jonka osaa järjellä hahmottaa, mutta joka ei jotenkin tunnu kytkeytyvän tässä-ja-nyt arjen jatkoksi.

— Sama tunne kuin omaa kuolemaa miettiessä. Järkeni sanoo, että joskus kuolen, mutta ajatus ei mitenkään kytkeydy tähän elämään, jota nyt elän. Tähän todellisuuteen.

— Opiskellessa voi käydä pikkuisen samalla tavalla: Oppimamme jää päähämme omaan erilliseen lokeroonsa, eikä yhdisty arkiajatteluunne. Siksi leirillä puuhaillaan jotain elävään elämään liittyvää ja opetellaan uutta siinä sivussa, Uzome sanoo.

— Hetkinen, en ihan ..., My-Linh sanoo kättään heilauttaen, mutta Nielek ei saa pidäteltyä sanottavaansa:

— Ehkä ilmastonmuutos oli Teollisen Kukoistuksen Kauden ihmisille kuin kuoleman ajatus Vairealle, Nielek sanoo. — Todellinen uhka, mutta ei sen hetkisessä arkitodellisuudessa kuitenkaan. Ilmastonmuutoksesta puhuttiin totena ja sitä yritettiin ehkäistäkin, mutta

puolivillaisesti, ikään kuin vain tieteellisen minän rauhoittamiseksi.

— Tuo on ainakin yhtä hyvä kuin muut kuulemani arvelut, Looane sanoo.

Roni ja Thuan vilkaisevat toisiaan. Joutavaa filosofointia. Asiaan: — Näin tänne lentäessäni aavikolla mustan läikän, Roni sanoo. — Jouduitte kuulemma polttamaan ison koeviljelyksen, koska joku kokeiluistanne uhkasi karata käsistä.

— Maapallon kasvillisuuden lisäämiseen tarvitaan muuttunutta ilmastoa kestäviä ja nopeasti leviäviä uusia lajeja eikä sellaisia ehditä jalostaa riittävän nopeasti kuin geenimuuntelulla, Uzome alkaa kertoa. — Vieraslajit ovat aiheuttaneet vahinkoa aina siitä lähtien, kun ihmiset alkoivat tehdä pitkiä merimatkoja. Nyt me levitämme luontoon yhtä aikaa monia eri vieraslajeja, emmekä välttämättä onnistu ennakoimaan, mitä kaikkea siitä seuraa. Juuri siksi teemme kokeita täällä aavikolla eristyksistä muusta ekosysteemistä. Olemme aika hyviä välttämään virheitä, mutta silti olemme muutaman kerran arvioineet järkeväksi tuhota koealueen eliöstön.

— Entä ruoka jota syömme, My-Linh aloittaa. Onko se ...

— Geenimuunnellun hyönteisen toukan solut tuottavat osin erilaisia proteiineja kuin 'alkuperäisen' ötökän toukat. Aivan varmaksi emme voi taata, etteikö muuntotoukka aiheuttaisi esimerkiksi allergisia oireita sellaisellekin, joka kestää alkuperäisen toukan proteiineja, Uzome myöntää. — Näiden vuosien aikana kukaan ei ole kuollut eikä

sairastunut, mutta periaatteessa joku uusi elintarvike saattaa aiheuttaa yllätyksen.

— Millaisen?

— Jotain, jota emme osaa kuvitella. Jos osaisimme, voisimme tieteellisesti yrittää arvioida riskiä. Hitaasti vaikuttava haitta on tietysti pahin. Välittömän allergisen reaktion syy on helppo tunnistaa, mutta entä jos ruoka-aine aiheuttaa oireita vasta muutaman vuoden jatkuvan nauttimisen jälkeen kymmenelle prosentille käyttäjistä?

— Muutaman vuoden aliravitseminen aiheuttaa oireita kaikille, My-Linh huomauttaa.

— Minulle tuli vielä mieleen yksi kysymys tieteen tekemisestä, Nielek sanoo arasti.

— Kerro toki, Uzome pyytää. — Vapaassa ajatustenvaihdossa hyppelehtiminen aiheesta toiseen ja takaisin ei haittaa.

— Ymmärrän, että on hyvä suhtautua kriittisesti "terveeseen järkeensä", mutta tieteenhän pitää luoda uutta. Miten saivartelunomainen kaiken epäily voi tuottaa uutta tietoa?

— Totta. Kriittistä epäilyä ei tarvita, ellei joku ensin keksi jotain uutta epäiltäväksi. Matematiikka ei ole syntynyt pelkästään teoreemoja oikeaksi todistelemalla vaan jonkun on pitänyt ensin oivaltaa, että tietty teoreema olisi hyödyllinen ja saattaisi olla oikeaksi todistettavissa.

— Jotkut planeettojen liikkeitä tähyilleet ovat arvilleet, millaisia taivaanmekaniikan lait saattaisivat olla ja sen jälkeen miettineet, millaisten havaintojen perusteella saada

suurin mahdollinen varmuus hypoteesiensa oikeellisuudesta, Uzome selittää.

— Arvailu kuulostaa liian satunnaiselta tuottaakseen kelvollista hypoteesia, Vairea huomauttaa.

— Huolellinen pitkä perehtyminen ilmiöön, tarkka havainnointi ja muu asiantuntemusta vahvistava kehittää intuitiota niin, että arvailu ei tuota aivan mitä sattuu.

— Hypoteesia testataan aluksi varmistamalla, että se ennustaa oikein hypoteesin kannalta keskeiset havainnot. Sen jälkeen hypoteesin toimivuutta varmistellaan hakemalla sen heikkouksia, pyrkimällä osoittamaan se vääräksi. Ellei hypoteesista löydy vikaa, se voidaan katsoa oikeaksi osoitetuksi teoriaksi. Luovuus ja kekseliäisyys ovat tieteellisen työn perusta, mutta sen lisäksi pitää nöyrytyä systemaattisesti varmistamaan luovuutensa tuotokset.

— Jänniä oikeasti uusia ajatuksia syntyy vain, jos porukka päästää intuitionsa ja mielikuvituksensa vapaasti laukkaamaan, Uzome sanoo ja näyttää melkein pä innostuneelta. — Muutaman kerran vuodessa emme kokonaiseen viikkoon yritä ajatella rationaalisesti vaan ideoimme hulluja. Normaalin työn lomassakin päästämme rationaalisen ajattelun vapaalle, jos jonkun mielikuvitus tuottaa jotain tarpeeksi innostavaa.

— Minä haluaisin vielä puhua ilmastonmuutoksesta? Thuan sanoo. — Opettajamme mukaan EcoCityn ulkopuolella ilmastonmuutoksen todellisista syistä on vääriä uskomuksia. Voiko tieteellisiä totuuksia olla monta erilaista?

— Kun havaitaan uusi ilmiö, saattaa kestää, ennen kuin saavutetaan yhteisymmärrys siitä, mikä on paras selitys

ilmiölle. Ilmastomuutokseen ei kuitenkaan liity mitään uusia luonnontieteellisiä ilmiöitä. Luonnontieteen kannalta ilmastomuutos on mielenkiinnoton tapahtuma. Kaikki tapahtui ja etenee yhä jo ennen Teollisen Kukoistuksen Kautta tunnettujen fysiikan lakien mukaan. Toki ilmastomuutoksen kaltainen järeä koe antoi ilmastomallinnuksen yksityiskohtien kehittämisessä hyödyllistä uutta tietoa, mikä auttaa meitä, jotka joudumme korjailemaan ilmastokatastrofin seurauksia, Uzome sanoo ja jatkaa:

— Viime aikoina ilmastomuutokseen johtaneita tapahtumia on alettu tutkia psykologisena ja sosiologisena ilmiönä. Se tutkimus saattaa muuttaa käsitystämme Teollisen Kukoistuksen Kauden kulttuurista ja ehkä ihmismielestä yleensä.

— Sosiologia tutkii yhteisöjen uskomuksia ja miten yhteisöt toimivat. Sosiologia tutkii niin isoja yhteisöjä, etteivät kaikki tunne toisiaan henkilökohtaisesti, Uzome älyää selittää.

— Ilmasto on hirveän monimutkainen ja hidas ilmiö. Ehkä ihmiset eivät ymmärtäneet tai huomanneet, mitä oli tapahtumassa, My-Linh sanoo.

— Muutoksen alkusyy oli ihan yksinkertainen: Hiilen, öljyn ja maakaasun polttaminen tuotti ilmakehään lisää hiilidioksidia, jonka seurauksena maapalloon osuneesta auringon lämpösäteilystä aiempaa pienempi osa pääsi karkaamaan takaisin avaruuteen.

— Asiantuntijoidemme mukaan Teollisen Kukoistuksen Kausi perustui pääasiassa ydin- ja aurinkovoimaan.

Fossiilisia polttoaineita ei ole koskaan ollut maankuoressa niin paljoa, että niillä olisi ollut suurtakaan merkitystä, Roni vakuuttaa.

— Vain niin sanovat EcoCityn asiantuntijat. Kaikki julkiset tutkimukset, jotka olen lukenut, osoittavat päinvastaista. Ovatko asiantuntijanne osoittaneet tutkimukset virheellisiksi? Löytäneet edes yhtä epäilyttävää kohtaa? Uzome kysyy.

— En tiedä. Mutta voihan teidän virallinen tieteenne olla väärässä, Thuan väittää. — Ette vain ole vielä huomanneet sitä toisin kuin meidän asiantuntijamme. Historia kertoo monista neroista, jotka ovat onnistuneet osoittamaan jonkin aikansa tieteen teorioista vääräksi.

— Ei edes yksi miljoonasta aikansa tiedettä vääräksi väittäneistä ole ollut oikeassa ja vienyt tiedettä eteenpäin. Nuo tosiharvat uutta hyödyllistä keksineet poikkeukset ovat kovalla tieteellisellä työllä kehittäneet asiantuntemustaan niin, että ovat kyenneet keksimään uutta ja todistamaan keksimänsä oikeaksi, Uzome painottaa. — Opiskelleet ja tutkineet kunnes ovat kehittyneet aikansa tiedettä pidemmälle. Usein porukalla.

— Historia kertoo sankareista, jotka ovat urheasti taistelleet totuuden puolesta tiedeyhteisön vääriä käsityksiä vastaan. Historia ei kerro kenestäkään, jonka epäilykset oman aikansa tiedettä kohtaan olisivat osoittautuneet vääriksi, Thuan julistaa.

— Tavallisella ei ole uutisarvoa, Nielek naurahtaa. — Tieteen historian ymmärtämisen kannalta olisi hyvä kertoa niistä miljoonista virheellisistä väitteistä, joihin ihmiset ovat

vakaasti uskoneet. Muuten syntyy vaikutelma, että jämäkkä epäilijä on aina oikeassa.

— Vaikka lämpenemisestä johtuvien ilmastoilmiöiden dynamiikka on monimutkaista, Teollisen Kukoistuksen Kauden tutkijat ennustivat lämpenemisen seuraukset pääosin oikein. Sekin todistaa jotain.

— Mutta tekivät silti huonoja päätöksiä, My-Linh sanoo.

— Emme ehkä osaa eläytyä heidän tilanteeseensa, Vairea arvelee. — Tutkijoiden suositukset edellyttivät silloiseen teolliseen tuotantoon ja elämäntapaan suuria muutoksia, jotka olisivat aiheuttaneet vaikeasti hallittavia yhteiskunnallisia mullistuksia. Mullistusten ikäviä seurauksia olisi ollut vaikea tasata oikeudenmukaisesti.

— Mutta hehän tiesivät toimettomuuden johtavan vielä paljon pahempiin mullistuksiin, My-Linh sanoo.

— Yhteisöpsykologisten tutkimusten mukaan näyttää siltä, että ihmisyyhteisöt elävät kahdessa eri todellisuudessa, että ihmismieli on jakautunut kahtia: Elämme tässä-ja-nyt arjessa, jonka intuitiomme vakuuttaa pysyvän tällaisena, Uzome alkaa selittää. — Vaikka meillä on tietoisien järkeilyn tuottama käsitys tulevaisuudesta, ja vaikka olemme siihen valmistautuvina, arkipäätöksemme perustuvat kuitenkin tässä-ja-nyt-arkeen. ilmastonmuutos on osa meidän tässä-ja-nyt-arkeamme, mutta Teollisen Kukoistuksen Kauden ihmisten tässä-ja-nyt-arkeen se ei vielä kuulunut. Siksi siihen valmistautuminen jäi ponnettomaksi.

— Vairea selitti samaa vartti sitten, Thuan huomauttaa.

— Niinkö, Uzome hämmentyy. — Käykö minulle usein näin? Ihmisillä on tapana toistella omia ”viisauksiaan”, mutta tämä ei ole sitä.

— Väsyneenä minäkin torkahtelen, Keala sanoo.

— Ehkä kyse ei ole sen kummemmasta. Anteeksi ja jatketaan.

— Pitäisikö leirillä pohtia, mitä meidän tässä-ja-nyt-arjestamme puuttuu, Looane kysyy.

— Ainakin emotirobit ovat tulevaisuuden juttu, jonka merkitystä kaikki eivät ole sisäistäneet, Roni sanoo.

— Enkä sisäistä, My-Linh sanoo.

Uzome huokaa.

— Voisiko ilmastoilmiöiden lainalaisuuksia havainnollistaa jollain fysikaalisella käsin kosketeltavalla tempulla? Vairea kysyy vilkaisematta Roniin. — Hauska demonstraatio voisi olla mukava ohjelmanumero leirillä.

Uzome käy hakemassa läheisestä katoksesta kaksi kolhiintunutta metallivatia ja asettaa vähemmän kolhiintuneen vadin pohjalle pienen kuulan ja pyöräyttää kuulan kiertämään vadin reunaa.

— Kuvitelkaa, että heilautukseni vastasi fossiilisten polttoaineiden polttamista Teollisen Kukoistuksen Kaudella -
— siis hiilidioksidin tuprauttamista ilmakehään ja kuulan korkeus vadin pohjasta edustaa ilmakehän hiilidioksidipitoisuutta.

Aikansa vadin reunoilla kierreltyään kuula asettuu takaisin vadin pohjalle.

— Pienen tuprauksen – heilautuksen vaikutus – kesti noin pitkään. Maapallon ekosfääriltä tasapainotilaan palaaminen kestää tietysti kauemmin: Ilmakehän ylimääräinen hiilidioksidi ja lämpö siirtyvät meriin hitaasti – sitä hitaammin, mitä lämpimämpää on; metsät kuolevat hitaasti ja uusia hiilidioksidia sitovia metsiä syntyy vielä hitaammin, jos lainkaan; jäätiköt sulavat ja kasvavat takaisin hitaasti jne.

Uzome ottaa esille soikean vadin, jonka pohjalla on kaksi laakeaa syvennystä, laittaa kuulan toiseen syvennyksistä ja heilauttaa taas kuulan liikkeelle. Kuulan kierrettyä kotisyvennystään muutaman kierroksen Uzome heilauttaa sille vielä vähän lisää vauhtia. Kuula kierähtää harjanteen yli toiseen syvennykseen, jonka pohjalle se asettuu aikansa syvennyksen reunoja kierreltyään.

— Tällä järjestelmällä on kaksi tasapainotilaa. Maapallo ei välttämättä palaa ennalleen vaikka hiilidioksidimäärä ilmakehässä vähitellen palaisikin ennalleen, Uzome varoittaa. — Uudessa kuopassa voi olla erilainen ilmasto kuin vanhassa, meret lämpimämpiä ja happamampia, metsät aavikoituneet, – – . Kuopasta toiseen siirtymisen takia suurin osa eliöistä voi kuolla sukupuuttoon, koska ne eivät kestä uuden kuopan oloja tai sinne siirrytään niin nopeasti, ettei evoluutio ehdi sopeuttaa niitä.

— Ekosfäärin tasapainotiloja on monta, joiden kuvaamiseksi tämän vadin pitäisi olla täynnä kaikenkokoisia kuoppia. Lämpeneminen alkaa sulattaa jäätiköitä, jotka heijastavat hyvin auringon säteilyä. Heijastuminen vähenee, lämpeneminen kiihtyy, jäätiköt sulavat entistä nopeammin, kunnes niitä ei enää ole. Olemme uudessa tasapainotilassa,

jossa on niin lämmintä, että entisille jäätikköalueille talvella mahdollisesti satava lumi ehtii sulaa kesän aikana.

— Hiilidioksidi happamoittaa meriä niin, että kasviplankton alkaa voida huonosti ja kuluttaa entistä vähemmän hiilidioksidia. Merien pintavesien lämpeneminen hidastaa hiilidioksidin liukenemista meriin.

— Kasvit pitävät hiilidioksidipitoisuuden lisääntymisestä, mutta joillain alueilla kasvit eivät ehkä selviydy lämpenemisen aiheuttamasta ilmastonmuutoksesta. Entistä rehevämmän kasvuston sijasta syntyykin hedelmätöntä aavikkoa. Siitä systeemi ei omin avuin pääse takaisin. Viikunakeidas on tästä esimerkki.

— Luulen ymmärtäväni, miten napajäätiköiden sulaminen voi aiheuttaa ikävän noidankehän, mutta miten kuopille kolhitut vadit liittyvät napajäätiköiden sulamiseen? My-Linh kysyy kireällä äänellä.

— Eikö se ole itsestään selvää? Dynaamisella järjestelmällä voi olla useita tasapainotiloja ja se voi – –.

— Minä en ole tottunut ajattelemaan maapalloa enkä mitään muutaakaan dynaamisena järjestelmänä, My-Linh huokaa. — Onko se mikään tasapaino, jos kuula kolistelee kolhuisessa vadissa? Voiko kuulia olla monta?

— Niin, no, joo. Siinä tapauksessa tämä havainnollistus voi jäädä vähän hämäräksi, Uzome myöntää. — Ehkä tämä esitys ei sovi kuin minunlaisilleni. Hyvä kun sanoit. Nyt senkin tiedän.

— Looane, näytät mielteliäältä.

— Tevarulla emme pidä pitkiä esitelmiä, vaan pulista pohdimme porukalla – kyselemme, vastailemme. Se auttaa löytämään oikean selityksen, kullekin sopivan selityksen. Kaikille ei sovi sama selitys.

— Eikä kaikille sovi pitkien puheiden kuunteleminen, My-Linh lisää. Nyt rauhallisemmalla äänellä.

— Minä en oikein osaa selittää ja kuunnella samaan aikaan, Uzome valittelee. — Sekoan selityksissäni, ellen saa edetä järjestelmällisesti omaa vauhtiani omaa ajatustani alusta loppuun. Asioita on hirmu vaikea selittää muuten kuin omalla tavallaan.

— Kun alkaa jutella, huomaa, miten erilainen käsitys ihmisillä on jo pelkästään järjestelmällisestä etenemisestä, Looane sanoo. — Porukan on otettava yhdessä vastuu, ajateltava yhdessä ja sepusteltava selityksiä ilmiöille yhteisvoimin.

— Meillä EcoCityssä asiantuntija puhuu ja muut kuuntelevat, Thuan sanoo. — Sillä lailla tieto siirtyy järjestelmällisesti pilaantumatta.

Vairea vilkaisee muiden ilmeitä ja kysyy sitten: — Uzome, mitä harrastat?

— Ei minulla ole erityisiä harrastuksia. Teemme keidastutkimusta sen verran itsenäisesti, että siihen liittyvä puuhastelu käy harrastuksestakin, Uzome vastaa lakonisesti. — Ai niin, on meillä orkesteri, hän lisää pikkuisen innostuneena.

— Mitä instrumenttia soitat?

— Teemme elektronista musiikkia. Hauskin kokeilumme on soitin, jota soitetaan tanssimalla. Kaikilla on liike- ja paikka-anturit ranteissa, nilkoissa, vyötäröllä ja päälaella. Kunkin anturin paikkaa ja liikettä voi käyttää ohjaamaan ääniä. On hupaisaa yrittää tanssia orkesterin tahdissa, jota orkesterin jäsenten tanssiliikkeet ohjaavat.

— Sitä olisi hauska kuulla.

— Ja nähdä.

— Meillä on sunnuntai-aamulla kahdeksalta harjoitukset tässä puun alla.

Löydös vuosisatojen takaa

Tämä video löytyi Teollisen Kukoistuksen Kauden lopun aikojen arkistoista. Emme tiedä, onko video jonkun siihen aikaan yleisesti tunnetun hupiohjelman nauhoitus vai onko sen ujuttanut arkistoon joku syrjäiseen kellariin erakoitunut häiriintynyt porukka Sekasorron alkuaikoina. Se oli henkisesti raskasta aikaa.

Video on ainoa tämäntyylinen arkistolöydös, joten se perusteella emme voi tehdä johtopäätöksiä tuon ajan sivistyksen tasosta. Ei, vaikka tekisi mieli nähdä video

ensioireena Teollisen Kukoistuksen Kauden sivistyksen ja keskustelukulttuurin rappeutumisesta.

Tapahtunut ennen kohtausta, jonka kohta katsomme: Aluksi A ja B istuivat vastakkain noilla takana näkyvillä tuoleilla. C on istunut koko ajan keskimmäisellä tuolilla kasvot kameraan. Aluksi C käyttäytyi kuin kaikkitietävä tuomari-juontaja ja A ja B antoivat hänen johdatella keskustelua. Haastattelun edetessä C:n kommentit liittyivät yhä vähemmän itse asiaan. A ja B nousivat seisomaan ja tulivat kameran luo väittelemään keskenään. C jäin väsähtäneen näköisenä tuolilleen ja on vain muutaman kerran esittänyt jonkin välihuudon. Alkua paremmin harkittuja, mutta A ja B eivät niitä enää noteeraa.

...

B: Olen kuullut, että maapallon lämpötilan mittaaminen on epämääräistä touhua. Sekalaisia mittauksia yhdistellään, suodatellaan, korjaillaan tai jotain sellaista.

A: Minustakin olisi kiva, jos maapallon pyllyyn tai kainalon alle voisi työntää vanhan hyvän ajan kuumemittarin. Vaan ei ole löytynyt pyllyä, ei kainaloa. Siksi maapallon lämpenemistä joudutaan seuraamaan epäsuorasti.

B: En luota moiseen. Jotkut ovat väittäneet, että hommassa voi olla jotain pielessä.

A: "Jotkut ovat väittäneet"! Näin siis todistit aukottomasti, että maapallon lämpeneminen on väärä hälytys. MOT. Vain onko sinulla ehdottaa jotain parempaa mittaustapaa?

B: Ei, kun minä en vaan luota. Ei vaan tunnu luotettavalta.

A: Vaikea valinta ihmiskunnan tulevaisuudesta päättävälle: Luottaako sinun fiilikseesi vai parhaaseen tunnettuun tietoon ja asiantuntijoihin?

C: Asiantuntijoiden diktatuuri uhkaa demokratiaa!

B: Kunpa tiedemiehet olisivat edes samaa mieltä. Ilmastomuutoksesta on kuulemma monia eri teorioita. Miten voi tietää, mihin niistä uskoa?

A: Muka-tieteellisiä 'teorioita' on monenmoisia. Tiedemiehillä taas on erilaisia asiantuntemukseen pohjaavia aavistuksia ja hypoteesejä maailmankaikkeuden synnystä, aineen perimmäisestä olemuksesta ja sen sellaisesta, mutta ilmastomuutoksen kaltaisista arjen ilmiöistä he ovat yhtä mieltä.

C: Mikä sitten on totta?

A: Hypoteesi hyväksytään teoriaksi vain, mikäli se sopii yhteen mittausten kanssa, ennustaa oikein luonnonilmiöitä, kukaan ei onnistu osoittamaan siinä virheitä eikä se ole ristiriidassa muiden hyväksi havaittujen teorioiden kanssa.

B: "Hyväksi havaitut teoriat" on usein osoitettu vääriksi. Galileo ...

A: Galileo jos kuka toimi kuin tiedemies. Kirkko vastusti häntä, koska oli kivampi uskoa, että ihminen on maailmankaikkeuden keskus ja Kirkko Jumalasta seuraava maailmankaikkeudessa.

Totta silti, että tiede on vain paras tämän hetkinen totuus. Tulevaisuudessa olemme todennäköisesti ja toivottavasti viisaampia

B: Eli siis ensi vuonna tiedemiehet saattavat ilmoittaa, että ilmastonmuutos ei olekaan totta.

A: Ilmastonmuutoksen ennustaminen perustuu pääasiassa moneen, yli sata vuotta tunnettuun luonnonlakiin ja matemaattiseen menetelmään, joita sovelletaan monilla muillakin tieteen ja tekniikan aloilla. Jos ensi vuonna osoittautuu, että ilmastomuutoksen ennakkointiin sovelletut luonnonlait eivät olekaan totta, niin silloin lentokoneetkin lakkaavat olemasta totta.

C: Mutta onhan tieteessä kilpailevia teorioita. Miten niistä valitaan oikea.

A: Uusia outoja ilmiöitä selittämään voidaan aluksi keksiä useampi kilpaileva teoria, mutta ne hyväksytään vain, jos ne antavat havaintojen kanssa yhtäpitäviä tuloksia.

Paras teoria on selkein, yksinkertaisin ja kätevin soveltaa. Sen lisäksi, että hyvä teoria sopii yhteen tehtyjen havaintojen kanssa ja selittää, mistä ilmiöt johtuvat, se myös ennustaa oikein uusia ilmiöitä, joita ei ole vielä havaittu. Huonoja teorioita joudutaan paikkailemaan uusien havaintojen myötä.

B: Ihan vakavasti pitää ottaa huomioon, että tiede voi olla väärässä. Niinhän tiedemiehetkin sanovat.

A: Aina, kun aihetta on, tiede myöntää rajoituksensa nöyrän rehellisesti. Jotkut uskovatkin mieluummin mukatieteeseen, koska mukatieteilijät väittävät olevansa aina oikeassa.

Totta kuitenkin, ettei tiede varmaa totuutta kerro. Riskillä mennään. Vaan perustaako ihmiskunnan tulevaisuus parhaaseen tähänhetkiseen tietoon vai johonkin, minkä jotkut toivovat, luulevat tai uskovat olevan totta tulevaisuudessa?

Oletko miettinyt, miksi sinä tai joku muu toivoo tai luulee jotain tai uskoo vakaasti johonkin todisteita kaipaamatta. Jopa siitä huolimatta, että havainnot osoittavat luulon vääräksi.

Uskallatko muuten lentää?

B: Ilmastovouhottajat saattavat käydä kimppuun, mutta siitä huolimatta uskallan lentää. Tottakai. Uhallakin lennän.

A: Luotat lentokoneisiin. Oletko tarkistanut lentokoneinsinöörien laskelmat ja fysiikan lait, joihin ne perustuvat?

B: Tuo on eri asia.

A: Niinpä. Ei tieteellisesti eri asia, mutta psykologisesti. Ei ole mitään motivaatiota epäillä arkista teknologiaa. Päinvastoin.

B: Miten niin?

A: On kiva matkustella, joten on kiva uskoa, että matkustamisesta ei ole haittaa ja sen on turvallista. Sellaisiin juttuihin uskoo mielellään, mistä saa elantonsa tai minkä varassa oma hyvinvointi ja mukavuus on. Samasta syystä on mukava epäillä – kieltää – ilmastonmuutoksen uhka.

Lähes mahdotonta ihmisen on epäillä tietojaan elämän perusasioista tai myöntää erehtyneensä – myöntää, että olisimme rakentaneet hyvinvointimme

tyhjän päälle. Itsepetos on keskeinen intuitiivinen taito rauhoittaa mieltään.

B: Tutkijatkin ovat alttiita itsepetokselle.

Ilmastotutkijoiden teorioista ja laskelmista on väitetty löytyvän virheitä.

A: Eikä väittäminen lopu, vaikka väitteet ja salaliittoteoriat on osoitettu perättömiksi ja päättömiksi tuhansia kertoja.

Mutta tarkkana tieteilijän on oltava. Tutkimaan tulee helpommin ryhdyttyä juttuja, jotka **tuntuvat** järkeviltä kuin sellaisia, jotka **tuntuvat** hölynpölyltä.

Tieteilijän luonto punnitaan, kun teorit tuottavat hänen intuihionsa vastaisia tuloksia. Teorioiden, laskelmien ja mittausten lisäksi silloin pitää rohjeta tarkistaa myös omaa intuitiotaan.

Tieteellisen ajattelun tärkein sovellusalue onkin terveen järkemme jalostaminen. Tieteellinen ajattelu toisaalta vapauttaa luovuutemme ennakkoluulojemme kahleista ja toisaalta korvaa ylimielisen itsevarmuuden nöyrällä totuuden etsinnällä.

B: Miten tuo liittyy ilmastonmuutokseen? Tai ylipäätään mihinkään tämän maailman juttuun?

Tieteilijät ovat itsekin myöntäneet, että laskelmansa eivät ole tarkkoja. Parhaimmillaan jotain

sinne päin. Mistä senkään maallikko tietää, koska tuloksensa ovat parhaimmillaan.

A: Luonnontieteen perusjuttuja on, ettei mitään voi mitata eikä laskea eksaktisti. Ei tiedeyhteisö sitä yritä pimittää. Päinvastoin, aina arvioidaan ja ilmoitetaan, kuinka tarkan tuloksen voi odottaa olevan.

B: Eli tulokset voivat olla virheellisiä.

A: Luottamusväli on paljon pienempi – siis tulokset paljon tarkempia – kuin luulemalla, uskomalla ja toivomalla saadut tulokset. En nousisi lentokoneeseen, jonka suunnittelijalla ei olisi muuta tietoa aerodynamiikasta eikä lujuusopista kuin luja luottamus siihen, että tieteen teorit ovat vääriä.

B: Koska tiede ei tiedä kaikkea, luotan mieluummin kaikessa omaan järkeeni. Hyvä esimerkki tieteen erehdyksestä: Lääkärit, jotka kantoivat ruumishuoneelta pöpöjä synnytysaliin, koska eivät ymmärtäneet pestä käsiään.

A: Harmi, ettet sattunut oikeaan aikaan ja paikkaan nuhtelemaan heitä.

Aikojen kuluessa tiede on ehtinyt erehtyä miltei kaikessa. Sellaista on tieteen kehitys. Ei tiede kuitenkaan ole erehtynyt läheskään niin usein eikä niin

pahasti kuin tietämättömyyteensä turvin omien toiveidensa mukaisia totuuksia saarnanneet.

Tiede on nimenomaan epäilyä, nöyrää itsekriittistä totuuden etsimistä. Tiede korjaa itseään toisin kuin ylimielinen usko omaan totuuteen.

B: En minä usko ylimielisesti mihinkään, en edes itseäni. Ihmettelen vaan, miksei minun epäilyni kelpaa.

A: Vääräksi voi epäillä mitä vaan, mikä ei tunnu kivalta. Itsepetos – älyllinen epärehellisyys – ja kriittinen ajattelu ovat kaksi eri asiaa. Tieto ei lisäännä, ellei onnistu perustelemaan – ellei edes yritä rehellisesti perustella – miksi on aihetta epäillä virhettä teoriassa. Vielä hienompaa, jos esittää uuden paremman teorian. Siitä tiede ilahtuu.

B: En minä niitä teorioita ja niiden todistamisia ymmärrä. Miten voin perustella ilmastomallinnuksen humpuukiksi, kun en siitä mitään ymmärrä? Ei ole reilua meitä tavallisia pulliaisia kohtaan.

A: Tieteeseen kuuluu, että jokainen voi tarkistaa miten teorioiden oikeellisuus on varmistettu ja jokainen voi halutessaan itsekin kokeilla, toimivatko ne.

Harmi kyllä tieteelliset teoriat ovat monimutkaisia, koska maailmakin on. Siksi tieteilijät ovat käyttäneet paljon aikaa selittääkseen, mistä ilmastonmuutoksessa

on kyse, mutta vaikuttaa siltä, että mikään selitys, mikä haittaa epäilemistä, ei kelpaa tieteen vastustajille.

B: Pitääkö minun uskoa kohtaloni asiantuntijoiden – hullujen tiedemiesten – varaan? Mitä demokratiaa se sellainen on?

A: Sinun kohtalosi saat päättää itse. Kyse on tulevien sukupolvien kohtalosta. Onko oikein ja vastuullista jättää heidän kohtalonsa populististen kansanvillitsijöiden käsiin, vaikka kykenemme systemaattisen tieteellisesti suunnittelemaan parhaat keinot pelastaa maailma heille?

B: En ole mikään populistisi enkä kansanvillitsijä. Elän arkeani fiilisten ja intuition varassa. En analysoi tieteellisesti, joisinko aamiaisella kahvia vai teetä. Puuroa vai myslä. Luotan sisäiseen tietäjääni enemmän kuin järjenvastaisiin 'tieteellisiin väitteisiin'. Isoissakin asioissa. Hyvin menee.

A: Mitä sisäinen tietäjäsi sanoo maailman ilmaston tulevaisuudesta? Millä perusteella?

B: Tuntuu, ettei niin iso systeemi voi muuttua. Tuntuu, ettei sitä voi laskea. Liian monimutkaista. Säätekään ei kyetä ennustamaan kuin muutama päivä.

A: Paikallisten sadekuurojen kaudella ei voi varmaksi ennustaa, sataako pihallesi ensi maanantaina puolilta päivin, mutta voi ennustaa, että meillä talven jälkeen tulee kesä, koska maapallon pohjoispuoli saa kesällä talvea enemmän auringon lämpöä.

Jos laitat kattilan tulelle, yksittäisten kuplien ilmaantumista ja liikkeitä ei voi ennustaa täsmällisesti, mutta veden lämpötila noin keskimäärin on helppo ennakoida suht oikein.

Vesikattilan lämmitystä voi jopa simuloida niin, että vesi kuplii saman näköisesti kuin oikeassa kattilassa. Ainoa mikä ei onnistu, on ennustaa tarkasti yksittäisten kuplien 'todellinen elämänkaari'.

Aloitetaan alusta: Auringon säteily lämmittää Maata, joka vuorostaan säteilee lämpöä avaruuteen. Ilmakehä kaappaa mennen tullen osan lämpösäteilystä, sitä enemmän, mitä enemmän ilmassa on hiilidioksidia, vesihöyryä, metaania ja muita kasvihuonekaasuja ...

B: Mistä tiedät, mitä säteily on ja mitä se tekee? Miten hiilidioksidi ja ne muut liittyy tähän? Miten kasvihuoneet tähän liittyvät? Lasin alla on lämmintä, jos aurinko paistaa, vaan eihän taivaalla ole mitään lasia.

A: No niin, no joo. Periaatteessa kaikki on syytä kyseenalaistaa. Ja kasvihuoneet kun sotkee tähän, tulee yhden sijasta selitettäväksi kaksi ilmiötä.

Säteilyn ja lämmön olemus on mullekin vähän hämää. Sen verran tiedän, että lämpö on molekyylien

ja atomien liikettä – värähtelyä, joka vahvistuu tai heikkenee siitä riippuen, lähettääkö vai vastaanottaako aine lämpösäteilyä. Värähtelytaajuudet ...

Äääh. Olen uskonut, mitä tiedemiehet sanovat. Voit tehdä samoin, tai tarkistaa fysiikan kirjoista, onko tieteen teorioissa mielestäsi järkeä. Ellei, voit julkaista oman teoriasi säteilystä. Keskustellaan siitä sitten.

B: Luin juuri, että auringonsäteilyn muutokset vaikuttavat maapallon lämpötilaan.

A: *“Aurinko syyllinen ja ihmiset syyttömiä ilmastonmuutokseen!”* Kiva ajatus. Auringolle emme mahda mitään. Ei tarvii tehdä mitään.

Mitä arvelet, olisiko kellään tuhansista luonnontieteilijöistä tullut mieleen auringon säteilyn vaikutus? Hajamielinen tiedemies muistaa piirtää auringon säteillä möllöttämään kaikkiin kaaviokuviinsa, mutta unohtaa sen laskelmistaan.

C: Kuulin juuri, ettei tiedetä lämmittääkö vai jäähdyttääkö vesihöyryä ilmastoa. Ilmastotutkijat itse ovat myöntäneet.

A: Se sekä jäähdyttää että lämmittää. Säteily on mallin ohjausmuuttuja, hiilidioksidin tupruttelunkin voi sellaiseksi luokitella, vesihöyry taas on seuraus – lämmityksestä ja muista tekijöistä riippuva mallin sisäinen muuttuja. Merkittävä sellainen. Kun vesistöt

lämpenevät, vettä haihtuu enemmän, lämmin ilma pidättää vesihöyryä kylmää paremmin. Vesihöyry on tehokas kasvihuonekaasu, joten se lämmittää. Toisaalta pilvet heijastavat säteilyä ja vähentävät lämmitystä. Tästä on puhuttu, koska ei ole aivan helppo tehdä mallia, joka kuvaa oikein pilvien muodostumisen.

B: Tuntuu uskomattomalta, että tupruttaisimme niin paljon hiilidioksidia taivaalle, että se mitään vaikuttaisi.

A: Niin tuntuu. Vielä oudommalta tuntuu, että lehmien röyhtäily vaikuttaa ilmastoon.

Emme voi luottaa tuntemuksiimme – intuitioomme, koska ihmisen intuitiolla ei ole evoluution aikana ollut tarvetta kehittyä ilmastomallinnuksessa. Vaikeaa se olisikin: Hiilidioksidi ei haise eikä sumenna näkyvyyttä. Se vaikuttaa ilmastoon niin monen mutkan kautta, ettei syy-yhteyttä tajua ja se vaikuttaa niin hitaasti, että vaikutuksiin ehtii tottua.

Ekosfäärissä erilaisia toisiinsa vaikuttavia ilmiöitä on menossa yhtä aikaa satoja, kukin omalla vauhdillaan. Kaikki vaikuttaa kaikkeen suoraan ja ”mutkan kautta”. Ainoa tapa saada tolkkua kokonaisuuden toiminnasta on kirjoittaa systeemin toimintaa kuvaavat yhtälöt tietokoneohjelmaksi ja antaa tietokoneen laskea, mitä tapahtuu.

B: Tuntuu ihan älyvapaalta luottaa jonkun tietokoneohjelman suoltamiin järjenvastaisiin tuloksiin.

A: En nousisi lentokoneeseen, jonka suunnittelijat kertoisivat, etteivät luota tietokoneisiin vaan tekivät kaikki laskelmat kynällä ja paperilla. Entä jos sanoisivat, etteivät luota fysiikan yhtälöihin vaan suunnittelivat koneen takapuolituntumalla?

Uskoako järkeensä vai luonnonlakeihin?
Simulointien tulokset ovat toisinaan olleet yllättäviä, mutta niille on aina löytynyt järkeenkäypä selitys. On opittu uutta.

B: Minä en ymmärrä moisesta mallinnuksesta mitään. Olen yrittänyt. En luota sellaiseen, mistä en mitään ymmärrä.

A: Harmi, ettei koulussa ole opetettu edes perusteita luonnonilmiöiden mallintamisesta tietokoneella. Mallinnuksen luulisi kiinnostavan jo siksikin, että sitä sovelletaan myös videopeleissä.

B: Eikö tuollainen simulointiohjelma ole hirveän monimutkainen? Tietokoneohjelmissa on aina virheitä? Eihän niillä saa koskaan tehtyä mitä yrittää.

A: Samoja ratkaisualgoritmeja ja niiden osia käytetään paljon monien muidenkin ongelmien ratkaisemisessa, joten ne ovat moneen kertaan testattuja. Ohjelmat laaditaan selkeän systemaattisesti ja ohjelmoijat ovat kokeneita ammattilaisia.

Virheitä on toki tullut. Onneksi useimmat ohjelmointivirheet tuottavat niin hulluja tuloksia, että virheen huomaa heti. Ihminen ei kykene päässään laskemaan, miten ilmasto toimii, mutta huomaa herkästi 'oudot' simulointitulokset. 'Outoja' tuloksia analysoitaessa löydetään ohjelmointivirhe tai opitaan jotain uutta ilmaston käyttäytymisestä. Saattaa käydä ilmi, että ihmisen intuitio pitää outona normaaleja luonnonilmiöitä.

Ohjelmia ovat tehneet monet eri tutkimusryhmät ja niissä on kokeiltu erilaisia menetelmiä. Jos tulokset ovat ihan erilaisia, se on merkki jonkun tekemästä virheestä. Jos taas viisikin eri itsenäisesti toiminutta ryhmää saa samanlaisia tuloksia, se vahvistaa uskoa siihen, että tulokset ovat oikeansuuntaisia.

B: Voiko kaiken ekokehän ... ekosfäärin ... elonkehän ... voiko kaiken ilmastoon vaikuttavan ihan oikeasti kuvata fysiikan laeista johdetuilla yhtälöillä?

A: Emme edes tiedä tarkasti kaikkea ekosfäärin toiminnasta ja jotkut ilmiöt ovat liian monimutkaisia eksaktisti mallinnettaviksi ...

B: Ei kuulosta ihan eksaktilta tieteeltä.

A: Miljoona kertaa eksaktimpaa kuin toiveajatteluun perustuva tarkoitushakuinen luuleminen. Simulointimallit lisäävät ymmärrystä ilmaston

toiminnasta, ne pakottavat kaivamaan esiin tosiasioita ja näyttävät tietomme rajat. Simulointien tulokset on paras tieto, mitä meillä on ilmastomme tulevaisuudesta.

B: Muutokset eivät voi olla ihmisen aiheuttamia.

Maapallon ilmasto on muuttunut moneen kertaan ennen kuin ihminen alkoi siihen vaikuttaa. On ollut lämpimiä kausia ja jääkausia.

A: Mistä tiedät?

B: Itse tiede kaikessa viisaudessaan väittää näin.

A: Luotat tieteen kykyyn määrittää tuhansien ja miljoonien vuosien takainen maapallon lämpötila, mutta epäilet tieteellistä tulosta ihmisen aiheuttamasta ilmaston lämpenemisestä.

Tutkijat ovat malliensa avulla löytäneet luonnollisen selityksen vanhoille ilmastomuutoksille. Tulivuorenpurkaus, muutokset auringon säteilyssä, maan radan heilahtelu, – – Mutta tällä kertaa selitykseksi ei löydy kuin fossiiliset polttoaineet. Samat teoriat, samat mallit ja menetelmät.

Miksi on tärkeä uskotella itselleen, että ihminen ei ole syyllinen ilmastomuutokseen? Eikö itseä uhkaavan onnettomuuden torjuntaan kannata osallistua, ellei itse ole todistetusti ja satavarmasti syyllinen? Hoitakoon vouhottajat homman. Pelastakoon vouhottajat

minutkin. Vai odotatko, että menneisyys tulee pelastamaan meidät?

B: Tarvitseeko ilmastonmuutosta hillitä? Eikö ekosysteemi ole stabiili järjestelmä, joka hakeutuu takaisin tasapainotilaansa, vaikka sitä vähän tönäiseekin. Jos ilmakehään tuprutetaan hiilidioksidia, kasvit lisääntyvät ja kuluttavat sitä enemmän kunnes kaikki on taas ennallaan. Jos maapallo lämpiää, vettä haihtuu enemmän taivaalle ja tulee enemmän pilviä, jotka heijastavat auringonsäteilyä avaruuteen.

A: Ennen on aina palannut. Tosin lämpötila on heilahdellut hurjasti ja merenpinta 'loiskahdellut' kymmeniä metrejä ylös-alas. Ei kuitenkaan ihmislajin elinaikana eikä koskaan muutos ole ollut niin vauhdikasta kuin nyt.

Ihmiskunta kehittää jo sisäsyntyisesti pahoja talous ja muita -kriisejä. Kun finanssilaitokset aiheuttavat pienen talouskuprun, ihmisiä kuolee nälkään. Lisää siihen päälle ilmastonmuutos.

Maapallo voi päätyä muuhunkin kuin nykyiseen tasapainotilaan. Meret voivat haihtua tai jäätyä. Maasta voi tulla kuuman kostea kuin Venuksesta tai kylmäkirkas lumipeitteinen jääpallo.

B: Tuskin vielä ensi vuonna.

A: Meidän vanhojen mummojen elinaikana ilmasto ei ehdi meidän leveysasteillamme muuttua tappavan

radikaalisti, joten ihan sama. Vai kuinka?

DAMISI

Uzome herää kolinaan ja sadatteluun. Joku touhuua lamppu otsallaan hänen makuukatoksessaan.

— Anteeksi, ei ollut tarkoitus herättää, Damisi sanoo ja häikäisee Uzomen otsalampullaan. — Luulin tätä sänkyä vapaaksi.

— Damisi? Uzome mutisee. — Odotin sinun tulevan vasta huomenna. Tai siis olen kaivannut sinua jo muutaman päivän, mutta oletin sinun myöhästyvän vielä ainakin huomisiltaan.

— Anteeksi, että olen myöhässä, Damisi sanoo. Uzomen mielestä huolettoman kuuloisesti. — Edellisyönä en edennyt juuri lainkaan. Testailin uutta automaattiohjausta, joka ei osannut kiertää tarpeeksi kaukaa vastatuulen rintamaa, vaikka se näkyi sääkartoissakin, Damisi selittää ja jatkaa:

— Onneksi minulla oli matkaseurana lapsia, joiden kanssa testailin ideaa satuvideoista ja -peleistä, jotka esittelevät eri näkemyksiä ihmisyyhteisöistä ja ihmisluonnosta. Tuleekohan leirille keitään, jotka olisivat kiinnostuneita kehittämään niitä? Ehkä niistä voisikin

kehittää roolileikkejä. Sellainen voi tietysti karata lasten käsistä, ellei ...

— Jos ne opettavat pitämään lupauksensa ja aikataulunsa, kannatan, Uzome mutisee. — Huomenna on varhainen herätys. Alahan nukkua, mummoseni.

Pääsi lipsahtamaan, Uzome hyrähtää itsekseen.

Aamulla Damisi tönnii Uzomea hereille:

— ”Aikainen herätys”, sanoit viime yönä, kun häiritsin untasi. Muistatko! Tulen mukaasi herättämään leiriohjaajat. Missä he nukkuvat?

— En tiedä, Uzome vastaa ja kääntää kylkeä. — Nyt on nuku-missä-haluat viikko. Ehkä joku on leiriläisille varatussa makuukatoksessa. Ovat yleensä ilmaantuneet aamiaiselle kahdeksaan mennessä. Osa käy ennen sitä aamu-uinnilla. Pulahda lampeen yllätykseksi aamu-ujille, Uzome ehdottaa Damisille.

Osa leiriohjaajista tapaa Damisin lammessa, osa myöhemmin ruohikolla aamiaisella. Uzome seuraa, kuinka Damisi kohtaa nuoret. Miten Damisi osaa jutella nuorten kanssa noin luontevasti? Ihailtavaa. Kadehdittavaa suorastaan. Opinko minäkin Damisin ikään mennessä?

Miksi aina juutun miettimään puheenaihetta? Ajatukseni harhailee siellä täällä ja kun lopulta löydän mielestäni tilanteeseen sopivan repliikin, se on tietysti aivan eri planeetalta kuin mille juttukaverin ajatukset ovat siihen mennessä ehtineet. Juttukaverini eivät osaa kuin vaivaantua

ja livahtaa tilaisuuden tullen juttelemaan muiden kanssa. Vain jos toinen löytää minulle mielenkiintoisen puheenaiheen, pääsen vauhtiin. Silloin saatan puhua liikaakin. Juttukaveri kyllästyy. Ehkä minun pitäisi olla leiriläinen, ei valmentaja.

Aamiaisen jälkeen leiri kokoontuu piiriin tutun mangopuun varjoon.

Damisi esittäytyy, pahoittelee myöhästymistään ja aloittaa aamupalaverin. Aika hätäisesti Uzomen mielestä.

— Haluaisin saada nopeasti käsityksen siitä, miltä leiri on teistä tuntunut tähän mennessä. Kerro mitä sinulla on päällimmäisenä mielessäsi ja anna vuoro seuraavalle. Sen mitä sanot, ei tarvitse mitenkään liittyä siihen, mitä muut ovat sanoneet.

— Hassu tapa keskustella, Looane huudahtaa, mutta nostaa heti kätensä ylös kämmenet ulospäin. Pieni ele, mutta Looanen pienetkin eleet ovat helposti ymmärrettäviä: "Anteeksi" ja "En aio ruveta inttämään."

— Keskustellaan myöhemmin, Damisi sanoo ja nyökkää Ronille: — Voisitko sinä aloittaa?

— Minä olen Roni EcoCitystä. Minun mielestäni emme ole päässeet konkreettisen työn alkuun, vaikka olen parhaani yrittänyt.

— Et ole tyytyväinen, koska ei ole tehty mitään konkreettista. Niinkö? Selvä. Entä sinä? Damisi nyökkää Looanelle.

— Minä olen Looane Tevarulta. Aluksi pelästyin usein, että meille tuli iso riita, mutta muiden mielestä se ei ollutkaan riitelyä. Minulle on sattunut myös muutama hupaisa väärinkäsitys, Looane sanoo vilkaisten Kealaa. — Olen jo vähän poisoppinut tevarulaisesta tavasta reagoida tilanteisiin. Karaistunut.

— Minä olen Keala Pohjoiselta Länsimantereelta. Mukava, kun on lämmintä, vaikka minulla onkin hiki koko ajan. En tiedä, mitä sanoa leirin alkupäivistä. Ovatko ihmiset kaikkialla pohjimmiltaan samanlaisia, vaikka ajattelevatkin vähän eri tavoin?

— Minä olen Thuan EcoCitystä. Keskustelemme on poukkoillut epäjärjestelmällisesti minne milloinkin ja olemme filosofoineet ihan turhia. Meidän pitäisi harjoitella systemaattisia tapoja käsitellä asioita.

— Minä olen Vairea, vaeltaja. Olen ollut tekemisissä monenlaisten ihmisten kanssa ja elänytkin monen eri heimon parissa, mutta silti tämä leirivalmistelu on ollut ihan uudenlainen kokemus. En osaa selittää. Mukavaa ja mielenkiintoista. Joskus on vähän jännittänyt.

— Minä olen My-Linh Yalawasta. Aluksi minua jännitti, kun en tiennyt, mitä toiset minusta ajattelevat, mutta nyt tuntuu aika mukavalta. Täällä on rauhallista. Kaikki ovat ystävällisiä eikä kukaan saa arvaamattomia raivonpuuskia.

Looane katsahtaa hämmästyneenä My-Linhia. Onhan tällä leirillä aika ajoin eritetty epämiellyttävän paljon adrenaliinia.

— Minä olen Jahir rämeeltä, joka tällä hetkellä kelluu jossain Etelämerellä. Minua kiinnostaa, miten

Viikunakeitaalla seurataan kasvillisuuden hyvinvointia ja säädellään sen kasvuolosuhteita.

— Minä olen Nielek rämeeltä, joka tällä hetkellä lilluu ehkä noin tuhannen kilometriä etelään Jahirin rämeestä. Olen täällä, koska Jahirkin on.

— Minä olen Sami ja asun tällä hetkellä EcoCityssä. Minusta on mukava kuvata ja kirjoittaa – dokumentoida luonnonilmiöitä tai ihmisten touhuja ja keksiä omia juttuja.

— Kiitoksia, Damisi nyökkää. — Seuraavaksi ...

— Entä sinun tuntemuksesi? Ja Uzomen? Vairea keskeyttää.

— Niin, kai meidänkin pitäisi jotain sanoa, Uzome myöntää, — mutta minulle ei tule näin yhtäkkiä mieleen mitään mainittavaa.

— Tuo oli tyypillistä Uzomea, Damisi sanoo. — Matkalla minua harmitti, etten ehtinyt rauhassa testailla ilmalaivani järjestelmiä enkä keskittyä mukanani olleiden lasten kanssa satuvideoiden tekemiseen. Nyt harmittaa, etten kiiruhtanut tänne ajoissa.

— Elät spontaanisti, Vairea huomauttaa.

— Spontaani tarkoittaa ”sisäisen tahdon ohjaama” Uzome huomauttaa. — Joistakin ihmisistä ei ole helppo nähdä, elävätkö he spontaanisti oman sisimmän tahtonsa mukaan vai ovatko heittäytyneet ulkoisten herätteiden ja hetken mielihalujen heiteltäväksi. Impulsiivisuus ja spontaanius ovat eri asioita, vaikka saattavat näyttää joskus samalta,

— Joillakin aito sisin tahto on levottomampi ja uteliaampi kuin toisilla, Damisi naurahtaa.

HARJOITUS

Damisi aloittaa iltapalaverin: — Leiriläiset tulevat viikon kuluttua. Huomenna teillä, leiritiimi *Viikunat*, on tilaisuus harjoitella, miten ottaa heidät vastaan.

— Viikunakeitaalla on näytelmäroolipelien harrastajia, jotka ovat lupautuneet näyttelemään leiriläisiä. He ovat jo useana iltana psyykanneet itseään leiriläisiksi, Uzome kertoo.

— Ovatko he aikuisia? Thuan kysyy.

— Moni on. Ettepä opi pitämään leiriläisiä lapsina.

— Liian aikaista pitää harjoitusta, Roni sanoo. — Joutavan jaarittelun takia emme ole vielä saaneet valmiiksi leiriohjelmaa. Meillä ei ole ohjeita harjoitustöistä, ei luentorunkoja, ei mitään valmista.

— Emmekä ole päässeet edes alkuun leiriläisillä teetettävien emotirob-tehtävien suunnittelussa, Thuan lisää.

— Muut ohjaajat vilkuilevat toisiaan. Keala heilauttaa kättään kuin ojentaisi jotain Vairealle. Looane, My-Linh, Jahir ja Nielek nyökkäävät.

— Meillä, jotka osallistuimme Damisin ja Uzomen vetämään tiimivalmennukseen, on melko selkeä ja yhtenäinen käsitys hyvästä leiristä, Vairea sanoo. — Olemme valmiit harjoitukseen.

— Huomisen harjoituksen jälkeen tiedätte paremmin, mitä vielä tarvitsee suunnitella, Damisi sanoo kuin kaikille yhteisesti, mutta katse kohti Ronia ja Thuania.

— Harjoitus voi tuntua rankalta, Uzome varoittaa. — Näytelmäroolipeleissä on lupa ilmaista peittelemättä ihastuksensa, vihastuksensa ja muut tunteensa liikoja miettimättä, miltä se muista tuntuu.

— Toisaalta joku voi vetää niin miellyttämisen haluisen leiriläisen roolia, että kätkee todelliset tuntemuksensa, Damisi lisää. — Tai muusta syystä ei halua paljastaa mitään itsestään. Keitaan väki luonee monenlaisia tyyppejä.

Seuraavana päivänä draamaharjoitus kestää aamusta pitkälle iltapäivään. Lounaskin nautitaan kuin oltaisiin leirillä, mutta sen jälkeen Damisi ja Uzome keskeyttävät harjoituksen hetkeksi:

— Haluaisimme muutamien 'leiriläisten' kertovan, miten heidän ensimmäinen 'leiripäivänsä' on tähän asti sujunut.

— Mikä on sinun päällimmäinen tuntemuksesi, Damisi kysyy tympääntyneen näköiseltä 'leiriläiseltä'.

Vairea tunnistaa 'leiriläisen' hauskaksi mekaanikoksi, joka pari päivää aiemmin esitteli hänelle keitaalla touhuavia

sadonkorjuurobotteja. Onpa nyt leiriläisen roolissaan aivan eri tyyppi kuin arkiroolissaan.

— Olen J. ja ainoa, joka tulee läntis-eteläiseltä mantereelta. Olen vähän pettynyt. Tulin leirille saadakseni uusia kavereita ja voidakseni jutella uusien tyyppien kanssa, mutta melkein heti aluksi minut yritettiin saada kuuntelemaan luentoa robottien ohjelmoinnista. Sanoin inhoavani ohjelmointia ja lähdin pois. Istuskelin pitkään tuolla puun varjossa sähveliäni näppäillen, kunnes lopulta minua tultiin pyytämään toiseen porukkaan.

Nielek kääntyy kuiskaamaan Vairealle: — Minun teki mieli kieltää Thuania höpistemästä emotirobeista, mutta jätin sanomatta. Ajattelin olevani diplomaattinen. Olinkin, mutta väärään suuntaan.

‘Leiriläinen’, jota kukaan ohjaajista ei ole aiemmin tavannut sanoo harmistuneen kuuloisesti: — Olen N. Aamulla kerroin ujosti, että minulla on pikkuisen nälkä. *”Lounasta tulee tarjolle puoli kahdeltatoista”*, minulle vastattiin niin ystävällisesti, etten rohjennut ruveta kättämään erityiskohtelua. Minulla oli ihan oikeasti koko aamupäivän hirveä nälkä. Luulin, että aloitamme harjoituksen aamupalalla enkä syönyt kotona mitään.

Damisi ja Uzome esittivät vielä muutaman kysymyksen ennen kuin käskevät jatkaa toimintaa.

Vairea vinkkaa Looanen sivummalle ja kuiskaa: — Tuo vapautti fiilistä, eikö totta?

— Lounas?

— Lounas ja nuo kysymykset, Vairea kuiskaa. — Nyt tiedämme, että he eivät luule meidän luulevan, että he ovat tyytyväisiä. Ja päinvastoin.

— Ööööh ... Siis? Luulitko minun luulevan jotain? Looane naurahtaa hyväntuulisesti. — No, aamupäivä ei mennyt ihan luontevasti. Kaksi 'leiriläistä' yritti eläytyä sellaisten kaverusten rooliin, jotka yrittävät peittää epävarmuuttaan uhon alle, mutta me olimme niin epävarmoja, etteivät uskaltaneet vetää täysillä.

— Noinko arvelet? ... Niin no, oikeastaan tuo kuulostaa ihan uskottavalta ... Ihmettelinkin, mitä tapahtui.

Enimmän iltapäivää Damisi ja Uzome seuraavat harjoitusta sivusta, mutta muutaman kerran he opastavat 'leiriläisiä' kokeilemaan, miten ohjaajatiimi selviytyy hankalista tai vaikeasti tulkittavista tilanteista:

— Käyttäydy määräilevästi. Se on tapasi jännittää.

— Sinulla on kaikki hyvin. Pidät kokemastasi, mutta vetäydy silti välillä syrjään huoahamaan – Ikään kuin sulattelemaan kaikkea kokemaasi.

— Käperry itseesi, koska sinua jotenkin ahdistaa. Tunnet joutuneesi väärään porukkaan. Pysyttele porukassa, voit kysyttäessä sanoakin jotain, mutta kuin haarniskan silmikon takaa.

— Käyttäydy itsekkäästi. Et ole tottunut ottamaan muita huomioon, koska olet yleensä joutunut puolustamaan etujasi muita itsekkäitä vastaan.

— Sinä olet innokas ja sympaattinen ja puhut melko viisaasti, mutta valtavan paljon. Viet tilaa hiljaisemmilta.

— Yritä miellyttää ohjaajia. Yritä päästä erityiskaveriksi tai yritä saada erityiskiltin maine.

— Ala äiteillä. Ala hoivailla kuin äiti niitä 'leiriläisiä', jotka mielestäsi tarvitsevat apua.

Iltapäivä on jo pitkällä ja tiimi *Viikunat* alkaa näyttää väsyneiltä.

— On tullut ensimmäisen 'leiripäivän' ilta ja aika asettua yöunille, Damisi kuuluttaa. — Hakekaa itsellenne mukavan varjoisa paikka ja asettukaa levolle. Kaverin viereen sopii asettua, jos siltä tuntuu. Kauniita unia.

Uzome laittaa rauhallista musiikkia soimaan puihin ripustetuista kaiuttimista. Jotkut kuiskivat hetken keskenään ennen kuin hiljenevät, useimmat makoilevat rennon näköisinä ja hetken kuluttua muutama nukahtaa oikeasti.

Vartin kuluttua levottomimmat alkavat taas kuiskia keskenään. Muutaman minuutin odoteltuaan Damisi kuuluttaa pehmeällä äänellä:

— No niin. On tullut aamu. — Leppeä toisen 'leiripäivän' aamu. Nouskaapa rauhallisesti ylös, venytelkää hetki ja kokoontukaa tänne mangopuun varjoon.

— Ensimmäiseksi tänä 'aamuna' keskustelemme pienissä ryhmissä, miltä 'eilinen' leirin aloitus tuntui. Tämä on osa roolileikkiämme, eli älkää unohtako roolejanne. Puhukaa rooleista käsin, roolihenkilöinä. Sekoitamme

ryhmät muutaman kerran niin, että pääsette juttelemaan mahdollisimman monen kanssa. Hajautamme ohjaajat eri ryhmiin, mutta välillä te 'leiriläiset' saatte jutella keskenänne ilman ohjaajia.

— Haluan kuulla jokaisen puheenvuoron, Thuan huudahtaa. — En halua, että minulta jää mitään kuulematta.

— Haluat siis, että yksi kerrallaan puhuu ja 58 kuuntelee, Damisi kysyy. — Kun jakaudumme seitsemään ryhmään, ajatustenvaihtoa on seitsemän kertaa niin paljon ja se on laadukkaampaa. Pienessä ryhmässä voi oikeasti keskustella ja keksiä hyviä ajatuksia. Ryhmään voi syntyä tunnelmakin. Monenlaisia tunnelmia.

— Jos ryhmänne saa mielestään kuningasajatuksen, käykää kirjaamassa se tälle ilmoitusseinälle kaikkien nähtäväksi, Uzome sanoo ja viittaa puuhun nojaavaan isoon tauluun.

— Minä ja Damisi kiertelemme kuulostelemassa juttujanne. Älkää antako meidän häiritä.

— Minut otettiin ystävällisesti vastaan. Oli mukava tulla tänne. Minulle tuli seesteisen rauhallinen olo.

— Alku tuntui sekavalta, 'leiriläinen' kertoo Nielekille. — Käynnistelimme tutustumisleikkiä, kun tulit hakemaan kiertokäynnille, joka sekin jätettiin kesken, kun se toinen sinun näköisesi ohi huomautti ohi mennessään, että kolmantena leiripäivänä järjestetään kunnolla suunniteltu kiertokäynti. *"Tutustumiskierros menee hortoiluksi ilman suunnittelua"* ohikulkija sanoi. Minä olisin joka tapauksessa mielelläni kierrellyt vähän, vaikka hortoillut päämäärättömästi.

Vasta, kun Jahir oli maininnut myöhemmäksi suunnitellun kiertokäynnin, Nielek oli oivaltanut, että olisi ollut koomista 'esitellä' keidasta näille 'leiriläisille', joista uusinkin tulokas oli oikeasti ehtinyt työskennellä keitaalla jo vuoden.

— Minulle alettiin luennoida jostain projektiaiheista ennen kuin olin ehtinyt jutella kenenkään kanssa, tutustua kehenkään. Oli tylsää istua hiljaa yksinään ja kuunnella juttua, joka ei kiinnostanut.

— Alku oli aika hiljaista, kun kukaan ei keksinyt mitään sanottavaa eikä ollut mitään tekemistä.

— Minulle järjestettiin heti alussa puuhaa niin paljon, että menin vallan sekaisin.

— Ohjaajat kyselivät niin tiuhaan tahtiin milloin mitäkin, etten ehtinyt saada suunvuoroa. Juuri, kun puheeseen tuli sopiva tauko minun kysyä tai kommentoida jotain, joku teistä ohjaajista esitti uuden kysymyksen.

— Minulla oli nälkä heti alussa. Kun kainosti kyselin ruoka-ajoista, minulle kerrottiin, että ruokaa saa kolmen tunnin päästä. En rohjennut sanoa, että kolmen tunnin kärvistely nälkäisenä tuntuu pitkältä.

— Mainitsit tuosta jo eilen. Siis leikisti 'eilen'.

— Joo. Ja taas minulla on nälkä. Joko kohta saadaan päivällistä?

— Juuri kun ehdin tutustua muutamaa tyyppiä sen verran, että meillä alkoi olla hauskaa, ryhmämme hajotettiin ja tutustuminen piti aloittaa alusta uusien tyyppien kanssa.

— Meillä kolmella oli hauskaa alusta asti. Siksi emme suostuneet hajaantumaaan ryhmiä sekoitettaessa. Ymmärsimme, miksi ryhmiä haluttiin sekoittaa ja halusimme noudattaa sääntöjä, mutta halusimme myös jatkaa yhdessä. Se tuntui tosi hyvältä. Tulimme pikkuisen vihaisiksi sääntöjä ja ohjaajia kohtaan.

— Aggressio on tunnettu tapa ratkaista tuollaisia sisäisiä ristiriitoja.

— Minusta oli kivaa vaihtaa ryhmiä. Ehti tutustua moneen erilaiseen tyyppiin.

Illalla draamaharjoituksen päätyttyä Uzome ja Damisi jututtavat leiriohjaajia: Miltä tuntui? Mitä oppivat? Miltä arvelevat 'leiriläisistä' tuntuneen? Lopuksi he muistuttavat ohjaajia, että huomenna nämä pääsevät 'leiriläisiksi' ja muutama keitaan roolipelaajista esittää leiriohjaajia.

Sänkyyn asetuttuaan Uzome ja Damisi juttelevat pitkään keskenään.

— Oliko tyhmää pyytää leiriohjaajia tiivistämään, mitä oppivat? Uzome kysyy. — Eivät osanneet sanoa mitään konkreettista. Ehkä stressaantuivat?

— Vastasivat jotain kuitenkin. Kuulosti, että harjoitus oli heille melkoinen elämys. Aina sellaisesta oppii. Se, ettei osaa kertoa, mitä on oppinut, ei tarkoita, etteikö olisi oppinut mitään.

— Niin no. En minäkään aina osaa selittää sinulle, miksi joku homma on järkevä hoitaa tietyllä tavalla, Uzome sanoo.

— Kun ole riittävän perusteellisesti selittänyt, mitä haluan ymmärtää – mitä en ymmärrä – olen saanut sinusta irti ymmärrettäviä selityksiä ajatuksillesi, Damisi sanoo.

— No joo, mutta tuolla lailla ahdistellessasi olet aika rasittava.

— Niinpä kai, enkä halunnut ahdistella leiriläisiä, Damisi sanoo. — Ei meidän tarvitse tietää, mitä ja minkä verran porukka tarkkaan ottaen oppi tästä harjoituksesta. Se olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä oman oppimisemme kannalta, mutta ei välttämätöntä.

— Mitä itse opit? Damisi kysyy Uzomelta. — Osaatko selittää, vai pitääkö minun alkaa ahdistella?

— Äähh. Tällaisten draamojen ohjaamista pitää päästä verryttelemään säännöllisesti. Työpari on välttämätön. Jos pääsee vaihtamaan paria, oppii tehokkaammin. Anteeksi. Ihan OK sun kanssa.

Seuraavana aamuna kokeneimmat Viikunakeitaan näytelmäroolipelaajista psyykkaavat itseään leiriohjaajien rooliin sen perusteella, mitä edellisenä päivänä kokivat 'leiriläisinä'.

— Eilen 'leiriläisenä' muutama juttu tuntui ikävältä. Pitäisikö heille antaa tänään samat ikävät kokemukset? Kun joutuisivat itse eilisten virheidensä uhreiksi, oppisivat välttämään niitä.

— Minun mielestäni tästä pitää tehdä heille mukava kokemus. Meidän pitää toimia esimerkkinä. Ihmisiä pitää kohdella aina ystävällisesti. Ei ole sopivaa kohdella heitä ikävästi vain, jotta oppisivat, miltä meistä eilen tuntui.

— Entä eilisen parhaat suoritukset? Pitäisikö niitä tuoda esiin? Pitäisikö meidän toimia samoin kuin leiriohjaajat eilen parhaimmillaan.

— Miksi toistaa sellaista, minkä jo osaavat? Aikaa harjoitella on rajallisesti.

— Ehkeivät heistä kaikki huomanneet, mikä meni hyvin ja mikä huonosti. Lienevätkö edes samaa mieltä?

— Olemmeko mekään kaikesta samaa mieltä?

— Eikö ole selkeintä, että hoidamme ohjaajatiimin tehtävän tässä harjoituksessa niin kuin meidän mielestämme olisi parasta toimia leirillä. Damisi ja Uzome voivat myöhemmin puhua ohjaajien kanssa, jos katsovat tarpeelliseksi osoitella heidän vahvuuksiaan ja heikkouksiaan.

Muut keitaan näytelmäroolipelaajista psyykkaavat itseään monenlaisiksi leiriläisiksi. Tarkoitus on, että Keala, Vairea ja muut ohjaajat erotetaan toisistaan ja he esiintyvät 'leiriläisinä' 'leiriläisten' joukossa.

— Me voisimme olla passiivis-kapinallinen ryhmä.

— Me voisimme innostua kaikista ohjaajien ja toinen toistemme ehdotuksista.

— Meidän ryhmässämme voisi olla monen äärilaidan tyyppjä.

— Me voisimme olla innokkaita väittelemään keskenämme ja ohjaajienkin kanssa.

Illalla harjoituksen jälkeen leiriohjaajat kokoontuvat juttelemaan Damisin ja Uzomen kanssa.

Vaikka ohjaajina toimineet Viikunakeitaan roolipelaajista ovat kertoneet toimineensa niin kuin heidän mielestään leirillä olisi viisainta, ohjaajat kokevat tämän päiväisen roolinäytelmän palautteena eilisestä suorituksestaan ja alkavat pohtia ensimmäisen päivän virheitään ja onnistumisiaan.

Roni harmittelee pitkään, että keitaan väki ei tunnu ymmärtäneen, että ihmisiä voi käsitellä monin eri tavoin. — He tuntuivat koko ajan vihjailevan, että minun eilinen tapani toimia ohjaajana oli huono.

My-Linh sanoo onnellisen näköisenä:

— Keitaan väki osasi luoda mukavan turvallisen ilmapiirin. Tulin kertoneeksi tunteistani todella avoimesti, eikä silti nolota eikä kaduta näin jälkikäteenkään.

— Yleensäkö nolostelut paljastuksiasi? Thuan kysyy. — Miksi?

Damisi reagoi ennen kuin My-Linh on ehtinyt päättään kääntää Thuanin suuntaan:

— Tuollaiset tuntemukset ovat yleensä järkeilyn ulkopuolella. Meidän persoonamme alkaa muovautua heti syntymän jälkeen, ellei jo ennen sitä. Mieleemme muovautuu imeväisiässäkin ehkä imeväisen järkeilyn ohjaamana. Emme tiedä, emme muista mitään niistä ajoista. Imeväisenä imeväisen järkeilyllä syntyneitä ‘vaistoja’ ei ole helppo aikuisen järjellä ymmärtää saati muuttaa.

Looane keskittyy ensimmäisen päivän tapahtumiin ja siihen, miten “uudet leiriläiset” olivat reagoineet ohjaajiin: Mikä näytti hämmentäneen leiriläisiä, mikä ärsyttävän? Mikä sai heidät tyytyväisen näköiseksi? Mikä innosti heitä yhteisiin leikkeihin? Mikä vapautti heidän spontaaniutensa?

Keala empii hetken ja sanoo katse alas luotuna: — Minun oli vaikea rohkaista muutamaa tyyppiä olemaan vapaasti oma itsensä. Heidän tapansa olla oma itsensä tuntui ihan oudolta. Minulle tuli vaivaantunut olo.

Uzome kysyy, haluaisiko Keala kertoa tarkemmin.

— Kai minun pitää puhumista harjoitella.

— Jos joku sanoo jotain, mikä tuntuu sinusta pahalta, ei sovi leirille ohjaajaksi, Damisi sanoo ennen kuin Keala ehtii aloittaa.

— Kiitos. Keala sanoo varovasti nyökäten. — Siinä ryhmässä oli keitaan nuorisoa, noin minun ikäisiäni. He alkoivat keskustella keskinäisestä seurustelustaan. Sellaisestakin, jollaista en edes tiennyt kenenkään harrastavan saati, että minulla olisi ollut mitään kokemukseen pohjautuvaa tai muutakaan viisautta sellaisesta mitään sanoa. Minua nolotti, kun tuntui, että ohjaajana minulla pitäisi olla jotain merkittävää sanottavaa

aiheesta. Nolotti sekin, kun tietämättömyyteni ja kokemattomuuteni paljastui.

— Ja tuo jäi sinua vaivaamaan, Damisi toteaa.

— Eipä jäänytkään. Rohkaistuimme juttelemaan asioista niin, että jopa unohdimme leiridraaman roolit. Kaikkien mielestä meillä oli mukava juttutuokio.

— Mikä oli mielestäsi keskustelun paras anti?

— Sovimme, ettemme kerro, mitä puhuimme. Paras anti oli se, että sovimme tapaavamme uudelleen, kunhan saan lomaa täältä leiriltä.

— Saathan sinä, Uzome sanoo. — Periaatteessa tiedeleirit ovat internaatteja, joissa pyritään luomaan leiriläisten kesken mahdollisimman läheiset ja avoimet välit, niin että rohkenemme keskenämme puhua kaikesta avoimesti. En tiedä, onko tuo hyvä periaate. Varsinkin tällaisella keitaalla voisi olla ihan OK, että seikkailisitte viikonloput omin päin keitaan porukoiden mukana.

Illalla ennen nukkumaan menoa Uzome kysyy Damisilta:

— Oliko harjoitus heille liian rankka? Tuntuivat lannistuneilta.

— Väsyneitä vain olivat kahden päivän rankan harjoituksen jälkeen. Kaikki jaksoivat loppuun asti ja sanoivat oppineensa jotain uutta, Damisi toteaa.

— Niin kai sitten.

— Päivän päätteeksi jaksoivat väsymyksestään huolimatta tehdä vielä luettelon ”käytännön pikkuasioista”, jotka on syytä miettiä valmiiksi etukäteen, Damisi sanoo. — Lannistunut porukka ei olisi sellaiseen ryhtynyt.

— Varsinkaan, kun heillä ei ole yhteistä tahtotilaa siitä, millainen leiristä tehdään.

— Eivätkä he sellaista saavuta.

— Meidän yhteisödynamiikan kurssillemme osallistuneet kykenevät sovittamaan tahtonsa yhteen, mutta välillä tuntuu kuin EcoCityläiset eivät edes osaisi arvostaa yhteistä tahtotilaa.

— Järjestimme hyvän kurssin, mutta ehkä syyt EcoCityläisten käytökseen kuitenkin ovat syvemmällä kuin kurssimme skippaamisessa. Heillä on erilainen arvomaailma. Siihen sopeutumisessa meillä on opettelemista. Tällainen lisäoppi tältä kurssilta.

LEIRILÄISET

Ilmalaivojen aikataulut ja reitit määräytyvät rahdin ja matkustajien määrän mukaan. GaiaOptin logistiikka-algoritmi ajoittaa joskus mantereelta toiselle kaksikin lähtöä vuorokaudessa, joskus voi vierähtää parikin viikkoa ilman lentoa. Tästä huolimatta kaikki viisikymmentä leiriläistä ovat onnistuneet ajoittamaan saapumisensa leiriä edeltävän viikonlopun ajalle. Useimmat ovat joutuneet matkustamaan monen mutkan kautta, jotkut ovat halunneetkin kierrellä maailmaa.

Viikunakeitaalla kiertelee pieniä tulokkaiden ryhmiä ohjaajatiimi *Viikunoiden* opastamina. Heitä istuu tai makoilee puiden varjoissa juttelemassa matkastaan Viikunakeitaalle, kertomassa toisilleen, mitä puuhailevat kotikylissään kaveriensa kanssa, millaista on kenenkin koulussa, – – . Osa – lämpimiltä seuduilta tulleet – jaksavat leikkiä hippaleikkejä. Kaikki näyttävät nauttivan uimisesta.

Ohjaajatiimi järjestee tulokkaiden ryhmiä uudelleen sitä mukaa kun leiriläisiä saapuu lisää. Kaikki jännittävät,

mutta ainakin ohjaajat näyttävät suhtautuvan jännittämiseensä luonnollisesti. Keala laskee leikkiä käsiensä vapinasta, kun huomaa leiriläisten kiinnittävän siihen huomiota.

— Nyt sait ne lopettamaan, yksi leiriläisistä kannustaa arasti.

— Ne voivat tehdä kiusaa vain niin kauan kuin yritän salata niiden oikuttelun, Keala arvelee.

Viikonloppu käytetään toisiin tutustumiseen ja hauskanpitoon. Lisäksi harjoitellaan Viikunakeitaan tapaa laittaa ruokaa, koska leiriläisten on tarkoitus valmistaa itse useimmat ateriansa.

Porukka näyttää pikku hiljaa rentoutuvan, Uzome arvioi.

Viimeiset leiriläiset saapuvat maanantaiaamuna ennen aamiaista. Heidän kanssaan samalla ilmalaivalla tulee iso lähetys ihmisen kokoisia laatikoita, joita Viikunakeitaan työntekijät nostelevat traktorin lavalta pinoon majoituskatoksen pätyyn. Ainakin 29, Jahir laskee. Ellei pitäisi vastaanottaa leiriläisiä, menisin heti kyselemään, mitä niissä on.

Aamiaisen jälkeen ohjaajat kutsuvat leiriläiset keskusaukiolle ison mangopuun varjoon.

— Minua jännittää heidän puolestaan, Uzome kuiskaa Damisille. — Ensimmäisestä virallisesta puheesta isolle joukolle tulee helposti väärällä tavalla virallinen.

— Näin heidän harjoittelevan eilen illalla. Ainakin heillä on oikeansuuntainen ajatus siitä, miten aloittaa leiri, Damisi kuiskaa takaisin.

Leiriläiset istuvat tai makoilevat nurmikolla yhdessä ohjaajien kanssa ison piirin tapaisessa. Vairea vilkaisee kaiuttimia ylhäällä puun haarassa, kopauttaa etusormella mikrofoniaan ja toivottaa leiriläiset tervetulleiksi. Hän valittelee, että juuri paikalle pölähtäneille matkasta väsyneille tilanne on varmaan vielä hämmentävämpi kuin Viikunakeitaalla viikonlopun jo viettäneille.

— Leirin tarkoitus on edistää tieteen ja tekniikan kehittämistä globaalin *Ubuntun* hengessä, Vairea sanoo ja ojentaa mikrofonin Looanelle.

— Emme anna teille tarkkoja ohjeita, mitä teidän pitäisi tehdä, mutta autamme parhaamme mukaan teitä pähkäilemään, miten ottaa ensin irti tästä leiristä ja mitä teidän – tai siis meidän yhdessä – kannattaa tehdä, Looane sanoo ja ojentaa mikrofonin Nielekille.

— Tärkeintä on, että opimme jotain, mikä auttaa meitä yhteistoimin järjestämään itsellemme ja tulevillekin sukupolville mukavan elämän.

Jahir vilkaisee Nielekiä yllättyneenä. Ei Nielek yleensä ole puhunut tulevien sukupolvien mukavasta elämästä. Sitä olemme harmitelleet, että oma elämä kuluu maailmanloppua vastaan taistellessa. Nielek tönäisee Jahiria. Jahir havahtuu nostamaan mikrofonin huulilleen:

— Minunkin mielestäni parasta harjoitusta on yrittää itse keksiä, mikä on hyödyllistä ja mielenkiintoista. Älkää luopuko omista toiveistanne. Älkää arastelko kertoa omia

ajatuksianne, jos yritämme tyrkyttää teille jotain mielestänne älytöntä. Älkää pelätkö ristiriitoja. Globaali *Ubuntu* tarvitsee ihmisiä, jotka osaavat käsitellä ristiriitoja.

Roni ottaa vuorollaan mikrofonin.

— Puheet globaalista *Ubuntusta* ja tulevista sukupolvista ovat minulle liian korkealentoisia ja mielestäni ristiriidat vain hidastavat työntekoa. Riittää, että saatte aikaiseksi jotain konkreettista. Emotirobit noissa laatikoissa tarjoavat sopivan käytännönläheisiä haasteita niille, jotka haluavat saavuttaa konkreettisia tuloksia, Roni sanoo nyökäten kohti laatikoita majoitusparakin päädyssä.

Muut ohjaajat – Thuania lukuunottamatta – vilkaisevat yllättyneinä ensin laatikkopinoa ja sitten toisiaan. Hetken hiljaisuuden jälkeen Nielek tavoittelee mikrofonia Ronin kädestä, mutta ei onnistu ja sanoo sitten lujalla äänellä:

— Minä taas en jaksa innostua puuhastelemaan jotain pelkästään sen takia, että se on konkreettista. Haluan keksiä jotain uutta, tärkeää ja ihmeellistä, tehdä jotain maailman pelastamisen kannalta tärkeää. Yrittää edes. Sellainenkin on täällä sallittua.

— Kuvaannollisesti puhuen teillä on edessänne tyhjä paperi, johon voitte – isolla tai pienellä porukalla – piirtää mitä hyvänsä hienoa haluatte, Vairea julistaa. — Tyypillinen tilanne ihmisen elämässä.

My-Linh vilkaisee mikrofonia Ronin kädessä, kohauttaa olkiaan ja huudahtaa:

— Leirillä pääsette harjoittelemaan, miten toimia erilaisten ihmisten kanssa ja miten suhtautua heidän

erilaisiin näkemyksiinsä ja tapoihinsa.

— Emme filosofoi tämän enempää, vaan päästämme teidät ideoimaan, mitä tehdä, Keala sanoo.

— Pidetään yhdessä huolta siitä, että kaikilla on hauskaa, Looane lisää.

— Vielä muutama käytännön juttu, Vairea huudahtaa. — Koska olemme saaneet etuoikeuden matkustaa fyysisesti yhteen, emme tee tavalliseen sähvelitapaan mitään, minkä fyysinen yhdessäolo sallii tehdä toisin. Sähveleitä käytämme täällä vain, jos emme millään keksi muuta järkevää tapaa hoitaa jotain hommaa, Vairea ilmoittaa.

— Emme esimerkiksi kehittele yhteisiä ideoita sähvelien foorumeilla vaan käytämme tällaisia tauluja.

Vairea ottaa vieressään olevasta kasasta varrellisen taulun ja nostaa sen päänsä päälle:

*Kaverin idea voi näyttää hienolta,
oudolta tai tyhjämpäiväiseltä.
Ihan sama!*

Taulun toisella puolella lukee

*Tutkimme tieteellisen nöyrästi ja iloisen uteliaasti
onko idea oikeasti hyvä, huono vai mitätön*

— Teollisen Kukoistuksen alkuaikoina – ennen e-tablet vallankumousta – ihmiset kanniskelivat kaduilla tällaisia julistaakseen mielipiteitään. Kirjoittakaa näihin ajatuksianne ja tehkää samoin. Voitte vahvistaa viestiänne julistamalla ajatustanne ääneen. Kun huomaatte muilla omanne sukuisia ajatuksia, pysähtykää juttelemaan. Vastakkaisiin tai ihan outoihin ajatuksiinkin on hyvä pysähtyä perehtymään.

— Kun teille kypsyys mielestänne tärkeä yhteinen ajatus, kysymys, toive tai idea, käytkää kirjaamassa se noille isoille tauluille tuon puun varjossa.

— Jos mielenne muuttuu, taulu on näin helppo pyyhkiä puhtaaksi, Jahir näyttää. — Älkää kuitenkaan hylätkö ideoitanne liian hätäisesti. Hyvää ideaa ei erota huonosta ennen kuin siitä kasvattaa riittävän ison.

— Harmi kyllä, isoksi kasvattamastaan ideasta on vaikea luopua, Nielek huomauttaa.

— Lähtekää vaeltelemaan ideoidenne kanssa ja yrittäkää löytää sukulaissieluja, Vairea ohjeistaa. — Katselkaa ja kuunnelkaa muiden viestejä ja liittoutukaa samansuuntaisista aiheista kiinnostuneiden tai mielestänne sympaattisten mielenosoittajien kanssa. Älkää ryhmittäytykö kaveripohjalta vaan sen mukaan, millainen tekeminen teitä kiinnostaa ja keillä on teille jotain opettavaista sanottavaa. Jutelkaa ja jalostakaa ryhmänne viestejä.

— Älkää ylenkatsoko mielestänne ihan outoja ajatuksia esittäviä tyyppejä. Heitä jututtamalla opitte ehkä eniten uutta, Nielek sanoo. — Halaus hulluille ajatuksille auttaa uudet ideat liikkeelle, hän lisää ja tönäisee leikkisästä Ronia.

Ohjaajat istahtavat alas. Leiriläiset ovat hämmennyksissään, mutta rohkeimmat käyvät hakemassa itselleen taulun ja tussin. Osa miettii itsekseen, mitä tauluun kirjaisi, jotkut naureskelevat pienissä porukoissa.

Vartin haparoinnin jälkeen osa leiriläisistä on päässyt työn alkuun.

— Moni näyttää olevan hukassa. Pitäisikö meidän antaa heille lisäohjeita? Vairea pohtii.

— Kuten millaisia? Damisi kysyy. — Hetki hukassa on opettavaista, kunhan ei ehdi turhautua. Antakaa heidän hämmästellä vielä hetki ja lähtekää sitten kiertelemään ja tutkailemaan tunnelmia, mutta älkää ruvetko kädestä pitäen neuvomaan. Antakaa ymmärtää, että huomennakin ehtii päästä alkuun. Tälle päivälle riittää, että menee itseensä tyytyväisenä nukkumaan.

Looane menee saman tien jututtamaan lähintä leiriläisryhmää.

— Meillä on jo otsikko, ryhmä näyttää hilpeänä julistettaan.

— *”Ihmiskunnan olemassaolon kolme tärkeintä kysymystä”*, Looane lukee ääneen.

— Meistä tuntuu, että noiden kolmen kysymyksen keksiminen saattaa venyä huomisen puolelle, ryhmä naureskelee.

— Johan me keksimme kymmenen.

— Oletteko käyneet katsomassa, miettiikö kukaan muu ihmiskunnan olemassaoloa? Looane kysyy.

— Monet mieltivät. Muutama maailmanpelastaja poikkesi jututtamaan meitä. Eivät jääneet.

— Heillä oli ihan eri ajatukset maailman pelastamisesta. Emme ymmärtäneet toisiamme, mutta yritämme huomenna uudelleen.

— Ei teidän tarvitse löytää kolmea tärkeintä kysymystä. Ei haittaa, vaikka keksisitte sata kysymystä, jos joku niistä osoittautuu sopivaksi leirillä pohdittavaksi.

Vähitellen leiriläiset hajaantuvat pienissä ryhmissä aukion ja sitä reunustavan metsän puiden varjoon tai aukiolla olevien katosten suojaan. Osa vaeltelee ympäriinsä pienissä porukoissa. Silloin tällöin joku yksinäinen kipaisee ryhmästä toiseen.

Kaikilla alkaa olla julisteissaan jotain tekstiä. Ryhmiä muodostuu ja hajaantuu, toiset korjailevat tiuhaan julisteidensa tekstejä, toiset pitäytyvät kerran keksimässään. Jotkut tyytyvät yhteen tauluun, joillakin on ympärillään hiekkaan pystytettynä kymmenenkin taulua täynnä tekstiä. Lounasaikaan mennessä monen ison taulun ympärille on vakiintunut isompi joukko leiriläisiä. Isoille tauluille on kirjattu muutama ajatus, mutta isojen taulujen lisäksi ajatuksia on alettu yhdistellä pystyttämällä puun varjoon pienistä tauluista eri aiheisia 'metsiköitä'.

'Taulumetsiköiden' teksteistä alkaa näkyä, mistä leiriläiset ovat kiinnostuneita.

Moni on tullut tälle leirille, koska on kiinnostunut jostain aavikoiden vehreyttämiseen liittyvästä: kasvinjalostuksesta, viljelysten hoidosta, ilmaston säätelystä, keitaiden tekniikasta, – –.

Ronin ympärille on muodostunut kuuden hengen ryhmä emotirobeista kiinnostuneita, mutta Vairea huomaa monen muun kääntyvän pois luettuaan, mitä emotirobeista innostuneet ovat taululleen kirjoittaneet.

— Noita ajatuksia olette tyrkyttäneet meille sähköpostitse jo viikon ajan, kolme emotirobien luota poiskääntynyttä kertoo Vairealle.

— Tyrkyttäneet? Me? Ketkä me? Kuka lähetti sähköpostia?

— ohjaajat.tiedeleiri@Eco.city: *"Tämän vuoden tiedeleiri tarjoaa sinulle ainutlaatuisen tilaisuuden ... "* Sähköpostin perusteella tiedeleiri kuulosti tylsältä, mutta tulin kuitenkin, koska arvelin, että täällä voisi saada uusia kavereita.

— Tuo viesti on joku erehdys. Roskapostia, Vairea sanoo hämmentyneenä.

Yksi isoista tauluista ja sen viereen maahan isketyt pienet taulut ovat täynnä ideoita sähvelipeleistä ja roolipeleistä. Peleistä innostuneiden ryhmään on lyöttäytynyt opettavaisten satuvideoiden tekemisestä innostuneita leiriläisiä. Nuorten keskuudessa näyttää olevan muotia levittää elämänarvojaan roolipelien ja satuvideoiden avulla.

Yhdelle tauluista on alettu hahmotella tulevaisuuden ihannemaailmaa. "Huomenna synopsis ihannemaailmaan sijoittuvasta hempeästä tarinasta!" lukee taulun alalaidassa.

Seuraavana aamuna Uzome pyytää jokaista leiriläistä kertomaan muutamalla lauseella, mitä heidän mielessään liikkuu. Uzome väittää, että aamuhäilyn aikaisen tajunnanvirran jakaminen tiivistää porukkaa.

— Unessani sukeltelin valaiden kanssa. Haluaisin oppia valaiden kieltä, nuorin leirin pojista ilmoittaa. — Kokonainen sivilisaatio uhkaa kuolla maapallolta ja viedä viisautensa mennessään.

— Ehkä se viisaus menetettiin jo isojen valaiden sukupuuton myötä. Ihme, että edes muutama pikkulaji ovat vielä elossa. Jos on.

— Minulla on ikävä papukaijaani, joka kuoli viime viikolla. Se oli tosi viisas ja huumorintajuinen.

— Minulle syntyi kuukausi sitten pikkusisko. Häntä olisi mukava leikittää.

— Isäni on pitkällä matkalla. Eilen hän lähetti kuvia sukelluksesta uponneen saaren pääkaupungin raunioihin. Raunioissa oli uiskennellut kauniita kaloja, mikä oli kuulemma vähän helpottanut ahdistavaa tunnelmaa.

EMOTIROBIT

Roni, Thuan ja joukko leiriläisiä on kokoontunut emotirob-laatikoiden ympärille. Jahir lähtee maleksimaan heitä kohti.

— Moniko teistä on valmis sitoutumaan emotirob-projektiin koko leirin ajaksi? Roni kysyy.

Leiriläisten joukosta kuuluu muutama innostunut kyllä, mutta myös epäileviä ääniä:

— Vaikea luvata, kun en niistä enkä projektistanne mitään tiedä.

— Päivän voisin uhrata niihin tutustumiseen.

— Puolinainen perehtyminen ei johda mihinkään, Thuan sanoo. — Aloittelijalta kestää viikon päästä hommaan sisälle. Vasta sen jälkeen alkaa ymmärtää, kuinka antoisa ja opettavainen projektimme on.

— Kuka rohkenee heittäytyä mukaan? Roni kysyy.

Pienen empimisen jälkeen yksi leiriläinen nostaa kätensä. Sitten toinen. Lopulta löytyy viisi halukasta.

— Viisi rohkeaa. Muille annan huomisaamuun harkinta-aikaa, Roni sanoo. — Sen jälkeen ette enää ehdi kiriä kiinni näitä edelläkävijöitä.

— Parin kilometrin päässä on sivukeidas, Thuan sanoo.
— Kuormatkaa kymmenen emotirob-laatikkoa tuon traktorin peräkärriin ja ajetaan sinne.

Loppujen emotirob-laatikoiden äärelle jääneistä leiriläisistä kolme lähtee maleksimaan muualle, yksi potkaisee lähintä emotirob-laatikkoa, kaksi heistä alkaa tutkia, miten laatikon saisi auki. Loput seisoskelevat epätietoisesti.

— Voitaisiinko alkaa tutkia näitä?

— Ilman muuta. Minä en tosin tiedä niistä mitään, Jahir vastaa.

Heti sivukeitaalle saavuttua Roni määrä mukaansa lähteneet leiriläiset purkamaan emotirobit kuormasta. Sen jälkeen Thuan käskee kaikki kuulemaan Ronin käskynjakoa. Roni on ohjeistanut Thuania, miten pitää projektin johtajuus selkeästi Ronin käsissä.

— Tästä lähtien olette ryhmä robo1. Alkuperäinen suunnitelmani oli jakaa koko leiri ryhmiin robo1 . . . robo7, jotka kilpailevat siitä, mikä ryhmä saisi emotirobit suoriutumaan parhaiten johtoryhmän määräämistä tehtävistä ja vapaavalintaisesta esityksestä. Koska tällä leirillä ei osata kunnolla toteuttaa suunnitelmia, vain kaksi ryhmää työskentelee emotirobien parissa – me ja Jahirin

vetämä ryhmä – robo2, mutta antaahan sekin mahdollisuuden kilpailla.

— Ei minusta näyttänyt siltä, että pääkeitaalle jääneet alkaisivat puuhailla emotirobien kanssa, kuuluu takarivistä.

— Ellei synny mitään kilpailua, leiristä tulee vielä surkeampi kuin osasimme edes pelätä, Thuan huokaa.

— Olen varma, että nähtyään ensimmäiset saavutuksemme muutkin innostuvat osallistumaan kilpaan, Roni vakuuttaa.

— Millä perusteella ..., Thuan aloittaa, mutta Roni viittaa hänet hiljaiseksi.

— Miksi meidän pitäisi kilpailla? yksi leiriläisistä kysyy.
— Minulle tulee kilpailusta mieleen tutkimusretkue, jonka jokainen jäsen raivaa oman polkunsä viidakon halki. Kuusi vierekkäistä polkua.

— Tuo ei millään lailla kuvaa yrittämään innostavaa kilpailua, Roni napauttaa.

— Kilpailu ahdistaa. Ei ole kiva lannistaa kavereita voittamalla heidät.

— Miksi nykyään pitäisi osata kilpailla? Eikö Kapina satoja vuosia sitten ollut viimeinen kilpailun tapainen koitos tässä maailmassa?

— Kilpailu ja sisällissota ovat sentään eri asioita. Tarkoitus on kokemuksen kautta tutustua Teollisen Kukoistuksen kauden kulttuuriin ja siten päästä eroon vääristä ennakkoluuloista, Roni selittää.

— Miksi meidän ryhmällä on teidät johtajina, mutta muut saavat toimia omin päin?

— Ohjaajat kiertelevät seuraamassa muidenkin ryhmien touhuja ja yrittävät auttaa tarvittaessa, vaikkeivät johtaa osaakaan. Tehokkaampaa tietysti olisi, että joka ryhmällä olisi koko ajan oma johtaja, joka osaisi selvästi sanoa, mitä ryhmän pitää tehdä, mutta sitä tämän leirin järjestäjät eivät tajua, Roni sanoo tiukasti.

— Miksi tulimme tänne erilleen muista? Eikö leirin pitänyt olla yhdessä oppimista?

— Eihän kilpailusta tule mitään, ellemme pidä suunnitelmiamme salassa, Thuan sanoo.

— Eikö salailu riko luottamuksen ja hajota yhteisön?

— Kaikkiin näihin hyviin kysymyksiin saatte kokemusperäisen vastauksen, kunhan pysytte koko leirin ajan kyselemättä lojaaleina tälle ryhmälle, Roni sanoo.

— Kuten teille jo etukäteen lähetetyssä sähköpostissa kerrottiin, paras joukkue – siis johtoryhmän mielestä projektisuunnitelman tavoitteet parhaiten täyttävä joukkue – palkitaan, Thuan selittää. — Ensimmäisen kerran tiedeleirin historiassa osallistujia kannustetaan saavuttamaan heille asetetut tavoitteet.

— Vanhoissa saduissa aaseja kannustetaan kepillä ja porkkanalla vetämään laiskan isännän kärryjä.

Roni vilkaisee ryhmää ja toteaa käskävästi: — Tavoitteen saavuttaminen edellyttää lojaaliutta ryhmälle ja sen johtajalle.

Ronin jämäkkyys ei lopeta pulinaa, vaan ryhmästä kuuluu:

— Aaseja?

— Aasit olivat eläimiä, jotka vetivät kärryjä. Ehkä jotkut syrjäiset heimot käyttävät niitä vieläkin.

— Ja puudeleita kannustettiin kekseillä tekemään temppuja: "Istu!" "Anna tassua!" "Pyöri!" Puudelit olivat eläimiä, joita ihmiset pitivät seuranaan.

— Satujen lukeminen ei auta nykymaailmassa, Roni kivahtaa, mutta jatkaa hillitymmin:

— Kannustamisestakin opitte uutta tässä ryhmässä, hän vakuuttaa. — Yritetäänpä löytää vastuullisen positiivinen asenne leirityöhön.

— Miksi Damisi ja Uzome eivät ole puhuneet mitään johtoryhmästä ja kilpailusta?

Roni huokaa syvään. — EcoCityn nimeämä johtoryhmä on säätänyt kilpailun säännöt ja päättää voittajasta, koska antaa palkinnonkin. Kilpailu ei kuulu Damisille eikä Uzomelle. Tuskin edes ymmärtäisivät kilpailun ja kannustamisen merkitystä. Siksi tätä leirin tärkeintä juttua ei ole jätetty heidän vastuulleen.

Roni kerää ryhmän robo1 jäsenet – kaikki viisi – emotirob-laatikoiden ääreen.

— Kaikki emotirob-kilpailun tehtävät on suunniteltu niin, että ne ehtii suorittaa leirin aikana. Niiden

suorittaminen vaatii työtä, mutta ne ovat niin selkeitä, ettette voi eksyä aikaa vievään haahuiluun, Roni selittää.

— Ensimmäinen tehtävä on opettaa emotirobit potkimaan palloa, Thuan lukee suunnitelmasta.

— Eikö emotirobeilla pitänyt tutkia ihmismielen saloja – älyä, tunteita, oppimista ja sen sellaista?

— Koska sinulla on joka asiaan huomautettavaa, mikset tule esiin sieltä toisten selän takaa? Thuan ärähtää ja vilkaisee Ronia.

Roni kurtistaa kulmiaan Thuanilla ja sanoo nopeasti: — Minäpä kerron. Hetken mietittyään Roni alkaa selittää haparoiden: — Ihmisaivoista suurin osa keskittyy liikkeitemme ohjaamiseen ... Loppunäytökseen meidän pitää valmistaa vapaavalintainen esitys ... Siinä voimme esitellä emotirobien älyä ... mutta sujuva liikehdintä tekee vaikutuksen yleisöön.

— Liikunta vaikuttaa ihmisenkin tunteisiin, Thuan lisää ja vilkaisee Ronia: Näyttää hyväksyneen. Aiemmasta ärähdyksestäni Roni ei pitänyt. Parasta, että jätän komentelun Ronille.

robo1:n jäsenille kaikki ei vielääkään ole selvää: — Vaatiihaan pelaaminen älyä ... Uuttakin pitää oppia ... Mutta silti ... Miten käytännössä ...

Roni keskeyttää leiriläisten mutinan: — Loppunäytöksessä ryhmien emotirobit esiintyvät yhtä aikaa isolla nurmikentällä. Niiden siis pitää osata ottaa toisensa huomioon jollain lailla. Ehkä meidän emotirobimme voisivat

ottaa toisten emotirobit hallintaansa, johdettavakseen? Roni aprikoi.

— Pitäisikö kuitenkin varautua siihen, että olemme ainoita, Thuan kuiskaa Ronille.

Roni vetää Thuanin sivummalle: — Meidänkin ryhmämme kaikkoo, jos esität epäilyksiäsi. Ole positiivinen. Äläkä ärähtele porukalle liian tylysti. Johtajan pitää käskää määrätietoisesti, mutta ei kannata olla niin tyly kuin johdettavat ansaitsivat.

Jahirin luo jääneet leiriläiset kantavat ison viikunapuun varjoon emotirob-pakkauksen, avaavat sen ja alkavat koota emotirobia. Päistään pyöristetyn siniharmaan pötkylän sivuille kumpaankin päähän he kiinnittävät teleskooppimaiset jalat. Pötkylän toiseen päähän yläviistoon osoittavaan niveleen he kiinnittävät valkean pallon, sen sivuille teleskooppikädet ja käsien väliin pienen varren päähän he tökkäävät soikean okranvärisen pään. Kasvojen paikalla on kupera näyttöpinta.

— Huvittavan näköinen, Jahir toteaa. — Suunnittelijat eivät näytä kysyneen muotoilijoiden mielipidettä.

— Sillä on tyhjä ilme. Näyttää arkistojen zombie-leffan rekvisiitalta.

— Käännetään virta päälle. Ehkä sen ilme kirkastuu.

He nostavat emotirobin jaloilleen ja käynnistävät sen. Emotirob horjahtaa, mutta hetken haparoituaan löytää tasapainon. Emotirobin pään näyttöpinnalle ilmestyy pilapiirrosmaiset kasvot.

— Sehän irvistelee minulle.

— Minuakin harmittaa aina herätessä. Kättele sitä.

— Kättele itse.

Emotirob alkaa puhua monotonisella äänellä:

– Olen emotirob. Ymmärrän puhetta, joten voit pyytää mitä haluat. Opin lisää, jos seurustelet kanssani. Voitte seurustella kanssani myös tämän avulla.

Emotirob ojentaa kauko-ohjauspäätteen lähimmälle leiriläiselle. Se onkin tarpeen, sillä aluksi emotirob ei ymmärrä puheesta kuin muutaman valmiiksi nauhoitettuun esittelyyn liittyvän avainsanan: 'toista', 'jatka', 'peruuta', 'alkuun', 'kyllä', 'ei'.

— Tunneälykäs robotti mukamas. Tunteilu on tästä touhusta kaukana, kauko-ohjauspäätettä vuorollaan näpelöivä leiriläinen sanoo.

Muutaman tunnin kuluttua he ovat oppineet emotirobin kanssa seurustelun alkeet.

– Olen tarkkaillut teitä – ääntä, kasvoja, liikkeitä. Olen yrittänyt ymmärtää, oletteko tyytyväisiä vai tyytymättömiä minuun. Olen yrittänyt ymmärtää, oletteko iloisia, surullisia, vihaisia tai jotain muuta. Osaan eläytyä tunteisiinne ja matkia tunnetilojanne.

— Katso, Jahir on iloinen, yksi leiriläistä sanoo emotirobille ja osoittaa Jahiria. Näytä meille iloinen ilme.

Emotirob ei osaa tekeytyä Jahirin tavalla iloiseksi, mutta sanan 'iloinen' kuultuaan se sentään kääntää 'suupielet' ylös, heilauttaa kättään ja sanoo:

– Tiedän teidän kaikkien nimet.

— Puhe epäloogista. Ilme persoonaton pilapiirrostopoinen karikatyyri. Etukäteen ohjelmoitu. Ei meiltä opittu.

— Vaikea tuolla naamalla on monimutkaisia tunnetiloja ilmaista.

— Ei tunnetilojen ilmaisemiseen tarvita kovinkaan kummoista naamaa. Ihminen tarkkailee toisen suupieliä – ylös, alas vai viiva.

— Silmäkulmien hymy on myös tärkeä. Sitä ei voi tietoisesti hallita.

Jahir antaa katseensa kiertää leiriläisestä toiseen:

— Yritän suupieliä ja silmäkulmien perusteella arvata, millä mielellä olette, hän antaa selitykseksi.

— Kysy emotirobilta.

— Hyvä ajatus.

Jahir katsoo tiiviisti emotirobiin ja kysyy hitaasti ja selvästi puhuen:

— Millä mielellä arvelet näiden ystäväieni olevan?

Emotirob pysyttelee mykkänä tyhjä ilme 'kasvoillaan'.

— Millä mielellä arvelet porukan olevan?

Ei reagoi toisellakaan yrityksellä.

Emotirob reagoi vasta, kun leiriläiset alkavat väännellä naamansa korostetun voimakkaasti.

— Kun kääntää suupielet tiukasti ylös tai alas, se yrittää matkia. Muuta se ei taida ymmärtää.

— Voin oppia lisää, jos näytätte ilmeen ja kerrotte sitä vastaavan tunnetilan nimen. Minulla on vielä tyhjiä kohtia tiedoissa.

— Tympii. Emotirobien tunne-elämä tympii.

— Katsokaa sitä. Ei ihan huono. Siitä tuli pikkuisen tympiintyneen näköinen.

— Sehän ei ole vielä nähnyt meidän väsyvän ja riitelevän. Ei se ole vielä voinut oppia meitä matkimaan.

— En usko niiden voivankaan oppia mitään.

— Opimme, kun tarkkailemme, miten ihmiset reagoivat toisiinsa ja meihin. Opimme vaikuttamaan ihmisten mielialaan. Voimme auttaa

vakavoittamaan tärkeän keskustelun ilmapiiriä tai rauhoittamaan lastenjuhlia.

– Voimme auttaa teitä hilpeyttämään juhlien tunnelmaa: Voimme soittaa, laulaa, tanssia ja katsoa, mikä innostaa ihmisiä tulemaan mukaan. Voimme jättäytyä ihmisten vietäväksi, kun se näyttää heitä huvittavan ja tunnelman hiipuessaa alkaa taas vietellä ihmisiä uuteen vauhtiin.

— Saattaahan niiden tahaton komiikka huvittaa jäykissä juhlissa. Tuskin nuo oikeasti ymmärtävät mitään ihmisten välisen vuorovaikutuksen syistä ja seurauksista.

– Kuten te, mekin rakennamme kokemustemme perusteella syy-seuraus suhteista mallia siitä, miten meitä ympäröivä maailma toimii. Mallin ja havaintojemme perusteella päättelemme, millaisessa tilanteessa olemme, mitä seuraavaksi voi tapahtua ja miten voimme vaikuttaa tapahtumien kulkuun.

– Olette meitä parempia tekemään johtopäätöksiä monimutkaisten käsitteiden ja niiden välisten suhteiden perusteella, mutta kykenemme käsittelemään havaintotietoja paljon enemmän ja nopeammin kuin ihmiset. Tosin tuttuja teille tärkeitä hahmoja, kuten kasvoja ja niiden ilmeiden vivahteita, onnistutte tunnistamaan meitä herkemmin.

– Meidän työmuistimme on valtavan paljon isompi ja nopeampi kuin teillä ja 'päässälaskutaitomme' on aivan ylivertainen: Kykenemme ratkaisemaan monimutkaisen optimointitehtävän samassa ajassa kuin te laskette – suurin piirtein oikein – yhteen kaksi kolminumeroista lukua.

– Koska epävarmuus ahdistaa ihmistä, ihminen ei myönnä ajatusmalliensa heikkouksia eikä siksi älyä korjata niitä uusien havaintojen mukaisiksi. Meitä ei ahdistaa myöntää tietämättömyyttämme.

– Ihmistä ahdistaa kaikki, mihin hän ei voi vaikuttaa. Siksi ihminen kehitti uskon jopa sadetanssiin. Kuivan kauden venyessä ihmiset tulivat levottomiksi ja hätäisimmät jopa hyppivät pellon laidalla. Kun sateet tulivat – ainahan ne lopulta tulevat – ihminen halusi uskoa tehneensä sateen tanssimalla ja välitti 'viisauden' tulevillekin sukupolville. Koska meillä emotirobeilla ei ole tiedossamme sadetanssin ja sateen välistä vaikutusmekanismia, emme käytä tällaista 'tietoa' päättelyssämme. Emme tiedä, miten sadetta tehdään ja se siitä.

— Tuo kuulosti järkevältä. Ellei oman, niin ainakin kavereiden ajattelua tarkkailemalla huomaa, että ihmisten

tieto maailman menosta on epävarmaa, epätäydellistä ja ristiriitaista ja ihmiset perustavat käsityksensä tapahtumien lainalaisuuksista yksittäistapauksiin, jotka saattavat olla harvinaisia poikkeuksia.

— Mikä hyvänsä kelpaa todisteeksi, kun haluaa uskoa johonkin.

— No joo, mutta tuskin tuo viisaus oli emotirobin oman ajattelun tulosta. Mielteistöstä kopioitu.

— Leiriä valmistellessa me ohjaajatkin olemme tuota toistelleet, Jahir lisää.

— Pitää muuten varoa, ettemme kyllästyä leiriläisiä jankkaamalla jotain suosikkiviisauksiamme. Kertaus ja kyllästyttäminen pitää osata erottaa.

— Eikä tuolla viisaudella pärjää elämässä. Kaikki pysähtyy, jos jäämme odottelemaan täydellistä tietoa kaikesta. Joudumme toisinaan tulemaan toimeen hataran tiedon varassa ja siinä ihmismieli on erityisen hyvä. Pitää uskoa olevansa oikeassa ellei halua lamaantua.

— Hatara tieto kelpaa ihmisille liiankin helposti. Ihmismieli on erityisen hanakka luottamaan ties mistä perittyihin uskomuksiin ja ennakkoluuloihin, mikäli ne tuottavat miellyttävämpiä johtopäätöksiä kuin tarjolla oleva tieteellinen totuus.

— Mitäh? Ymmärtääkö se, mitä puhumme?

— Siltähän tuo kuulosti, mutta ei tuon perusteella kannata liikoja kuvitella niiden ymmärryksestä. Ehkä se

tunnisti puheestasi muutaman sanan ja löysi muististaan jotain niihin sopivaa. Tuurilla tuli ihan järkevä kommentti.

— Huvittaako meitä koota nuo loputkin?

— Johan tuo yksi sai meidät filosofoimaan syvällisiä ihmismielestä. Mitä tapahtuukaan, jos meillä on niitä koko tusina seurassamme.

— Puhut kuin emotirobien esittelyvideo, yksi leiriläisistä naurahtaa.

— Esittelyvideo? Jahir kysyy.

— Monille meistä lähetettiin jo viikko sitten esittelymateriaalia emotirobeista.

— Kuka lähetti?

— Allekirjoituksena oli leiritiimi *Viikunat*. Vaikutti viralliselta.

— Esittelyvideoissa emotirobit olivat paljon fiksumpia kuin tuo tuossa. Puolesta sanasta ne osasivat toteuttaa isäntänsä toiveet.

— Emotirobien lisäksi esitteissä ylistettiin EcoCityn saavutuksia ja hyviä tekoja.

— Juttelen tästä muiden ohjaajien kanssa, Jahir sanoo neuvottoman oloisesti.

— Mitä tehdään. Kootaanko kuitenkin nuo loputkin?

— Kootaan. Ehkä emotirobit ovat tiiminä fiksumpia kuin yksinään.

Kun he naksauttavat kokoamiinsa emotirobeihin virrat päälle, niille ilmestyy kasvot, ne kömpivät jaloilleen ja ikään

kuin verryttelevät hetken, avaavat ääntään ja sanovat sitten yhteen ääneen:

— Olemme yhtä: yksi lauma, yksi äly. Jaamme keskenämme kaiken tietomme ja kaikki havaintomme. Ylläpidämme yhteistä käsitystä tilanteesta, jossa olemme. Ajatusmallimme ja tahtotilamme on yhteinen. Toimimme, kuin yksi hajautettu olio. Nyt, kun olette kytkenyt virran meistä kaikkiin, minulla on kaksitoista silmäparia ja kaksikymmentäneljä kättä ja neljäkymmentäkahdeksan jalkaa.

— Hyvin laskettu.

— Saisiko näistä jalkapallojoukkueen projektin loppunäytökseen? Voisimme pelata niitä vastaan. *”Ihmiset vastaan robotit!”*

— EcoCityn sähköposteissakin ehdoteltiin jalkapalloottelua. Alatko omaksua EcoCityn kilpailuhenkisyttä? Minä en ole koskaan ymmärtänyt, mitä hauskaa kilpailemisessa on, ryhmän puheliain toteaa.

— Ymmärtääkö Tevarulla kukaan muukaan? kuuluu ryhmästä.

— Ai, sinä tulet Tevarulta, Jahir sanoo kilpailemista kritisoineelle. — Olen jo unohtanut, mistä kukin teistä tulee, anteeksi. Häiritseekö sinua, jos kokeilemme, olisiko emotirobeista pelaamaan jalkapalloa?

— Ei tietenkään. Tiedä, vaikka itsekin innostuisin jalkapallosta ja kilpailemisesta.

— Voitamme nuo helposti. Ne ovat jopa minua hitaampia juoksemaan. — Tulen Yalawalta, puhuja lisää huomattuaan Jahirin mielteliään katseen.

— Joo, mutta ne saattavat kyetä niin hyvään yhteispeliin, että voittavat meidät vaikka kävellen. Ehkä ne osaavat laskea pallon liikeradat niin tarkkaan, että syötöt ja laukaukset menevät aina kohdalleen ja ehkä ne osaavat mennä juuri oikeaan paikkaan katkaisemaan meidän syöttömme. Ne kykenevät pitämään työmuistissaan jokaisen pelaajan paikan ja laskemaan sekunnin murto-osassa, mihin kukin niistä ja kukin meistä voi ehtiä lähimpien kymmenen sekunnin aikana. Sen perusteella ne voivat – ainakin teoriassa – suunnitella, minne kenenkin kannattaa mennä ja miten syötellä pallo meidän maaliimme. Rauhassa kävelemällä.

— Ihminenkin osaa mennä oikeaan paikkaan ottamaan palloa, vaikkei kykenekään fysiikan lakien mukaan laskemaan, minne pallo lentää. Sen oppii arvioimaan, kun pelaa tarpeeksi.

— Totta. Ja voimme oppia harhauttamaan niitä. Konejoukkue osaa laskea tarkkaan ja nopeasti, miten sen kannattaa pelata, mutta olen varma, että se pelaa konemaisen yksinkertaisella taktiikalla. Muutama yllättävä tempu saattaa hämmentää koneen pysähdyksiin.

— Tai sitten ne on erityisesti opetettu tunnistamaan ja ennakoimaan vastapuolen jekkuja.

— Kävelemällä ei matsia voiteta, vaikka koneälyä olisi miten paljon käytettävissä.

— Saavatko ne potkaista myös takajaloillaan?

— Kuusiraajaisen maalivahdin ohi voi olla vaikea saada palloa.

— Ennen kuin spekuloidaan lisää, kokeillaan, osaavatko ne edes potkia palloa.

He saivat emotirobit yrittämään pallon potkaisemista, mutta osoittautui, että niiltä puuttuu edellytykset oppia ennakoimaan pallon lentorata. Ne eivät osaa potkaista palloa haluttuun suuntaan eivätkä osaa arvioida, minne pallo on lentämässä.

— Innostuimme luulemaan niistä liikoja.

— Meille lähetetyt esitteet johtivat harhaan. Täysin epäonnistuneita. Kuka tollo lie moiset esitteet tehnyt?

— Jos emotirobeista haluaisi jalkapalloilijoita, niiden perusohjelmistoa pitäisi täydentää kyvyllä ratkoa dynamiikan ongelmia. Sen jälkeen pitäisi vielä kehittää algoritmi suunnittelemaan, miten syötellä pallo vastustajan maaliin.

— Voisivat olla matemaattisesti mielenkiintoisia tehtäviä, mutta kuka tarvitsee jalkapalloa pelaavia robotteja?

— Ei kukaan. Unohdetaan jalkapallo.

— Mitä muuta niillä voisi tehdä?

— Laumalla emotirobeja voisi ehkä havainnollistaa, miten synnynnäiset ominaisuudet ja elinympäristö vaikuttavat siihen, millaisia yhteisöjä älykkäät oliot muodostavat selviytyäkseen.

— Selviytyäkseen mistä?

— Miten niin mistä? Elämähän on selviytymistä.

— Ruoka on perustarve eläimillä. Ohjelmoidaan emotirobit voimaan huonosti, elleivät ne ole keränneet näytösareenalta varastoon riittävästi tietynlaisia kiviä.

— Näytösareenalta? Jahir kysyy.

— EcoCityn lähettämän ehdotuksen mukaan meidän pitää leirin lopuksi laittaa emotirobit temppuilemaan näytösareenalle. Show laitetaan webiin koko maailman nähtäväksi.

— Vai niin. Mietitään illalla, haluammeko tehdä näillä jotain noin suurisuuntaista, Jahir sanoo.

— Ronin puheista ymmärsin, että se kuuluu leiriohjelmaan.

— Te saatte päättää, mitä leiriohjelmaan kuuluu, Jahir sanoo. — Käytetään tämä päivä emotirobeihin tutustumiseen ja päätetään aamulla, haluammeko jatkaa näiden parissa vai tehdä jotain muuta.

— Entä kun kiviä on varastossa tarpeeksi?

— Kiviä? Varastossa?

— Niin. Jos kuitenkin innostumme touhuamaan emotirobien kanssa ja laitamme ne keräämään näytösareenalta kiviä 'ruoakseen', mitä tapahtuu, kun kivet loppuvat areenalta?

— Kivien tilalle voisimme käyttää pieniä palloja, jotka 'pilaantuisivat' keräilijöiden varastossa. Niiden väri voisi muuttua vähitellen terveellisen punakeltaisesta

pilaantuneen ruskeaksi. Terveydelle vaaralliset pilaantuneet pitäisi viedä takaisin areenalle, missä auringonvalo kypsyttäisi ne takaisin terveellisen punakeltaiseksi ravinnoksi.

— Kiviä – tai palloja – voisi olla riittävästi kaikille, mutta alkeellisina olioina emotirobit eivät pääsisi yhteisymmärrykseen niiden jakamisesta vaan taistelisivat. Ne murisisivat ja kopauttelisivat toisiaan. Jos olio A saisi oliolta B kopauksen päähänsä, A:n mieleen syntyisi hylkimisvoima – siis pelko, joka tekee sille vastenmieliseksi olla lähellä B:tä. Hylkimisvoima voisi hitaasti unohtua.

— Esitteissä ehdotettiin, että emotirobeilla voi kokeilla, miten erilaiset temperamentit vaikuttavat emotirobien käytökseen. Ovatko hanakkuus lyödä ja lyönnin pelko temperamentteja?

— Ehkä ne voisivat myös oppia varjelemaan päätään ja jopa uhkailemaan liian lähelle tulevia.

— Uhoaminenkin kuulostaa temperamentiltä. Miten niihin voi ohjelmoida temperamentteja? Uhoa ja sen sellaista.

— Tuskin mitenkään.

— Uhoa ja uhkailua! Onpa teillä aggressiivinen mielikuvitus.

— Ei tuohon mielikuvitusta tarvittu. Olen viime aikoina perehtynyt muinaisten kulttuurien elämään ja tapoihin.

— Eihän Teollisen Kukoistuksen Kaudella riideltä.

— Kulttuureja oli jo tuhansia vuosia ennen Teollista Kukoistusta. Ei yhtä korkeasti sivistyneitä, mutta oli Egypti,

Kiina, Kreikka, Rooma, Inkavaltio, Mayat, --

— Niinkö? Minä en tiedä Teollista Kukoistusta vanhemmista ajoista mitään. Onko niin vanhoista ajoista mitään opittavaa?

— Eikö leirin tarkoitus ole edistää aivan muita asioita kuin muinaisten kulttuurien heikkouksia?

— Tulemmeko tutkineeksi ihmismielen saloja, jos ohjelmoimme oliomme taistelemaan ruoasta ja reagoimaan päähän osuneisiin kopauksiin?

— Eivätkö ihmisen vaistot ole tuon tapaisia tilannekohtaisia toimintasääntöjä? Kun ei ehdi, jaksa tai viitsi järkeillä, tekee mitä vaistot käskevät.

— Minusta tuntuu, että mikään kaikkietävä superäly ei ole ladannut ihmisen päähän tuon tapaisia vaistoja – ohjelmoinut valmiita toimintasääntöjä eri tilanteita varten. Ei tuolla lailla tule ihmismieltä tutkittua. Jos ihmisen mielessä on tuollaisia yksinkertaisia sääntöjä, olennaista on tutkia, mistä ja miten sellaisia on sinne syntynyt.

— Eikö olisi mielenkiintoisempaa ja hyödyllisempää keksiä ja kokeilla, mitä hyötyä emotirobeista voisi olla tulevaisuudessa? Kehitellä utopistinen visio tulevaisuuden emotirob-yhteiskunnasta.

— Tulevaisuuteen pitäisi katsoa eikä menneisyyteen, mutta en minä ainakaan keksi, mikä tulevaisuudessa voisi olla jotenkin ihan eri tavalla kuin nykyään. Varsinkaan mielikuvitukseni ei väänny näkemään tulevaisuutta utopiana.

— Tulevaisuus on meidän, mutten osaa hahmottaa, millainen se voisi olla. Onko se tätä samaa? Sähvelien tiedonsiirto saadaan vähän nopeammaksi, ehkä onnistumme pitämään tällaisia keitaita hengissä.

— Tulevaisuus näyttää ankealta. Ehkä siksi sitä ei jaksa miettiä.

— Siis unohdetaan tulevaisuus. Tulevaisuuden onnistuu unohtamaan, jos keskittyy puuhaamaan jotain tarpeeksi mielenkiintoista.

Jahir nostaa kättään ja avaa suunsa, mutta ei sanokaan mitään. Yhtenä leirin ohjaajista minun pitäisi luoda leiriläisiin uskoa tulevaisuuteen ja innostaa heitä suunnittelemaan maailmalle parempaa tulevaisuutta. Mutta ensin pitäisi itse ...

— Leiriharjoituksena voisimme kehittää olioita, jotka erilaisilla hyvän tahdon eleillä vahvistavat keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnettaan ja kykyään empatiaan. Ehkä voisi kokeilla, saako niihin temperamentin ja vaistot, joka saa ne toimimaan *Ubuntun* hengessä.

— Mitä kiltimmän ja avuliaamman maineessa olisi, sitä varmemmin saisi itse apua – esimerkiksi ruokaa – sitä tarvitessaan. Ahne ja itsekäs olio ei herättäisi yhtä lailla auttajien empatiaa vaan ehkä peräti hyljeksintää.

— Miksi ei herättäisi empatiaa? Eivätkö aidossa yhteisöllisessä utopiassa kaikki kehity hyviksi?

— Niin. Olisihan se makaaberia, jos utopia syntyisi niin, että pahat tyypit karsiutuisivat kuolemalla nälkään siksi, että hyvät eivät haluaisi auttaa heitä.

— Oliot voisivat olla erilaisia ominaisuuksiltaan; toiset vähän toisia tyhmempiä ja heikompia. Joko syntymästä asti tai ravinnonsaannin mukaan. Olisi mielenkiintoista kokeilla, mitä vaikuttaisi yksi 'huippuyksilö' 'tavisten' joukossa.

— Syntymästä asti?

— Eikö niiden pitäisi antaa syntyä ja kuolla?

— Ohjelmoidaan nuo ominaisuudet emotirobeihin ja katsotaan mitä alkaa tapahtua, Jahir intoutuu.

— Niitä on hankala ohjelmoida eikä niitä ole riittävän montaa laumailmiöiden tutkimiseen.

— Hitto. Ehdin jo innostua.

— Unohdetaan emotirobit. Saamme helpommalla näyttävämmän demonstraation luomalla virtuaaliolioita virtuaalimaailmaan. Kunnon maisemat, aidon inhimilliset eleet ja ilmeet, nälkäiset näyttämään nälkäisiltä, hyvinvoivat hyvinvoivilta, – –.

— Virtuaalimaailma virtuaaliolioineen olisi mielenkiintoinen vasta, jos oliot kykenisivät oppimaan, miten selviytyä uusissa oudoissa olosuhteissa. Omin avuin kehittyvä virtuaaliyhteisö uusia maailmoja valloittamassa olisi ihan huippua.

— Sellaiseen ei taida mikään keinoäly riittää.

— Kannattaa tarkistaa, mihin nykyajan keinoäly kykenee, Jahir sanoo. — Mielteistö ainakin tuntuu osaavan kehittää ajatteluaan.

— Luonnontieteitä tuntemattomat – ja ehkä luonnontieteitä tuntevatkin – tulkitsevat arjen fysikaalisia

ilmiöitä sängen alkeellisen fysiikan käsityksen mukaan. Samalla lailla tulkitaan ihmisyhteisöjen toimintaa alkeellisen ihmiskäsityksen mukaan. Ehkä keinoälykkäät virtuaalioliot voisi ohjelmoida käyttäytymään tuollaisen alkeellisen ihmiskäsityksen mukaan ja katsoa, miten älykästä niiden yhteispeli olisi.

— Mitä tarkoitat alkeellisella ihmiskäsityksellä?

— Jotain yksinkertaista ajatusta, että ihminen on pääasiassa palkintoihin ja rangaistuksiin reagoiva laiska olio, että oppiminen on tiedon varastointia, että

— Ajatteleeko joku noin?

— En tiedä. Saattaa joku ajatella. Ennen ehkä ajateltiin. Vaikea ohjelmoida mitään todellisempaa.

— Joka tapauksessa meillä on yllin kyllin ideoita, mitä voisimme tehdä.

— Ideoita on ja intoakin vielä, vaan pitkällekö innostuksemme kantaa? Riittääkö motivaatiomme puurtaa homma valmiiksi?

— Sen näkee sitten. Kannattaa aloittaa niin kauan kuin intoa riittää. Tekemällä oppii aina jotain, vaikkei valmista tulisikaan.

— Käykää katsomassa, mitä muut ovat ideoineet, Jahir ehdottaa. — Ehkä saatte innostuneita lisävoimia. Kuka jää päivystämään taululenne siltä varalta, että joku tulee kyselemään emotirob-ideoistamme? No, minä jään.

Vairea katselee puiden ja pensaiden varjossa työskenteleviä leiriläisiä: — Enkö antanut tarpeeksi selviä ohjeita siitä, miten halusin ryhmien jakaantuvan tutustumaan toistensa ideoihin? Moni on juuttunut paikalleen omaan pikku ryhmäänsä, vaikka kaikkien olisi hyvä käydä tutustumassa muiden ideoihin.

— Ohjeesi oli selkeä ja perustelit sen hyvin, mutta jotkut näyttävät haluavan muuta kuin mitä arvelit heille parhaaksi, Damisi sanoo Vairealle. — Tai no, muutamat näyttävät unohtuneen höpöttelemään joutavia. — Miltä tuntuisi ottaa mikrofoni käteen ja pyytää kaikkia miettimään, ovatko mielestään riittävästi hakeneet muilta oppia ja ideoita ja auttaneet muita kehittämään ajatuksiaan?

— Porukka on hajallaan ties missä. Mikki ei kuulu kaikille. Jaan sähveleihin. Kaikilla näyttää olevan sähvelinsä mukanaan, vaikka sanoimme, ettei niitä käytetä.

Aurinko on laskenut ja ohjaajat ovat kokoontuneet pieneen katokseen niityn ja metsän rajaan. Päivällisestä vastanneet leiriläiset kolistella tiskaavat astioita keittiökatoksessa.

— Missä Roni ja Thuan ovat? Vairea kysyy. — Mehän sovimme iltapalaverin kahdeksaksi.

— Jäivät ryhmänsä kanssa virittelemään emotirobeja, Sami vastaa. — Käskivät minun edustaa EcoCityä.

— Emmekö kaikki edustakaan yhtä ja samaa maailmaa? Nielek kysyy.

— Aamupäivällä minusta näytti, että leiri jakaantuu moneen eri maailmaan, Looane sanoo palaverin päästyä alkuun. — Tevarullakin saatamme keskittyä työhön pienessä ryhmässä, mutta emme eristäydy moneksi tunniksi muista. No, alkoivat nämäkin iltapäivällä kierrellä juttelemassa muiden ryhmien kanssa. Oppimassa.

— Minun sisäinen vaistoni taas paheksui toimettona paikasta toiseen maleksijoita, Keala sanoo. — Jouduin pidättelemään itseäni, etten sekaantunut heidän työhönsä ja käskenyt heitä asettumaan paikalleen tekemään hommia.

— Kaikki olivat niin innostuneita, että syömisen tärkeydestä piti muistuttaa moneen kertaan, Vaireaa sanoo.

— Ne kolme aina nälkäistä löysivät ruuan ääreen muistuttamattakin.

— Minulle tuli oikein mukava olo, kun kiertelin kuulostelemassa leiriläisten juttuja. Kaikki näyttivät olevan hyvällä tuulella, My-Linh sanoo.

— Ja taisivat keksiä leirille järkevämpää ja innostavampaa tekemistä kuin me olisimme koskaan keksineet, Nielek lisää.

— Emotirob-ryhmämme keksi kaikenlaista älykkäille olioille sopivaa puuhaa, Jahir sanoo. — Innostuimme ideoistamme, mutta toteutuksen suunnittelusta ei tullut mitään. Jokin emotirobeissa sammutti innostuksen. Tuli vastentahtoinen olo. Vasta kun päätimme luopua emotirobeista, helpotti.

— Milloin, missä tilanteessa vastentahtoisuus tuli esiin? Miksi kuitenkin jaksoit olla koko päivän emotirob-ryhmässä?

— Osin uteliaisuudesta, osin velvollisuudentunnosta. Alun erimielisyydet taisivat saada minut toivomaan emotirob-hankkeen epäonnistumista ja kai siksi minulla oli huono omatunto. Osa leiriläisistä oli kiinnostunut emotirobeista, mutta vieroksui Ronin tyyliä, joten tunsin velvollisuudekseni tukea heitä omaehtoisen emotirob-työn alkuun.

Vairea näyttää kuin aikoisi kysyä jotain, mutta Damisi viittaa häntä odottamaan. Hetken mietittyään Jahir jatkaa:

— Eivät emotirobotit ole ihan tyhmiä, mutta en innostunut niistä niin kuin jännistä jutuista yleensä. Kun joku keksii jotain mielenkiintoista, tuntuu mukavalta mennä mukaan, mutta emotirobotit eivät tunnu sillä tavalla yhteiseltä jutulta. Yleensä ihmiset mielellään jakavat innostuksensa ja ideansa ja ottavat mukaan porukkaan, mutta emotirob touhussa tuntee itsensä jotenkin ulkopuoliseksi apulaiseksi.

— Tuntuu, että voisin ja minun pitäisi tehdä jotain EcoCityn emotirob-hankkeen hyväksi, ettei heidän tarvitsisi yksin ahertaa, mutta toisaalta tunnen itseni jotenkin sellaiseksi ulkopuoliseksi, jonka ei toivota sekaantuvan hankkeeseen.

— EcoCity on saanut paljon aikaiseksi emotirob-hankkeessa, Nielek huomauttaa.

— EcoCity kehuu tehneensä paljon, Sami huomauttaa varovasti.

— Niin muuten. Miksi EcoCity, EcoCity, EcoCity?
Muuallakin tehdään kaikenlaista, mutta saavutukset tarjotaan yhteiseen käyttöön siitä sen kummempaa numeroa tekemättä, Jahir sanoo.

— Ja kiinnostuneiden on niin luonteva mennä mukaan, ettei kellekään tule edes mieleen pähkäillä pitääkö tai sopiiko tai kenen idea tämä on, kuka omistaa idean ja kenen ehdoilla sitä kehitetään, Vairea lisää.

— *Ubuntun* hengessä kaikkea yhteistä rakennetaan kuin muurahaiskekoa – jokainen laittaa neulasensa edellisten päälle, tekemättä siitä sen kummempaa numeroa, Looane sanoo. — Ajatelkaa, jos jokainen muurahainen haluaisi nimensä neulasiin, jotka on kantanut keloon.

— Paljolta byrokratialta säästytään, kun ei tarvitse pitää kirjaa siitä, kelle muurahaisista kuuluu kunnia minkäkin neulasen raahaamisesta ylös, Vairea naurahtaa.

— Nyt kun sanoitte noin, alan aavistella, miksi EcoCityn toiminta tuntuu jotenkin oudolta, Jahir pohtii. — Looane, Tevarullahan kaikki tehdään yhdessä. Tuntuuko sinusta EcoCityn toiminta kummalliselta?

— Tuntuu, mutta niin tuntuu moni teidän muidenkin mielestä normaali touhu, Looane vastaa ensin, mutta lisää hetken mietittyään:

— Olen tottunut luottamaan, että kaikki sovittavat omat toiveensa muiden toiveisiin ja toimivat yhdessä niin, että yhteinen hyvä toteutuu. Jos ihmiset alkavat olla varuillaan – lakkaavat luottamasta toisiinsa, *Ubuntu* lakkaa toimimasta.

— *Ubuntumainen* sinisilmäisyys ei taida ihan toimia tällä leirillä, My-Linh arvelee.

— Mitä kerromme Ronille ja Thuanille tästä kokouksesta? Vairea kysyy.

— Emme mitään. Mikseivät ole täällä, Jahir sanoo.

— Salaisimme ajatuksemme. Se ei ole *Ubuntun* mukaista, Looane sanoo. — Minulla ei ole vaikeuksia olla eri mieltä muiden kanssa, mutta salailua en hyväksy. Saan tyydytystä avoimuudesta ja yhteisymmärryksen rakentamisesta ... Luullakseni ... En oikeastaan ole koskaan miettinyt asiaa ... Entä jos en pyrkisikään yhteisymmärrykseen, en välittäisikään jonkun toiveista, salaisin jotain joltakulta ... Olisin paha ... Paha ja vapaa ... Ehkä sitäkin pitää kokeilla, oppimismielessä.

— Paha? Vapaa? Ihan outoa. En ymmärrä pähkäilyäsi, My-Linh sanoo ystävällisesti hymyillen.

— Minulla on vaisto, jonka mukaan yhdessä vatvominen on ainoa oikea tapa toimia. Tuntuu pahalta toimia mitenkään muuten. Tällä leirillä on joskus tuntunut, että avoimuus ei toimi. Tuntuu hyvältä vapauttaa itsensä tuon vaiston määräyksistä. Antaa itselleen lupa ajatella, että joidenkin seurassa tuon vaiston ohjeilla ei pärjää.

TOINEN LEIRIPÄIVÄ

Leirin aamiainen nautitaan keittiökatoksen pyöreiden pöytien ympärillä. Seitsemän hengen pyöreässä pöydässä kaikki halukkaat vielä saavat suunvuoron, mutta väkeä on kuitenkin sen verran, ettei pulina kuole vaikka muutamat olisivat vähän vaisummalla tuulella, on Vairea selittänyt haluamaansa järjestelyä.

Roni, Thuan ja kolme leiriläistä puuttuvat aamiaiselta.

— He nukkuivat sivukeitaalla, yksi eilen Ronin ryhmässä olleista vastaa Vairean hämmästeltyä poissaoloa. — Minäkin lähden kohta sinne, mutta halusin nukkua ja nauttia aamiaisen yhdessä muiden kanssa.

— Oletteko tyytyväisiä siellä sivukeitaalla erillään muista?

— Tiedämme illalla paremmin.

— Voisitko yrittää houkutella muutkin sieltä sivukeitaalta tänne illaksi?

Aamiaisen jälkeen leiriläiset alkavat hakeutua edellisenä päivänä aloitettujen projektien äärelle. Jotkut näyttävät

tietävän heti mitä haluavat, toiset kiertelevät pidempään ryhmästä toiseen ja ideataululta toiselle.

Puolivälissä aamupäivää Viikunakeitaan työntekijöitä tulee tutustumaan leiriläisten projekteihin. Viljelysten hoidosta kiinnostunut leiriläisten ryhmä tulee kysymään Uzomelta ja Damisilta, sopiiko heidän lähteä tutustumaan keitaan kasvitutkijoiden työhön.

— Tietysti, mutta illaksi ja yöksi olisi mukava saada kaikki yhteen, Damisi vastaa.

Ohjaajat kiertelevät ryhmästä toiseen juttelemassa ja kuulostelemassa tunnelmia. He kyselevät, mitä ryhmä tekee, miksi he ovat innostuneet juuri siitä ja miten ryhmän työ sujuu. He ehdottavat, että ryhmät kirjoittaisivat muistiin hienoimmat oivalluksensa ja kertoisivat niistä muille iltapalaverissa.

— Entä, jos emme ehdi saada mitään valmiiksi iltaan mennessä?

— Keskenäiset ajatukset ovat usein mielenkiintoisempia. Siitäkin voitte kertoa, miten työhönne on sujunut tai ei ole sujunut.

Jahirin mielestä hänen kanssaan eilen emotirobeihin tutustuneiden leiriläisten olisi hyvä saada joku ohjaaja tuekseen koko päiväksi. Toiset ohjaajat eivät vakuutu moisen poikkeusjärjestelyn tarpeellisuudesta.

— Oppivat enemmän porukalla tekemisestä, kun saavat puuhailla välillä keskenään.

— Ja saavat monipuolisempaa ohjausta, jos käymme vuorotellen tai useampi yhdessä heitä opastamassa.

— Leiriläiset tuntuvat hämmästelevän, onko hyvä vai huono olla kiinnostunut emotirobeista, Jahir sanoo. — Ohjaajan läsnäolo olisi hyväksymisen merkki.

— Minua emotirobit kiinnostavat, joten voisin mennä Jahirin tilalle, Nielek sanoo.

— Saisivat toisenlaista ohjausta, Jahir lisää.

— Ei kuulosta ihan huonolta, vaikka tuskin he erottavat Nielekiä Jahirista.

Jahirin kanssa eilen emotirobeja hämmästelleistä kuudesta leiriläisestä on jäljellä neljä ja Nielekin vanavedessä mukaan tulee kaksi uutta.

He harjoittelevat emotirobien kanssa touhuamista. Emotirobit osaavat kävellä. Ne osaavat seurata. He kokeilevat, voisiko emotirobeja käyttää johonkin hyödylliseen. Ne osaavat nostella ja kantaa tavaroita, mutta aluksi heidän on vaikea saada niitä ymmärtämään, mitä pitää kantaa ja minne. Lopulta ne oppivat tekemään pinoja laatikoista, joissa ne tuotiin keitaalle. Pieniä hataria pinoja, mutta pinoja kuitenkin.

Ryhmä rohkenee lähteä emotirobit mukanaan tutustumaan keitaaseen. He saavat emotirobit kulkemaan mukanaan melko sujuvasti. Ne näyttävät iloisilta tai surullisilta sen mukaan, millaisia ääniä ne kuulevat ja

millaisia ilmeitä näkevät ympärillään. Leiriläiset ihastuvat niihin. Ei haittaa, vaikka ilmeet ovatkin karikatyyrimäisiä.

— Huvittavaa, kun ne kulkevat mukana, mutta miksi ne näyttävät noin hiton pelokkailta?

— Koska sinä kiroilet ja puhut kiukkuisella äänellä.

— Niinkö? Sori.

— Ei se minua häiritse. Minä ymmärrän, ettet ole vihainen, mutta nuo eivät.

— Miltä niistä mahtaa tuntua?

— Ei mitään. Niiden tunteet ovat bittejä ja hämääviä ilmeitä.

— Siksikö niiden 'seura' tuntuu ihan eriltä kuin koiran seura.

— Koiran?

— Lemmikkieläin. Nelijalkainen perheenjäsen. Vahtii pikkusiskoja, etteivät ne horjahda jyrkänteeltä tai putoa jokeen. Ohjaa kotiin, jos eksyvät.

— Miten koiranne mahtaisi reagoida noihin?

— Ei ainakaan erehtyisi luulemaan emotirobeja tunteviksi olennoiksi. Tuskinpa osaisi paimentaa noita.

He siirtyvät kasvihuonekupoliin, johon puhaltuu kuumaa sumua jostain epämääräisestä paikasta. Viidakkomaisen kasvuston sekaan on raivattu pieniä polkuja ja ylhäällä puiden latvojen tasalla on kulkusiltoja. Puiden sekaan ripustettuja kiskoja pitkin kulkee laitteita, jotka poimivat puista hedelmiä ja pähkinöitä koreihin. Hitaasti, mutta keskeytymättä.

— Emotirobeista ei ole tuohonkaan.

Seuraavassakin kasvihuoneessa on isoja lampia, joissa uiskentelee kaloja ja joiden pohjalla ryömii äyriäisiä. Pohjaan pystytettyihin paaluihin on kiinnittynyt kotiloita. Puiden alle tiheään verkon päälle on varissut vaaleita rakeita.

— Se voi olla suolaa. Monet rämekasvit elävät merivedessä ja niiden lehdet erittävät väkevää suolaliuosta, joka kiteytyy lehdille.

— “Geenilaboratorio” Saakohan tuonne mennä tutustumaan?

— Emotirobit ainakin on varminta jättää ulkopuolelle parkkiin. Laboratorio kuulostaa särkyviltä pulloilta ja laitteilta.

Pari leiriläisistä kurkistaa laboratorioon:

— Mielenkiintoisen näköistä, mutta tuskin ymmärtäisin tuosta mitään.

— Eikö meille luvattu opastettu kierros laboratorioihin? Odotetaan siihen asti.

— “Valvomo” Sen haluan nähdä.

— Voimmeko luottaa, että emotirobit odottelevat kiltisti tässä oven ulkopuolella.

— Tottakai voimme luottaa: *Makuulle!* — Noin, nyt käännetään niistä virta pois.

Valvomossa on Viikunakeitaan pienoismalli, jonka kupolit välkehtivät eri väreissä ja jonka putkissa ja kupoleissa

luikertelee erivärisiä nuolia. Jopa keitaan alla maan sisällä luikertelee nuolia. Yhdellä isolla näytöllä on yksityiskohtainen prosessikaavio yhdestä kasvihuoneesta, toisella näytöllä on vaihtuvan värisistä laikuista koostuva kartta kasvihuoneita ympäröivästä kasvustosta.

— En minä tästäkään mitään ymmärrä, toteaa ensiksi sisään astunut leiriläinen heti ovelta.

Eri puolilla valvomoa on useita henkilöitä, mutta kukaan ei kiinnitä heihin mitään huomiota. Henkilöt valvomossa vaikuttavat turisteilta, jotka ovat tulleet yksin, kaksin tai pienissä ryhmissä kuin hämmästelemään jotain nähtävyyttä. Yksi näyttää nauttivan esteettisesti mielenkiintoisesta yleisvaikutelmasta, toisaalla pieni ryhmä tarkastelee yhden kasvihuoneen sisällä häälyviä nuolia ja kolmas ryhmä tarkastelee alueen 'kartan' laikkujen värin vaihtelua. He kääntelevät karttaa joystickillä ja näyttävät vaeltelevan niin paikassa kuin ajassakin.

— Tuolla on meikäläisiä, yksi Nielekin ryhmästä huudahtaa osoittaen joukkoa karttaa tarkastelevia. Mennään kysymään, mitä he puuhailevat.

— Olemme tutustumassa, miten Viikunakeitaan kasvien hyvinvointia ja kasvuolosuhteita seurataan ja säädellään. Aiomme keskittyä kasvun seurannassa käytettävään uudenlaiseen anturitekniikkaan.

— Mitä kaikkea täällä valvomossa valvotaan? Kasvuston hyvinvoinnin lisäksi.

— Tämä on paikka, jossa näkee kootusti ja havainnollisesti kaiken keitaalta kerätyn tiedon kahdeltatoista viime kuukaudelta ja paljon eri tavoin tiivistettyä historiatietoa keitaan perustamisesta alkaen.

Valvomon katossa alkaa vilkkua keltainen valo ja pehmeä ääni ilmoittaa simuloinnin alkavan. Häälyviin nuoliin ja kasvihuoneiden sisällä läikehtiviin valoihin keskittyneet jännittyvät. Yksi anturitekniikasta kiinnostunut leiriläinen selittää:

— Kasvihuoneiden ilmaston fysiikasta kiinnostuneet haluavat jatkuvasti simuloida jotain. Nyt he ilmeisesti kokeilevat kuinka hyvin heidän uusi haihdutuksen optimointialgoritminsa osaa käyttää hyväkseen aavikon viileät yöt. Kohta valvomo alkaa näyttää simuloinnin tuloksia eikä todellisia mittaustietoja.

Pienoismallissa kupolien ja putkien sisältöjen väri alkaa vaihdella, eri pituisia ja paksuisia nuolia kääntyilee niin putkien kuin kupolienkin sisällä. Näytöille piirtyy käyriä ja ties mitä havainnollistamaan tarkoitettuja kuvioita.

— Jotain alkoi tapahtua.

— Aika paljon oikeastaan. Ymmärrätkö tuosta jotain?

— Näytöillä kaiketi esitetään havainnollisesti kaikki olennainen.

— Havainnollisesti? Ehkä joidenkin mielestä, mutta eiköhän lähdetä.

Valvomosta poistuttuaan he herättävät emotirobit jalkeille.

— Kotiin! yksi leiriläisistä sanoo emotirobeille ja huomattuaan muiden hämmästyneen ilmeen jatkaa:

— Talletin keitaan keskuslammen sijainnin niiden kotipaikaksi.

Emotirobit lähtevät aivan väärään suuntaan – sinne, mistä he tulivat valvomoon.

— Aikovatko ne kiertää 'kotiin' samaa reittiä kuin tulimme?

— Joko niillä ei ole karttaa keitaasta tai ne eivät ymmärrä sitä.

— Ei kotiin! Unohtakaa! Seuratkaa!

— Lintuko tuosta lennähti? Melkein vierestä, Nielek hämmästy.

— Luulin, ettei täällä ole muita eläimiä kuin kaloja, toukkia, kotiloita ja sen sellaisia syötäväksi.

— Hyönteisiä on liiaksi asti.

— Hyönteiset ovat välttämätön osa keitaiden biosfääriä.

— En nähnyt mitään linnun tapaista.

— En minäkään, mutta kuulin outoa hurinaa.

— Linnut eivät hurise.

— En kai olisi maininnut, jos luulisin lintujen hurisevan.

VIDEOKAVERIT

Kolmantena leiripäivänä ohjaajat ja leiriläiset ovat tottuneet leirin rutiineihin. Sami ja My-linh istuvat kupolin sisäpuolta reunustavan pensaikon juurella. Aurinko on jo laskenut ja katosten edustalla palavat valot valaisevat heitä vain hämärästi.

— Haluaisitko tavata jonkun videokaverin? My-Linh kysyy. Voisi olla hyvä irtautua hetkeksi leirielämästä.

— Katsoa jotain kaveriasi videolla?

— Ei, vaan mielteistö valitsee jonkun vieraan ihmisen kertomuksen elämäntilanteestaan, joka on aivan erilainen kuin omasi. Tavoite ei ole ystävystyä, vaan oppia jotain uutta ihmisten elämästä. Ei ystävystymistäkään tietenkään ole kielletty.

— Ahdistun helposti toisten vaikeuksista, Sami epäröi.

— Monilla on ollut mukavia juttuja videoillaan, My-Linh sanoo. — Ainakin mukavampia kuin lähipiirissäni. Videokaveruus sopii toki myös vaikeuksien käsittelyyn, mutta eihän kukaan halua muiden ahdistuvan. Enkä minä ainakaan edes jaksaa ahdistua vieraiden ihmisten ongelmista. Ongelmaista ahdistuksen jakaminen saattaa

silti helpottaa. Mutta melko varmasti näemme videon onnellisesta perhetapahtumasta tai tunnelmia onnistuneesta matkasta.

Video alkaa vanhan ja väsyneen näköisen miehen pohdinnalla kuolemasta: — Minulla on parantumaton syöpä. Lähikuukausina lakkaan olemasta. Tuskin kuolema sinänsä edes tuntuu kovin kummoiselta – kivut helpottavat. Järjellä ajatellen kuolema on ihan selvä juttu, mutta en kuitenkaan ymmärrä sitä alkuunkaan enkä kykene hyväksymään. Tuntuu suurelta vääryydeltä, että lakkaan olemasta ja muut saavat jäädä tänne.

— Minun tulee ikävä, vaimo itkee. — Puolet minusta häviää.

Sami ähkäisee ja vilkaisee ahdistuneen näköisenä My-Linhä.

— Ei tätä ole pakko katsoa. He eivät saa tietää, vaikka lopetamme, My-Linh sanoo anteeksipyytävästi.

— Tuntuisi silti tyhmältä jättää katsomatta.

Aviopari muistelee yhdessäolonsa iloja ja vaikeita aikoja. Toteavat jo jättäneensä maailman tilasta huolehtimisen nuoremmille.

— Päätimme odottaa kuolemaa kahden kesken, mutta ystävät innostivat meitä kertomaan kohtalostamme tällä tavalla muillekin, vaimo selittää. — Hyvä näin. Voimme halutessamme sulkeutua omaan rauhaamme, mutta

tarvittaessa olla yhteydessä aivan muunlaiseen elämään kuin omaamme.

— Pari läheisintä ystävää käy muutaman kerran viikossa. Se on tietysti mukavaa, mutta eipä meillä paljoa puhuttavaa ole, mies kertoo. — En jaksakaan innostua puhumaan, pitämään seuraa. En jaksakaan kiinnostua muiden elämästä. Ihmisten arkielämä tuntuu etäiseltä.

— Lapsia sentään muistelet päivittäin. Soittaakin jaksat.

— On hienoa, että nykyään voi soittaa läheisille. En minä lapsillekaan kovin kummoisia osaa puhua. Ennen sairastumista suunnittelin välittäväni lapsille kaiken elämän varrella oppimani viisauden. Muistelin nuoruuttani ja harmittelin, kuinka paljon paremmin olisin pärjännyt, jos olisin tiennyt minkä nyt tiedän. Nyt kun yritän jotain selittää, en osakaan. Tuntuu, kuin minulle ei olisi mitään viisautta kanttunutkaan.

Sami ja My-Linh nauhoittavat avioparille vastauksen. Esittävät osanottoonsa ja pahoittelevat, etteivät osaa muuta sanoa. Kertovat tiedeleiristä muutamaan lauseen verran.

Aviopari kiittää ja vastaa melkein heti:

— Kuolemaa joutaa miettimään vanhana, nuorelle kuolema on tosi kaukana. — Kannattaa keskittyä elämiseen, mies opastaa.

— Kunhan ei elä niin vauhdikkaasti ja vaarallisesti, että kuolee ennen aikojaan. Yhdemme lapsemme ja muutaman

läheisen kaverin olemme joutuneet hautaamaan kesken elämänsä, vaimo varoittelee.

— Ahdistuitko? My-Linh kysyy Samilta.

— Ainahan kuoleman ajattelemisen on rankkaa, mutta nolottaa, etten osannut alkuunkaan eläytyä heidän osaansa.

— Eivätkö he melkeinpä kieltäneet turhan aikaisen kuoleman pohtimisen – siis eläytymisen? My-Linh toteaa. — Hyvän elämän elänyt vieras vanhus kuolee hyvässä hoidossa. Ahdistava luonnonlaki, mutta ei siinä muuta ahdistavaa. Ei heillä tuntunut olevan edes mitään isompaa jossiteltavaa elämän valinnoistaan.

— Jossiteltavaa?

— Voi kaduttaa, jos elämään suurimmalta saavutukselta tuntuu, että selvisi töpeksimättä ja hengissä kuolemaansa asti, My-Linh selittää.

— Nuorena hölmöön riskinottoon kuolleet eivät kadu vanhoina, Sami sanoo. — Eivät ehkä ehdi katua ollenkaan.

— Tarkoitin, että arkisen töpeksimisen aiheuttamaan häpeään ja nolouteen ei kuole. Kukaan ei tapa, esitätpä millaisen mielipiteen hyvänsä. Et kuole, vaikka ihastuksesi ei innostu, kun tunnustat rakkautesi. Kun on rohkeasti yrittänyt, tietää, eikä tarvitse jossitella. Mutta olet oikeassa: Itsensä voi töpeksiä hengiltä. Minullakin ollut pari kertaa lähellä.

MYTOLOGIOITA

Ensimmäinen leiriviikko on ehtinyt perjantaihin. Aamiainen on nautittu ja raukeat leiriläiset ovat asettuneet lojumaan mangopuun alle aamupalaveriin.

— Olemme ajatelleet varata perjantait draamaleikkeihin, Uzome aloittaa. — Ensimmäisillä kerroilla kukin leiriohjaajistamme kertoo vuorollaan, minkä tyyppisiä tarinoita heille kerrottiin lapsena oman heimonsa menneisyydestä ja sen jälkeen saatte eläytyä noiden tarinoiden maailmaan. Sitten jatkamme teidän antamillanne aiheilla.

— Te leiriohjaajat ette siis kerro tarinoita, vaan selitätte, millaisia tyyppisiä tarinoissa on, millaisessa ympäristössä tarinat tapahtuvat, minkälaiset tapahtumat ovat tarinoissa mahdollisia, millaiset mahdottomia, ehkä jotain tarinoiden taustasta ja tunnelmasta.

— Te leiriläiset luotte yhdessä tarinan roolihenkilöt, sovitte kuka asettuu kenenkin rooliin ja alatte yhdessä improvisoida tarinaa. Minä ja tarinan taustoittanut leiriohjaaja saatamme antaa draaman edetessä tarkennuksia tai voimme puuttua tapahtumain kulkuun

esimerkiksi julistamalla, että *”Päällikön tytär ilmoittaa menevänsä naimisiin”* tai *”Rosvot ovat ottaneet panttivangeiksi torille lähteneet kyläläiset”*.

— Entä jos tarinassa ei ole itselle luontevaa roolia? My-Linh kysyy.

— Itselle vieraaseen rooliin sovittautuminen se vasta mielenkiintoista onkin. Saatat oppia uutta itsestäsi ja me voimme nähdä sinusta uusia puolia.

— Kuulostaa rankalta, My-Linh toteaa.

— Ei tämä mitään kevyttä hupia olekaan, Damisi sanoo.
— Jos saamme luotua niin mukavan ilmapiirin, että rohkenette tehdä, mitä sisimpänne ehdottaa, löydätte itsestänne ja toisistanne monen moisia yllätyksiä. Mukavia yllätyksiä, mutta ehkä myös rankkoja juttuja, jotka olette kätkenneet itseltänne.

— Jos ilmapiiri ei rohkaise sinua touhuamaan omana itsenäsi, draamasta saattaa tulla vaivaannuttava yritys vetää valitsemaasi roolia, Uzome varoittaa. — Se ei tietenkään ole teidän syynne. Siinä tapauksessa me olemme epäonnistuneet draaman ohjaajina.

— Draaman jälkeen jokainen saa kertoa, mitä mielenkiintoista hänen esittämälleen roolihenkilölle tapahtui tarinan kuluessa. Sen jälkeen heitetään roolit sivuun ja jutellaan siitä, miltä draama tuntui.

Sanctumit

Uzome ehdottaa, että Looane aloittaisi ja Looane aloittaa melkeinpä ennen kuin Uzome ehtii lauseensa loppuun:

— Minulle tulee heti mieleen kolme erilaista tarinaa.

— Sanctumien valmisteluista kerrottiin paljon meitä lapsia kiehtovia seikkailutarinoita. Parhaita olivat tarinat, joissa kerrottiin, miten ihmiset livahtivat kotikaupungeistaan, kylistään ja työpaikoiltaan lisääntyvää sekasortoa piiloon sanctumeihin, miten niihin salakuljetettiin tarvikkeita, millaisia verstaita ja sairaaloita suunniteltiin ja rakennettiin, millaisia viljelyksiä perustettiin – – .

— Sanctumien perustajilla oli huolellinen suunnitelma, miten piilottelun vaatimasta eristyksestä huolimatta ylläpidetään välttämätön teknologia vaikka viisikymmentä vuotta. Sanctumeihin varastoitiin kaikkea tarpeellista tietokoneiden varaosista lääkkeiden raaka-aineisiin.

Eivätpä Tevarun perustajatkaan arvanneet, että heidän sanctuminsa joutuisi elämään satoja vuosia melkein täydessä eristyksessä. Oli pakko kehittää aivan uudenlaisia tapoja tuottaa mahdollisimman omavaraisesti tarvittavia koneita, laitteita, lääkkeitä yms. Kaikkia lääkkeitä ja hoitovälineitä ei onnistuttu valmistamaan, joten sairaanhoidon taso laski, mutta vastaavasti terveydestä opittiin pitämään paremmin huolta. Esi-isäni elivät pitkään ja onnellisina. Heidän sanctuminsa oli melkein kuin paratiisi.

— Esi-isäsi siis kahmivat Sekasorron alkaessa valtavia varastoja sanctumiaan varten ihmisten enemmistön kuollessa puutteeseen, My-Linh päivittelee.

— Silloin elettiin vapaassa markkinataloudessa, joten rahoillaan sopi ostaa mitä halusi, Roni huomauttaa.

— Ostivat, mihin rahat riittivät, mutta varastivatkin, Looane myöntelee. — Kuolemanvaara ei tuo ihmisistä esiin heidän parhaita puoliaan eivätkä hyvinä aikoina säädettyt säännöt tunnu sopivan tuollaiseen elämäntilanteeseen. — Esi-isäni jopa kaappasivat muutaman laivan saadakseen kuljetettua tavarat Tevarulle.

Looane mietti hetken ja lisää:

— Varastivat pääasiassa vallan kaapanneelta ja kaikkea itselleen ylen määrin rohmunneelta eliitiltä. Laivatkin kaapattiin laivastolta. Osa päällystöstä oli mukana kaappauksessa.

— Sanctumeja perustettiin Tevarun lisäksi moniin erilaisiin paikkoihin, joten jännittävällä tavalla erilaisia tarinoitakin oli monia. Eristyksissä piilottelevien sanctumien välillä ei vaihdettu kuulumisia kuin aivan satunnaisesti, joten muista sanctumeista kertovat tarinat olivat varmaankin pääosin keksittyjä. Ehkä siksi meille kerrotuissa tarinoissa muiden sanctumien elämä kuulosti jännemmältä kuin omamme.

— Murrosikäisenä kiinnostuin *Ubuntun* ideologiasta ja miten sen perusteella valikoitiin sanctumeihin kutsuttavat. Tarinat kertovat, miten sanctumien perustajat kiertelivät

sellaisissa yleisötilaisuuksissa, joista saattoivat olettaa löytävänsä sanctumeihin haluavia. Näistä sopivan tuntuisia he kutsuivat vaivihkaa 'utopiailtoihin', joissa rentouduttiin unelmoimalla paratiisimaisesta elämästä utopia-yhteisössä sellaisten ihanien ihmisten kesken, jotka kykenisivät elämään harmonisessa sovussa odotettavissa olevina vaikeina aikoina.

— Muutaman tapaamiskerran jälkeen sanctumin puuhaajat jättivät utopiaryhmän tulemaan toimeen omillaan, mutta kutsuivat muutaman valikoidun utopiaryhmäläisen osallistumaan vakavampaan yhteiskunnalliseen pohdiskeluun. Sovittiin salassapidosta ja alettiin suunnitella konkreettisia keinoja selvitä pahenevasta sekasorrosta.

— Näissä tarinoissa minua kiehtoivat erilaiset persoonallisuudet, ihmisten välisen vuorovaikutuksen ilmiöt jne. Millä perusteella ihmisiä valikoitiin mukaan? Millä tavoin mukaan otetut kehittivät taitojaan elää yhdessä?

— Miltä mahtoi tuntua valikoida kuin jumala pelastettavia tuhon partaalla olevasta maailmasta? My-Linh miettii.

— Minusta tuo kuulosti järkevältä rekrytointiprosessilta, Roni toteaa. — Ehkä yliampuvan huolellinen, mutta valintakin oli tavallista isompi investointi.

— Tarinoissa tärkein kysymys oli, voiko yhteisö luottaa tähän tyyppiin, Looane muistelee. — Maailman ongelmien syyksi ja sanctumien suurimmaksi uhaksi nähtiin ihmisen taipumus lyhytnäköiseen itsekkyyteen. Joidenkin mielestä ihminen oli taipuvainen jopa ahneuteen. Tällaisia

taipumuksia omaavia ei haluttu sanctumiin. Mukaan haluttiin vain vahvasti *Ubuntuun* suuntautuneita.

— Kolmas laji tarinoita kertoo, miten Tevarulta tehtiin salamyhkäisiä kauppamatkoja eksoottisiin paikkoihin, Looane jatkaa.

— Tevarun sanctum suunniteltiin pärjäämään vähintään viisikymmentä vuotta mukana tuoduilla tarvikkeilla, laitteilla varaosineen ja raaka-aineilla. Sinä aikana oli tarkoitus sopeutua tulemaan toimeen sillä, mitä Tevaru tarjoaa, vaikka kaikki tietysti kuvittelivat, että maailmassa kaikki muuttuisi hyväksi paljon ennen sitä. Olihan Teollisen Kukoistuksen alkuaikojen isoista sodistakin toivuttu parissa vuosikymmenessä.

— Elintarvikkeiden tuotanto oli suunniteltu niin huolella, että ravinnosta ei ollut koskaan varsinaisesti pulaa, mutta läheskään kaikkia hyödyllisiä lääkkeitä ei kyetty valmistamaan ja mukana tuodut laitteet alkoivat rapistua. Tevarulle oli valikoitu paljon eri teknisten alojen osaajia, jotka keksivät, miten tuottaa Tevarun oloissa elämää helpottavia laitteita, mutta ne eivät kuitenkaan olleet entisajan laitteiden veroisia ja elämä muuttui kaiken aikaa alkeellisemmaksi.

— Ruokaa kuitenkin riitti ja tarttuvat taudit oli saatu kuriin, joten Tevarulaisilla riitti intoa ja voimia kehittää tieteitä ja taiteita. Koska Sekasorron syyksi ymmärrettiin ihmisten vajavainen kyky yhteistoimintaan, yhteisöllisyyden kehittämiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Haettiin

tapoja nauttia yhdessäolosta ja keinoja havaita ja parantaa yhdessäolon kipuja.

— Sen jälkeen kun TV- ja radioasemat ja web-palvelimet hiljenivät, sanctumissa ei tiedetty muusta maailmasta mitään. Entä jos tilanne olikin parantunut – edes jossain päin maailmaa? Tevarun perustaneen sukupolven mieleen kaaoksen kauhut olivat syöpyneet niin vahvasti, että se ei hyväksynyt seikkailuretkiä muuhun maailmaan ellei puute Tevarulla käänny sietämättömäksi. Tevarulla syntyneinen sukupolvien kasvaessa enemmistöksi, kiusaus lähteä tiedustelu- ja hankintamatkoille kasvoi ylivoimaiseksi. Ehkä jostain onnistuisi hankkimaan raaka-aineita ja hyödyllisiä laitteita. Halu tietää maailman tilasta alkoi sekin poltella.

— Keksittiin monenlaisia harhautuksia ja peitetarinoita, ettei sanctum paljastuisi ulkopuolisille. Joskus yritettiin näyttää vähän rosvoiltakin. Eräässä tarinassa taas kohdattiin niin avuttomia rosvoja, että arveltiin heidän todellisuudessa tulevan jostain toisesta sanctumista.

— Näitä tarinoita kerrotaan lapsille vieläkin muistuttamaan, ettei maailma lopu meidän lintukotomme rantaan. Muuallakin on ihmisiä, ehkä kovin erilaisia, mutta silti mukavia ja ystävällisiä. Rosvojakin tarinoissa oli varoituksena siitä, ettei kaikkii voi sataprosenttisesti luottaa – ei vaikka olisivat mukavia ja ystävällisiä. Yksi tarinoiden opetuksista on, ettemme tule toimeen omillamme vaan vaaroista huolimatta noille retkille oli lähdettävä.

Looane käy miettelääksi:

— Toisaalta ... Löytöretkien hyödyistä tarinoissa kerrotaan aika vähän ... Minä nautin niistä, koska ne olivat eksoottisia seikkailuja kaukomailla. Ehkä ne olivat viihdettä kertojilleenkin ... Kai sellaisia matkoja kuitenkin oikeastikin tehtiin.

— Eikö kukaan ulkopuolinen löytänyt Tevarulle? My-Linh kysyy.

— Ai niin, on meillä tarina merirosvojen hyökkäyksestä Tevarulle.

Moneen sanctumiin hyökättiin ja muutaman rosvot onnistuivat tuhoamaan. Tevaru perustettiin todella kauas kaikesta ja sekasorron edetessä merenkulku vaikeutui ja väheni nopeasti. Vain kerran – alkuvuosikymmeninä – Tevarulle eksyi erään romahtaneen valtion tykkivene, jonka miehistö oli henkensä pitimiksi ryhtynyt merirosvoiksi.

— Tuo kuulostaa kuin he olisivat olleet kunnon väkeä ennen kaaosta. Voiko hyvä ihminen ryhtyä rosvoksi edes henkensä pitimiksi? Keala epäilee.

— Tykkiveneen romu luurankoineen on yhä museona muistuttamassa meitä ihmisluonnon pimeästä puolesta. Monet merirosvoista – eivät kaikki tietenkään – olivat merillä kierrellessään kirjanneet päiväkirjoihinsa muistojaan, toiveitaan, pelkojaan ja ajatuksiaan tekemisistään ja mietteitä kavereistaan. Niitä päiväkirjoja kirjoittaneita on mahdoton ajatella syntymäpahoina.

— Olette säilyttäneet Tevarulle hyökänneiden merirosvojen tykkiveneen museona. Vahvistatte siis yhä puolustustahtoaanne muistuttamalla vihollisista, Roni

huomauttaa. — Eihän sellainen ole ollut tarpeen sataan vuoteen.

— Tappajien, tapettujen ja heidän läheistensä elämä yritetään kertoa niin, ettei kukaan saisi museossa adrenaliinihumalaa ja alkaisi etsiä vihollista, johon purkaa 'oikeutettu' suuttumuksensa. Monet rosvoistakin uskoivat olevansa oikeutettuja siihen, mitä tekivät. Museo muistuttaa, että koska hyvänsä kuka hyvänsä voi hairahtua, joten jokaisen pitää tarkkailla itseään ja yhteisönsä ilmapiiriä. Eihän sellainen ole enää tarpeen, mutta museo on museo.

— Sinä kuulostit ylpeältä siitä, että esi-isäsi kykenivät tuhomaan merirosvot, My-Linh huomauttaa. — Tiedän tunteen, mutta yllätyin sinun tuntevan samoin.

— Kuulostinko? Looane vastaa hämmentyneenä. — Ylpeältä? Tätä täytyy miettiä.

— Mitä merirosvot tekivät? Keala kysyy.

— Ne olivat pelottavia ja uhmakkaita. Uhkailivat ja vaativat itselleen kaikenlaista.

— Mutta mitä ne tekivät?

— Eivät ehtineet tehdä paljon mitään. He kuolivat muutamassa päivässä ... Pelko ja suuttumus saa kiltinoloisetkin reagoimaan rajusti, Looane vastaa vaisusti.

— En osaa ajatella Tevarulaisia sotimassa merirosvoja vastaan. Mistä saitte aseita? Kestikö taistelu pitkään?

— Mitään taistelua ei käyty. Ne saivat ikävän taudin, johon heillä ei ollut vastuskykyä eikä lääkettä.

— Myrkytitte tulijat? Tartutitte jonkin taudin? Oliko se tarpeen?

— Emme voi koskaan tietää varmasti, olisivatko he tuhonneet meidät, alistaneet meidät orjiksi vai alkaneet elää sovussa kanssamme, Looane sanoo olkiaan kohauttaen. — Joka tapauksessa, siitä on jo kauan.

— Tuliko Tevarulle pakolaisia?

— Pelastimme muutamia satunnaisia haaksirikkoisia – merelle eksyneitä, jotka jäivät Tevarulle asumaan, Looane vastaa.

— Entä jos Tevarulle olisi pyrkinyt tuhansittain pakolaisia?

— En tiedä. Tevarun asukasluku on sovitettu saarten luonnon ja ympäröivien kalavesien kantokykyyn. Onneksi haaksirikkoisia ei tarvinnut pelastaa kuin muutamia.

— Mutta hädänalaisia oli satoja miljoonia.

— Löytöretkillä käyneet kertoivat valtavista kuolevien laumoista. Kertoivat unissaankin – huutamalla. Joskus he toivat mukanaan muutaman pakolaisperheen, joilta esi-isämme kuulivat lisää.

Mistä Tevaruun liittyvästä haluaisitte tehdä draamaleikin? Uzome kysyy leiriläisiltä.

— Haluaisin oppia ymmärtämään Tevarun arkea.

— Niin minäkin. Sehän Tevarussa on mielenkiintoisinta.

— Onkohan arkemme sen kummempaa kuin muuallakaan? Looane estelee. — En osaa selittää, millaista se on. Siitä saa selvän vain vierailemalla Tevarulla.

— Draamaleikit kertovat aina osallistujista ja heidän kuvitelmistaan, eivät heistä, joita näytellään, Damisi sanoo. — Ei haittaa, vaikkette Tevarun arkea tunnekaan.

— Tevarun arki kuulostaa lattealta aiheelta.

— Juuri sitä haluaisin kokea. Auvoista yhdessäoloa, ei konflikteja, – –

— Käsittelemme erimielisyyksiämme päivittäin, Looane sanoo.

— Mutta vähällä adrenaliinilla, olen ymmärtänyt. Väitetään, että konflikteja käsitellessänne eritätte enemmän endorfiineja kuin adrenaliinia, Vairea sanoo.

— Haluaisitteko tutkia, millaista elämä oli Sekasorron merkkien alkaessa näkyä? Damisi ehdottaa.

— Minua ei menneet kiinnosta. Mitä hyötyä niitä on pohtia?

— Minua hirveydet ahdistavat.

— Menneistä tapahtumista voi ottaa opiksi.

— Parempi, ettei oteta.

— Sekasorron alkuaikoihin tutustuminen olisi ehkä vähiten tylsää.

— Voisi olla mielenkiintoista.

— Minua kiinnostaa, millaista silloin oli elää.

Perusteellisen keskustelun jälkeen leiriläiset innostuvat kokeilemaan draamaleikkiä sanctumien perustamisesta Sekasorron alkuaikoina.

Damisi ehdottaa, että he menevät kupolin ulkopuolelle päästäkseen helpommin ahdistavaan ulkopuolisen uhan tunnelmaan. Koska ulkona tuuli pöllyttää hiekkaa, kaikki hakevat suojanaamarinsa. Matkalla ulos Damisi pohjustaa draamaleikkiä:

— Nostakaa käsi ylös kaikki, jotka kuulette minua. Tönäiskää niitä, joiden käsi ei ole ylhäällä ja käskekää kääntää radio päälle.

— Looane, kertoisitko, millaisia tarinoita Tevarulla kerrotaan Sekasorron alkuaajoista ja millaisia tyyppejä ja elämäntilanteita niissä on. Damisi pyytää. — Päästäisiin oikeaan tunnelmaan.

Looanen tarinat, kuumaa tuuli ja sen pöllyttämä hiekka tekevät olon epämukavaksi. Kun he ehtivät pienelle kitukasvuisen pensaston ympäröimälle aukiolle, kaikilla alkaa olla Sekasorron alkuaikojen tunnelmiin sopiva ankean ahdistava olo.

Sekasorto tuntuisi vielä pahemmalta, jos kaikilla olisi ollut ensin oikein mukavaa, Damisi miettii. Olisi pitänyt aloittaa ryhmähalailulla kupolin suojissa.

— No niin. Etäinen uhka on aistittavissa, mutta vielä voi uskotella itselleen sen pysyvän loitolla, Damisi aloittaa roolileikin pohjustamisen. — Hankkikaa itsellenne elämä. Millaisen roolin haluatte ottaa? Oletteko nuori vai vanha? Mitä työtä teette? harrastatteko jotain? Jos haluatte olla

perheellinen, koettakaa löytää teistä kiinnostunut puoliso, ehkä myös lapsia tai vanhemmat, jos itse haluatte lapsen rooliin. Nauttikaa roolistanne, nauttikaa yhdessäolosta, leikkikää, halailkaa, rakentakaa koti, ...

— Entä sanctumit?

Ei ajatella nyt niitä, Damisi sanoo. — Mutta Sekasorto meillä pitää olla.

Vastahakoisesti muutama osallistujista ryhtyy Sekasorron rooliin – huppupäisiksi haamuiksi, jotka tönivät, kiusaavat ja tekevät tihutöitä. Ensin hillitysti, mutta vähitellen yhä törkeämmin. Damisi katsoo parhaaksi pyytää Uzomea vahtimaan, ettei 'sekasorto' yllä sopimattomaksi.

Draamaleikin päästyä kunnolla vauhtiin Damisi sulkee mikrofoninsa, nostaa naamarinsa kasvoiltaan, viittilöi Looanea tekemään samoin ja kuiskaa tälle:

— Käy sanomassa tuolle kukkamekkoiselle tytölle, että valitsee itselleen parin ja tulee vaivihkaa tänne.

Kun tyttö on löytänyt itselleen parin, Damisi johdattaa heidät vaivihkaa pensaikon halki ankean näköisen risumajan luo ja avaa oven pieneen, kauniisti sisustettuun, ilmastoituun huoneeseen.

— Jääkaapissa on mehuja ja syötävää, Damisi sanoo. — Tämä on 'unelmanne' – visionne – sanctumista. Jos onnistutte kokoamaan pätevän kuuden hengen porukan, saatte avaimen ja voitte yrittää livahtaa tänne. Oven voi lukita sisäpuolelta.

— Millä lailla pätevän porukan? kukkamekkoinen kysyy.

— Porukkasi pitää koota huomiota herättämättä tämän piirustuksen mukainen rakennelma pensaikkoon. Tiiliä on hajallaan aukiolla ja pensaikossa. Ikään kuin keräisitte salaa varusteita sanctumia varten.

Draaman edetessä sekasorto tekee ihmisten elämän päivä päivältä vaikeammaksi. Koti – auringolta ja tuulelta suojaava telttakatos – viedään, puoliso kidnapataan tai sairastuu, eikä työttömällä ole varaa lääkkeisiin. Työlliset saavat välipalan, mutta työttömillä ei ole lopulta edes vettä janoonsa. 'Sekasorto' houkuttelee liittymään joukkoihinsa. Heillä on muilta varastettua vettä ja ruokaa.

Kukkamekkoinen ja parinsa tarkkailevat muita ja sopivan henkilön löydettyään kertovat hänelle 'visionsa' sanctumista. Melko nopeasti he saavat kokoon kuuden hengen porukan, joka onnistuu kokoamaan vaaditun tiilirakennelman herättämättä kummastusta muiden keskuudessa.

Pari muutakin leiriläistä saa ajatuksen piiloutua jonnekin turvaan. Ehkä jopa linnoittautua sanctumin tapaiseen. Kaksin se ei heiltä onnistu ja heidän suunnitelmansa on liian epämääräinen innostamaan 'Sekasorron' väsyttämiä muita leiriläisiä varsinkaan, kun 'Sekasorto' huomaa heidän aikeensa ja alkaa vainota erityisesti heitä.

Joillekin herää ajatus paeta 'Sekasortoa', yksinkertaisesti karata harjoituksesta takaisin keitaalle. Arvelevat kuitenkin, että se olisi leirin tai ainakin tämän

harjoituksen sääntöjen rikkomista. Noloakin luovuttaminen olisi.

Looane kertoo Damisille, milloin draama etenee tutun oloisesti, milloin se tuntuu vieraalta. Tarvittaessa Damisi auttaa pikku keskeytyksin pelaajia löytämään Looanen tarinan hengen.

Draaman päätteeksi Damisi ohjaa kaikki risumaja-sanctumiin nauttimaan välipalaa ja keskustelemaan draamasta. Jokaisen on tarkoitus pysyä roolissaan ja kertoa mitä hänen roolihenkilölleen draamassa tapahtui, mutta jotkut ovat liian tuohtuneita Damisin petoksesta:

— Kielsit edes miettimästä sanctumeja ja olit kuitenkin jo varustanut sellaisen suosikeillesi.

Damisi kuuntelee kärsivällisesti, kun draamalaiset purkavat mielipahaansa. Lopulta hän sanoo:

— Olen pahoillani, tämä harjoitus meni vähän pieleen. Vääräys, joka sivullisen, väärintekijän tai tässä tapauksessa harjoituksen laatijan mielestä tuntuu mitättömältä, voi uhrista tuntua tosi pahalta.

— Luuletteko, että ihmiset, jotka eivät päässeet sanctumeihin, olisivat reagoineet samoin kuin te, Uzome kysyy?

— Eivät tietenkään, vastaa salaisesta sanctumista pahiten tuohtunut leiriläinen. — Hehän eivät tienneet

sanctumeista mitään. Vaan mitä ajattelivat niihin päässeet Sekasorron armoille jättämistään?

— Olisin halunnut viedä sanctumiin turvaan lapset, sairaat ja janoiset, mutta tarvitsin riuskoja kavereita kantamaan raskaita tiiliä muiden huomaamatta, kukkamekkoinen sanctumin perustaja kertoo. — Kaksi sanctumiin valitsemistani oli janoisia, mutta kukaan ei ollut lapsi eikä sairas.

— Looanen esi-isät pelasti keskinäinen *Ubuntu*, mutta ulkopuolisia kohtaan he toimivat itsekkäästi – oma heimo ensin.

— Ehkä itsekkyydessä on vain aste-eroja. Kaikkihan omasta lähipiiristään pitävät huolta, mutta vain harvojen epäitsekkyyks ulottuu yhtä vahvana maan ääriin.

— Jotkut uhraisivat henkensä pelastaakseen kaverinsa tai heimon. Vieraankin auttamiseksi jotkut vaaransivat henkensä.

— Satoja miljoonia ei voi auttaa.

Piilopirttiläiset

Keala kuvailee, miten ihmiset elävät hänen kotilaaksossaan ja alkaa sitten muistella lapsena kuulemiaan tarinoita:

— Minulle tulee ensimmäiseksi mieleen, miten vanhat ihmiset muistelivat nuoruutensa ”vanhoja hyviä aikoja”. Usein he tosin päätyivät muistelemaan katovuosia, tulvia, kuivuutta, metsäpaloja, ankaria talvia, kyliä alleen haudanneita lumivyöryjä, tautiepidemioita, petojen hyökkäyksiä karjan kimppuun, jne.

— Isovanhempiesi elämä kuulostaa olleen tosi rankkaa, Looane toteaa. — Tevarulla vanhat ihmiset muistelevat lapsuuden leikkejä, rakastumisia, oppimiskokemuksia, uuden viljelykasvin huippusatoja, hauskoja juhlia, – –

— Ei kai minunkaan isovanhemmilleni sentään joka vuosi mitään ikävää sattunut, Keala arvelee. — Silti monet tarinat kertoivat vaikeuksista – usein rosvoja vastaan taistelemisesta.

Keala kuvailee vaarilta kuulemansa tarinan rosvojen hyökkäyksestä.

— Miksi lapsille kerrottiin rosvotarinoita? Sisältyikö niihin joku opetus?

— Ehkä haluttiin varoittaa liiasta sinisilmäisyydestä. Ehkä opetus oli se, että oma etu ei saa mennä kaiken edelle, että rosvoilu on väärin ja aiheuttaa kärsimystä viattomille ja että rosvoilua pitää vastustaa uhrautuvasti yhteisvoimin, Keala pohtii sarkastinen hymy huulillaan ja jatkaa:

— En oikeasti tiedä, miksi he niitä kertoivat. Ehkä vaari kertoi tarinaansa siksi, että hänen lapsuutensa suurin trauma oli rosvojen hyökkäys, poltettu kotitalo ja varastettu karja. Toisaalta, he eivät edes kohdanneet rosvoja silmästä silmään ja kaikki naapuritkin selvisivät vahingoittumattomina. Rosvojen pakoilu oli vaarin elämän

suurin kokemus, jännittävin seikkailu. Viha, pelko, jännitys, kytemään jäänyt kostonhimo, ... En tiedä, mikä panee vanhukset kertomaan tarinoitaan.

— Kokeillaanko draamaleikkiä, jossa rosvot hyökkäävät Kealan vaarin kotiin? Damisi ehdottaa. — Ehkä koemme jotain, joka auttaa meitä ymmärtämään.

Osa leiriläisistä innostuu. Looane epäilee kykyään eläytyä. My-Linh harmittelee, ettei leirilläkään pääsee unohtamaan ikäviä kokemuksia.

— Tarvitsemme muutaman perheen elämään tiloillaan. Lisäksi tarvitsemme joukon rosvoja, Keala alkaa ohjata.

— Tarvitaanko draamassa sankaria? Jahir kysyy Kealta.

— Kuka hyvänsä voi tehdä jotain sankarillista. Rosvokin voi olla sankarillinen, rohkea ja älykäs, vaikkeivät rosvot ihmisinä olekaan niin jaloja kuin laakson väki.

Leiriläiset muodostavat kaksi maanviljelijäperhettä. Toinen alkaa hoitaa tilaansa ison viikunapuun varjossa, toinen pienen mangopuun suojissa. Rosvot leiriytyvät metsän reunaan.

— Vuoret ovat majojen katolla, Keala viittilöi.

— Majojen katolle on vaarallista kiivetä, Uzome huomauttaa varovasti. Ei halua tyrmätä leiriläisten ideoita – Kiellettyä oikeastaan, Uzome saa sentään sanottua. — Keitaan majat ovat kevytrakenteisempia kuin kotilaaksosi talot.

Kealan katse kiertää aukion puulta puulle. Jos olisi tikkaat tai muutama iso laatikko, niin puut voisivat olla vuoret, joille paeta rosvoja.

— Ei puihin, sanoo Kealan suunnitelman arvannut Damisi.

— Rosvoja ei kannata yrittää paeta vuorille vaan viidakoon, Keala ohjeistaa ja viittaa kupolin sisäpuolta reunustavaan pensaikkoon.

— Aloitetaan. Pysytelkää alussa kukin omissa oloissanne, Damisi käskee.

Vartin kuluttua Damisi keskeyttää draaman ja pyytää jokaista ryhmää kertomaan muille, keitä ja millaisia tyyppejä he ovat, mitä ovat tekemässä, – – . Kun kaikki ovat esitelleet valitsemansa roolin, Damisi käskee jatkaa draamaa:

— Jatketaan. Enää teidän ei ole pakko pysytellä omissa oloissanne.

Damisi ja Keala puuttuvat muutaman kerran draaman kulkuun päättääkseen, onnistuvatko tilalliset puolustautumaan rosvoja vastaan, piilottelemaan, – –

Draamaleikin päätyttyä yksi tilallisista kertoo:

— Kun rosvot hyökkäsivät naapuritilalle, minun oli vaikea päättää, mennäkö auttamaan vai paetako eväineni piilopirttiimme vuorille.

— Vaikka rosvot olivat aika kilttejä, Keala sanoo. — Tarinoissamme rosvot ovat paljon pelottavampia.

— Eritin kuitenkin enemmän adrenaliinia kuin koskaan ennen elämässäni.

— Kun tuo rosvo alkoi töniä tuon tilallisen vaimoa, menin vaistomaisesti väliin.

— Vaikka olit itsekin rosvo ja sinun olisi pitänyt auttaa minua pelottelemaan uhreja.

— Looanesta kavereineen ei ollut ryöstämään itselleen ruokaa, My-Linh nauraa. — He menivät tilalle ostamaan leipää metsästä keräämillään hedelmillä.

— Sainkin vähän leipää. Olisin halunnut maksaa ruuan ja majoituksen työllä, mutta töihin eivät ottaneet. Perustimme sitten laakson ensimmäisen savityöpajan, mutta asiakkaita oli liian vähän.

— Halusimme auttaa vaikeuksissa olevia mukavan oloisia ihmisiä. Olisimme ostaneet enemmänkin, mutta naapurit muistuttivat, että savityöpajan porukka on ilkeitä muukalaisia ja olemme huonoja kyläläisiä, jos ostamme heidän tuotteitaan.

Luuserit

My-Linh alkaa kertoa Yalawan mytologioista. — Tarinoidemme päähenkilöt ovat tavallisia työtätekeviä ihmisiä, joilla on inhimillisiä vahvuuksia ja heikkouksia.

— He elävät maailmassa, jossa ympäristön tila heikkenee koko ajan, raaka-aineista alkaa olla pulaa, nälänhädät lisääntyvät ja maailmantalous alkaa poukkoilla.

Itsekkyys vahvistuu ja kilpailu kovenee. Ne, joilla on valtaa ja voimaa ja ovat tottuneet niitä käyttämään, alkavat paniikinomaisesti ahnehtia kaikkea itselleen: Peltaja, raaka-ainelähteitä, vesivarastoja, työvoimaa, palkkaamaan vartijoita sotilaita, – –

— Tavalliset ihmiset ovat neuvottomia. He ovat tottuneet hyvinvointiyhteiskuntaan, jonka kautta lähimmäiset auttavat toisiaan vastoinkäymisissä. Nyt vastoinkäymiset vievätkin helposti velkavankeuteen ja pakkotyöhön. *”Näin tiukassa taloustilanteessa heimolla ei ole varaa elättää pummeja”*, valtaan päässeet sanovat.

— Tavalliset ihmiset yrittävät vaikuttaa asioihin kansalaisliikkeitä perustamalla, mutta heitä kuuntelevat vain toiset tavalliset ihmiset, eivät ne, joilla on valta ja voima muuttaa asioita. Hyvinä aikoina tavalliset ihmiset olivat päästäneet käsistään vallan vaikuttaa.

— Yleensä tarinat kertovat vain toivottomuudesta, nujertumisesta ylivoiman alle. Ihmisillä ei ole mitään mahdollisuutta auttaa itseään. Vain muutamissa tarinoista kerrotaan yrityksistä muuttaa tilannetta: Nokkela ryhmä pysyttelee jonkin aikaa hengissä varastamalla orjuuttajiltaan. Yhteen liittynyt joukko nälkäisiä valtaa maatalan syrjäisestä laaksosta ja selviää muutaman kuukauden, kunnes valtaeliitin järjestysvalta tulee tuhoamaan heidät.

— Millaisia tyyppejä orjuuttajat ovat noissa tarinoissa? Keala kysyy.

— Ne ovat harmaa kasvoton vähemmistö, joka on ottanut – sattunut saamaan – vallan ja käyttää sitä

voidakseen ylläpitää omaa hyvinvointiaan mahdollisimman pitkään, My-Linh vastaa.

— Pikkuisen kuin Looanen esi-isät, Roni huomauttaa. — Hamstrasitte ja käänsitte selkänne tuhoon tuomituille.

— Mielenkiintoinen näkökulma, Looane sanoo.

— Tosi outo näkökulma! Ihan eri juttu! Kuuluu leiriläisten joukosta.

— Mietitään sitä myöhemmin, Damisi sanoo.

— Millaisia sankaritekoja tavalliset ihmiset tekevät? Millaisia sankareita teidän tarinoissanne on?

— Sankaruudella ei ole merkitystä. Kasvoton ylivoimainen vihollinen iskee sattumanvaraisesti, My-Linh jatkaa.

— Miltä tämä tuntui? Damisi kysyy My-Linhiltä draaman päätyttyä.

— Olen aina luullut, ettei kukaan voi ymmärtää, mitä meidän heimomme on kokenut ja miksi osa meidän vanhuksista on niin hankalia, mutta näytti, että oikeasti eläydyitte heidän osaansa.

— Oli ahdistavaa olla yksi tavallisista työtätekeivistä, joukko leiriläisiä kertoo. — Koko ajan pelkäsimme 'niitä'. 'Niiden' suunnitelmia ei voinut ennakoida. Missään ei tuntenut olevansa 'niiltä' piilossa. Ei voinut tietää, kuka on

'niitä'. Ei voinut kuin odottaa, iskevätkö 'ne' ensiksi minuun vai kaveriin.

— Aloitin työläisenä, mutta päädyin orjaksi. Järjelläni olen aina ymmärtänyt, että orjuus on väärin, mutta nyt tiedän, miltä se tuntuu.

— Vaikkeivät nämä osanneet kohdella sinua niin julmasti kuin orjia kohdeltiin.

— Minä olin yksi noista harmaista orjuuttajista. Vakuuttelimme toisillemme, että meilläkin on oikeus elää. Oikeastaan meillä oli erityinen oikeus elää, koska olimme kykyjemme ansiosta nousseet vaativiin tehtäviimme. Selviytyäkseen yhteiskunta – erityisesti 'ne' – tarvitsi meidän kykyjämme, taitojamme ja rohkeuttamme koviin päätöksiin. Varoimme joutumasta suoraan tekemisiin 'niiden' kanssa. Aloimme ajatella ja vihjailla toisillemme, että 'ne' ovat heikompaa, laiskempaa ja vastuuttomampaa ainesta. Jos vain osa ihmiskunnasta voi selvitä, olkoon se paras aines – me.

Säilyttäjät

Roni alkaa kertoa EcoCityssä lapsille kerrotuista tarinoista:

— Meille kerrotuissa tarinoissa Klaaniin kuuluvat sankarit yrittivät säilyttää Teollisen Kukoistuksen kulttuuria Sekasorron alkaessa.

Katastrofin uhatessa Klaanin presidentti neuvonantajineen tekee tärkeät päätökset. Useimmissa tarinoissa hän on niin karismaattinen, viisas ja oikeudenmukainen, että kaikki noudattavat mielellään hänen päätöksiään, mutta muutamassa tarinassa presidentti on niin tyhmä ja itsepäinen, että alaiset joutuvat ristiriitaiseen tilanteeseen: Totellako päällikköä vai pelastaa Klaani?

Monissa tarinoista upporikas huippujohtaja lahjoittaa varoja teollisen kulttuurin pelastamiseen ja organisoi taitavasti uudelleen tuotantoa, kuljetuksia ja taloudenpitoa niin, että yhteiskunta pysyy toiminnassa barbarian leviämisestä huolimatta. Hän uhraa yrityksensä isänmaan hyväksi.

Johtajien päätöksiä panee toimeen joukko sankareita kuten vakooja/tiedustelija, sota- tai poliisipäällikkö ja tehtaan, tilan tai kaivoksen johtaja. Monissa tarinoissa on insinöörin tapainen, joka keksii keinon tuottaa esimerkiksi tietokoneita, vaikka laajalle levinneen barbarian takia jotain tärkeää erikoismetallia ei enää ole saatavilla.

Tarinoissa voi olla hengellisiä johtajia, jotka yrittävät käännyttää yksinkertaisia barbaareja yhteiskuntakelpoisiksi.

Sekasorron aiheuttajia ovat populistiset kansalaisliikkeiden johtajat, jotka joko tahallaan tai ymmärtämättömyyttään johtavat tietämättömiä ihmismassoja harhaan ja lietsovat pelkoa ja vihaa järjestyksen puolustajia kohtaan. He väittävät virallisen järjestysvallan ahnehtivan kaiken arvokkaan itselleen. Sekasortoa lisätäkseen he pelottelevat maailmanlopulla,

ilmastonmuutoksella, lajistokadolla, nälänhädällä, marsilaisilla ja muulla huuhaalla. Nämä populistit eivät ota vastuuta ihmisten hyvinvoinnista. Heille riittää kansansuosio ja vallantunne.

Tarinoissa on laajoja populistien harhaan johtamia ihmismassoja, joita virallinen järjestysvalta yrittää pitää aisoissa ja hyödyllisessä työssä. Yleensä joku hyvä Klaaniin kuuluva perhe joutuu massojen käsiin ja joko pelastuu neuvokkuutensa ansiosta tai tuhoutuu neuvokkuudestaan ja rohkeudestaan huolimatta.

‘Rintamakarkurit’ – epälojaalit kansan petturit, ovat tarinoissa kehityksen haastavimpia vihollisia. ‘Rintamakarkurit’ ovat yhteiskunnan korkeasti kouluttamia tiedemiehiä, insinöörejä ja taloustieteilijöitä, jotka ymmärtävät maailman taloudelliset ja muut realiteetit, mutta silti kertovat kansalla eri totuutta kuin virallinen järjestysvalta – Klaanin ylin johto. Kaaoksen pahetessakaan ‘rintamakarkurit’ eivät ryhdistäydy ja ala puolustaa virallista järjestystä massoja vastaan vaan jatkavat jankkaamista faktoista, fysiikan laeista, ihmisoikeuksista ja sen sellaisista, vaikka tilanne on niin paha, ettei moisia ole varaa ottaa huomioon.

Tarinoissa on usein rosvopäälliköitä joukkioineen. Ne jotenkin vaan kuuluvat tarinoihin.

Looane rypistää otsaansa mietteliään näköisenä: — En oikein ymmärtänyt, millaisessa maailmassa tarinoissanne eletään. Roni, voisitko selittää tarkemmin?

— Luulen, ettei se hyödytä, Damisi sanoo Looanelle. — Opit parhaiten draaman myötä. Äläkä hämmästy, jos olet enimmän aikaa vähän eksyksissä.

— Roni, ehdota vielä, millaisesta tilanteesta lähdemme liikkeelle ja millaisia mahdollisia tyyppejä on mukana, Uzome pyytää.

Draaman jälkeen Damisi pyytää roolihenkilöitä kertomaan kokemuksistaan.

— Ohjaaminen oli todella vaikeaa, Roni aloittaa. — En osannut selittää niin, että toiset olisivat ymmärtäneet. Draamasta ei tullut lapsuudessa kuulemieni tarinoiden kaltaista.

— Koska Ronille tuntui olevan tärkeää nähdä tarkalleen tietynlainen draama, annoin hänen puuttua ohjaamisen niin paljon kuin hän halusi, Damisi selittää. — Tulin ehkä päästäneeksi jutun enemmän ohjaajavetoiseksi näytelmäksi kuin yhteiseen improvisaatioon perustuvaksi draamaleikiksi.

— Roni antoi niin yksityiskohtaisia ohjeita, ettei niitä voinut olla ymmärtämättä: "Kävele hitaasti tuonne nurkkaan ja jää selin." Mutta en ymmärtänyt, miksi. En ymmärtänyt, missä maailmassa olin enkä siksi osannut tehdä mitään omin päin. Muidenkaan ilmeistä, puheista tai touhuista ei voinut päätellä muuta kuin, että hekin olivat eksyksissä. Kukaan ei näyttänyt eläytyneen mihinkään rooliin. Paitsi

Vairea, mutta hän ottikin Ronin mielestä ihan vääränlaisen roolin.

— Eksyksissä olin minäkin, Vairea sanoo. — Yritin välittää rauhaa ensin massojen ja johtajien välillä, sitten barbaarien ja sivistyksen välillä, mutta kaikki oli niin sekasortoista, etten ymmärtänyt mistään mitään.

— Yritin tunnistaa yhteisen tahtotilan aineksia, mutten löytänyt edes yksilöiden tahtoja, Looane kertoo. — Kaikki tuntuivat roboteilta vailla omaa tahtoa. Tahdon pilkahdukset viittasivat kapinaan koko harjoitusta vastaan.

— Entä leiriläiset? Miltä teistä tuntui, Damisi kysyy. Täytyy muistaa sopia, että jatkossa ohjaajat puhuvat leiriläisten jälkeen.

— Alustus antoi ainekset moneenkin erilaiseen jännittävään draamaleikkiin, mutta en kyennyt eläytymään. Jokin jarrutti tai vei inspiraation.

Kiertolaiset

Vairea alkaa muistella lapsena kuulemiaan tarinoita: — Meille kerrottiin veijaritarinoita nokkelien vaeltajien seikkailuista outojen kulttuurien parissa oudoissa maisemissa.

— Niin vaeltajia kuin vieraiden kulttuurien edustajia on monenlaisia tyyppejä, joten tarinoissa on valtavasti erilaisia vuorovaikutuksen tyylejä. Välillä painitaan vähän isompien, välillä pienempien ongelmien kanssa. Välillä onnistutaan, välillä tulee kummelluksia. Joissain tarinoissa nautitaan ongelmattomasta yhteiselosta.

— Noista aineksista ei saa suurta eepistä draamaa, Sami huomauttaa mietteliäänä.

— Pitäisikö? Vairea kysyy.

— En tiedä, Sami vastaa hitaasti. — Olen aina ajatellut, että tarinan pitää olla suuri jyrä dramaattinen eepos, että se tekisi vaikutuksen – että sanoma menisi perille. Tulipa vain mieleeni, miksi teidän tarinanne eivät ole sellaisia, jos kerran päätyöksenne yritätte vaikuttaa maailman menoon tarinoiden kautta.

— Eivätkö suuret tarinat ole oman totuuden suureen ääneen julistamista? Pienten kiertävien tarinankertojaryhmien ei kannattanut mennä sormi pystyssä julistamaan totuuksiaan. Ei kenenkään kannata, mutta pienelle seurueelle muukalaisten parissa se valkenee heti kun alkaa sormiaan heristää.

— Uudella pysähdyspaikalla vaeltajien tarinankertojat tutustuivat aluksi paikalliseen elämään ja räätälöivät tarinansa sen mukaan: Millaisia asioita tässä kylässä on lakaistu maton alle? Millaisia sorrettuja tai väheksyttyjä ihmisiä, ihmisryhmiä tai ammattikuntaa täällä on? Mitä hyvää ja kaunista heidän yhteisössään tekee mieli ylistää? Tärkeää oli myös perehtyä paikalliseen huumorintajuun.

— Rikkaita mielistelemällä kai ansaitsi parhaiten, My-Linh hymähtää.

— Kylän muutamat rikkaat saattoivat olla julmia hyväksikäyttäjiä, joita kyläläiset pelkäsivät ja pakon edessä mielistelivät tai rikkaat saattoivat olla jaloja hyväntekijöitä, joita kyläläiset joko kunnioittivat tai väheksyivät ja pilkkasivat. Kaikissa kylissä ei ollut rikkaita. Joissain kylissä ei ollut köyhiä.

— Yleensä aito, koskettava ja oikeudenmukainen tarina palkittiin riittävän hyvin. Sopivilla mustavalkoisilla tarinoilla olisi ehkä onnistunut heruttamaan osasta yleisöä paremman palkkion, mutta saanut muiden vihat niskaansa. Pelkästään itsekkäistäkin syistä vaeltajat kehittivät varovaisen ja rakentavan tavan tuoda esiin yhteisöjen hyviä ja huonoja puolia. Paikalliset saivat nähdä arkitouhunsa pikkuisen uudesta näkökulmasta. Joskus rohjettiin laittaa heidät nauramaan itselleen. Tarpeen mukaan ohjelmaa kevennettiin tyhjäpäiväisillä hupinumeroilla.

— Maailmalla kiersi myös vaeltajien maineella ratsastavia yleisöä kosiskelevia huijareita, mutta ihmiset huomasivat eron. *"Teillä on omaa persoonallisuutta tallella",* he sanoivat aidoille vaeltajille. *"Paketti on kaunis ja korea huijareillakin, mutta teidän pakettinne ei ole tyhjä."*

— Millaisia legendoja teillä kerrottiin omasta historiastanne?

— Lapsena kuulin keskusteluja menneiden aikojen kylien ja kaupunkien elämästä ja millaisia näytelmiä niissä oli kannattanut esittää ja millaisia tarinoita kertoa. En muista

sellaisia tarinoita vaeltajien omasta menneisyydestä, joista löytyisi meille aineksia roolinäytelmään.

— Millainen tarina meille leiriläisille kannattaisi kertoa? Sami kysyy.

— Vaeltajien tarinat ja näytelmät olivat kylien väelle räätelöity peili – eräänlaista terapiaa, Vairea sanoo. — Menemme sekaisin, jos yritämme ryhtyä itsellemme peiliksi. Tarvitsisimme kokeneita ulkopuolisia pitelemään 'peiliä'.

Tarinoitsija?

Sami kertoo isänsä olleen kaivosinsinööri, jonka työn takia he ovat muuttaneet kaivokselta toiselle.

— Yhdenlaisia vaeltajia tekin, Vairea toteaa.

— Joo, mutta ei ole olemassa yhtenäistä kaivosmiesten heimoa eikä kulttuuria. Koska kaivokset ovat yleensä kaukana asutuilta alueilta, niihin hakeutuu töihin seikkailijoita ympäri maailmaa. Osa on elämäntapaseikkailijoita, osa hakee tilapäistä vaihtelua elämäänsä. Sitten on isäni kaltaisia asiantuntijoita, jotka ovat jostain syystä ajautuneet alalle eivätkä pääse siitä irti.

— Altistuin kaikenlaisille tarinoille ja niiden oudoille tyypeille jo pienenä, koska isä ja äiti lukivat ja näyttivät meille toinen toistaan eksoottisempia "lapsille sopivia tarinoita", joita heidän työkaverinsa suosittelivat. Kouluissa

kaverini suosittelivat tosi outoja tarinoita. Kaivosten kouluissa on hyvin monenlaisia lapsia hyvin monenlaisista perheistä.

— Ehkä kaiken tuon takia innostuin kirjoittamaan tarinan, jossa yritin selittää, miten lapsuuden perhe ja muu elinympäristö vaikuttavat ihmisen maailmankuvaan.

— Voinko lukea sen, Vairea innostuu.

— Siitä tuli hirveän puiseva, Sami valittelee.

— Silti. Kerro edes, millainen tarina se on?

Viisi toisilleen tuntematonta tyyppiä suunnittelee yhteisen kaivoksen perustamista, mutteivät pääse yhteisymmärrykseen siitä, millaisten periaatteiden mukaan henkilöstö pitäisi valita ja miten kaivosta pitäisi johtaa.

A. haluaa vahvan, jalon ja viisaan johtajan kaivosyhteisön tukipilariksi. Hänen mukaansa kaivokselle tulee niin monenlaisia ihmisiä, että vain vahva johtaja kykenee pitämään ristiriidat kurissa ja kaivoksen toiminnassa. Yritin kuvata A:n niin, että lukija helposti näkisi A:n uskovan, että juuri hän on sopiva vahva johtajaksi.

A:n uskollinen ystävä B. on samaa mieltä A:n kanssa – tässäkin asiassa.

C. kannattaa tasa-arvoista työyhteisöä, jossa asioista sovitaan demokraattisesti yhdessä. Mielessään vastustaa auktoriteetteja.

D. kuvailee laveasti, miten rakentaa vahvaa yhteisöllisyyttä ja saada porukka toimimaan tiiminä.

E. arvelee, että evoluutio on jo tehnyt ihmisestä yhteisöllisen olennon. Siksi valtarakenteillakaan ei ole niin väliä, koska järkevät ihmiset kuitenkin aina keskustelevat ja sopivat asioista sopuisasti yhdessä. Kaivokselle hyvät päätökset – yhteisen edun mukaiset päätökset – ovat väistämättä yksittäiselle työntekijälle välillä mieluisia, välillä epämieluisia siitä riippumatta, tekeekö ne viisas johtaja vai tehdäänkö ne porukalla. Pääasia, että kaikkien viisaus käytetään hyödyksi, kaikkien toiveet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon ja muistetaan kiittää joustavuudesta.

Jokainen perustelee näkemyksensä omasta mielestään vakuuttavasti: Yksi uskoo ihmisen olevan pohjimmiltaan laiskan. Toinen taas uskoo, että terveellä ihmisellä on geneettinen pakko tehdä jotain hyödyllistä. Joku uskoo useimpien ihmisten olevan synnynnäisesti ilkeitä ja itsekkäitä, jotka vain rangaistuksen pelko tai palkkion toivo pitää kurissa. Toinen arvelee, että kaikki ovat syntymähyviä ja heistä tulee pahoja vain, jos heitä kohdellaan todella huonosti. Tungin tarinaani kaikki mieleeni pälkähtäneet peruskliseet ihmisluonnosta.

Koska kaverukset eivät pääse yhteisymmärrykseen tavasta johtaa kaivosta, he jättävät johtamispohdiskelunsa hautumaan ja lähtevät viikon hiihtoretelle vuoristoon:
"Kaveruudesta emme luovu, vaikkemme saisikaan kaivosta käyntiin."

Päivät he hiihtelevät ja illat saunovat, syövät ja juttelevat hiihtomajassa. Yritin kuvata maisemia ja hiihtomajan tunnelmia niin, että lukijakin unohtaisi aikaisemmat erimielisyydet.

"Pienenä tyttönä asuin tästä vajaan sadan kilometrin päässä. Kävimme usein perheen kanssa tällaisilla hiihtoretkillä"
E. alkaa muistella. Sen jälkeen he viettävät hiihtolomansa illat kertoen kukin vuorollaan lapsuudestaan.

Kirjoitin heidän lapsuusmuistonsa niin, että ne minun mielestäni selittivät hyvin, miksi yksi heistä haluaa vahvaksi johtajaksi, toiselle vahva johtaja on turva, kolmannelle pelottava arvaamaton diktaattori jne. Miksi joku kaipasi lämmintä yhteisöllisyyttä kuin äidin syliä, toisen mielestä maailma jo on ihan toimiva yhteisö. Hyväosaisen juopon pummin lapsi uskoi ihmisen luontaiseen laiskuuteen vahvemmin kuin henkilö, jonka isosisko kavereineen on uhrautuvasti pitänyt hänet hengissä nälkää näkevien pakolaisleirillä.

Tarinasta puuttui aito toiminta ja elämän maku. Kaivoksen perustaminen ja hiihtoretkei jäivät tyhjäksi kehyskertomukseksi, eikä tyypeistä tullut oikeita eläviä ihmisiä, koska käytin kutakin heistä tuomaan esiin vain yhtä stereotyyppistä ihmisluonnon piirrettä. Kirjoitin koko tarinan todistamaan oma käsitykseni todeksi.

— Antaako kukaan vetävänkään tarinan vaikuttaa käsityksiinsä ihmisluonnosta? Eivätkö kaikki halua konkreettisia todisteita ja kestävän loogista päättelyä. Eihän kukaan huhujakaan todesta ota, Nielek arvelee.

— Oliko tarinassasi ketään ihan tavallista tyyppiä? Keala kysyy.

— Ihan tavallista? Sami ihmettelee.

— Tavallisilla ihmisillä on jokseenkin oikea käsitys itsestään ja läheisistään. Se, että pidämme vuoristomme erakkoja pikkuisen itsekeskeisinä, ei johdu pääasiassa meidän lapsuudestamme vaan myös heidän käytöksestään.

— En tiedä, miten tavallisia mahdamme olla. Uskon toki, että sinulla on oikea käsitys laaksonne erakoista, mutta entä kaikki muut tulkintasi ihmisistä? Sami vastaa Kealalle.

— Sami tuntuu yrittäneen kuvata erilaisia ajatusmalleja valtarakenteista, Uzome huomauttaa. — Minusta tuntuu, että mekin olemme tottuneet erilaisiin tapoihin tehdä yhteisiä päätöksiä. EcoCityssä päätöksenteko kuulostaa olevan melko hierarkkista, Kealan kotiseudulla valta näyttää pitkälti hajautuneen omillaan toimeentuleville perheille. Tevarulla taas ...

— Mitä tarkoittaa hierarkkinen? Looane keskeyttää Uzomen.

— Hierarkia on keskitettyyn päätöksentekoon perustuvaa valtarakenne. Ylin johtaja tekee isot päätökset ja alemmat johtajat tekevät sen mukaan pienempiä päätöksiä omalla vastuualueellaan kunnes alimman johtajan alaiset tekevät kukin omalle vastuualueelleen kuuluvan osan varsinaisesta työstä, Thuan selittää.

— Hassua, minulle ei ole koskaan tullut mieleen, että yhteisössä voisi olla jotain valtarakenteita, Looane hämmästelee. — Ovatko ne hyvä vai huono asia?

— Teillä näyttää toimivan anarkia – johtajattomuus, Uzome vastaa. — Ehkä ihmisille sopii sellainen systeemi, mihin he ovat kasvaneet. Onko muualla käytössä mitään hierarkian tapaista järjestystä? Uzome kysyy.

— Syntyyhän meilläkin valtarakenteita, Looane huomauttaa. — Johtajuus vaihtuu tilanteen ja kunkin osaamisen ja inspiraation mukaan. Jos joku tietää kaiken asiasta ja toinen ei jaksa edes miettiä koko juttua, niin on ihan luontevaa luottaa innostuneeseen asiaa tuntevaan.

— Voisimmeko draamautua lapsuusmuistoihimme? My-Linh kysyy.

— Lapsuusmuistoista jutteleminen voisi olla hauskaa, Uzome sanoo.

— Ajattelin, että voisimme oppia jotain uutta itsestämme ja toisistamme, kun jakaisimme lapsuusmuistojamme, My-Linh sanoo.

— Itseään ja muita analysoidessaan tulee helposti vahvistaneeksi kliseisiä käsityksiään, Damisi sanoo. — Jos haluat oppia jotain uutta itsestäsi, jonkun ulkopuolisen ihmismielen tuntijan pitäisi auttaa sinua löytämään uusi näkökulma muistoihisi. Haastaa käsityksiäsi. Olen sellaisiakin draamoja yrittänyt ohjata, mutten onnistunut kovinkaan hyvin.

— Voi mälsä. Ehdin jo innostua ajatuksesta saada persoonani läpivalaistua, My-Linh harmittelee.

— Tarkkaile omiasi ja muiden reaktioita leirin tapahtumiin. Tarkista varovasti kyselemällä, ovatko arvelusi toisten reaktioiden syistä oikeita. Itsestään oppii kun

tarkkailee itseään ja haastaa reaktioitaan, intuitionsa tuotoksia.

— Tuon suuntaisesti minäkin itseäni neuvon, mutta silloin kun pitäisi, en rohkene ryhtyä kyselemään. "Toisella kertaa, virkeänä."

— Minuakin alkaa väsyttää, kun pitäisi ajatella jotain vaikeaa.

— Meiltä jäi käsittelemättä Looanen esi-isien itsekkyyys, Roni huomauttaa.

— He hamstrasivat varusteita, kaappasivat laivoja ja vetäytyvät paratiisimaisiin oloihin nauttimaan elämästä yrittämättä auttaa muita, Thuan jatkaa.

Looane katselee kysyvästi ympärilleen, miettii hetken ja kysyy:

— Mitä mieltä te muut olette?

— Teollisen kukoistuksen loppuvaiheessa valtaan pääsi jengejä, jotka eivät välittäneet kuin itsestään eivätkä ymmärtäneet edes omaa pitkän tähtäimen etuaan. Heiltä sopikin varastaa.

— Pääasia, että ne pelastuivat, joilla oli ymmärrystä ja yrittäystä säilyttää ihmiskunta ja sen kulttuuriperintö.

— Juhlavaa.

— Mikäli kaikki olisivat toimineet *Ubuntun* periaatteiden mukaan, ehkä miljardi ihmistä enemmän olisi pelastunut.

— Oma henki on kaikille viime kädessä tärkeämpi kuin vieraan ihmisen henki.

— Oliko kyse siitä? Tevarulle olisi mahtunut muutama kymmenentuhatta ihmistä enemmän, mutta heidän mielestään riittävän hyviä ei löytynyt enempää.

— Mistä tuo tieto on peräisin?

— Miten meidän muiden esi-isät mahtoivat toimia?

— Niin. Ja mitä kenenkään esi-isät tähän kuuluu? Olemmeko vastuussa esi-isiemme teoista?

— Sekasorto on sekasortoa. Ei sekasorron keskellä voi toimia humanisti ja järkevästi.

— Juuri silloin pitäisi.

— Looane, et ole sanonut mitään? Miten arvioit esi-isiesi tekoja?

— Nooh. Mitäpä minä niitä arvioimaan. Kaikista kokemuksista ja pohdinnoista olemme rakentaneet Tevarulaisen *Ubuntun* kulttuurin. Jos onnistumme omalta osaltamme tukemaan sen vahvistumista maailmalla, tulevaisuudessa ei synny sekasortoa, jonka kynsistä pitäisi pelastaa ihmisiä.

— Tekisi mieli harjoitella lisää roolipelaamista, Vairea sanoo.

- Oli aika rankkaa, My-Linh huokaa.
- Siksi juuri. Meillä on opittavaa, Vairea sanoo
- Mistä aiheista? Minulle ei tule mitään mieleen, Keala sanoo.
- Voitaisiin kokeilla eri heimojen tapoja tehdä päätöksiä ja suunnitelmia, Vairea ehdottaa.

EcoCity: Määrättäisiin muutama tyyppi päätöksiä tekeviksi huippuasiantuntijoiksi ja loput taviksiksi.

- Millä perusteella valinta tehtäisiin?
- Käytännössä kai sattuma ratkaisee. Ehkä osaaminenkin auttaa vähän. Ja sopivat kaverit.
- Mitä tavikset tekisivät?
- Ei kai juuri mitään. Kirjoittaisivat muistiin 'viisaiden' ajatuksia. Tietysti tekisivät, mitä viisaat ohjeistavat.
- Aina kun EcoCityn porukka on poissa, sanomme heistä jotain ilkeää, Looane huomauttaa. — Jos olisimme aina kaikki yhdessä, mielipiteet tulisi ilmaista rakentavammin.
- Sinä esität aina ajatuksesi rakentavasti, My-Linh toteaa. — Meillä Yalawalla moni ei kestä sitä, että joku on eri mieltä. Ottavat henkilökohtaisena loukkauksena, hermostuvat ja sanovat jotain ilkeän provosoivaa. Antavat mielestään samalla mitalla takaisin.

Tevaru: Aluksi kaikki olisivat taviksia. Porukka saisi jutella haaveistaan ja näytellä unelmiaan, toinen toistensa unelmia. Niistä syntyisi yhteisiä unelmia. Kaikille annettaisiin tilaa profiloitua tilanteen ja osaamisensa mukaan.

— Olisiko tuollainen yhtään Tevarun tapaista? Vairea kysyy Looanelta.

— Tuohon tapaan kuvaamme tapaamme toimia, Looane nyökkää. — Jossain kohtaa tarvittaisiin ohjaajan väliintulo: Joku pettymys, unelmat uusiksi.

— Sotkuksi menisi ilman ohjaajan keksimiä pettymyksiäkin, My-Linh huudahtaa. — Tevarun kulttuuria on kehitetty monta sukupolvea. Emme osaisi toimia kuin tevarulaiset.

Yhteisymmärrys: Voisiko näkemysten yhdistämisestä kehittää opettavaisen harjoituksen? Koottaisiin Uzomen mainitsema elefantti. Annetaan jokaiselle koehenkilölle jotain melkein oikeaa tietoa osasta jotain kokonaisuutta. Sellaista, mikä sopii mukavasti hänen ajatusmaailmaansa.

— Vihjaillaan, että kullakin on juuri se olennainen osa tietoa ja paras ymmärrys kokonaisuudesta. Harjoituksen myötä heille vähitellen valkenisi, että ovat luulleet itsestään liikoja, että muilla on ollut vähintään yhtä paljon – tai vähän – olennaista tietoa kokonaisuudesta.

— Olisiko sopivaa johtaa ihmisiä harhaan tuolla lailla? Keinotekoinen pelkistetty harjoitus johtaa muutenkin tehokkaasti harhaan.

— Niinpä. Moisen harjoituksen jälkeen minusta saattaisi tuntua, että minusta on tehty pilkkaa. Harjoitus jäisi mieleen, mutta opettaisiko, ettei omaan näkemykseensä pidä luottaa liikaa vai jäisikö mieleen vain ikävä fiilis. Opettaisiko, ettei kehenkään pidä luottaa? Herättäisikö halun kapinoida saamaansa oppia vastaan? Alkaisivatko hakemalla hakea vikoja 'opetuksesta'?

— Eihän meidän ole pakko keksiä mitään draamaharjoitusta. Tulipa tarkistettua, onko meillä hyviä ideoita.

KOPPIAISET

Aurinko on laskenut ja ulkona aavikolla on aivan pimeää. Muutama taivaan kirkkaimmista tähdistä erottuu keitaan kupolin läpi hämärinä läikkinä. Keskusaukiolla ja metsän laidassa näkyy muutama kodikkaasti valaistu katos, mutta niiden langettaman valopiirin ulkopuolella keskusaukio on pimeää.

Looane, Vairea, Jahir, Keala ja Sami napostelevat iltapalaa yhdessä katoksista.

— Missä Nielek on? Vairea kysyy Jahirilta.

— Hipsi jonnekin My-Linhin kanssa. Lupasi tulla ajoissa iltapalaveriin.

Metsäpolulta puiden lomasta vilahtelee kahden otsalampun valo. Nielek ja My-Linh ilmaantuvat pimeydestä ja istahtavat pöydän ääreen.

— Enää puuttuvat Roni ja Thuan, Vairea sanoo.

My-Linh ja Nielek vilkaisevat toisiaan.

— He eivät taida ehtiä iltapalaveriin, Nielek sanoo.

— He lupasivat.

— Minäpä näytän, missä he ovat, My-Linh sanoo ja jakaa sähveliltään videon kaikkien nähtäväksi.

Kamera näyttää aavikkoa jostain ylhäältä. Aavikon sametinmustassa yössä harvan tuulensuojakasvuston seassa liikkuu kaksi huojuvaa valokeilaa kohti taustalla erottuvia himmeästi valaistuja kasvihuoneiden kupoleja. Sähvelin kaiuttimista kuuluu vaimeaa hurinaa.

— Juuri nyt Roni ja Thuan ovat vasta palaamassa aavikolta emotirobejaan harjoittamasta, My-Linh sanoo.

— Sama infrapunavalossa, Nielek sanoo, kun kuvaan ilmestyy kaksi ihmishahmoa ja parisenkymmentä emotirobia. — Huomaatteko, miten paljon ihmisiä kirjavampia emotirobit ovat lämpökuvassa? Osaatteko sanoa miksi?

— Mitä hyötyä on pohtia emotirobien lämpösäteilyä? Vairea kysyy.

— Hyötyä? Tuleeko ajatelleeksi mitään, jos rajoittuu ajattelemaan vain varmasti hyödyllisiä asioita? Minäkin havainnoin ja mietin selityksiä kaikille mahdollisille ilmiöille. Sillä tavalla ymmärryksen luonnonilmiöistä vahvistuu, Jahir puolustaa Nielekiä.

— Mielenkiintoista, mutta eikö nyt ole tärkeämpää yrittää ymmärtää, mitä ryhmässämme tapahtuu? Vairea sanoo.

Kamera siirtyy lähemmäs kulkijoita ja My-Linhin sähvelin kaiuttimista kuuluu monenlaisen hurinan ja suhinan läpi Thuanin ääni:

— Taas pääsi pimeä yllättämään.

— Eihän yllättänyt. Olemmehan varautuneet otsalampuilla, Ronin ääni vastaa.

— Missä tuo kamera on? Vairea kysyy.

— Niitä on siellä sun täällä, My-Linh vastaa ja näppäilee sähveliään. — Yksi on ihan lähellä.

Hetken kuluttua he näkevät ruudulla itsensä kodikkaasti valaistussa leirikatoksessaan ulkoa pimeydestä kuvattuna. Kaikki kääntävät katseensa ulos metsän laitaan kuvaajaa etsien.

My-Linh näppäilee sähveliään ja hetken kuluttua katoksen valopiiriin lennähtää liitokopteria muistuttava siipiväliltään parikymmensenttinen laite, joka asettuu katosta reunustavalle kaiteelle. Nyt he näkevät sähvelin ruudulla itsensä kaiteelta kuvattuna.

— Mobiili yleisanturi eli koppiainen, Nielek esittelee. — Katselee, kuuntelee, mittaa ilman lämpötilan ja paineen, tuulen suunnan ja nopeudenkin se saa selville, kertoo sijaintinsa sentilleen, osaa kerätä kasvi- ja maaperänäytteitä, älyää käydä latautumassa ennen kuin putoaa taivaalta, osaa toimia järkevästi lauman jäsenenä.

— Viikon kuluttua koppiaisia lentelee ja istuskelee eri puolilla Viikunakeidasta sekä kasvihuoneiden sisällä että ulkona aavikolla. Niiden kertoman perusteella säädetään kasvihuoneiden sää kasveille sopivaksi ja lannoitetaan ja kastellaan kasveja niin, että ne voivat hyvin. Ne kertovat, jos kasvit sairastuvat. Niiden antamia mittaustietoja käytetään apuna kasvihuoneiden ilmaston säätelyssä, My-Linh täydentää.

— Kestää tietysti muutaman viikon, ennen kuin kaikki saadaan toimimaan, Nielek lisää.

— Näin tuollaisen eilen, Keala ilahtuu. — Ihmettelin, miten on tropiikin lintujen rakenne mielenkiintoinen.

— Koppiaiset on ohjelmoitu reagoimaan kaikkeen tavallisuudesta poikkeavaan. Siksi ne ovat seurailleet Ronia, Thuania ja emotirobeja. Tässä koppiaisten nauhoitusta aiemmin tältä päivältä:

Emotirobit marssivat pensaikoon raivatulla aukealla nelirivissä ja kääntyilevät Ronin huutamien komentojen mukaan. Aukean laidalle on kasattu aukealta raivattuja pensaita ja puiden taimia.

— Olemme kouluttaneet niitä jo kuusi tuntia. Oppivatko ne tästä harjoittelusta mitään? Roni kysyy Thuanilta. — Onko sinulla juomavettä jäljellä?

— Ei ole vettä, eivätkä nämä mitään opi, mutta minä alan oppia ohjelmoimaan niitä. Lisäsin niiden kulkumetodeihin adaptiivisen ohjausalgoritmin, joka pitää ne marssimuodostelmassa. Algoritmin parametrit virittyvät harjoituksen aikana pikku hiljaa paremmiksi. Voihan sitä halutessaan kutsua oppimiseksi.

— Miksi niillä on koko ajan sama tylsä ilme? Mikseivät ne ilmaise tunteitaan?

— En ole ehtinyt ohjelmoida niiden tunnepuolta marssimiseen sopivaksi. Mihin haluaisit niiden reagoivan ja

millaisella ilmeellä? Thuan kysyy. — En tietenkään ehdi enää tänään tehdä mitään.

— Ohjelmoida? Nämähän ovat oppivia ja tuntevia robotteja.

— Eivät ole, eivät ainakaan vielä. Tarkoitus näyttää olleen, että leiriläiset innostetaan ohjelmoimaan niihin metodeja, joiden avulla ne olisivat suoriutuneet muutamasta tarkkaan rajatusta, mutta näyttävästä 'oppimistehtävästä'. Vakuuttavan näköisten fake-demojen oli tarkoitus nostaa emotirobit tai ainakin niiden kehittäjiksi ilmoittautuneet laajempaan suosioon EcoCityssä.

— Minä luulin, että emotirobit, ... että niissä on sentään joku juju, vaikkeivät ole ihan mitä väitettiin.

— Niin minäkin luulin aika pitkään, Thuan vastaa. — Pitäisikö meidän jutella muiden kanssa, mitä tehdä? Heillä on vielä väärempi käsitys emotirobeista kuin meillä.

— Emotirob-projektia olisi nolo keskeyttää. Ehkä saamme jotain aikaiseksi, Roni arvelee hetken mietittyään.

— Olisi vastuunpakoilua jättää ikävä päätös muille.

— Vastuunpakoilua kertoa, että ... Thuan aloittaa, mutta Roni hiljentää hänet:

— Minä päätän ja minä kannan vastuun, muiden ei tarvitse tietää.

— Vastuun? Thuan mutisee.

Nauhoituksen loputtua Loaane sanoo: — Minun mielestäni meidän ei pidä katsoa näitä ilman Ronia ja Thuania. Tuntuu

pahalta seurata heitä salaa.

— Miltä tuo sitten tuntui, mitä he sanoivat? My-Linh kysyy.

— Ja miltä tuo aukio näytti? Olivat raivanneet kovalla vaivalla alkuunsaatua pensaikkoa, Jahir huudahtaa.

— Pahalta. Mutta silti. Sovimme alun perin, että leirillä toimitaan avoimesti yhdessä, Looane sanoo.

— Jos Roni ja Thuan toimisivat avoimesti, heillä ei olisi mitään salattavaa eikä mitään tätä nauhoitusta vastaan, Nielek sanoo.

— Tuo kuulostaa jotenkin takaperoiselta, Looane sanoo.

— Takaperoiselta? Keala hämmästy. — Minulla on tevarulaisesta ajattelusta vielä enemmän opittavaa kuin tiesinkään.

— Meillä on näyttää vielä yksi mielenkiintoinen juttu, My-Linh sanoo.

— Oletteko tehneet muuta kuin vakoilleet heitä? Vairea kysyy.

— Koppiaiset on ohjelmoitu kiinnittämään huomiota kaikkeen outoon, siksi ne kuvasivat ... Nielek aloittaa, mutta myöntää sitten: — Toisten tarkkailussa salaa on jotain kiehtovaa. Mutta saimmepa selville jotain tärkeää. Jotain, mitä edes Roni ja Thuan eivät ehkä tiedä.

My-Linh näyttää videon, jossa yksi Ronin käskyttämistä emotirobeista putoaa lähimmälle mäelle johtavalta polulta ja jää lojumaan kielekkeelle puoliväliin korkeaa jyrkännettä.

— Emotirob putosi tuolle terävälle kivelle ja sen kuori aukesi. Kuten näette, sisällä on Teollisen Kukoistuksen Kauden teknologialla valmistettua elektroniikkaa. Saimme koppiaisen tuomaan jopa pienen näytteen, Nielek sanoo näyttäen outoa komponenttia. — Tällaista elektroniikkaa on helpompi valmistaa ja se on tehokkaampaa kuin nykYTEKNIKALLA valmistettu, mutta valmistusprosessi saastuttaa eikä komponentteja voi kierrättää. Tällainen on hyväksyttyä vain ihmiskunnan eloonjäämisen kannalta aivan välttämättömissä järjestelmissä.

— Mikseivät Thuan ja Roni tietäisi tästä?

— Tietysti he ovat saattaneet vierailla emotirob-tehtaalla ja tietävät vielä enemmän kuin me, mutta tuolle kielekkeelle on mahdoton kiivetä, joten ainakaan he eivät ole nähneet, mitä me äsken näimme.

— Kysytään huomenna Ronilta ja Thuanilta, mitä he tietävät, Sami ehdottaa.

— Kerrotaan aamulla kaikille, mitä tiedämme, Looane ehdottaa. — Roni ja Thuan voivat samalla kertoa kaikille, mitä tietävät.

JULKISUUS

Leiriläiset ovat asettuneet mangopuun alle piiriin odottamaan aamupalaverin alkua. Useimmilla on aamiainen mukanaan ja vaikka leirillä sähveli piti korvata henkilökohtaisella vuorovaikutuksella, piirtotauluilla ja muilla keinoin, melkein kaikilla leiriläisistä on sähvelinsä mukanaan. Moni asia sujuu kätevimmin sähveleillä.

My-Linh jakaa leiriläisten sähveleihin lähistöllä kiertelevän koppiaisen lähettämää suoraa videokuvaa ja pyytää sitten muutaman koppiaisen lennähtämään kaikkien nähtäväksi piirin keskelle. My-Linh ja Nielek selittävät leiriläisille, mitä koppiaiset ovat.

Alkaa tyypillinen leiripulina. Damisi ja Uzome ovat opastaneet ohjaajia, että riittää kuulostella pulinan yleistä sävyä ja arvioida, palveleeko pulina edes osittain leiriläisten välistä kommunikaatiota. Vähintään vartin välein pitää pyytää niitä nostamaan kätensä, jotka arvelevat oivaltaneensa uutta tai arvelevat leiriyhteisön ymmärryksen tason nousseen. Tuollaiset muistutukset auttavat hillitsemään joutavaa pulinaa.

Looanen mielestä vapaa pulina on luonteva tapa kommunikoida, Roni pitää sitä typeränä ajanhukkana, muiden mielestä joskus välillä tai useimmiten uusia ideota pitäisi kehitellä koordinoitummin.

— Jännittävää. Saanko kokeilla ohjata sitä?

— Nehän voivat tirkistellä kaikkea mitä teemme.

— Voimme kaikki alkaa tirkistellä ja salakuunnella toisiamme.

— Pitää alkaa miettiä mitä tekee.

— Koppiaisten kuuluu seurata vain kasvien elämää. Ne pitää ohjelmoida sulkemaan silmänsä ja korvansa, kun ihmisiä on lähistöllä.

— Ja tervehtiä tullessaan näkö- ja kuuloetäisyydelle. Laulaa sirkuttaa kuin linnut, naukaista, räkäistä tai muuten ilmoittaa läsnäolostaan.

— Meitä eivät tirkistelevät koppiaiset häiritse. Meillä ole mitään salattavaa, vakuuttaa onnellisen näköinen pari.

— Miksi te kaksi sitten piilouduitte eilen koko iltapäiväksi tuonne pensaikkoon?

— Ajattelimme puuhamme häiritsevän teitä, pari sanoo käsi kädessä. — Oli oikein mukavaa olla kaksin kaikessa rauhassa tarvitsematta miettiä muita, mutta ei isokaan parvi koppiaisia olisi meitä häirinnyt. Tuskin olisimme edes huomanneet niitä.

My-Linh jakaa leiriläisten sähveleihin eilisen videon Ronin ja Thuanin yrityksistä kouluttaa emotirobeja.

Roni ja Thuan katsovat videon sanaakaan sanomatta. Looane on huomaavinaan heissä suuttumusta ja uhoa, mutta myös hämmennystä ja varovaisuutta.

— Jano ja väsymys näyttää tehneen meidät tarpeettoman kriittisiksi emotirobien pikku puutteille, Roni sanoo videon loputtua. — Eivät ne niin alkeellisia ole kuin Thuan väittää tuolla videolla.

— Ehkä eivät aivan niin alkeellisia, mutta päivä aavikolla niiden kanssa kypsytti minut myöntämään: Emotirobit eivät ole sitä, mitä meille luvattiin, Thuan sanoo.

— Leiriläisille lähettämässämme esitteissä oli tietysti kerrottu lopullisesta tuotteesta, mutta meillä täällä on testattavana keskeneräisiä prototyyppejä. Eihän tuotekehityksen välivaiheista kannata tehdä esitteitä. Kai te sen ymmärrätte? Roni sanoo.

— Ette keskustelleet kanssamme esitteiden lähettämisestä leiriläisille, ettekä emotirobien tuomisesta leirille, Vairea sanoo. — Minulle on käsittämätön yllätys, että joku voi tehdä tuollaista.

— Luulin olevani tyhmä, kun emotirobien kanssa mikään ei onnistunut niin kuin esitteissä, sanoo yksi Ronin ryhmässä ahkeroineista leiriläisistä.

— Ovathan ne kuitenkin aika jänniä, sanoo toinen. — Ja jotenkin hupaisia.

Nielek laittaa jyrkän teeltä pudonneen emotirobin romusta irrotetut osat kiertämään ja selittää, mitä vahinkoja

ympäristölle moisen elektroniikan tuottaminen aiheuttaa. Sitten hän jakaa leiriläisten sähveleihin videon emotirobin putoamisesta vuoripolulta ja siitä, miten koppiaiset irrottavat siitä näytteet, jotka hän juuri laittoi kiertämään.

Syntyy kova pulina. Looanesta näyttää kuin Ronin ja Thuanin lähellä olevat vilkuilisivat heitä epäilevästi.

— Ovatko nuo palaset varmasti emotirobista? Roni kysyy.

— Videolla näit, että emotirobien sisällä on juuri tuollaisia, My-Linh sanoo.

— Varmaan EcoCityn insinöörit ovat keksineet jonkin ennen tuntemattoman tavan kierrättää noita. Eiväthän he muuten voisi valmistaa emotirobeja, Thuan arvelee.

— Ehkä suunnittelija ei ole tiennyt EcoCityn johdon säätämistä ympäristömääräyksistä, Roni sanoo. — Tässä on nyt tapahtunut jokin inhimillinen erehdys.

Thuan käy huolestuneen näköiseksi. Voisiko Klaani erehtyä – olla epätäydellinen? Jos Klaanikin erehtyy, mihin enää voi luottaa. Voinko luottaa edes Klaanin juttuihin sekasorron syistä ja ilmastonmuutoksesta? Mihinkään Klaanin jutuista?

— Jokaisen suunnittelijan pitää ymmärtää ilman määräyksiäkin, ettei tuollaista sovi tehdä, Jahir sanoo. — Ja erehdysten välttämiseksi kaikenlaiset suunnitelmat on tapana laittaa mielteistöön kaikkien kommentoitavaksi.

— Ehkä kukaan ei ole viitsinyt kommentoida, Roni sanoo. — Mielteistö on täynnä kaikenlaista kommentoitavaa.

— Tiedät ihan hyvin, että tarvittaessa mielteistö hälyttää muutaman kommentoijan apuun, Jahir huomauttaa.

— Tarkistin eilen, että mielteistössä on vain ylimalkaista tietoa emotirobeista, vaikka moni on pyytänyt tarkempaa tietoa, yksi leiriläisistä huomauttaa. — Klaani ei ole laittanut mielteistöön mitään sellaista tietoa emotirobien tuotannosta, mitä voisi kommentoida.

— Saattaa olla, että Klaani on todennut pienimuotoisen emotirobien tuotannon haitoista huolimatta kokonaisuuden kannalta hyväksi, mutta Klaanin tiedottajat ovat unohtaneet julkaista perustelut mielteistössä. Nettohyöty jää varmaan plussalle. EcoCityn kehittämät emotirobit ovat suuri edistysaskel, virheistä opitaan ja kehitystyötä tehdään yötä päivää, Roni sanoo epäröivällä äänellä.

Pieni tummatukkainen leiriläinen nousee seisomaan ja sanoo samalla venytellessään: — Voisimmeko jo lähteä hommiin.

Muutama leiriläinen seuraa esimerkkiä: — Lähdetään. En jaksa istua ja kuunnella.

— Tämä yleispulina ei johda mihinkään.

— Näin isossa porukassa ei edes saa suunvuoroa.

— Niinpä. Meillä täällä on selvä mielipide. Mennään laittamaan se jakoon.

Aukion ja metsän laidan puiden varjossa ja katosten suojissa on leiriläisten ryhmiä työn touhussa. Jotkut makoilevat, toiset istuvat, jotkut kävelevät ympäriinsä

vilkkaasti elehtien. Kaikki keskustelevat emotirobeista ja tiivistävät ajatuksiaan ”mielenosoittajien tauluihin”.

Ryhmien välillä kiertelee ”tiedustelijoita” tutustumassa muiden ajatuksiin.

Ohjaajat lähtevät kiertämään ryhmästä toiseen. Vairea lähtee seuraamaan Uzomea, joka pysähtyy evästämään lähes jokaista ryhmää. Niitäkin, jotka Vairean mielestä antavat ymmärtää, etteivät evästystä kaipaa. Ei ole helppoa Uzomellekaan noudattaa omia oppejaan. Vai olenko ymmärtänyt Uzomen opit väärin? Mikä on sopivat määrä ja tapa neuvoa?

— Puhukaa ja kirjoittakaa arveluistanne, kuvitelmistanne ja tuntemuksistanne. Kuvitelmien vatvominen porukalla auttaa teitä pääsemään lähemmäs totuutta. Tuntemuksemme ohjaavat meitä, joten kaikkien on hyvä niistäkin kuulla, vihastakin. Älkää kuitenkaan purkako vihaanne hyökkäämällä muita kohtaan.

— Yhtä tärkeää, kuin mitä päästänne tulee ulos, on millaista kehitystä päässänne tapahtuu. Jos koette oivaltaneenne jotain, pohtikaa, mikä edisti oivallusta. Ehkä siitäkin löytyy aineksia kirjoitukseen.

— Kokeilkaa keitaan väen kanssa, toimiiko juttunne – onko toivoa, että se käynnistää lukijoiden ja kuulijoiden kesken hedelmällisen vatvomisen? Olisi hienoa, jos lukijat rohkenisivat rehellisesti paljastaa, mitä ajatuksia tämä jupakka on saanut heidän päässään liikkeelle ja millaisia tuntemuksia herättänyt.

Uzome ja Vairea pysähtyvät kuuntelemaan ryhmää, joka väittelee siitä, voisiko leirillä jatkaa emotirobien testaamista:

“Ne eivät ole mitä väitettiin. Meille valehdeltiin!”

“Jotain mielenkiintoista niillä voisi silti tehdä.”

“Olisi epäeettistä käyttää epäekologisesti tuotettuja laitteita.”

“Nehän on jokatapauksessa jo tehty. Menevät hukkaan. Tuhlauskin on epäekologista.”

“Niiden kanssa touhuaminen olisi moraalisen tuen antamista niiden valmistajille.”

Kukin toistelee väitteitään ja perustelee ne mielestään vastaansanomattoman rationaalisesti. Joku onnistuu argumentointiaan parantamaankin, mutta silti yksi tyrmää perustelut epäloogisina ja tosiasioden vastaisina, toisen mielestä koko väite osuu asian sivuun, kolmas ylistää, joku jopa vakuuttuu ja muuttaa mieltään. Kun kaikki ovat ehtineet toistaa väitteensä ja vastaväitteensä muutamaan kertaan, Uzomen sisäinen saarnaaja herää:

— Intuitiomme, terve järkemme, alitajuntamme tai miksi haluattekin sitä kutsua vetää johtopäätökset ja antaa moraalisen tuomionsa nopeammin kuin ehdimme ajatella. Sen jälkeen se laittaa rationaalisen ajattelumme tuottamaan sopivan perustelun johtopäätökselleen tai tuomiolleen. Väittelyissä esitetyt perustelut ovat kuulijoille käsittämättömiä ja kummallisia siksi, että väittelijän intuitio on vaatinut hänen älyään tuottamaan näennäisrationaalisen perustelun jollekin täysin irrationaaliselle intuitionsa tuotokselle.

— Rationaalisuutta näennäisyydellä ja ilman. Mitä yritit sanoa? Yksi leiriläisistä kysyy.

Tuo pieni tummatukka on ennenkin puhunut suoraan, Uzome muistelee.

— Niin. Pitääkö emotirob-tehdas mielestäsi lopettaa vai ei? toinen leiriläinen jatkaa kyselyä.

Oho. Niitä onkin kaksi melkein samannäköistä suorasuuta. Tämä on jäänyt minulta huomaamatta.

— Jos kirjoittaisit tuon taululle ja kävisimme sen rauhallisesti lause lauseelta läpi, saattaisimme ymmärtää, Vairea yrittää auttaa Uzomea.

Ja Uzome jatkaa:

— Ennen päätöksiä kaikkien olisi hyvä ymmärtää toisiaan ja sitä varten pitäisi ymmärtää omaakin ajatuksenjuoksuaan. Väitellessä jokainen kaivautuu yhä syvemmälle poteroonsa, vaikka keskustelu pitäisi nähdä yhteisenä löytöretkenä tuntemattomaan. Pitäisi nousta tutustumaan kaverin poteroon.

— Mikä on potero?

— Maahan kaivettu kuoppa, jollaisista ihmiset ammuskelivat toisiaan 1900-luvun sotien aikana.

Vairea puistelee päätään. Uzome kaivelee viisauksiaan yhä syvemmältä vertauksien hautuumaalta. Väittelyyn osallistuneet leiriläiset kuitenkin innostuvat vertauksesta. Ei Uzomen toivomalla tavalla, mutta kuitenkin.

— Miten kuopan kaivaminen liittyy väittelemiseen? Miten kuoppaa kaivaessa ehtii väitellä?

— Hienoa. Nouskaamme poteroistamme löytöretkelle naapurin poteroon.

— Eivätkö omat ja vihollisen poterot olleet samanlaisia kuoppia? Mitä tutustumista niissä olisi?

— Monet vertaukset ovat huvittavia puolitotuuksia, Uzome myöntelee hajamielisesti samalla kun miettii, miten kääntää keskustelu takaisin asiaan. Opettavaista ja innostavaa yhteistä löytöretkeä tästä keskustelusta ei enää kannata yrittää.

— Se, että vertaukset ovat täyttä totta ja huvittavia, hämää kuulijoita huomaamasta, etteivät ne mitenkään liity puheena olevaan asiaan saati todista mistään mitään, Vairea huomauttaa.

Pieni tummatukka naurahtaa: — Kiitos neuvoista. Tästä on hyvä jatkaa. Illalla kuulette, mihin päädyimme.

Ronin ja Thuanin kanssa innokkaimmin työskennelleet kuusi leiriläistä juttelevat vaisusti omana ryhmänään.

— Mennään tuonne. Kuuntelemaan, Vairea sanoo Uzomelle.

— Sopiiko kysyä, mitä mieltä olette emotirobeista? Vairea kysyy varovasti.

— Mielenkiintoisia, kiehtovia. Harmi, että pitänee lopettaa niiden kanssa touhuaminen.

— Oikeastaan olemme miettineet Ronia ja Thuania. Moni tuntuu pitävän heitä kovinkin pahoina.

— Mekin huomasimme heti, että he olivat erilaisia kuin te muut ohjaajat, mutta ei se meitä isommin häirinnyt.

— Itsevarmoja. Ehkä jopa ylimielisiä.

— Tuntui, että heillä on hyvä suunnitelma. Tuntuivat määrätietoisilta ja aikaansaavilta.

— Toiset leiriläiset tuntuvat pitävän meitä tyhminä, koska innostuimme Ronin ja Thuanin projektista.

— Enpä usko, eihän ... Uzome aloittaa, mutta Vairea keskeyttää:

— Sopiiko, että otamme tämän puheeksi iltapalaverissa. Kysytään, mitä muut ajattelevat. Ei siitä muuten saa selkoa.

Uzome huokaa ja istahtaa nurmikolle: — Minua väsyttää.

— Ja näytät huonovointiselta.

— Niinkö. Menen hetkeksi lepäämään, Uzome myöntyy.

— Ajattelevinen tuntuu raskaalta. Eri toten, jos pitää samalla keskustella.

— Syö jotain pientä. Juo vettä.

Yksi leiriläisryhmä istuu lammen rannalle bambusta ja vaaleasta kankaasta rakentamansa aurinkosuojan alla. Aika ajoin he kastelevat katon kangasta.

— Haluatteko kokeilla, miten viileää meillä on, he huutavat ohikulkeville Nielekille ja My-Linhille.

— Ei hassumpi keksintö, Nielek myöntelee.

— Vähän tiputtaa. Kastelimme sen juuri.

— Voivatko koppiaiset huomata meidät täältä?

— Voisimmeko muuten kirjoittaa emotirobien lisäksi myös kopppiaisista ja salaa kuvaamisesta, yksi leiriläisistä kysyy?

— Kirjoittakaa, My-linh sanoo. Taitaa olla tärkeämpi aihe kuin ymmärsimmekään.

— Ymmärsimme, että teistä tuntui jännittävältä tarkkailla Ronia ja Thuania ja innostuitte saadessanne selville meille kaikille tärkeitä salaisuuksia. Ette tunteneet tekevänne mitään väärää, leiriläiset kertovat arveluistaan

— En tuntenut tehneeni mitään väärää ennen kuin muut huomauttivat minun harrastaneen salakatselua, My-Linh myöntää.

— En minäkään, Nielek lisää. — Jännältä se tuntui ja olin innoissani ja ylpeä, kun saimme selville tärkeitä faktoja emotirobeista.

— Ei tullut ajateltua, miltä tuntuisi, jos joku videoisi meitä salaa.

Lounaspalaveriin leiriläiset ovat valinneet keskuudestaan kolmikon tiivistämään, mitä ovat siihen mennessä saaneet aikaiseksi.

Kolmikko katsoo leiriläisten joukkoon ja aloittaa: — Teimme parhaamme, mutta emme varmaan ehtineet kuulla kaikkea oleellista, mitä teillä on sanottavaa. Täydentäkää.

— Ja korjatkaa, jos puhumme vallan muuta kuin, mitä tarkoittitte.

— Roni ja Thuan näyttävät yhä uskovan, että EcoCity ja Klaani pyrkivät yleiseen hyvään ja yhä he ihailevat Teollisen Kukoistuksen Kauden saavutuksia. He eivät halua luopua emotirobeista, vaan aikovat todistaa meille, että niiden tuotanto on asianmukaista tai saadaan sellaiseksi korjattua.

— Emme ehtineet kysyä Samilta, mitä hän ajattelee. Voisitko kertoa meille nyt?

— Emotirobien tuotantoa ei voi jatkaa, ellei sitä saada ekologiseksi. Eikä sittenkään, ellei niille löydy selkeämpää tarvetta, todellista hyötykäyttöä.

— Aiotko kertoa totuuden emotirobeista sitten kun palaat EcoCityyn?

— EcoCityssä moni uskoo niin vakaasti Klaaniin, että tuskinpa minun totuuteni mitään vaikuttaa. Ehkä kuitenkin rohkenen kertoa mielipiteeni.

— Meistä leiriläisistä suuri enemmistö on sitä mieltä, että emotirobien tuotanto pitäisi heti lopettaa, koska ne ovat turhia ja tuotanto pahasti epäekologista. Vähemmistö on sitä mieltä, että riittäisi keskeyttää tuotanto ja selvittää, mitä kaikkea hyötyä emotirobeista voisi olla, jos niitä onnistuttaisiin kehittämään pidemmälle. Heidänkin mielestään tuotanto pitäisi saada paljon ekologisemmaksi.

Lounaan jälkeen My-Linh kysyy, sopiiko hänen lähteä kävelylle. Rauhoittumaan, hän selittää.

Nielek käy hakemassa keittiökatoksesta evästä reppuun ja lähtee My-Linhin mukaan. He viipyvät aavikolla

päivälliseen asti.

Roni ja Thuan lähtevät 'omalle' keitaalleen. Leiriläiset lähtevät jatkamaan hommiaan ja Keala, Looane, Vairea, Sami ja Jahir jäävät keskustelemaan Damisin ja Uzomen kanssa.

— Uzome, miksi emme tienneet koppiaisista? Looane kysyy. — Onko niitä ollut täällä aina?

Vairea vilkaisee Uzomea kysyvästi.

— Kyllä minä jaksan, Uzome sanoo Vairealle ja alkaa kertoa koppiaisista: — Saimme ensimmäiset koppiaiset Viikunakeitaalle noin kuukausi sitten. Koppiaiset ja laumaäly kiinnostivat monia, mutta harvalla oli aikaa auttaa alkuvaiheen hankalien teknisten ongelmien ratkaisemisessa. Annoimme porukalle työrauhan. Siksi minullekin tuli yllätyksenä, mihin kaikkeen koppiaiset pystyvät.

Jahir keskeyttää Uzomen: — My-Linh, Nielek ja nuo muutamat leiriläiset ovat ilmeisesti ehtineet ja osanneet olla hyödyksi. Luulin My-Linhin ja Nielekin viettävän aikaa kahden kesken silloin, kun olivat poissa ... Äääh ... Antaa olla.

— Jätetään tuo juttu teille juteltavaksi, Keala sanoo ystävällisesti hymyillen. — Outoa, että löysin koppiaiset mielteistöstä vasta eilen, vaikka olen pyytänyt sitä kertomaan minulle uusista jännistä keksinnöistä.

— Jänniä keksintöjä ja muuta mielenkiintoista uutta tulee mielteistöön paljon enemmän kuin mihin ehtisit perehtyä, Jahir sanoo. — Mielteistö joutuu arpomaan sinulle sopivan pienen otoksen jänniä keksintöjä.

— Niin kai sitten, mutta etteivät edes koppiaiset mahtuneet uutisvirtaani. Nehän ovat huippumielenkiintoisia.

— Vaan miten kertoa mielteistölle etukäteen, että kerro minulle koppiaisista heti, kun joku ne keksii.

— Minä en käytä lainkaan mielteistön uutispalvelua vaan käytän mielteistöä ratkomaan minua kulloinkin erityisesti kiinnostavaa ongelmaa, Vairea kertoo. — Mielteistö oppii melko nopeasti, mikä on tietyn ongelman kannalta olennaista.

— Mielteistössä umpioituu helposti omaan kotoisaan hakuavaruuteensa. Olen säätänyt mielteistön tyrkyttämään minulle aika ajoin sellaista, mihin en ole osoittanut mitään mielenkiintoa.

— Omankin mielen assosiaatiosäännöt on hyvä päästää välillä vapaalle. Kun haaveilee ja antaa ajatuksen kulkea vapaasti, voi keksiä uusia ideoita.

— Minä haaveilen aika ajoin parin kaverin ja mielteistön kanssa yhdessä. Annamme ajatustemme kulkea vapaasti ja kiittelemme enimpää mielteistön ideoita mielenkiintoisiksi, kunnes innostumme erityisesti jostain uudesta ideasta, Looane kertoo.

IHANNEMAAILMA

Kymmenkunta leiriläistä on keskittynyt visioimaan tulevaisuuden ihannemaailmaa. He ovat järjestäneet muille leiriläisille haaveiluistuntoja: "Millainen olisi huippuhieno maailma ja millaista siellä olisi elää?"

Porukan unelmointi on yleensä katkennut alkuunsa.

— Minä haaveilen lapsista, jotka rakentavat isoon puuhun majaa. Miten moinen haave auttaa ihmiskunnan tulevaisuuden visioinnissa?

— Minä haaveilin isoista avaruusasemista, joista tarkkaillaan maapallon ekosysteemin toimintaa, haaveilin sääsatelliiteista, paikannussatelliiteista ja tietoliikennesatelliiteista. Haaveilin matkustavani avaruusasemalle ja Kuuhun asti. Ihan epärealistista.

— Epärealistista? Kaikki tuohan on tehty jo kauan sitten.

— Kauan sitten, vaan onnistuuko sellainen vielä joskus uudestaan? Kiertoradalla on valtavasti avaruusrumua. Emmekä voi tehdä avaruusmatkoja yhtä tuhlaillen kuin silloin aikanaan. Pitäisi keksiä vallan uusi tapa päästä kiertoradalle.

Leiriläiset onnistuvat luettelemaan ihannemaailman ominaisuuksia, kuten tasapainoisen ja vahvan ekosysteemin, rakentavan yhteistyön ja paljon muuta hyvää, mutta se ei saa heitä onnelliseen haaveilun tilaan. Tavoitteen mahdottomuus alkaa ahdistaa. He löytävät sukupolvensa missioksi pitää maapallo hengissä ja olla lamaantumatta ahdistuksesta huolimatta.

— Pienemmät – ihmisten arkea koskevat – haaveensa he kuittaavat toteamalla: *“Kuivakkaan tavanomaisia ikuisuustoiveita, mutta ihan sama. Mitä visioimmekin seuraava sukupolvi kuitenkin haaveilee vallan muusta ja hylkää visiomme.”*

Haaveilun sijaan leiriläiset harhautuvat laatimaan skenaarioita siitä, miten paikalliset yhteisöt ja globaali yhteisö saattavat harhautua noudattamaan haitallisia toimintatapoja ja arvostamaan vahingollisia arvoja niin, että kaikki menee pieleen ja nykyisten sukupolvien ponnistelut menevät hukkaan.

Damisi aloittaa aamupalaverin mangopuun alla ja pyytää jokaista tuttuun tapaan kertomaan tuntemuksistaan. Kellään ei ole kertoa mitään erityistä: “Tässähän tämä”.

— Kuuntelin eilisiä haaveitanne tulevaisuudesta, Uzome sanoo. — Haaveilun sijasta suunnittelitte, miten havaita kaikki uhkaavat vaarat ja selviytyä niistä. Hyvä sekin, mutta visionne tulevaisuudesta kuulosti enemmän dystopialta kuin utopialta.

— Eikä ihme. Ihan ymmärrettävää. Valitettavasti vielä teidänkin sukupolvenne päätehtävä on pitää ekosfääri elossa eikä tällaisessa tutkimuslaitoksessa sitä totuutta pääse hetkeksikään pakoon. Tällä leirillä olemme laittaneet teidät leiriläiset vastuuseen kaikesta. Te teette ja ideoitte kaiken. Me ohjaajat yritämme auttaa tarvittaessa, mutta vastuun kantamisen stressi on teillä. Viikunakeidas on vielä niin tylsäkin, ettei mieli saa siitäkään virikkeitä ilotteluun.

— Yleensä ihminen keksii pientä hupia vähän kaikesta ja innostuu iloiseen leikkiin luonnostaan, mutta stressi kapeuttaa mielikuvitusta kuin sapelihammastiikerin karjunta luolamiehen ajattelua, Damisi sanoo, vilkaisee Samia ja suo tälle pienen hymyn. — Kun mieli ei irtoa uhista ja velvollisuuksista, pitää vähän tönäistä itseään ja kavereitaan. Meidän pitää vääntää itsemme liikkumaan, leikkimään ja huvittelemaan. Leikki tuo ihmisistä esiin aivan uusia piirteitä, se yhdistää ja erottaa aivan eri tavalla kuin teoreettinen pohdiskelu ja arkinen puurtaminen. Liikunnallisen leikin maailma on virkistävällä tavalla erilainen kuin keskustelujen tai harjoitustöiden maailma. Tästä lähtien varaamme viikonloput leikkimiseen ja arkisinkin aloitamme päivämme jollain leikkimielisellä puuhalla. Voisimme ...

— Eiköhän siis väännetä itsemme liikkeelle ja leikkimään, kuuluu leiriläisten joukosta. — Teille tuntuu riittävän leikkimisestä ja liikkumisesta puhuminen, mutta minä haluan päästä liikkeelle. Tiedän saarnaamattakin, että rehkimisestä tulee hyvä olo.

Damisi naurahtaa — Tässä iässä ei enää vaisto vedä liikkumaan. Mitä tehtäisiin?

— Joku liikunnallinen yhteisleikki. Jos vaikka juoksen tai uin yksin, ajatukseni alkavat harhailla ikävästi. Yhdessä puuhaillessa ei ehdi ajatella ikäviä.

— Yhdessä on kiva touhuta, kunhan ei ole liian tarkkoja sääntöjä. Haluan, että improvisoimme. Jotain. Mitä hyvänsä.

— Minulle sopii säännötkin, mutta en kestä mitään pomoiltua – siis ohjattua – toimintaa. Jos joku alkaa pomottaa minua, tuntuu, ettei minun tarvitse itse ajatella – keskittyä. Niinpä ajatukseni kytkeytyy jotenkin vapaalle ja lähtee harhailemaan.

— Kiivetään näihin puihin. Katsotaan, kuka uskaltaa ylimmäs. Pelkääminen rentouttaa. Siitä tulee hyvä olo.

— Minun mielestäni joukkuepelit ovat mukavia. Tiedättekö jalkapallon? Saa liikkua eikä ole hetkeäkään varaa ajatella muuta kuin pelitilannetta.

— Onko se jonkin moinen kilpailu? Taistelu? Minä en ehkä kykene taistelemaan – varsinkaan tuttuja vastaan.

— Ei jalkapallon pelaamisen tarvitse olla taistelua, Damisi sanoo. — Jalkapallon tapaista kilpailullista peliä voi kokeilla. Vasta jos voittamisesta tulee jollekin pelaajista pakkomielle, pelaajien luolamiehen vaistoja saattaa alkaa pulpahdella esiin.

— Voisimmeko kokeilla Uzomen orkesterin soittimia? yksi leiriläisistä ehdottaa ensimmäisen aamun leikiksi.

‘Soittolava’ on nurmikenttä, jota rajaavat neljän vastaanottoantennin tolpat. ‘Soittimet’ ovat pieniä

antureita, jotka kertovat paikkansa ja nopeutensa musiikkia tuottavalle tietokoneelle. Soittimia voi heilutella käsissään tai kiinnittää vaikka vyötärölle tai nilkkoihinsa. Jos valitsee soittimen tyypiksi rummun, se reagoi vain äkkinäisiin suunnanmuutoksiin. Huilun äänen korkeus riippuu esimerkiksi lähettimen korkeudesta maan pinnasta tai kahden eri lähettimen etäisyydestä toisistaan ja puhalluksen voima lähettimen nopeudesta.

— Mehän kuulostamme melkeinpä orkesterilta. En tiedä, miltä se teistä – oikeaa musiikkia tuntevista – kuulostaa.

— Kyllä soittonne musiikiksi tunnistaa ... Ajoittain.

— Vaikea sovittaa tanssiliikkeitä kaverin liikkeisiin, koska meillä on eri soittimet. Jos innostun tekemään samoja liikkeitä, soittoni menee ihan hulluksi.

— Parien pitäisi ohjata samaa soitinta.

— Haluan tanssia porukalla, en koko ajan saman parin kanssa.

Leikkimisen makuun päästyään leiriläiset keksivät yhä uusia leikkejä, joista osa vaatii strategista ja taktista silmää ja tarkkaa keskittymistä, jotkut leikit taas antavat mielen rentoutua. Joistain tulee kestopuosikkejä, jota leikitään joka viikonloppu.

Aika ajoin leiriläiset pelaavat jalkapalloa ja muita joukkuepelejä, mutta Ronin ja Thuanin mielestä joukkueilta puuttuu voittamisen tahto. Heidän mielestään esimerkiksi

jalkapallo ei ole pelkästään taktisesti ja strategisesti mielenkiintoinen liikuntalaji vaan ennen kaikkea kilpailu, ennemmin taistelu kuin leikkisää yhdessäoloa.

Joissakin leiriläisten keksimissä leikeissä heidän pitää yhdessä selviytyä jostain haasteesta, kuten esteen ylityksestä. Joissakin leikeissä haaste on ulkopuolinen tuntematon vastustaja, toisinaan taas leiriläiset jakaantuvat kilpaileviin joukkueisiin.

Damisi ja Uzome pohdiskelevat, mitä sanoa leiriläisille kilpailullisen vastakkainasettelun hyvistä ja huonoista puolista, mutta päättävät huomauttaa asiasta vain, jos vastakkainasettelu leviää leikistä muuhun yhdessäoloon.

Heti ensimmäisenä leikkiviikonloppuna leiriläiset rakentavat keinun, josta voi hypätä veteen. Myöhemmin ideat huvilaitteiksi ja tempuiksi alkavat tuntua Uzomesta niin hurjilta, että hän varoittaa leikkiessäkin voivan kuolla.

Uzome innostuu kertomaan, miten tyttärensä putosi puusta, katkaisi kolme kylkiluutaan ja sai syvän haavan silmäkulmaansa. Näkö säästyi hyvällä tuurilla.

Keala ja Looane tapaavat Damisin leiriauktion laidassa viereiseen kupoliin vievän metsäpolun alussa. — Ryhmä leiriläisiä meni tuohon viereiseen kupoliin, Keala kertoo Damisille. — menemme katsomaan, mitä he puuhailevat. Lähdetkö mukaan?

Heti viereiseen kupoliin päästyään he astuvat puutarhaan, jossa kasvaa monen kokoisia puita ja pensaita. Maassa puiden ja pensaiden välillä näyttää kasvavan juurikasveja ja monen näköisiä papuja.

— Saman näköistä kuin sen viljelys, jonka läpi ajoimme keitaalle tullessamme. Ei kai tämä ole se sama kupoli?

— Se on päinvastaisella suunnalla.

— Tuolta kuuluu lasten ääniä.

Kupolin keskellä on pieni lampi ja sen ympärillä matalan aidan ympäröimiä katoksia. Aukiolla lammen rannalla touhuaa iso joukko pieniä lapsia kuuden tiedeleiriläisen kanssa. Rantaviivan tuntumaan on rakenteilla maja bambukepeistä ja lammen rannassa näyttää olevan rakenteilla lautta puupölkyistä. Lammessa kahlaavat lapset yrittävät sitoa köydellä pölkkyyä toisiinsa. Kaksi lasta vetää bambukepeillä kuormattuja kärriä kohti rakenteilla olevaa majaa. Sivummalla muutama aikuinen seurustelee keskenään. Välillä vilkaisevat leikkijöitä:

“Vieläkö kaikki pienimmätkin ovat pinnalla?”

“Voi ei, Lambi sai kolhun bambukepeistä.”

“Olkaa varovaisia niiden keppien kanssa!”

Looane, Keala ja Damisi eivät halua häiritä leikkiä, vaan menevät jututtamaan aikuisia.

— Lapsemme viihtyvät paremmin leiriläistenne seurassa kuin meidän hoivissamme. Näin vanhempana ei aina jaksa innostua leikkimään niin kuin nuo leiriläiset.

— Leiriläisille leikkiminen pienten lasten kanssa saattaa olla harvinaista hupia toisin kuin teillä vanhemmilla, Damisi arvelee.

— Meillä on kolme lasta. Olen saanut leikkiä kyllikseni, vaikka meillä onkin tapana hoitaa porukan lapsia näin vuorotellen. Pari kolme vanhempaa pärjää vaikka kymmenen lapsen kanssa. Eivät lapset koko ajan tarvitse omia vanhempiaan.

— En tiedä tarkkaan, minkä verran näillä leiriläisillä on kokemusta lastenhoidosta. Innostuivatko lapsenhoidosta ne, joilla ei siitä ole kokemusta vai ne, joille pienten lasten kanssa puuhailu on tuttua, Damisi pohdiskelee kysyvästi.

— Hyvin ovat joka tapauksessa pärjänneet. Pikkuisen olemme leiriläisiänne neuvoneet. Alussa he halusivat kokeilla, mitä lapsemme pitävät heidän opettavaisista satuvideoistaan. Ihan ensimmäisiä satuja lapset eivät jaksaneet katsoa. Leiriläisenne eivät ymmärtäneet, että vaikka viisivuotias välillä tuntuu järkeilevän kuin he, viisivuotiaan ajatusmaailma on aivan eri kuin teini-ikäisen.

— Itsekin yllättyivät, miten on voinut unohtua lapsen ajatusmaailma.

— Kun jonkin asian oivaltaa, unohtaa nopeasti, miten ajatteli ennen oivallustaan.

— Leiriläiset onnistuivat korjailemaan videoita niin, että lapset kiinnostuivat niistä. Videoissa oli hienoja animaatiohahmoja. Tarinatkin olivat muuten hyviä, mutta niihin oli ujutettu leiriläisten mielestä tärkeitä opetuksia siitä, miten käyttäytyä toisia kohtaan. Pienimmät eivät niistä mitään ymmärtäneet, mutta isommat lapset alkoivat niitä

suotta pohdiskella. ”Opetukset” olivat suht ok, mutta turha sellaisia on lapsille tyrkyttää.

— Minä en pitänyt läheskään kaikista heidän ’opetuksistaan’, enkä halua, että kukaan yleensäkään aivopesee lapsiani. Empatiaa oppii kaverien kanssa leikkiessä, kunhan aikuiset sovittelevat pahimpia riitoja.

— Tarinoiden kauttakin voi herätellä lapsia pohtimaan oikeaa ja väärää, mutta en kuitenkaan halua, että lapseni oppii, että viisaus oikeasta ja väärästä tulee jostain ylhäältä, että itse ajattelemisen sijasta riittää totella jonkun auktoriteetin tekemän videon opettamia sääntöjä oikeasta ja väärästä.

— Opettavaiset sadut olivat minun ideani, Damisi myöntelee. — En tainnut jutella kylliksi tämän ryhmän kanssa. Jos itsekään olin miettinyt loppuun saakka ideaani.

— Leiriläiset tulkitsivat kritiikkimme täystyrmäykseksi eikä heitä näkynyt yli viikkoon. Lapsetkin jo kaipasivat heitä.

— Onneksi he tulivat takaisin ja kysyivät, saisivatko leikkiä lasten kanssa. Lupasivat olla pilaamatta lasten leikkejä määräilemällä.

— Nyt ovat ehkä liiankin joustavia.

— Rohkenevathan he puuttua pahimpiin riitoihin ja osaavat niitä sovittaa.

— Opastavat pikkuisen jos esimerkiksi maja ei tahdo pysyä pystyssä tai lautta koossa. Varottelevat hukuttamasta pienimpiä. Joskus syöttävät jonkin tuoreen idean leikkiin.

— Sitä eivät aina ymmärrä, että pienet haluavat toistaa ja toistaa samaa juttua aikuisen – ja teini-ikäisenkin –

mielestä loputtomiin.

— Lasten kanssa on kiva leikkiä, jos jaksaa leikkiä heidän ehdoillaan. Minä kyllästyn kymmenennen toiston jälkeen.

— Tämän leiriläisryhmän poissa ollessa täällä kävi toinen ryhmä esittelemässä EcoCityn kehittämiä lapsille tarkoitettuja 'opettavaisia' tietokonepelejä. Ne olivat mielenkiintoisia ja lapset innostuivat niistä tosi paljon.

— Minäkin kokeilin, innostuin ja koukutuin. Jotain opinkin. Pelien luvattiin muun ohessa harjoittavan vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutus oli kuitenkin yleensä kilpailua tai taistelua vastustajan kanssa. Joissain peleissä kilpailtiin joukkueina, mutta monissa yksin. En minä halua opettaa lapselle, että vuorovaikutus ihmisten välillä on ennenkaikkea taistelua. Päinvastoin, pitää harjoitella toimimaan yhdessä silloinkin, kun se tuntuu vaikealta.

— Minäkin kokeilin muutamaa peliä. Ne kaivoivat minusta esiin primitiivisiä viettejä, joista on pelkkää haittaa muutenkin haastavassa yhteiselossa. Pelit opettivat, että minulla on moisia viettejä. Hyvä. Nyt osaan niitä varoa, mutta lapset eivät tietenkään ymmärrä, että niitä pitäisi varoa. Heissä moiset pelit vahvistavat primitiivisiä luolamiehen vaistoja.

— Pelit olivat psykologisesti ovelia. Haasteet asettuivat kullekin pelaajalle juuri sopivan vaikeiksi ja muut pelihahmot ja koko peli virittyi pelaajaa houkuttavaksi.

— Jos pelaaja piti kilpailusta ja vastakkainasettelusta, peliin ilmestyi uhkia ja kilpailijoita, mutta vastustajat virittyivät juuri sopivan helposti voitettaviksi: Jos pelaaja

tuntui haluavan olla ylivoimainen, hän sai paljon heikkoja vastustajia, kun taas tosi haasteista pitävä pelaaja sai vastaansa tosi kyvykkään uhan, jolle voi jopa hävitä.

— Jos meillä olisi tarpeeksi nopeat yhteydet, voisimme alkaa leikkiä maailmanlaajuisesti muiden ihmisten kanssa avatar-seikkailuja. Kanssapelaajat käyttäytyisivät inhimillisesti ja pelatessa olisimme inhimillisen yhteistoiminnan ihmemaassa, joka ei omia aikojaan muovaudu meitä miellyttäväksi. Pelaajat oppisivat, että maailma on täynnä potentiaalisia kavereita, joista tulee vastustajia vain, jos käyttäytyy vallan sopimattomasti.

— Omalla porukalla tehdyllä lautalla itse tehtyyn majaan sauvominen riittää. Empatiaakin oppii, kun pitää pienimmät veden pinnalla ja vahtii, etteivät ruhjo itseään majan työmaalla.

PALJASTUSTEN TEHO

Aurinko on juuri laskenut ja Looane ja My-Linh ovat pystyttäneet kaaosvaloista mietiskelynuotion keskusaukion laitaan. Mietiskelynuotion liekit muistuttavat vain etäisesti puista kasatun nuotion liekkejä eikä siitä nouse savua, ei savun hajua, mutta silti se vaikuttaa ihmismieleen kuin oikean nuotion liekit. Meissä on yhä jäljellä luolamiehen vaistoja.

— EcoCityn Klaani ei taida olla kovin suosittu juuri nyt. Kohta pyytänevät minuakin jäseneksi. Jos pyytävät, vaadin heitä osoittamaan kaksi suosittelijaa, Sami naurahtaa.

My-Linh vilkaisee Samia ja nojautuu eteenpäin nuotion hailahtelevaan valopiiriin:

— Kuulostit vahingoniloiselta. Tuttu tunne. Yalawalla jouduin usein miettimään, sanonko, mitä ajattelen vai olenko hiljaa ja myötäilen öykkäreitä. Sellaisesta pidättelystä tulee helposti katkeraksi. Olin usein vahingoniloinen, kun joku, jota olin vastentahtoisesti myötäillyt, epäonnistui. Nyt on pikkuisen samanlainen fiilis.

— Mikä sinut sai myötäilemään? Vairea kysyy.

— Jotenkin tuntui helpoimmalta olla hiljaa. Riitely tuntui raskaalta. Pelottikin. Voitto tai häviö on tuurista kiinni ja jos vastapuoli on vahvempi, häviäjän voi käydä tosi huonosti. Oli mukavampi livahtaa omaan rauhaansa puuhailemaan omiaan. Vaikea selittää, kun en tavoita sitä tunnetta täällä keitaan suojissa teidän keskuudessanne.

Leiriläiset ovat seuranneet, miten heidän emotiropaljastuksensa on otettu vastaan mielteistössä.

Aluksi ihmiset ihmettelivät, mikseivät he olleet tiedonneet emotirobeista eivätkä varsinkaan niiden tuotantoon liittyvistä haitoista. Jotkut arvelivat, että mielteistö ei tuo riittävän selvästi esille aukkoja ja ristiriitoja sille annettussa tietämyksessä. Toiset arvelivat, että mielteistöstä tulee haettua varmaa tietoa ja tukea käytännön tarpeisiin, minkä takia epävarma tieto tulee ohitettua hyödyttömänä. Jotkut arvelivat, että koska ihminen on oppinut ohittamaan omassa ajattelussaan olevia aukkoja, epävarmuutta ja ristiriitoja, siinä samassa tulee ohitettua mielteistön viittaukset ristiriitoihin. Eli kuten yleensä, paljon kaikenlaisia varovaisia arveluja.

— Kohu emotirobeista johtuu ihmisten tietämättömyydestä ja välinpitämättömyydestä. Eivät ole viitsineet perehtyä kokonaisuuteen, Roni sanoo. — Kritiikki on jälkiviisautta.

— Eihän mielteistössä ole vielääkään kaikkea oleellista tietoa emotirobien tuotannosta, Jahir huomauttaa.

— Niinpä. Eihän kenenkään voi edellyttää epäilevän, että joku salailee tärkeää tietoa, Looane lisää.

Eräs leiriläinen löysi mielteistöstä videon, jossa aggressiivisesti puolusteltiin emotirobeja ja esiteltiin niiden taitoja, muun muassa, miten taitavasti emotirob tarjoilee kapeasta lasista juotavaa väsähtäneen näköiselle miehelle.

— Tuo esitelmä on tehty adrenaliinin vaikutuksen alaisena, Looane arvelee.

— Tai samppanjan, My-Linh täydentää. — Tuo on samppanjalasi. Samppanja sisältää alkoholia. Sekin lisää usein itseluottamusta ja uhoa.

Mielteistöön ilmestyi myös joitakin EcoCityä tukevia näkemyksiä. Niissä päiviteltiin sitä, miten EcoCity oli joutunut tai uhrautunut ottamaan vastuulleen koko emotirobien kehitystyön. Liikaa raatamista – liikaa intoa saada valmiiksi jotain huippuhyödyllistä – epäiltiin syyksi, että harkinta petti ja erehdyttiin epäekologisiin tuotantotekniikoihin. Mikäli puheet virheistä nyt edes olivat totta.

Tähän päivittelyyn vastattiin kysymällä, mikä tarkkaan ottaen oli niin jalo tavoite, että se sai EcoCityn näin yliuhrautumaan: *”Mitä konkreettista hyötyä emotirobeista ajateltiin olevan? Miten hyötyjä ja haittoja on puntaroitu?”*

Joidenkin mielestä emotirob-hanke kaikesta hämäryydestään huolimatta on mielenkiintoinen ja he tarjoutuivat mukaan kehitystalkoisiin:

”Moni hyvä hanke on aloitettu epämääräisen fiiliksen varassa ja hyödyt ovat kirkastuneet vasta lopussa.

Korjatkaamme epäkohdat yhteisvoimin ja ihmiskunta saa hienon keksinnön avukseen.”

Parin viikon kuluttua uudeet talkoolaiset kuitenkin alkavat kummastella tuntemuksiaan:

”Jätin sikseen. Tuntui kuin minun olisi pitänyt ujuttautua mukaan emotirobien kehitystyöhön – anella mukaan pääsyä. Tuntui kuin alusta asti mukana olleet EcoCityläiset eivät olisi halunneet keskustella avoimesti hankkeesta meidän uusien ‘ulkopuolisten’ kanssa. Kelpasimme vain rutiinihommiin, apulaisiksi.”

”Olen yhä mukana, mutta tuntuu melkein kuin pitäisi olla kiitollinen oikeudesta saada tehdä edes jotain pientä heidän hankkeensa hyväksi.”

”Tuntuu oudolta, mutta ehkä tulkitSEN väärin vierasta kulttuuria. Suvaitsevaisuus ennen kaikkea. Ei tietenkään ennen vääryyttä ja bluffausta.”

EcoCityn Klaani tuottaa koko ajan lisää perusteluita, joiden mukaan emotirobien kehittäminen on melkeinpä välttämätöntä ihmiskunnan olemassaololle. Jokaisen järkevän ihmisen luulisi tämän ymmärtävän. Emotirobotannon järkevyys ei silti kirkastu EcoCityn ulkopuolisille.

Ulkopuolisia tavatessaan EcoCityläiset joutuvat selittelemään omaa käsitystään emotirobeista ja vähitellen paljosta muustakin: Ihmiset alkavat varovaisesti kysellä mielteistössä EcoCityläisten käsityksiä maailmantilanteesta ja muiden heimojen arvoista ja toimista. Yhä useampi EcoCityläinen huomaa hyväksyneensä Klaanin ideologian sen kummempia miettimättä. Samalla on tullut kyselemättä

hyväksyttyä Klaanin johdon jakama tieto maailman tapahtumista – menneistä ja nykyisistä.

Klaanin johtoeliitti joutuu altavastaajaksi ja enää vain omalla lomasaarellaan se voi kenenkään kyseenalaistamatta vahvistaa uskoaan Klaanin ylivertaiseen ideologiaan. Yhä useammin samppanjan voimin.

— Klaani kertoo EcoCityn keksineen emotirobit ja tehneen suuria uhrauksia niiden kehittämiseksi. Selvitetään, mikä heidän osuutensa oikeasti on, yksi Ronin johdolla emotirobien parissa innokkaimmin puuhaillut ehdottaa.

— Onko ihan varma, että he ovat väittäneet tuollaista? Jos ovatkin, onko sillä väliä? Eikö riitä, että he tekevät kaikkensa yhteiseksi hyväksi?

— Moinen selvittely tuntuu vähän oudolta. Nololtakin. Kuin epäilisimme EcoCityläisten motiiveja. Epäileminen ei tue *Ubuntun* henkeä.

— Niin. Ehkä epäilemme EcoCityä, koska heidän kulttuurinsa on meille vieras. Vieraalla kulttuurilla on oma puhetapansa.

— Ehkä myös oma ajatustapansa.

— Ehkä myös oma käsityksensä oikeasta ja väärästä. Minusta EcoCityn tarve korostaa itseään on epäilyttävää. *Ubuntu*:n pitää kestää epäily.

— Joka tapauksessa voisimme perehtyä emotirobeihin ja selvittää, miten ne on rakennettu ja keiden viisauksilla.

He purkavat yhden emotirobeista. He hakevat mielteistöstä tietoa emotirobeissa käytetyistä ratkaisuista: Mekaniikka, elektroniikka, algoritmit tasapainon ylläpidosta kuvankäsittelyyn ja tekoälyyn. Thuan auttaa heitä saamaan tietoja emotirobien suunnittelijoilta.

Emotirobeista tai niiden tuotannossa ei löydy mitään EcoCityssä keksittyä. Ainoa, mitä he ovat 'keksineet' tehdä toisin kuin muut, on käyttää muiden torjumia ekosfäärille vaarallisia tuotantotekniikoita.

— Mutta miksi? Nielek kysyy arvion kuultuaan.

Ronilta kysyttäessä hän kertoo Klaanin johdon aiemmin esittämät perustelut rutiinitöiden helpottamisesta yms.

— Eristäytyvien ja eristettyjen ihmisyhteisöjen ajattelu saattaa vääntyä sivullisille käsittämättömäksi, Vairea hymähtää. — Saattavat alkaa elää omissa sfääreissään, irti siitä, minkä me ymmärrämme todellisuudeksi.

Emotirob-selkkauksen takia luottamus vieraisiin heimoihin heikkenee kautta maailman, minkä seurauksena ihmiset alkavat pyytämättä toimia entistä avoimemmin, yrittävät osoittaa olevansa luottamuksen arvoisia. Aiemmin ihmiset ajattelivat olevansa jotenkin rajoittuneita ja epäkohteliailta, jos epäilivät toistensa toimia. Nyt he rohkenevat epäillä muitakin kuin itseään. Jos epähuomiossa oletat vieraan ihmisen luottavan sanaasi, sinua saatetaan epäillä yrityksestä huijata. Ken haluaa käyttäytyä hyvin, osoittaa pyytämättä luotettavuutensa. Totutaan kertomaan pyytämättä omien näkemysten perustelut ja heikot kohdat –

tärkeistä asioista kirjallisesti. Aletaan tehdä kirjallisia sopimuksia.

Leiritiimi *'Viikunat'* istuu lammen rannalla mietiskelynuotion ympärillä pohdiskelemassa emotirob-kohun vaikutuksia.

— Tevarulaisten kesken mikään ei muutu, Looane arvelee. — Tevarulla kaikki luottavat toisiinsa kuten ennenkin.

— Yalawallakaan ei mikään muutu, My-Linh sanoo. — Emme ennenkään luottaneet kuin parhaimpiin ystäviimme.

— Klaanilaisten lienee vaikea oppia kertomaan avoimesti touhuistaan, Sami arvelee. — Heidän voi olla vaikea taipua ajatukseen, että heidän – 'edelläkävijöiden' – pitää osoittaa olevansa muiden – 'tavisten' – luottamuksen arvoisia.

Roni mulkaisee Samia ja Looane hätkähtää. Miten pehmentää? Nopeasti.

— Meillä Tevarullakaan *ubuntu* ei ole kehittynyt vaistoksi. Vahvistamme sitä muistutteleamalla itsellemme, että olemme kaikki 'taviksia'. Harjoittelemme tunnistamaan halun salata ja löytämään sen perimmäisen syyn. Paljon muutakin ...

Roni keskeyttää Looanen, mutta hillitysti: — Minun mielestäni Klaanin pitää perehtyä tarkemmin Teollisen Kukoistuksen Kauteen ja aloittaa alusta. Teollisen kukoistuksen kauden viisauksia ei pidä hylätä yhden pienen erehdyksen tapaisen takia.

Thuan äännähtää. Hän on vetäytynyt mietiskelynuotion valopiirin ulkolaidalle niin, että vain kirkkaimmat valon läikähdykset yltävät valaisemaan häntä. Muutama pää kääntyy kohti Thuania, toiset tuijottavat mielteliäinä mietiskelynuotion valoa. Thuan ei tunne, että häntä varsinaisesti painostettaisiin, mutta selvästikin hänelle annetaan tilaisuus puhua.

— Todellisia viisauksia ei kannata hylätä, mutta omia viisauksiaan pitää oppia epäilemään ... Minun täytynee jättää Klaani, lähteä EcoCitystä, Thuan sanoo ääni vapisten.

— Siellä en uskaltaisi sanoa, mitä ajattelen. Älkää kuitenkaan kertoko kellekään ennen kuin olen käynyt jättämässä jäähyväiset.

— Et kai sentään aio ruveta pyytelemään anteeksi? Roni tiuskaisee.

— Tevarulla syyllinen pyytäisi anteeksi, jos olisi erehtynyt mukaan tuollaiseen salailuun. Eikö niin? Sami kysyy Looanelta. — Muut antaisivat anteeksi ja sitten rakentaisitte sopua jotenkin porukalla.

— Vaikea ajatella, että Tevarulla tällaista tapahtuisi ..., Looane mutisee näpytellen samalla sähvelinsä käännöskonetta. — Anteeksi ... -saaminen, ... -antaminen, ... -pyyntö ... syyllinen

— Ihan sama, pyytävätkö anteeksi vai eivät. Minä en luota EcoCityn Klaaniin, My-Linh tuhahtaa. — Pieni samanhenkisten ylimielinen porukka ei opi virheistään.

— Ei meillä ole ihan anteeksipyyntöä vastaavaa sanaa, Looane ilmoittaa. — Emme ajattele tuolla tavalla ... yksisuuntaisesti. Ihmisten välillä ilmenee kaikenlaista

kuplintaa ja kipinöintiä. Ei se ole erityisesti kenenkään vika. Kannattaa miettiä, millainen tapahtumien ja tilanteiden ketju johti kahnaukseen. Mikä on tehnyt osapuolista sellaisia, että joutuivat kahnaukseen. Ja jos joku onkin selvästi syyllinen konfliktiin, miten anteeksipyyntö siinä auttaa?

— Anteeksipyytäessään joutuu nöyrytymään. Uhrin kokema vääräys tunnustetaan. Uhri voi lopettaa kokemansa vääryyden todistelun, Jahir arvelee.

— Liittykö tuohon jotenkin kosto tai kostonhimo, Nielek miettii. — Tapahtuuko kummassakaan osapuolella tai heidän välisessä suhteessaan todellista muutosta.

— Jollain tavalla pitäisi saada yhteisymmärryksen siemen itämään, Vairea pohdiskelee. — Olisi hyvä, jos toisinajattelija ja -tuntija ei jäisi uhkaavaksi muukalaiseksi vaan hänestä tulisi ainakin vähän tuttu. Riittää, että ihmiset yrittävät tosissaan oppia ymmärtämään, mikä kenestäkin tuntuu pahalta.

— Entä ellei joku halua edes yrittää selvittää, mistä kiikastaa? My-Linh kysyy. — Tyytyy vain hiljaa mielessään uskomaan olevansa oikeassa. Kuin minä usein Yalawalla.

— Ainakin minä olen liian utelias jättämään väliin yhtään tällaista oppimistilaisuutta, Looane sanoo. — On siitä hyötyäkin: Yhteisössä on sitä mukavampaa, mitä paremmin kaikki tuntevat toistensa ajatus- ja tunnemaailman.

— Mukavampaa? Eikö sinua suututa, jos saat esimerkiksi tietää jonkun pitävän ajatuksiasi ihan tyhminä? My-linh kysyy Looanelta. — Et kai sinäkään pamauta

kellekään päin naamaa, että hän ei sinun mielestäsi tajua asioita?

— Moni on kertonut pitävänsä joitakin ajatuksiani tyhminä, Looane naurahtaa. — Miksi siitä pitäisi suuttua? On helpompi jutella vapaasti, kun kaikki tietävät, mitä kukin ajattelee. Päästään ehkä totuuden äärelle.

— Toisinaan ovat olleet oikeassa – minulla on ollut tyhmiä ajatuksia, Looane vielä lisää. — Olen minäkin tullut sanoneeksi toisten ajatuksia tyhmiksi. Joskus olen ollut oikeassa, joskus väärässä, mutta aina porukka on oppinut uutta.

— Mitä tarkoitat *‘tyhmällä’*? Vairea kysyy

— Kaveri perustelee väitettään jostain ilmiöstä argumenteilla, joita ei ole minun ajatusmallissani tai kaveri on jättänyt huomiotta seikkoja, jotka minun ajatusmallini mukaan pitäisi ottaa huomioon. Kaverin väite vaikuttaa naiivilta, koska hän on jättänyt huomiotta mielestäni oleellisia asioita ja perustelee väitettään seikoilla, jotka eivät liity ilmiöön.

— Entä kaveri?

— Mitä hänestä?

— Onko hän tyhmä?

— Tyhmä? Kaveri? Että ihminen olisi jotenkin ristiriidassa ajatusmallieni kanssa? ... Ahaa ... Joidenkin kanssa näkemyserojen käsittely on hitaampaa, toisten kanssa nopeampaa. Kaikki eivät jaksavat voa asioita hirveän syvällisesti. Ihmisiä on erilaisia. Meillä on sanoja kuvaamaan erilaisuuden lajeja, mutta emme käytä niitä kuin

pohtiessamme yhteiselämän ilmiöitä. Niitä pohtiessa minullekin on selvinnyt, millaisena eri kaverini minua pitävät.

— Yalawalla en uskalla sanoa mitään, mistä arvelen jonkun olevan eri mieltä, My-Linh sanoo päätään pudistaen.
— Tulevat vihaisiksi.

MITÄ OPIMME?

Leirin viimeinen viikko on alkamassa. Ohjaajat nauttivat lounasta leirikatoksen edessä viikunapuun varjossa.

— Pitäisikö meidän innostaa leiriläiset miettimään, mitä he ovat oppineet tämän puolen vuoden aikana? Vairea kysyy.

— Tottakai. Vaan mitä itse opimme? My-Linh aprikoi.

— Aina oppii, kun tekee jotain uutta. Joka päivä on tapahtunut jotain, mikä on saanut minut miettimään käsityksiäni ihmisistä ja maailmanmenosta. En kylläkään osaa sanoa, mitä olen oppinut. Jos sitäkään, mitä olen miettinyt, Looane virnistää. — Oppimani on sulautunut osaksi ajatteluani. Ajattelustani olisi pitänyt ottaa ennen-jälkeen kuvat, jos haluaisi tietää, mitä tarkkaan ottaen olen oppinut.

— Minä pidin päiväkirjaa, Keala sanoo. —
Päiväkirjamerkintäni ovat nyt erilaisia kuin ennen leiriä. Vaikuttaa siltä, että katson asioita uusista näkökulmista. En minäkään osaa selkeästi selittää, miten olen muuttunut. Täytyy ensin lukea päiväkirja muutamaan kertaan.

Luuletteko oppineenne jotain loppuelämäenne kannalta hyödyllistä? Vairea kysyy.

— Loppuelämääni pitäisi verrata sellaisen Kealan loppuelämään, jolla ei ole tätä leirikokemusta. Miten nämä kaksi eri Kealaa selviävät tiukoista tilanteista? Millaisia päätöksiä he tekevät? Miten he tulevat jutuun tuttujen ja tuntemattomien kanssa? Nauttivatko elämästään?

— Kai minäkin ajattelen nyt eri tavalla maailmanmenosta kuin ennen leiriä, My-Linh aprikoi. — Vaan muutunko ennalleen, kun palaan takaisin kotiin? Ehken ole muuttunut, mutta teidän seurassanne ja Viikunakeitaalta katsottuna maailma näyttää ja elämä tuntuu aivan eriltä kuin Yalawan perspektiivistä.

— Kaikenlaista oppimaansa voisi luetella, Jahir sanoo. — Geenitekniikasta jotain pientä, vähän enemmän säätötekniikasta ja automaatiosta, kuvankäsittelyä, koppiaisten aerodynamiikkaa, – – . Mutta miksi luetella mokomia? Eihän sellaista luetteloa kuitenkaan ymmärtäisi kuin alan asiantuntija ja sellaisen kanssa taas on mielenkiintoisempi kehitellä uusia ideoita kuin analysoida oppimaansa.

— Mitä leiriläiset saivat aikaiseksi? Roni kysyy. — Aikaansaannokset kertovat, mitä ihminen osaa.

— Koppiaisten käyttöönotto on tehostanut kastelua, lannoitusta ja kasvitautien torjuntaa niin ulkona kuin kasvihuoneissakin, Thuan alkaa luetella.

— Liian yleistä, Roni sanoo. — Mitä tarkkaan ottaen kukin heistä teki ja oppi?

— Niin lapset kuin aikuisetkin jopa Viikunakeitaan ulkopuolella ovat innostuneet leiriläisten keksimistä leikeistä, Nielek sanoo.

— En minä ihan tuota kysynyt, Roni huomauttaa Nielekille.

— Kysymyksesi ei mielestäni ollut ihan oikea, Nielek vastaa rauhallisesti.

— Yksi ryhmä jätti kesken opettavaisten satujen tekemisen, Roni sanoo.

— ‘Satuilijat’ keskeyttivät satuilun, koska oppivat uutta lasten kehityksestä. Juteltuaan lasten vanhempien kanssa he oivalsivat hienosti, kuinka vaikea on erottaa hyvää tarkoittava valistus aivopesusta.

— Valistavat sadut olivat hyvää hommaa, Roni sanoo. — Pitäähän lapsia varoittaa vaaroista ja neuvoa käyttäytymään kunnolla.

— Toki, Vairea myöntää. — Sen verran kuin voivat aidosti ymmärtää ja sitä mukaa, kun asiat tulevat ajankohtaisiksi. Muuten lasten on annettava olla lapsia ja isompien on pidettävä huolta lasten turvallisuudesta ja viihtyvyydestä.

— Lasten kanssa asioita pitää vatvoa eri tavalla kuin aikuisten kesken, Looane sanoo. — Lapsen maailmaan on vaikea asettua. Ei ole helppo ymmärtää, miten lapsi ajattelee – on päässyt itseltä unohtumaan. Kun oivaltaa jotain, ei enää muista, millaista oli ennen oivallusta. Lapsen oikeutta omaan ajatteluun on vaikea kunnioittaa, koska lapsen ajattelu on aikuisen näkökulmasta heiveröistä ja vajavaista.

— Jotkut saduista olivat yksioikoista ‘opettamista’, toisissa oli sisään rakennettuja neuvoja ja virikkeitä pohdiskeluun yllin kyllin, mutta ‘satuilijoiden’ itsensä ikäisille. Pikkulapsille ne olivat liian vaikeita, My-Linh sanoo.

— Ehkä ideat perustuivat ‘satuilijoiden’ omiin uusiin oivalluksiin. On inhimillistä, että uusista oivalluksistaan innostuu niin, että alkaa tyrkyttää niitä muille, Vairea sanoo.

— Tarinoiden ideat olivat hyviä, mutta tyyli saarnaavan paatoksellista, Looane sanoo. — Ehdotin heille, että jättäisivät moraaliopetukset pois ja tekisivät muutenkin jutuista kepeämpiä, mutta pelkkä “tyhjämpäiväinen satuilu” ei heitä innostanut.

— Petyttyään kykyihinsä moraalin ja etiikan opettajina ‘satuilijat’ puuhailivat pari viikkoa teknisiä juttuja. Kun aloitimme leirillä säännöllisen leikkimisen, ‘satuilijoille’ alkoi syntyä uusia ajatuksia lasten kanssa puuhailusta. He alkoivat seurata lasten leikkejä ja miettiä keinoja saada lapset kohtaamaan ja miettimään leikeissään *Ubuntun* eri puolia.

— Eikö lasten leikkien kaappaaminen ideologian – hyvän tai huonon – syöttämiseen ole vielä pahempaa kuin tuputtaa heille pateettisia satuja? My-Linh kysyy.

— Lasten mielestä oli mukavaa, että leiriläiset menivät mukaan heidän leikkeihinsä. Koko idea on osallistua leikkiin, ei määräillä eikä tyrkyttää mitään ideologiaa. Satukirjailijan kammiossa lapsi helposti unohtuu, leikkiessä lapsi on läsnä.

— Voisimmeko kysyä leiriläisiltä, miten hyvin he mielestään onnistuivat käyttämään tämän puoli vuotta hyödykseen,

Nielek sanoo.

— He varmaan kysyvät, miten hyvin me mielestämme selvisimme ohjaajan tehtävästä, My-Linh sanoo.

— Niin, miten hyvin selvisimme? Vairea kysyy. — Ja mistä oikeastaan selvisimme?

— Leirin alussa olimme varmoja siitä, että me tiedämme muita paremmin, miten tällaista leiriä vedetään, koska uskoimme, että EcoCity oli vauhdilla kehittymässä dynaamiseksi tehoyhteiskunnaksi, Thuan sanoo.

Roni vilkaisee Thuania, näyttää kuin aikoisi väittää vastaan, mutta pysytteleekin vaiti.

— Minä taas olin varma, että kaikki selviää vatvomalla tarpeeksi perusteelliseksi, mutta eihän se mitään auttanut, Looane sanoo. — Vatvoimme asioita jotenkin ihan eri tavalla kuin Tevarulla.

— Minä uskoin ryhmätyötekniikoihin, joihin olin tutustunut kursseilla, Vairea sanoo. — Opin, että tekniikat ovat vasta alku. Ei riitä mihinkään, että osaa käyttää työkaluja.

— *”Tyhmä on tyhmä, vaikka reppu täynnä työkaluja”* sanottiin Teollisen Kukoistuksen kaudella. Aika ilkeästi, Thuan kertoo.

— Oletko sinä perehtynyt omin päin Teollisen Kukoistuksen kauteen? Roni kysyy.

— Yritin tarkistaa, millaista se oikeasti oli. Tietoa on kaikenlaista niin paljon, etten saanut selvää kokonaisuudesta, mutta löysin sellaisia yksityiskohtia, joista Klaani ei kerro.

— Mitä Damisi ja Uzome mahtavat ajatella ohjaajuudestamme? My-Linh pohtii. — He eivät ole esittäneet arviotaan selviämisestämme.

— Ovat he kuitenkin paikalla olleet. Ovat seurailleet leiriläisten touhuja. Jutelleet Viikunakeitaan väen kanssa.

— Näkyvät nytkin olevan tuolla leiriläisten kanssa juttelemassa. Lienevät tyytyväisiä.

MIKÄ LOPPUU, MIKÄ JATKUU

Ohjaajat ovat kiivenneet tutulle näköalapaikalle keitaan läheiselle kukkulalle. Aurinko on laskemassa Viikunakeitaan kupoleista pari kämmenenleveyttä oikealle.

— Kiipeäminen ei tuntunut yhtä raskaalta kuin leirin alussa. Olenko tottunut lämpöön? Vairea pohtii.

— Ensimmäistä kertaa täällä käydessämme sain auringonpistoksen ja näin painajaisia keskellä päivää. Olin jo kotona lukenut, miten Teollisen Kukoistuksen kauden jälkeen tuolla alhaalla ollut järvi kuivui ja alueella kasvanut sademetsä kuoli. Retken jälkeen nukahdin ennen kuin ehdin edes kunnolla syödä ja kaikki kauheus tuli uneeni.

— Uzome toi meidät tänne toisena päivänämme Viikunakeitaalla, Vairea sanoo ja katsahtaa vuoroon Roniin, Thuaniin ja Samiin.

— Emme silloin osallistuneet retkeen, koska keskityimme suunnittelemaan, mitä emotirob-projekteja leirillä voisi teettää, Roni mutisee.

— Uppouduimme liikaa omaan ideaamme. Parempi olisi ollut tulla tänne teidän muiden mukana juttelemaan, mitä tehdä leirillä, Thuan sanoo.

— Niinpä. Vaikka totta sekin, että valmista ei tule, ellei keskity johonkin, Vairea sanoo. — Toisaalta, yksinään ei saa mitään valmiiksi, ja jos saakin, muut eivät sitä ymmärrä eivätkä osaa hyödyntää. Toisaalta, jos tehdään vain sitä, mistä kaikki ovat samaa mieltä, moni hyvä idea jää testaamatta.

— Teille vaeltajille pitäisi keksiä joku 'toisaalta' sanaa moniulotteisempi ilmaisu näkökulmien luettelemiseen. Jos eri suuntiin vetäviä näkökulmia on viisikin, 'toisaalta' kuulostaa hassulta.

— Joskus innostun jostain niin, että unohdan kaiken muun. En huomaa edes syödä enkä nukkua, Keala sanoo. — Päähäni ei mahdu kuin kuningasajatukseni, jota en osaa muille selittää sen vertaa, että kykenisivät olemaan siitä mitään mieltä.

— EcoCity kehitti emotirobeja salaa, koska tiesi rikkovansa *Ubuntun* periaatteita vastaan, Sami huomauttaa. — Klaani ei ollut sääntöjä rikkoessaan suuren innostuksen sokeuttama samalla lailla kuin sinä.

— Joku Klaania sokeutti – sokeuttaa vieläkin, My-Linh pohtii. — Ei kai sentään ylemmydentunto tai lyhytnäköinen itsekkyyys?

— Ettekö te sitten kuvittele olevanne muita viisaampia ja oikeutettuja ohjaamaan kehitystä, Roni kysyy. — Eivätkö kaikki ihmiset kuvittele?

— Minä olen tähän asti luullut, että vain Yalawalla kasvaa itsekästä väkeä – sellaista, joka kuvittelee olevansa oikeutettu enempään kuin muut. Ollako iloinen vai kauhistunut havainnosta, ettemme olekaan ainoita?

— 80% ihmisistä tuntee olevansa muita viisaampia, Vairea huomauttaa. — Järjellään suurin osa heistä kuitenkin ymmärtää tuon tunteen harhaksi, ymmärtävät, että luku on 50%, mikäli viisautta yleensä voi mitata. Ymmärtävät senkin, että omaa viisauttaan on jäävi arvioimaan.

— Tevarulla yritämme keskittyä ajatusten poikasiin, ideoiden siemeniin ja mitä kaikkea raaka-ainetta kukin löytää yhteiseen pöytään pantavaksi, Looane selittää. — Sitä läjää penkoessa tärkeintä on, että kaikki tekevät parhaansa yhteisen hyvän edistämiseksi. Porukan yhteinen viisaus ratkaiseen. Se, mitä joku kehittelee yksinään erillään muista, jää pois yhteisestä pöydästä.

— Emmekö mielestäsi tällä leirillä ole toimineet Tevarun periaatteiden mukaan? My-Linh kysyy.

— Niin kai, mutta minusta se vain ei ole aina tuntunut ihan kotoisalta. En osaa selittää. Ehkä minä osaan lukea Tevarulaisten reaktioita paremmin kuin teidän, vieraampien.

— En tiedä, onko toimittu minkään periaatteen mukaan, mutta tästäkin olemme puhuneet moneen kertaan. Kukin toistanut aiemmat kommenttinsa. Mitä siitä voi päätellä?

— Tiedämme, ettemme ymmärrä asioita muita paremmin, mutta silti tuntuu, että jotenkin kuitenkin on tärkeää varmistaa, että oma näkökulma tulee kuulluksi ja mielellään jää viimeiseksi sanaksi.

He hiljentyvät seuraamaan, miten tropiikin aurinko laskee melkein pystysuoaran kohti horisonttia. Mitään sanomatta Jahir ja Nielek pystyttävät kaaosvaloputkista

mietiskelynuotion ja kaikki asettuvat piiriin sitä tuijottelemaan. Jahir istuu puolimakuulla Nielekiin nojaten.

Jahir sohaisee oksanpätkällä mietiskelynuotiota.

— Luolamiehen vaisto. Nuotiota pitää kohia.

— Vaikka se palaisi ihan hyvin, Nielek naurahtaa.

— Aiotteko tulla joskus tänne takaisin? Vairea kysyy.

— Minä ajattelin tuoda kavereita katsomaan tätä paikkaa, Looane sanoo. — Tai oikeammin kokemaan. Näkeehän tämän kuvistakin. Minusta olisi mukava kierrellä kaverien kanssa maailmalla laajemminkin. Mutta ensin palaan Tevarulle. Olen jo järjestänyt itselleni kyydin kotiin.

— Minun tekee usein mieli käydä paikoissa, joissa olen joskus elänyt, Vairea sanoo. — Tavata tuttuja vuosien takaa ja nähdä tuttuja paikkoja. Yleensä kaverit ovat muuttuneet tai muuttaneet ja paikat rakennettu uusiksi, mutta pienikin pilkahdus vanhaa tuttua herättää mukavia muistoja.

— Me taidamme jäädä tänne vielä pariksi kuukaudeksi, Nielek sanoo. — Täällä on tarjolla jänniä hommia.

— Sen jälkeen lähdemme vaeltajien tyyliin ajelehtimaan ilmalaivojen mukana kohti kotirämettä, Jahir jatkaa.

— Olen opintopiiriläisten kanssa suunnitellut kotimatkastani opintoretken, jonka varrelta toivon saavani lisäviisautta Yalawan kehittämiseen. Aiemmin ajattelin, että kaiken voi hoitaa etäläsnätekniikalla, mutta nyt haluan tavata mielenkiintoisia ihmisiä kasvokkain, My-Linh sanoo.

— Entä jos tapaat niin mielenkiintoisen ihmisen, ettet halua palata Yalawalle? Nielek kysyy.

— Kaverini ovat Yalawalla. Tällä hetkellä ei tunnu, että joku voisi tulla minulle niin tärkeäksi, etten haluaisi palata Yalawalle, My-Linh sanoo.

My-Linhin vieressä istuvasta Looanesta kuulostaa, kuin My-Linh olisi hiljaa kuiskannut: — Välillä tuntui.

— Minä menen varmuuden vuoksi suorinta tietä kotilaaksoon, Keala naurahtaa, vakavoituu yhtäkkiä ja vilkaisee Looanea:

— Looane, voisinko päästä mukaasi, sitten kun lähdet kaveriesi kanssa maailmaa kiertämään.

— Se voi kestää monta kuukautta. Tule Tevarulle.

— Mukavaa. Käyn näyttäytymässä kotona ja tulen kuukauden parin kuluttua. Sopiiko?

— Sopii oikein hyvin.

— Vairea, mitä sinä aiot tehdä?

— En mitään. Erityistä. Jään tänne vähäksi aikaa. Nousen johonkin täällä poikkeavaan ilmalaivaan, jonka porukka tai määränpää kiinnostaa.

— My-Linh, luuletko että minun kokemuksistani EcoCityssä olisi hyötyä Yalawalle? Roni kysyy.

— En oikein tiedä. En osaa selittää, mutta minusta tuntuu, että EcoCityn Klaanin ajattelussa on jotain samaa kuin perinteisessä Yalawalaisessa ajattelussa. Luulen, että tarvitsemme virikkeitä aivan muunlaiseen.

Thuan on tuijottanut mietiskelynuotion liekkejä ajatuksiinsa vaipuneena, mutta My-Linhin vastaus Ronille saa hänet kääntymään Looanen puoleen:

— Voisinko minä tulla Tevarulle? Voisin auttaa sinua selittämään, millaista EcoCityssä oli.

— Siitä voisi tulla hauskaa.

Roni vilkaisee Thuania ja Looanea, kohauttaa olkapäitään, nousee ylös ja sanoo:

— Pitää käydä pissillä.

— Miltä mahtaa tuntua lähteä täältä? Jättää leiriläiset, Uzome, Damisi, toisemme. Järkeni sanoo, että leirin viimeiset päivät ovat käsillä, mutta ei tämä tunnu juuri mitään.

— Tuntuu ehkä vähän tyhjältä.

— Kuin ei mikään tuntuisi mitään.

— Minä olen kierrellyt jättämässä jäähyväisiä ihmisille, puille, pensaille, käynyt viimeisen kerran vilkaisemassa paikkoja.

— Miltä mahtaa tuntua muistella leiriä viiden vuoden kuluttua?

— Jäämmekö tänne odottamaan auringon nousua?

— Olisi jylhää syödä aamiainen täällä auringon noustessa.

— Jylhää?

— Onko meillä vettä ja ruokaa?

— Mitä arvelette meillä olevan repuissamme, Keala ja Looane sanovat yhteen ääneen reppujaan tönäisten.

— Onko meillä mitään, millä nukkua?

— Nukkua?

— Me lainasimme taas Uzomen makuualustaa, Keala ja Looane ilmoittavat.

— Taas?

